

รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
ในจังหวัดศรีสะเกษ

นายสุริยนต์ น้อยสงวน

ดุขฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธรศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Administration Model for Public Works of Thai Sangha
in Srisaket Province

Mr. Suriyon Noisangoun

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E. 2017

(Copyright of Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับคุณูปการเรื่อง
“รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณะกรรมการตรวจสอบคุณูปการ

(พระเมธาวินัยรส, ผศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

(พระมหาทวี มหาปญโญ, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(รศ.ดร. สมธิพล เนตรนิมิตร)

กรรมการ

(ผศ.ดร. วุฒินันท์ กันตะเตียน)

กรรมการ

(ผศ.ดร. ประพันธ์ ศุภษร)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมคุณูปการ

พระมหาทวี มหาปญโญ, ผศ.ดร.

ประธานกรรมการ

รศ.ดร. สมธิพล เนตรนิมิตร

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นายสุริยนต์ น้อยสงวน)

ชื่อคุณูปนิพนธ์	: รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ใน จังหวัดศรีสะเกษ
ผู้วิจัย	: นายสุริยนต์ น้อยสงวน
ปริญญา	: พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมคุณูปนิพนธ์	: พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), ผศ.ดร., ป.ธ.๙, พธ.บ. (ปรัชญา), ศน.ม. (พุทธศาสนศึกษา), M.Phil., Ph.D. (Buddhist Studies) : รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร, ป.ธ.๙, พธ.บ. (ปรัชญา), พธ.ม. (พระพุทธศาสนา), Ph.D. (Pali & Buddhist Studies)
วันเสร็จสมบูรณ์	: ๗ เมษายน ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

คุณูปนิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาการพัฒนากิจการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ (๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ (๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ วิธีการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกพระสังฆาธิการในจังหวัดศรีสะเกษ ๑๘ รูป เพื่อให้ได้เนื้อหาสอดคล้องตามความเป็นจริงที่เกิดจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์

ผลจากการวิจัยพบว่า องค์การพระพุทธองค์ทรงบัญญัติพระธรรมวินัยเพื่อเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติและปกครองคณะสงฆ์ โดยการวางหลักการมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบในองค์กรไว้ การคัดเลือก และการดำเนินงานเป็นไปด้วยความยุติธรรมตามหลักพระธรรมวินัย ๓ ประการ กล่าวคือ (๑) หลักพระวินัย คือ การแต่งตั้งสมมติด้วยการถือเอาอายุพรรษาเป็นเครื่องมือกำหนด (๒) หลักพระธรรม คือ การแต่งตั้งสมมติพระภิกษุเพื่อทำการแทนคณะสงฆ์ โดยถือเอาความสามารถเป็นหลักในการแต่งตั้งมอบหมายหน้าที่ให้ดำเนินการในกิจนั้นๆ กำหนดคุณสมบัติเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ (๓) หลักพระธรรมวินัยรวมกัน คือ การแต่งตั้งสมมติพระภิกษุเป็นเจ้าหน้าที่ทำการแทนสงฆ์โดยยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นการถือเอาอายุพรรษา ซึ่งผู้ที่รับการแต่งตั้งอาจจะเป็นผู้ที่มีพรรษามากหรือพรรษาน้อยก็ได้ตามความเหมาะสมตามหลักธรรมาธิปไตย

พุทธธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงการบริหารจัดการได้แก่ หลักสัปปุริสธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ไว้ในสัปปุริสสูตร อันเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์ เพื่อประกอบการพิจารณาว่า หลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์มิได้มุ่งหวังกำไร หรือการแข่งขันเพียงอย่างเดียว แต่ได้บรรจุหลักการที่สร้างความยั่งยืน การไม่เบียดเบียน การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ มีความเมตตาต่อกัน และรู้เท่าทันโลก โดยมีได้ปฏิเสศกระแสโลกาภิวัตน์

รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ พระสงฆ์ต้องอาศัยหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญคือ ไตรสิกขา พรหมวิหาร เป็นต้น โดยพระสงฆ์ควรมีรูปแบบการพัฒนางานสังคมสงเคราะห์ในส่วนที่สังคมคาดหวังไว้ทั้ง ๒ นัย คือ การสงเคราะห์ทางวัตถุ และสงเคราะห์ทางจิตใจไปพร้อมๆ กัน โดยมีจุดมุ่งหมายอันจะนำไปสู่การพัฒนาและบูรณาการสังคมอย่างยั่งยืนถาวร ต้องพัฒนาคุณภาพจิตใจ พัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ เพื่อความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง ย่อมนำประโยชน์สุขอย่างสูงสุดมาสู่สังคมไทยสืบไป

Dissertation Title : The Administration Model for Public Works of Thai Sangha in Srisaket Province

Researcher : Mr. Suriyon Noisangoun

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Studies)

Dissertation Supervisory Committee

: Phramaha Tawee Mahapaṇḍito, Asst. Prof. Dr., Pali IX, B.A. (Philosophy), M.A. (Buddhist Studies), M.Phil., Ph.D. (Buddhist Studies)

: Assoc. Prof. Dr. Samitthipol Natnimitr, Pali IX, B.A. (Philosophy), M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Pali & Buddhist Studies)

Date of Graduation : April 7, 2018

Abstract

The objectives of this research study are : (1) to study development of public work in Buddhism, (2) to study administration of public work of Saṅgha Council in Srisaket Province, (3) to analyze the model of the public work administration development of Saṅgha Council in Srisaket Province. The research methodology was the qualitative research, collecting data from documents and 18 key informants by in-depth-interview.

The results of the study shown that the Lord Buddha constructed Dhammavinaya in order to be guideline in Saṅgha Council administration by appointing obligations and responsibilities in organization. The Lord Buddha gave the principle of instructions for recruitment, selection, and implementation which are justice according to the three Dhammavinaya. (1) the Vinaya Principle, is to appoint the monk by years of lents in order to allow the appointed monk completely serve the duty as Vinaya principle. (2). The Dhamma Principle, is to appoint the monk to be a representative of the Saṅgha by the abilities to allocate a delegation. For the reason that some monks have lents as defined, but he is not suitable for that obligation. Therefore, they need to select by the ability for the position as the qualification in order to have completely implementation. (3) Combination of

Dhamma-Vinaya Principle, is to appoint the suitable monk as the representative of the Saṅgha Council by considering of both Buddhist lents and the abilities. The one who is selected might be the older or the younger monk depends on the qualification of the position by justice according to the Dhamma Tipatai.

The study of administration of public work of Saṅgha Council in Srisaket Province, found that the organization administration need to apply modern knowledges inevitable. For the reason that, the modern world is capitalism or consumerism which seek a profit and superior to the competitors both operating and development to achieve the organization goals, they have to apply the modern sciences to the strategy. The important operation of public work at the district, sub-district, and temple are in charge of Saṅgha Council in Srisaket Province directly. The public work in all areas must have established a center of work as both a place of work and support work.

The result of the analysis the model of the public work administration development of Saṅgha Council at in Srisaket Province found that the monks apply BuddhaDhamma as Buddhist mythology such as Tri Sikkhā (the Threefold Training), Brahmavihāra (Sublime State of Mind), Saṅgahavatthu (Bases of Sympathy), Aparihāniyadhamma (Conditions of Welfare), Sāraṇīyadhamma (States of Conciliation) and Sappurisa-Dhamma (Qualities of a good man). Therefore, the monks should have the model of the public work in 2 parts, as expected by society, that are material and spiritual public work in order to have sustainable development and integration. The administration model for public works of Thai Saṅgha Council is need to be applied to develop the quality of mind, life, human resource, and natural sources and environment to bring the ultimate benefit to Thai society.

กิตติกรรมประกาศ

ดุชนิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จได้ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จากหลายท่านหลายฝ่ายด้วยกันที่กรุณาให้คำแนะนำและให้กำลังใจด้วยดีตลอดมา ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณกับทุกท่านทุกฝ่ายดังนี้

ดุชนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความกรุณาอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษาพระมหาทวี มหาปัญญา ป.ธ.๙, ผศ.ดร. ที่ได้กรุณาสละเวลาตรวจสอบ แก้ไข และให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ยิ่ง ขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์ และคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทุกแขนงวิชา ขอขอบคุณเพื่อนกัลยาณมิตรนิสิตพุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์บัณฑิตร่วมรุ่นและต่างรุ่นทุกท่านตลอดจนเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์บัณฑิตศึกษา ที่แนะนำ อำนวยความสะดวกติดต่อประสานงานในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสารนิพนธ์ฉบับนี้

คุณความดีที่ได้จากการค้นคว้าสารนิพนธ์ ผู้วิจัยขอมอบให้บิดามารดาและครูอาจารย์ที่ช่วยเหลือในการทำงานวิจัย และขอขอบพระคุณผู้ให้ความช่วยเหลือทุกท่านที่ทำให้สารนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จ

นายสุริยนต์ น้อยสงวน

๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ม
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ณ
 บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๕
๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ	๑๘
 บทที่ ๒ พัฒนาการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ	๑๙
๒.๑ แนวคิดการพัฒนากิจการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์	๑๙
๒.๑.๑ ความหมายของการพัฒนากิจการปฏิบัติงาน	๑๙
๒.๑.๒ แนวคิดการพัฒนาตามแนวทั่วไป	๒๕
๒.๑.๓ การพัฒนามนุษย์แนวพระพุทธศาสนา	๒๖
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์	๒๙
๒.๓ การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ	๓๑
๒.๓.๑ การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์	๓๒
๒.๓.๒ ความสำคัญการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ	๔๘
๒.๔ พัฒนาการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ	๖๐
๒.๔.๑ พัฒนาการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์พัฒนาจิตใจช่วยเหลือเกื้อกูล ประชาชน	๖๐
๒.๔.๒ พัฒนาการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์พัฒนาคุณภาพชีวิต	

ประชาชน	๖๕
๒.๕ ความหมายและความสำคัญของการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์	๗๐
๒.๕.๑ ความหมายของการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์	๗๑
๒.๕.๒ ความสำคัญของการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์	๗๓
บทที่ ๓ หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ	๗๗
๓.๑ หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ	๗๗
๓.๑.๑ หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์	๗๗
๓.๒ แผนการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์	๘๗
๓.๒.๑ การวางแผนดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์	๙๐
๓.๒.๒ การจัดการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์	๙๑
๓.๓ บทบาทของวัดในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ	๙๒
๓.๓.๑ คณะสงฆ์กับสาธารณสงเคราะห์ภัยจากธรรมชาติ	๙๒
๓.๓.๒ คณะสงฆ์กับสาธารณสงเคราะห์ด้านส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม สรุป	๙๔
บทที่ ๔ รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ	๙๖
๔.๑ รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ	๙๖
๔.๑.๑ บริบทการบริหารงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ	๙๖
๔.๑.๒ จุดแข็งของการบริหารงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ	๑๐๒
๔.๑.๓ จุดอ่อนของการบริหารงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ	๑๐๔
๔.๑.๔ โอกาสของการบริหารงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ	๑๐๗
๔.๑.๕ อุปสรรคการบริหารงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ	๑๐๙
๔.๒ ปัญหาการบริหารงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ	๑๑๑
๔.๓ การบริหารงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ด้านการให้ความช่วยเหลือ และสงเคราะห์แก่ประชาชน	๑๑๓
๔.๔ การบริหารงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ด้านการมีส่วนร่วม และสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์	๑๑๗

๔.๕	การบริหารงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ด้านการมีส่วนร่วม ของประชาชนและส่วนราชการ	๑๒๑
๔.๖	ผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงาน สาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทยในจังหวัดศรีสะเกษ	๑๒๖
๔.๖.๑	ด้านการให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่ประชาชน	๑๒๖
๔.๖.๒	ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์	๑๒๗
๔.๖.๓	ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและส่วนราชการ	๑๒๘
๔.๗	องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๒๘
๔.๘	การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ	๑๓๑
บทที่ ๕	สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๑๓๕
๕.๑	สรุปผลการวิจัย	๑๓๕
๕.๒	อภิปรายผล	๑๔๐
๕.๓	องค์ความรู้	๑๔๗
๕.๔	ข้อเสนอแนะ	๑๔๘
บรรณานุกรม		๑๕๑
ภาคผนวก		๑๕๗
ภาคผนวก ก.	แบบสัมภาษณ์	๑๕๘
ภาคผนวก ข.	หนังสือผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามสัมภาษณ์	๑๕๙
ภาคผนวก ค.	หนังสือผู้ทรงคุณวุฒิตอบแบบสัมภาษณ์	๑๖๕
ภาคผนวก ง.	ออกพื้นที่สัมภาษณ์	๑๖๘
ภาคผนวก จ.	ภาพกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์จังหวัดศรีสะเกษ	๑๗๐
ประวัติผู้วิจัย		๑๘๒

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๑.๑ ผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูล	๑๖
๒.๓ แนวคิดหลักของนักวิชาการจากการศึกษาความสำคัญในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของ คณะสงฆ์	๔๕
๒.๔ ความสำคัญในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์	๕๙
๔.๑ แสดงความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ	๑๐๐
๔.๒ แสดงสาระสำคัญการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ	๑๐๒
๔.๓ แสดงจุดแข็งของการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ	๑๐๔
๔.๔ แสดงประเด็นสำคัญจุดแข็งของการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ใน จังหวัดศรีสะเกษ	๑๐๔
๔.๕ แสดงจุดอ่อนของการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ	๑๐๖
๔.๖ แสดงประเด็นสำคัญจุดอ่อนของการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ	๑๐๖
๔.๗ แสดงโอกาสของการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ	๑๐๘
๔.๘ แสดงประเด็นสำคัญของโอกาสการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ	๑๐๘
๔.๙ แสดงอุปสรรคการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ	๑๑๐
๔.๑๐ แสดงสาระสำคัญของอุปสรรคการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ	๑๑๐
๔.๑๑ แสดงปัญหาของการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ	๑๑๒
๔.๑๒ แสดงสาระสำคัญของปัญหาการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ	๑๑๒
๔.๑๓ แสดงการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ด้านการให้ความช่วยเหลือและ สงเคราะห์แก่ประชาชน	๑๑๕
๔.๑๔ แสดงสาระสำคัญการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ด้านการ ให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่ประชาชน	๑๑๖
๔.๑๕ แสดงการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ด้านการมีส่วนร่วม และสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์	๑๑๙
๔.๑๖ แสดงสาระสำคัญการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ด้าน การมีส่วนร่วมและสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์	๑๒๐
๔.๑๗ แสดงการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ด้านการมีส่วนร่วม ของประชาชนและส่วนราชการ	๑๒๔

๔.๑๘ แสดงสาระสำคัญการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ด้าน
การมีส่วนร่วมของประชาชนและส่วนราชการ

สารบัญภาพ

ภาพที่

- ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยโดยการวิเคราะห์ SWOT
 ๔.๒ องค์ความรู้จากการวิจัย
 ๕.๑ แผนภาพองค์ความรู้จากการวิจัย

หน้า

- ๑๒๙
 ๑๓๑
 ๑๔๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑) คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในดัชนีฉบับนี้ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยจะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า. เช่น ขุ.ธ.(ไทย) ๒๕/๓๐/๕๑). หมายความว่า ระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๐ หน้าที ๕๑ เป็นต้น

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (ไทย) = วินัยปิฎก มหาวรรค (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.นวก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	นวกนิบาต	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเริ่มต้นครั้งแรกของพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรม “ปฐมเทศนา” หรือธัมมจักกัปปวัตตนสูตร^๑ จากนั้นทรงมอบหมายให้พระภิกษุสงฆ์ จำนวน ๖๐ รูปออกทำการเผยแผ่และถือถือว่าเริ่มมีการปฏิบัติงานสาธารณะของพระพุทธเจ้าเป็นครั้งแรก องค์การทางสงฆ์ในสมัยพุทธกาล^๒ และในท่ามกลางเจ้าลัทธิและศาสนามากมายที่ต่างก็มีชื่อเสียง และเป็นที่ยอมรับของผู้คนในยุคสมัยนั้น เป็นที่ยอมรับกันว่าพระพุทธเจ้าทรงเผยแผ่ศาสนาขยายได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวางโดยสามารถโน้มน้าวผู้คนในทุกแคว้นแห่งชมพูทวีป ได้หันมารับนับถือพระพุทธศาสนาและสมัครใจเข้ามาเป็นพุทธมามกชน ไม่เว้นแม้แต่ผู้เป็นเจ้าลัทธิหรือนักบวชในลัทธิอื่นจำนวนไม่น้อยที่มาบวชในพระพุทธศาสนาแล้ว ได้บรรลุมรรคผล ทั้งนี้แสดงให้เห็นถึงแนวคิด ทฤษฎี และหลักการบริหารองค์กร พระพุทธานุภาพ และยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่ศาสนาของพระองค์ได้เป็นอย่างดี^๓ แสดงถึงพระปรีชาสามารถในการบริหารสาธารณะได้เริ่มขึ้นในครั้งแรกและเกิดประโยชน์ต่อชาวโลกได้เป็นอย่างดี แม้พระพุทธเจ้าจะทรงเป็นพระสัพพัญญู ที่ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ทรงมีอิทธิฤทธิ์เหนือเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย^๔ แต่ไม่เคยทรงใช้อิทธิปาฏิหาริย์เหล่านั้นมาเป็นอาวุธ หรือเป็นเครื่องมือไปบังคับให้ผู้ใดมาเรี่ยไรนับถือพระพุทธศาสนาของพระองค์ อย่างไรก็ตามทรงใช้หลักธรรม ให้นำไปใช้พิจารณาตามหลักความเป็นจริงของพระสัทธรรม เมื่อเห็นว่าพระสัทธรรมของพระพุทธองค์ทรงเป็นจริงตามที่ประกาศไปแล้ว จึงมีสาวกเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก พอที่จะจัดส่งไปประกาศพระศาสนาได้แล้ว ก่อนที่จะส่งไปก็ได้ประทานโอวาทแล้วจึงส่งไป ดังพระพุทธดำรัสว่า

ภิกษุทั้งหลายเราพ้นจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็ก็นอกจากบ่วงทั้งปวง ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนทั้งหลาย เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าได้ไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุดจงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์และบริบูรณ์ให้ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีอยู่ในตานี้ มีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบล อรุณเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม^๕

^๑ วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๐/๑๕.

^๒ พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดรรณ ธีรธมฺโม), สังฆาธิปไตย : ระบอบปกครองสงฆ์, (พะเยา : หจก. โรงพิมพ์เจริญอักษร, ๒๕๕๐), หน้า ๕๒.

^๓ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), เทศน์: การเผยแผ่ที่สำคัญศักดิ์สิทธิ์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสียงเชียงใหม่, ๒๕๕๐), หน้า ๖.

^๔ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒/๓.

^๕ วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

เป็นการยืนยันว่า ที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปอุรุเวลาเสนานิคมนั้น เป็นการวางนโยบายในการบริหารประกาศพระพุทธศาสนาของพระพุทธองค์เป็นอย่างดี ในที่แห่งนี้มีขุณฺโณสามพี่น้องอาศัยอยู่และมีสาวกร่วมอยู่ด้วยเป็นจำนวนมาก โดยพระพุทธองค์ใช้กลวิธีปราบขุณฺโณสามพี่น้อง ซึ่งขุณฺโณเหล่านี้เป็นเจ้าแห่งลัทธิบูชาไฟมีบริวารรวมกันถึง ๑,๐๐๐ คน และเป็นที่เคารพนับถือของชาวอมรคในสมัยนั้น เมื่อใช้กลวิธีปราบขุณฺโณทั้งสามพี่น้องสำเร็จ เป็นผลให้ขุณฺโณสามพี่น้องพร้อมทั้งบริวารเข้ามาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา^๖ นับว่าเป็นกลวิธีที่ชาญฉลาดหลังที่ได้ขุณฺโณสามพี่น้องและบริวารมาเป็นสาวกแล้ว ต่อแต่นั้นก็ได้เสด็จไปโปรดพระเจ้าพิมพิสารกษัตริย์แห่งแคว้นมคธให้หันมานับถือพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งคบดีข้าราชการบริหารและพราหมณ์ทั้งหลายมีจำนวนถึง (๑๒๐,๐๐๐ คน)^๗ การที่ได้พระเจ้าพิมพิสารกษัตริย์แคว้นมคธมาเป็นอุบาสกผู้อุปถัมภ์ เป็นอุบัติการณ์ที่เชื่อมโยงไปถึงพระเจ้าปเสนทิโกศลเจ้าแห่งแคว้นโกศล ซึ่งมีอำนาจที่เหนือกว่ากรุงกบิลพัสดุ์อยู่แล้ว สิ่งเหล่านี้เป็นหลักฐานยืนยันถึงการวางรูปแบบในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นมาหลังศาสนาพราหมณ์ และฮินดูในขณะนั้น

ในการส่งพระพุทธสาวกไปเผยแผ่พระศาสนานั้นจะประกอบด้วยคำสั่งและคำสอน คือ ทรงสั่งให้พระสาวกออกไปประกาศพระพุทธศาสนา และในขณะเดียวกันก็ทรงสอนถึงหลักธรรมสำคัญที่ผู้ประกาศพระศาสนาต้องยึดถือเอาไว้ในใจจะต้อง ไม่มีโอโลเก คือ ไม่โลภ ไม่มุ่งหวังลาภสักการะใดๆ อันผิดหลักการและวัตถุประสงค์ของการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่แท้จริง เช่น การทำธุรกิจ หรือ การทำธุรกรรมใด ๆ ทั้งสิ้น อันเป็นโลภะที่เป็นมูลฐานหวังผลกำไรเป็นที่ตั้ง หรือการแข่งขันการพนัน “แต่สิ่งที่ขจัดออกไปโดยสิ้นเชิงก็คือความโลภ ซึ่งพัฒนามาจากรากฐานความคิดของการยึดเอาประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่ตั้ง”^๘ ในการออกไปประกาศพระศาสนานั้นผู้ที่ทำหน้าที่การเผยแผ่ต้องมีหลักธรรมเหล่านี้เป็นหัวข้อใหญ่อยู่ภายใต้จิตสำนึกที่ดี เป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อให้ประชาชนมีความไว้วางใจในขณะออกเผยแผ่พระศาสนา

อย่างไรก็ดีก่อนที่พระพุทธเจ้าจะทรงประกาศพระศาสนานั้น ทรงคิดวางนโยบายการบริหารไว้ก่อนและวิเคราะห์ถึงบริบทของสังคม กำหนดเป้าหมายวิธิดำเนินการและปฏิบัติการให้เป็นไปตามกระบวนการที่ทรงวางแผนไว้ จนกว่าจะบรรลุเป้าหมาย คือ ประดิษฐานพระพุทธศาสนาได้สำเร็จ เพราะสังคมชมพูทวีปในสมัยพุทธกาลนั้น เป็นสังคมที่ผูกมัดอยู่กับระบบวรรณะสี่ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร โดยมีพราหมณ์เป็นผู้กำหนด^๙ ในท่ามกลางสังคมชมพูทวีปที่มีความเหลื่อมล้ำสูงต่ำเอารัดเอาเปรียบ หรือการชิงดีชิงเด่นในหมู่เหล่าเจ้าลัทธิต่าง ๆ ซึ่งก็ต่างโอ้อวดสรรพคุณที่ตนมี เช่น อ้างตัวเองเป็นผู้วิเศษเหาะเหินเดินอากาศได้ เป็นต้น เป็นการโจมตีฝ่ายตรงข้าม

^๖ วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๗-๕๔/๔๗-๖๖.

^๗ วิ.ม. (ไทย) ๔/๕๕/๖๖.

^๘ อภิชัย พันธเสน, พุทธเศรษฐศาสตร์ วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๔๔), หน้า ๗๒๕.

^๙ ทรงวิทย์ แก้วศรี, “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐). หน้า บทคัดย่อ.

ว่าไม่เป็นผู้วิเศษ หรือหลอกลวงทำให้หลงเชื่อด้วยวิธีการต่าง ๆ วิธีการอย่างนี้สร้างความสับสนวุ่นวายให้แก่ประชาชนมาก ซึ่งความดังกล่าวนี้นำให้ชาวกาลามะที่อยู่เกสบุตรนิคมได้กราบทูลถามพระพุทธเจ้าว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มีสมณะพราหมณ์พวกหนึ่งมาที่เกสบุตรนิคมแล้ว ประกาศวาทะของตนของตนเท่านั้น กระทบกระทั้ง ดูหมิ่น กล่าวข่มวาทะผู้อื่น ทำให้ไม่น่าเชื่อถือ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลายมีความสงสัยลังเลใจในสมณะพราหมณ์เหล่านั้นว่า “บรรดาพราหมณ์เหล่านั้น ใครพูดจริง ใครพูดเท็จ”^{๑๐}

ดังนั้น บรรดาเจ้าลัทธิต่าง ๆ ก็โอ้อวดความเป็นผู้วิเศษของตนเอง แม้แต่ประชาชนชาวชมพูทวีปก็ยอมรับนับถือคณาจารย์เจ้าลัทธิเหล่านั้นเช่นกัน จะเห็นได้จากบรรดาเจ้าลัทธิทั้งหลายต่างก็มาพร้อมกับลูกศิษย์อวดอ้างจะแสดงว่าพวกตนเป็นผู้วิเศษทั้งนั้น แต่ท่านเศรษฐีก็ไม่ยอมเชื่อ นอกจากจะแสดงอิทธิปาฏิหาริย์เหาะขึ้นไปเอาบาตบนยอดปลายไม้ไผ่ได้ ความรู้ถึงพระปิณฑิล-ภารทวาชะ ที่เป็นพระสหายของท่านพระโมคคัลลานะ จึงได้มาแสดงอิทธิปาฏิหาริย์เหาะขึ้นไปเอาบาตรของเศรษฐีไป นี่เป็นเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์^{๑๑} เป็นวิธีที่แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ของพระสาวกและก็ห้ามมิให้สาวกรูปใดแสดงอีกเลย ถึงแม้ว่าการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์นั้นจะได้อุบาสกอุบาสิกาเพิ่มก็ตาม ในสังคมชมพูทวีปเป็นระบบที่สับสนยุ่งเหยิงเพียงไร แม้พระพุทธองค์จะทรงเป็นพระพุทธเจ้าก็ตาม แต่ก็ทรงใคร่ครวญและวางแผนการบริหารอย่างรอบคอบก่อนที่จะทรงปฏิบัติการ จนสามารถประดิษฐานพระพุทธศาสนาสำเร็จ มิใช่จะทรงใช้อิทธิปาฏิหาริย์บันดาลอะไรให้สำเร็จได้โดยง่าย ยิ่งกว่านั้นพระพุทธเจ้าเป็นผู้ที่เพียบพร้อมด้วยปาฏิหาริย์ ๓ คือ (๑) อิทธิปาฏิหาริย์ มีฤทธิ์เป็นที่อัศจรรย์ (๒) อาเทศนาปาฏิหาริย์ การทลายใจบอกสภาพของจิต ความคิด อุปนิสัยได้ถูกต้อง (๓) อนุสาสนีปาฏิหาริย์ สอนให้เห็นจริงนำไปปฏิบัติได้ผลจริงก็ตามพระพุทธเจ้าไม่ทรงยินดีอิทธิปาฏิหาริย์ แต่ทรงสรรเสริญอนุสาสนี ว่าเป็นสิ่งที่ดี^{๑๒}

ในความขัดแย้งทางสังคมและศาสนาเป็นไปอย่างรุนแรงในชมพูทวีปขณะนั้น ถึงกระนั้นพระพุทธเจ้าทรงสามารถฝ่าฟันอุปสรรคประดิษฐานพระพุทธศาสนาให้มั่นคงอยู่ได้ตราบเท่าทุกวัน เกิดจากการวางแผนบริหารงานการเผยแผ่อย่างรัดกุม และใช้กลวิธีที่เหมาะสมกับเหตุการณ์ด้วย คือรูปแบบการบริหารสาธารณะของพระพุทธเจ้า อาจารย์จาง ทงประเสริฐกล่าวถึงความสำคัญของการวางแผนของพระพุทธเจ้าไว้ว่า

การที่จะได้รับผลสำเร็จด้วยดีนั้น จำต้องวางแผนการเสียก่อน และต้องเป็นแผนการที่รัดกุมต้องทำให้รอบคอบที่สุด เมื่อวางแผนแล้วไว้ดีแล้ว วิธีการก็ต้องให้รับกันด้วย และต้องดำเนินการตามแผนการที่กำหนดไว้นั้น ๆ ด้วยมีฉะนั้นแผนการที่วางไว้ก็ไร้ความหมาย และการดำเนินงานนั้นย่อมปราศจากผลสำเร็จโดยสิ้นเชิง^{๑๓}

^{๑๐} อด.ติ. (ไทย) ๒๐/๖๖/๒๕๖.

^{๑๑} พุ.ธ.อ. (ไทย) ๖/๑๔๔/๖๗.

^{๑๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๕.

^{๑๓} จางจ้ง ทงประเสริฐ, แผนการกู้อิสรภาพของเจ้าชายสิทธัตถะ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๒๒.

รูปแบบการบริหารจัดการสาธารณะในสมัยพุทธกาลประกาศพระศาสนาเป็นหัวใจของการบริหารองค์การพระพุทธศาสนา ผิดกับในสมัยปัจจุบัน ซึ่งให้ความสำคัญกับการบริหารองค์การในแง่ของการปกครองคณะสงฆ์มากกว่าการประกาศ หรือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังที่พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ให้คำนิยามการบริหารไว้ว่า

การบริหารหมายถึงการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรม สองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรก แก่ปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์^{๑๔}

รูปแบบการบริหารสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ตามแนวพุทธบูรณาการนั้น คณะสงฆ์ผู้เข้ามาอาศัยร่มโพธิ์ของพระพุทธศาสนาได้ทำประโยชน์ให้แก่สังคมเป็นจำนวนมาก หมายถึงการบำเพ็ญประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น สงเคราะห์สาธารณะประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์ แยกโดยลักษณะ มี ๔ ประการ คือ

- (๑) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล
- (๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์
- (๓) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ
- (๔) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป^{๑๕}

การสาธารณสงเคราะห์ จึงเป็นการแสดงถึงบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ไทย ในด้านสังคมสงเคราะห์ และการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์ โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการดำเนินงานเป็นไปด้วยความเอื้อเฟื้อต่อกันและกันทั้งสองฝ่าย

คณะสงฆ์พิจารณาเห็นความสำคัญในการสงเคราะห์ช่วยเหลือชุมชน การสาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของภิกษุสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคล และสาธารณสงเคราะห์ โดยมีภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ เพราะภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมา ภิกษุสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคล ผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาสดังกล่าวแล้ว การสาธารณสงเคราะห์เป็นงานการจัดให้มีการสงเคราะห์ ในด้านต่างๆดังกล่าว แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายก ทายิกาของวัด หรือประชาชนทั่วไปวัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ได้ ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของ

^{๑๔} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๑.

^{๑๕} พระมหาไชยณรงค์ ภาทมนี (เสริมแก้ว), “บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอบางเกร็ง จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕). หน้า บทคัดย่อ.

ประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อน ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็เป็นหน้าที่ทางวัด จะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ

จากศึกษารูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของพระพุทเจ้าที่ปรากฏในพระไตรปิฎก และท่านผู้เป็นนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ สรุปได้ การจัดการบริหารสาธารณะสงเคราะห์และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย มีการวางนโยบายวิธีการที่รัดกุม มิได้หมายถึงการออกไปเผยแผ่พระศาสนาเพียงอย่างเดียว หมายถึงการจัดองค์การบริหารพระพุทธศาสนาด้วยที่เป็นกระบวนการเบ็ดเสร็จพร้อมกันไปในตัว เป็นการบริหารสาธารณะสงเคราะห์ เพื่อมวลมนุษยทั้งโลก ในสมัยพุทธกาลที่พระพุทธเจ้าทรงส่งสาวกไปประกาศพระศาสนาก็ดี หรือแม้แต่หลังพุทธกาลยุคพระเจ้าอโศกมหาราชส่งสมณทูตไปประกาศศาสนาทั้ง ๙ สายก็ตาม ไม่ได้มีเป้าหมายการเผยแผ่พระศาสนาอย่างเดียว แต่ให้ไปเพื่อเข้าถึงประชาชนและนำหลักหลักธรรมไปแนะนำชี้แจงให้เข้าใจ และเข้าช่วยเหลือทำสิ่งที่เป็นสาธารณะประโยชน์ สงเคราะห์อนุเคราะห์แก่ประชาชนที่เดือดร้อนด้วย มีรูปแบบการจัดการบริหารในด้านต่าง ๆ ให้ดี ดังนั้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ”

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาพัฒนาการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ การพัฒนาปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ พุทธธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ นำเสนอรูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษ” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมในการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อศึกษา

สภาพปัญหาและอุปสรรคการบริหารงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษ และเพื่อนำเสนอรูปแบบงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมเกี่ยวข้องกับรูปแบบงานสาธารณสุขสงเคราะห์โดยอาศัยข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และหนังสือหรือบทความอันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนหนังสือ งานวิจัยและบทความอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

๒) ศึกษารูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษ มี ๔ ด้าน คือ ๑) เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ๒) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ๓) การเกื้อกูลสาธารณสุข สมบัติสถานที่อันเป็นสมบัติสาธารณะ ๔) การเกื้อกูลประชาชน อันเป็นงานที่คณะสงฆ์พึงสงเคราะห์แก่ประชาชน

๓) ศึกษารูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษ จากความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านงานสาธารณสุขสงเคราะห์ในคณะสงฆ์ คณาจารย์และนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบงานสาธารณสุขสงเคราะห์ตามกระบวนการสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษ

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- ผู้ให้ข้อมูลด้านการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงคณะสงฆ์ที่เป็นผู้บริหารงานคณะสงฆ์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน ๑๘ รูป

- ผู้ให้ข้อมูล ที่มีประสบการณ์ในการทำงานสาธารณสุขสงเคราะห์ในจังหวัดศรีสะเกษ

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

ขอบเขตสถานที่ในการวิจัยคือคณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษ อันประกอบด้วยอำเภอทั้ง ๒๒ อำเภอ

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ จะเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๙ ถึงเดือนตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๖๐ รวมระยะเวลาในการทำวิจัย ๑๒ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ รูปแบบ หมายถึง หลักการและแนวทางปฏิบัติที่กำหนดไว้เป็นหลักสำหรับการบริหารจัดการสาธารณะครอบคลุมให้เป็นระบบ

๑.๕.๒ การปฏิบัติงาน หมายถึง ศิลปะในการทำงานของผู้บริหารเพื่อให้กิจการต่างๆ ขององค์กรประสบความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร คือ จัดงานให้เป็นระบบโดยมีการ

วางแผนไว้ก่อนล่วงหน้าก่อนลงมือปฏิบัติจริง โดยมีการบริหารตน บริหารคน บริหารงาน และบริหารผลของงานที่ปรากฏออกมาเป็นรูปธรรม ในที่นี้ หมายถึง การปฏิบัติงานของพระพุทธเจ้าที่จัดระบบในการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๑.๕.๓ สาธารณะสงเคราะห์ หมายถึง ภาระหน้าที่หลักอันสำคัญของพระสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษ ที่ต้องให้การสงเคราะห์แก่ประชาชน ทั้งทางด้านจิตใจ และวัตถุ อันเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของคณะสงฆ์ ๔ ประการ คือ

๑) ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น

๒) ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ขุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อเป็นแหล่งอุปโภคและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และอื่นๆ

๓) ด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาลและจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ปลุกต้นไม้ และอื่นๆ

๔) ด้านการเกื้อกูลประชาชน ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการคอยช่วยเหลือ เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้และน้ำท่วมพร้อมมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนทำอาหารเลี้ยงเด็กกำพร้าและเด็กด้อยโอกาส หรือกระบวนการสงเคราะห์ปวงชนผู้ประสบภัยพิบัติจากวินาศภัย อุบัติเหตุ และสาธารณภัยซึ่งได้แก่ภัย คือ ความยากจน ความเจ็บไข้

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก. ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ธรรมานุชีวิต” ว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถนำมาใช้ในการให้บริการสาธารณะ หลักธรรมดังกล่าวคือ สาราณียธรรม คือ ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน เป็นหลักการอยู่ร่วมกัน ซึ่งมีเนื้อหาดังนี้ (๑) เมตตาภาวกรรม ทำต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ โดยเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง (๒) เมตตาจาริกกรรม พุดต่อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำ ตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง (๓) เมตตาโมกกรรม คิดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน (๔) สาธารณโมก ได้มาแบ่งกันกินใช้ คือ แบ่งปันลาภผลที่

ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน (๕) สีสสามัญญตา ประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทาดนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ (๖) ทิฏฐิสามัญญตา ปรับความเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน^{๑๖}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวในหนังสือ “ภาวะผู้นำ” ว่า คนเรานั้นมาอยู่รวมกันเป็นหมู่ เป็นกลุ่ม เป็นชุมชน เป็นสังคม แต่ที่เรารู้ว่าอยู่รวมกันนั้น ความจริงถ้าดูลึกลงไปจะเห็นว่าตัวคนรวมกันจริง แต่มักจะรวมกันแค่เพียงภายนอก ส่วนข้างในนั้นค่อนข้างจะกระจัดกระจาย ที่ว่ากระจัดกระจายนั้นก็คือ มีความแตกต่างกันหลายอย่างหลายประการ ต่างจิตต่างใจ ต่างความรู้สึก ต่างความคิด ต่างความต้องการ ต่างความสามารถต่างระดับของการพัฒนา เป็นต้น เมื่อมีความแตกต่างและกระจัดกระจายอย่างนี้ก็มีปัญหาว่าจะทำอย่างไรให้คนทั้งหลาย ดำเนินไปจนบรรลุถึงประโยชน์หรือความสำเร็จที่เป็นจุดหมาย ที่ว่านี้ก็หมายความว่า เราต้องการเครื่องมือหรือสื่อที่จะมาช่วยประสานให้คนทั้งหลายรวมกันหรือร่วมกัน ทั้งรวมกันอยู่และร่วมกันทำ เพื่อจะให้อยู่กันด้วยดี และทำการด้วยกันได้บรรลุจุดหมายประสบความสำเร็จ^{๑๗}

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์” ว่า การบริหารจัดการองค์กรใดก็ตาม จุดมุ่งหมายที่สำคัญอยู่ที่ความต้องการให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลอยู่เสมอ ทั้งนี้ย่อมจะต้องอาศัยองค์ ประกอบหลายประการ คือ คนหรือบุคลากร (Man) เงินหรืองบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) การจัดการหรือเทคนิคในการบริหาร (Management) องค์ประกอบทั้ง ๔ ประการมีความสำคัญมาก แต่องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการบริหารจัดการองค์กรก็คือ คน หรือ บุคลากร ในการบริหารจัดการในองค์การทางศาสนาก็เช่นกัน วัดจะเจริญรุ่งเรือง เป็นที่ร่มรื่นเป็นที่ศรัทธา และอำนวยความสะดวกแก่ชุมชนมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับคน บรรดาสิ่งก่อสร้างโบสถ์ วิหาร ลานเจดีย์ ศาลาการเปรียญ วัสดุอุปกรณ์ และการเงิน จะมีความสมบูรณ์เพียงใดก็ไม่ได้มีความหมาย ถ้าบุคลากรเหล่านั้นไม่มีความรู้ ความสามารถเพียงพอในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๘}

^{๑๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมบุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๒๓-๒๔.

^{๑๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **ภาวะผู้นำ**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

^{๑๘} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๘.

นภดล เสงเจริญ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “เทคนิคการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ” ว่า เทคนิคการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพเป็นกลวิธีจัดการที่มีปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ให้เกิดผลสำเร็จ องค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารหรือการจัดการ จึงมีอยู่ ๓ ส่วน คือ การบริหารตน คือ ตัวเราเอง การบริหารคน คือ คนที่เกี่ยวข้องและการปฏิบัติงานซึ่งเป็นจุดสำคัญ การบริหารตน เป็นความเข้าใจในความสำเร็จของชีวิตที่มีความสุขจากการทำงานในความรับผิดชอบ จนสำเร็จมากกว่าตำแหน่งหน้าที่ฐานะทางเศรษฐกิจโดยนักบริหารต้องมีคุณธรรมสำหรับผู้นำ เช่น พรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ ทศพิธราชธรรม สัปปุริสธรรม เป็นแนวทางประพจน์และเป็นหลักในการปฏิบัติงาน มีความรอบรู้ทางวิชาการและวิชาชีพและต้องพัฒนาตนให้เกิดความรอบรู้สูง มีความคิดเชิงวิสัยทัศน์คิดเป็นระบบ และคิดทั่วทุกด้านในการแก้ไขปัญหาปรับปรุงพัฒนางานปรับตัวปรับความคิดให้ทันสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเสริมสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงาน คำนึงถึงต้นทุนผลลัพธ์ และผลสำเร็จของงานมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง รู้จักเสียสละให้อภัยเปิดใจกว้างยอมรับการเปลี่ยนแปลง มีความอดทนและมองโลกในแง่ดี ปรับวิธีการทำงานอย่างเท่าทันเหตุการณ์ ทำงานเชิงรุก ทำงานล่วงหน้า และคู่ขนานสร้างความเชื่อถือ และมีความเที่ยงตรง^{๑๙}

บรรจบ เนียมมณี ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “หลักการบริหาร” ว่า การปฏิบัติงานสาธารณะ หมายถึง กิจกรรมต่างๆที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป มาทำงานร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งหรือ หลายๆอย่างร่วมกัน โดยประกอบไปด้วยส่วนต่างๆดังนี้

- (๑) บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป
- (๒) ต้องมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน
- (๓) ต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการกระทำร่วมกันเด่นชัด
- (๔) วัตถุประสงค์นั้นๆต้องตรงกันในกลุ่มบุคคลผู้ร่วมกระทำ^{๒๐}

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ” ว่า การบริหาร หมายถึง การบริหารจัดการ การบริหารการพัฒนา แม้กระทั่งการบริหารการบริการ แต่ละคำมีความหมายคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกันที่เห็นได้อย่างชัดเจนมีอย่างน้อย ๓ ส่วน คือ

- (๑) ล้วนเป็นแนวทางหรือวิธีการปฏิบัติงานภาครัฐที่หน่วยงานของรัฐ และ/หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ นามาใช้ในการปฏิบัติราชการเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ
- (๒) มีกระบวนการปฏิบัติงานที่ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ การคิด (Thinking) หรือการวางแผน (Planning) การดำเนินงาน (Acting) และการประเมินผล (Evaluating)

^{๑๙} นภดล เสงเจริญ, **เทคนิคการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ข้าราชการ, ๒๕๔๖) หน้า ๒๓-๒๔.

^{๒๐} บรรจบ เนียมมณี, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓), หน้า ๒๖๑.

(๓) มีจุดหมายปลายทาง คือ การพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงเพิ่มขึ้น สำหรับส่วนที่แตกต่างกัน คือ แต่ละคำมีจุดเน้นต่างกัน กล่าวคือ การบริหารจัดการเน้นเรื่องการนำแนวคิดการจัดการของภาคเอกชนเข้ามาใช้ในการบริหารราชการ เช่น การมุ่งหวังผลกำไร การแข่งขัน ความรวดเร็ว การตลาด การประชาสัมพันธ์ การจูงใจด้วยค่าตอบแทน การลดขั้นตอน และการลดพิธีการ เป็นต้น ในขณะที่การบริหารการพัฒนาให้ความสำคัญเรื่องการบริหารรวมทั้งการพัฒนานโยบาย แผนงาน โครงการ (Policy, Plan, Program, Project) หรือกิจกรรมของหน่วยงานของรัฐ ส่วนการบริหารบริการเน้นเรื่องการอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่ประชาชน^{๒๑}

จ้านงค์ ทองประเสริฐ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “พระพุทธศาสนากับสังคมและการเมือง” ว่า อาหารเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของชีวิตถ้าขาดอาหารไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ เรื่องอาหารมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับความสุขหรือความทุกข์ของคนในสังคม トラบใดที่ท้องของประชาชนยังว่างอยู่หรือยังหิวโหยอยู่ จะให้คนมีศีลธรรมเป็นไปไม่ได้ พระพุทธเจ้าไม่ให้เทศนาสอนแก่คนที่กำลังหิว เพราะคนที่กำลังหิวนั้นสมาธิไม่มี แต่ก็ไม่ได้ให้กินอาหารอย่างฟุ่มเฟือย ทรงสอนให้พิจารณาอาหารก่อนฉัน ว่าอาหารที่ฉันไปนั้นไม่ใช่เพื่อความมัวเมา ไม่ใช่เพื่อเล่น แต่เพื่อยังชีวิตให้เป็นไปได้ ทำประโยชน์แก่สังคมต่อไป^{๒๒}

พินิจ ลาภธนานนท์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท” ว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่ดำเนินกิจกรรม สังฆพัฒนาในชุมชนต่างๆ ในภาคอีสานจำแนกได้เป็น ๔ ลักษณะ ดังนี้ (๑) บทบาทผู้สงเคราะห์พัฒนา คือ พระสงฆ์พัฒนา ดำเนินกิจการต่างๆ โดยท่านผู้จัดหาทรัพยากรและบริหารโครงการด้วยตนเอง ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลย (๒) บทบาทผู้นำการพัฒนาโดยพระสงฆ์เป็นผู้ติดต่อโครงการพัฒนามาดำเนินการชาวบ้านมีส่วนร่วมปรึกษาบ้าง แต่ส่วนใหญ่จะคล้อยตามความคิดเห็นของพระสงฆ์พัฒนาที่ชาวบ้านมักศรัทธามากกว่า (๓) บทบาทผู้ประสานงาน โดยพระสงฆ์พยายามร่วมมือกับผู้นำชุมชนชักนำโครงการต่างๆ เข้ามาดำเนินการพัฒนาในหมู่บ้าน ชาวบ้านจะได้รับโอกาสเข้ามามีส่วนมากขึ้น (๔) บทบาทเป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนการพัฒนาในหมู่บ้าน โดยชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ทั้งในการคิดโครงการ การปฏิบัติงานพัฒนาและร่วมรับผิดชอบติดตามผลการพัฒนาพระสงฆ์พัฒนามีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงที่คอยแนะนำ ให้คำปรึกษา และประสานการสนับสนุนจากภายนอก^{๒๓}

^{๒๑} วัชร วัชรนิภาวรรณ, การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔), หน้า ๕.

^{๒๒} จ้านงค์ ทองประเสริฐ, พระพุทธศาสนากับสังคมและการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทต้นอ้อแกรมมีจำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๑๐๓.

^{๒๓} พินิจ ลาภธนานนท์, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๑๗๘.

ข. ทบทวนงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระครูปลัดอาทิตย์ อตฺถเวที (ของดี) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสมภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒” ผลการวิจัยพบว่า งานสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของหน่วยงาน บุคคลหรือคณะบุคคล เว้นแต่การนั้นอยู่ในขอบข่ายแห่งการสงเคราะห์หรือ การช่วยเหลือเกื้อกูลอุดหนุนจนเจือกิจการของรัฐหรือของเอกชนที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่ซึ่งจะเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไปและการเกื้อกูลทำประโยชน์ร่วมกันทั้งให้คำแนะนำคำสอนความคิดและวัตถุสิ่งของ ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาถือว่าการให้ธรรมเป็นทานย่อมชนะการให้ทานทั้งปวง ฉะนั้นการสอนหนังสือก็ถือการแนะนำที่เกี่ยวกับความรู้ก็จัดเป็นสาธารณประโยชน์ทั้งนั้น การสาธารณสงเคราะห์ แยกโดยลักษณะคือ

(๑) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือ เช่น หน่วยอบรม อปต. ห้องสมุดเพื่อประชาชน มูลนิธิเพื่อคนยากจน

(๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาวัด เป็นต้น

(๓) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง การขุดคลอง การพัฒนาก่อสร้างวัดพัฒนาโรงเรียน เป็นต้น

(๔) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป เช่นการช่วยเหลือผู้คนที่ตกทุกข์ได้ยากเพราะภัยทางธรรมชาติ เช่น วาตภัย อุทกภัย อัคคีภัย เหล่านี้ถือว่าเป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือคนอื่นทั้งนั้นรวมเป็นถึงการสงเคราะห์คนวัยชรา สถานเด็กกำพร้า^{๒๔}

พระครูปลัดชลอ เตชพล (เป็นวิเศษ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สัจฺจ สิรินนฺโท)” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการนำเสนอแบบ ๔ ส. คือ ส. ๑ คือ สันติสสนา (แจ่มแจ้ง) ส. ๒ คือ สมาทปนา (จงใจ) ส. ๓ คือ สมุตเตชนา (หาญกล้า) ส. ๔ คือ สัมปาหังสนา (ร่าเริง) โดยมีการยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ การเปรียบเทียบกับข้ออุปมาอุปมัย ใช้วิธีการแทรกเรื่องทำให้อารมณ์ขัน ใช้ภาษาง่าย เหมาะสมกับผู้ฟัง และในส่วนของความสอดคล้องกับหลักนิเทศศาสตร์ คือ มีความกระชับชัดของภาษา การใช้ภาษาที่

^{๒๔} พระครูปลัดอาทิตย์ อตฺถเวที (ของดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสมภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า บทคัดย่อ.

ทำให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพ มีความเหมาะสมตามกาล ความเหมาะสมของการใช้ภาษา มีความบริสุทธิ์ ด้วยเหตุและผล และมีความแจ่มแจ้งชัดเจน ไม่มีอคติ เป็นประโยชน์สูงสุด^{๒๕}

พระครูนนทวิวัฒน์ วีรธมโม (มีนุสรณ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติงานเทศบาล ตำบลตามหลักสาราณียธรรม ๖ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า เทศบาลตำบลปลายบางได้บริหารงานตามหลักสาราณียธรรมทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๑ เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่า มีการปฏิบัติงานตามหลักสาราณียธรรม ๖ อยู่ในระดับมากทุกด้าน การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม ๖ : กรณีศึกษาเทศบาล ตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลปลายบาง มีความคิดเห็นแตกต่างกันตามเพศ และอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม ๖ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลปลายบาง มีความคิดเห็นแตกต่างกันตามเพศ และอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม ๖ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ในด้านเมตตามโนกรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๓.๖๘) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีระดับการบริหารตามด้านเมตตามโนกรรมมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า เทศบาลตำบลปลายบาง ให้ความสำคัญในเรื่องของการตั้งจิตปรารถนาดี คิดหาสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน ในด้านทวิญญูสามัญญดาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า มีการปฏิบัติงานตามหลักสาราณียธรรม ๖ ด้านทวิญญูสามัญญดาอยู่ในระดับปานกลางคือ เจ้าหน้าที่พัฒนาตนให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่^{๒๖}

พระอธิการชรัตน์ ฐิตคุโณ (มีแก้ว) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอดุสิต จังหวัดพระจวบคีรีขันธ์” ผลการวิจัยพบว่า การบริหาร (administration) และ การจัดการ (management) ทั้ง ๒ คำมีความหมายใกล้เคียงกัน แต่นิยมใช้ต่างสถานการณ์ กัน กล่าวคือ "การบริหาร", มักใช้กับการบริหารกิจการสาธารณะ หรือการบริหาร

^{๒๕} พระครูปลัดชโล เตชพล (ปิ่นวิเศษ), “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินนฺโท)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า บทคัดย่อ.

^{๒๖} พระครูนนทวิวัฒน์ วีรธมโม (มีนุสรณ์), “การปฏิบัติงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม ๖ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า บทคัดย่อ.

ราชการ ส่วนคำว่า "การจัดการ" มักใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชน เนื่องจากการศึกษาเป็นกิจการที่มุ่งประโยชน์สาธารณะ และจัดเป็นส่วนของราชการ เราจึงใช้คำว่าการบริหารการศึกษา ซึ่ง การบริหาร หมายถึง บริการประเภทหนึ่งที่จะช่วยให้กลุ่มบุคคลร่วมกันทำภารกิจได้ บรรลุตามเป้าหมาย ส่วนคำว่า การจัดการ หมายถึง กระบวนการกิจกรรม ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบ ในการดำเนินการขององค์กรธุรกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดโดยสรุปการบริหาร หรือการจัดการโดยทั่วๆ ไปเป็นคำที่มีความหมายใช้แทนกันได้ นักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารหลายทัศนะแตกต่างกัน^{๒๗}

บุญช่วย จันทร์เหาะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า การปกครองคณะสงฆ์จังหวัดถือว่าเป็นหัวใจหลักในงานบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์ คือ ด้านการปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎระเบียบ มหาเถรสมาคม ข้อบังคับ มติพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชหรือคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัย การลงนิคหกรรม การวินิจฉัยข้ออุทธรณ์ ต่าง ๆ ตลอดจนการแต่งตั้งถอดถอนเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ควบคุมดูแลให้ไปตามข้อวัตรปฏิบัติของจริยาพระสังฆาธิการ และสถาบันคณะสงฆ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ วิทยาการด้านการบริหารและการจัดการก้าวหน้าไปมากคณะสงฆ์ควรจะได้ใช้วิทยาการเหล่านั้นมาช่วยเสริมการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ กิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารแบบราชการของฝ่ายบ้านเมือง กิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารที่คล่องตัวแบบภาคเอกชน และกิจการบางอย่างต้องบริหารตามหลักพระธรรมวินัย^{๒๘}

ทรงวิทย์ แก้วศรี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า” ผลการวิจัยพบว่า หลักการบริหารสมัยใหม่ตามรูปแบบการบริหารเชิงยุทธวิธีนั้น สอดคล้องกันกับวิธีการของพระพุทธเจ้าที่ทรงใช้มาก่อนแล้วทั้งสิ้น วิธีการของพระองค์เป็นวิธีการปฏิบัติจริง เรียบง่าย กระชับรัดกุม ตรงประเด็น สามารถจัดการแก้ปัญหาการบริหารได้ทุกอย่างอย่างได้ผล มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะทุกกระบวนการความคิดของพระองค์เป็นระบบและสมเหตุสมผลจากสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ตามวัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ มีข้อเท็จจริงและหลักฐานตามคัมภีร์พระพุทธศาสนายืนยันว่า

๑. พระพุทธเจ้าทรงประกาศศาสนา ด้วยพระปรีชาสามารถและพระกุศโลบายอันแยบยลลึกซึ้ง ยุทธวิธีของพระองค์นั้นเมื่อเทียบเคียงแล้วแสดงว่าทฤษฎีการบริหารเชิงยุทธวิธีของ

^{๒๗} พระอธิการชรัตน์ ฐิตคุโณ (มีแก้ว), ศึกษาเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า บทคัดย่อ.

^{๒๘} บุญช่วย จันทร์เหาะ, “พฤติกรรมกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔), หน้า บทคัดย่อ.

ตะวันตกมาสอดคล้องกับวิธีการของพระพุทธเจ้าโดยมีมีข้อสงสัย ทั้งวิธีการของพระพุทธองค์มีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุดด้วย

๒. ตามหลักการวิเคราะห์สวอต (SWOT Analysis) ของตะวันตก แยกการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมออกเป็น ๒ คือการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อหาโอกาสและภัยอันตราย และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน เพื่อหาจุดแข็งและจุดอ่อน พระพุทธเจ้าทรงวิเคราะห์โดยรวมทุกสภาพแวดล้อม ในการวิเคราะห์นั้นผู้วิจัยจำแนกสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ สภาพแวดล้อมทางศาสนา สภาพแวดล้อมทางการเมืองการปกครอง และสภาพแวดล้อมทางสังคม พระพุทธเจ้าทรงทราบจุดแข็ง, จุดอ่อน, ภัยอันตราย และโอกาสช่องทางได้เป็นอย่างดี จึงทรงสามารถนำพระพุทธศาสนาเข้ามาแทรกซึมในหมู่ประชาชนชาวชมพูทวีป จนประดิษฐานพระพุทธศาสนาได้มั่นคงภายในเวลาเพียง ๔ ปี

๓. ผลของการศึกษาวิจัยพบว่า กระบวนการคิดออกมาเป็นทฤษฎีระหว่างตะวันตกกับพระพุทธเจ้าแตกต่างกัน ตะวันตกหรือสามัญชนทั่วไปนั้นคิดตั้งทฤษฎีจากปัญญาคือความรู้แค่ ๒ ประการ ได้แก่ จินตมยปัญญา และสุตมยปัญญา จึงเป็นการตั้งสมมุติฐานแล้วคิดหาวิธีการเพื่อไปสู่เป้าหมาย โดยคาดคะเนเอาว่าจะต้องเป็นไปตามนั้น ซึ่งอาจไม่แน่นอน แต่พระพุทธเจ้าทรงคิดค้นทฤษฎีจากภาวนามยปัญญา ได้ผ่านการทดลองปฏิบัติการจนเห็นผลมาแล้ว จึงทรงนำมาประมวลสรุปเป็นทฤษฎี อาจจะกล่าวได้ว่าตะวันตกคิดทฤษฎีต่าง ๆ ได้เพียงแค่ “ทฤษฎี” (Theory) แต่พระพุทธเจ้านั้นทรงคิดได้ถึงขั้นเป็น “ทฤษฎีบท” (Theorem)

๔. ยุทธวิธีการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้าทุกขั้นตอน สามารถนำหัวข้อธรรมมาใช้เป็นหลักควบคู่กันไปได้อย่างกลมกลืน กล่าวคือ การคิดใช้โยนิโสมนสิการ, การตัดสินใจใช้ปริยญา ๓, อธิษฐานธรรม ๔, และปัญญจธรรม ๓, การวางแผนใช้กุศล ๓ และสัมมปธาน ๔, การบริหารใช้อธิปไตย ๔, พล ๔, และทิวฐธัมมิกัตถสังวัตตนิคธรรม ๔, ภาวะผู้นำใช้อัตตหิตสมบัติ, ประพฤติปฏิบัติและยุทธการแบบทหารมีอาชีพตามที่ตรัสไว้ในโยธาชิวสูตร

๕. ยุทธวิธีของพระพุทธเจ้านั้น สามารถบูรณาการออกมาใช้กับการดำเนินงานทั่วไปในองค์กรต่างๆ ในที่นี้ได้แสดงเป็นรูปแบบไว้ ๓ รูปแบบคือ “แบบตรีกรรม”, “แบบจตุราริยสัง”, และ “แบบรัตนตรัย” แต่ละแบบแสดงด้วยแผนภูมิให้เห็นวิธีการและขั้นตอนอย่างชัดเจน สุดท้ายได้แสดงตัวอย่างการบูรณาการยุทธวิธีแบบพุทธวิธี ใช้กับห้องสมุดและสถาบันวิทยบริการ “แบบรัตนตรัย” เพื่อเป็นแบบอย่างแก่องค์กรต่าง ๆ นำไปประยุกต์ใช้ ในฐานะเป็น “องค์ความรู้ใหม่”^{๒๙}

จากการทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” ในพระไตรปิฎก และนักปราชญ์ทางศาสนา คือ งานสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานเกี่ยวกับการที่พระสงฆ์ให้ความสงเคราะห์ประชาชนในชุมชนและสังคม โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นผู้นำที่สำคัญ และเป็นการดำเนินการ

^{๒๙} ทรงวิทย์ แก้วศรี, “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า บทคัดย่อ.

ช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการพัฒนาชุมชน และท้องถิ่น ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น ดังนั้นงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือชาวบ้าน ในสิ่งที่พวกเขาต้องการและมีความจำเป็นแล้ว ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วย ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายกฎระเบียบของบ้านเมือง เพื่อมุ่งพัฒนาทั้งทางคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งทางวัตถุและจิตใจให้มีความสมดุลทั้งกาย วาจา และใจอันจะนำความสุข ความเจริญพัฒนามาสู่วัดและชุมชน สังคมประเทศชาติ บริหารงานสาธารณสงเคราะห์ โดยไม่หวังผลประโยชน์ตอบแทน ต้องประกอบด้วยหลักคุณธรรม คือ สาราณียธรรม ที่เป็นหลักการอยู่ร่วมกัน การปกครองคณะสงฆ์จึงถือว่าเป็นหัวใจหลักในงานบริหารจัดการ คือ ด้านการปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ การปฏิบัติงานสาธารณะจะสำเร็จได้ต้องมีคุณธรรมเสริมสำหรับผู้นำ เช่น พรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ ทศพิธราชธรรม สปัปฐมธรรม วัดจึงเป็นสถานที่อบรมปณิธานเด็กและเยาวชนมาทุกยุคทุกสมัย ก็ได้อาศัยสถาบันสงฆ์เป็นผู้ประกอบการเป็น การทำประโยชน์ให้แก่ชาวบ้านที่ลำบากในการประกอบอาชีพเลี้ยงดูครอบครัวให้พ้นจากทุกข์ต่อไป

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาโดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยกำหนดการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาทัศนคติเห็นของพระสังฆาธิการผู้นำในงานสาธารณสงเคราะห์ และผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ผู้ทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์ เพื่อศึกษาการรูปแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการปฏิบัติงาน สาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษ

๑) ข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสืออ้างอิงทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ จากพระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับ มหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙

๒) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสือ วารสาร บทความ งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีรูปแบบงานสาธารณสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาแก่คณะสงฆ์และนักปราชญ์นักวิชาการ ตลอดจนข้อมูลทางสถิติที่รวบรวมโดย หน่วยงานของคณะสงฆ์ หน่วยงานราชการหรือสถาบันการศึกษาและแหล่งข้อมูลที่เป็นที่ยอมรับ

ขั้นตอนที่ ๒ วิเคราะห์การปฏิบัติงานและวิเคราะห์ทฤษฎีหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการรูปแบบปฏิบัติงานงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญ (In-depth Interview) จำนวน ๑๘รูป

ขั้นตอนที่ ๓ วิเคราะห์นำเสนอรูปแบบงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ โดยวิธีสัมภาษณ์จากพระสังฆาธิการทั้ง ๑๘ รูป

๑.๗.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนเก็บข้อมูล ๒ ขั้นตอน คือ

๑. การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)
๒. บันทึกข้อมูลจากผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

๑.๗.๒ ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน ๒ กลุ่ม ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากผู้มีประสบการณ์ทำงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจงได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญระดับผู้ปกครองผู้นำในงานสาธารณสุขสงเคราะห์/ผู้บริหารงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ และข้าราชการที่เกี่ยวข้องงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษ (มหานิกาย) ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญในงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ จำนวน ๑๘ รูป/คน ได้แก่

ตารางที่ ๑.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากการสัมภาษณ์ (Interview)

ที่	ให้ข้อมูลสำคัญจาก การ สัมภาษณ์	ตำแหน่ง	สถานะ
๑	พระราชกิตติรังสี	เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ	พระสังฆาธิการผู้ปกครองผู้นำ ด้านงานสาธารณสุขสงเคราะห์
๒	พระราชธรรมสารสุธี	รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ	พระสังฆาธิการผู้ปกครองผู้นำ ด้านงานสาธารณสุขสงเคราะห์
๓	พระรัตนกรวิสุทธิ์	รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ	พระสังฆาธิการผู้ปกครองผู้นำ ด้านงานสาธารณสุขสงเคราะห์
๔	พระครูสิริปริยัติการ	เจ้าคณะอำเภอเมือง	พระสังฆาธิการผู้ปกครองผู้นำ ด้านงานสาธารณสุขสงเคราะห์
๕	พระครูสิริบุญกิจ	เจ้าคณะอำเภอสีลาสาท	พระสังฆาธิการผู้ปกครองผู้นำ ด้านงานสาธารณสุขสงเคราะห์
๖	พระครูปริยัติคณานุ รักษ์	เจ้าคณะอำเภอบึงบูรพ์	พระสังฆาธิการผู้ปกครองผู้นำ ด้านงานสาธารณสุขสงเคราะห์
๗	พระครูศรีรัตนภิรักษ์	เจ้าคณะอำเภอสรีรัตนะ	พระสังฆาธิการผู้ปกครองผู้นำ

			ด้านงานสาธารณสุขสงเคราะห์
๘	พระครูประกาศ์สุตาลังการ	เจ้าคณะอำเภอกุสุมาลย์	พระสังฆาธิการผู้ปกครองผู้นำด้านงานสาธารณสุขสงเคราะห์
๙	พระมหาสนอง ขนดีธโร	รองเจ้าคณะอำเภอกันทรลักษ์	พระสังฆาธิการผู้ปกครองผู้นำด้านงานสาธารณสุขสงเคราะห์
๑๐	พระครูศรีปริยัติวงศ์	เจ้าคณะอำเภอยะหริ่ง	พระสังฆาธิการผู้ปกครองผู้นำด้านงานสาธารณสุขสงเคราะห์
๑๑	พระครูสุจิตโฑตาลังการ	เจ้าคณะอำเภอยะหริ่ง	พระสังฆาธิการผู้ปกครองผู้นำด้านงานสาธารณสุขสงเคราะห์
๑๒	พระครูพิพิธสังฆการ	เจ้าคณะอำเภอยะหริ่ง	พระสังฆาธิการผู้ปกครองผู้นำด้านงานสาธารณสุขสงเคราะห์
๑๓	พระศรีวรเวที	เจ้าคณะอำเภอกันทรลักษ์	พระสังฆาธิการผู้บริหารด้านสาธารณสุขสงเคราะห์
๑๔	พระครูพิศิษฐ์ธรรมานุสาสก์	เจ้าคณะอำเภอยะหริ่ง	พระสังฆาธิการผู้บริหารงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์
๑๕	พระครูสิริคณาภิรักษ์	เจ้าคณะอำเภอยะหริ่ง	พระสังฆาธิการผู้บริหารงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์
๑๖	พระครูวรธรรมคณาภิรักษ์	เจ้าคณะอำเภอยะหริ่ง	พระสังฆาธิการผู้บริหารงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์
๑๗	พระครูศรีมงคลปริยัติกิจ	เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ	พระสังฆาธิการผู้บริหารงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์
๑๘	พระครูพิบูลธรรมาภิรัต	เจ้าคณะตำบลเมืองคง	พระสังฆาธิการผู้บริหารงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

๑.๗.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือแต่ละชั้น รวมทั้งหมด ๒ ประเภท ได้แก่

- ๑) แบบการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญ (In-depth Interview) ที่มีโครงสร้าง
- ๒) ที่มีโครงสร้างกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญด้านรูปแบบปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ในจังหวัดศรีสะเกษ ด้วยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบพรรณนา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ
- ๓) ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสัมภาษณ์ ดังมีรายนามดังนี้
  - (๑) พระมหาขุนทอง เขมสิริ,ดร. (๒) พระมหาสันหวัช สุภทโท,ดร. (๓) ดร.ฐานิดา มั่นคง (๔) ดร. สุภาพ สัจจะสมภาร

๑.๗.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “รูปแบบปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ในจังหวัดศรีสะเกษ”

ขั้นที่ ๒ วิเคราะห์สภาพปัญหาและแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมเพื่อบูรณาการให้สอดคล้องกับ “รูปแบบปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ในจังหวัดศรีสะเกษ” โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญ(In-depth Interview) และจากผู้มีประสบการณ์ทำงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์

ขั้นที่ ๓ สังเคราะห์ความสอดคล้องในการนำเสนอรูปแบบปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ในจังหวัดศรีสะเกษ

๑.๗.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามชนิดเทคนิควิจัย ได้แก่

๑) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

๒) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบพรรณนา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้โดยหาไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

๓) มีการตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นแรกผู้วิจัยได้ตรวจสอบว่าได้ข้อมูลเพียงพอแล้วหรือยัง หากผู้วิจัยพบว่าได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน ผู้วิจัยออกแสวงหาข้อมูลมาวิเคราะห์ใหม่เพื่อตอบให้ตรงตามวัตถุประสงค์

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ได้ทราบพัฒนาการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

๑.๘.๒ ได้ทราบหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

๑.๘.๓ ได้นำเสนอรูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

๑.๘.๔ ได้ทราบการบริหารงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

บทที่ ๒

พัฒนาการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ในจังหวัดศรีสะเกษ

งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษ ในยุคต้น ๆ นั้นมีการทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์มาทุกยุคสมัยของคณะสงฆ์ เนื่องจากพระสงฆ์กับญาติโยมต่างก็พึ่งพากันและกันมาโดยตลอด แยกออกจากกันไม่ได้ ดังนั้นในบทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาพัฒนาการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ในด้านแนวคิด ทฤษฎี และบทบาทหน้าที่สำคัญและหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดการพัฒนาการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์

การพัฒนาคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธองค์ทรงเลือกทรัพยากรมนุษย์ที่เหมาะสมกับงาน เช่น พระอัครสาวกทั้งสองและเอตทัคคะผู้เลิศเฉพาะด้าน เช่น พระสารีบุตรเถระ ซึ่งมีปัญญามากรองจากพระองค์ ทรงแต่งตั้งให้เป็นพระธรรมเสนาบดี ส่วนพระมหาเถระรูปอื่นก็ทรงแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ซึ่งการแต่งตั้งพระองค์ไม่ทรงเห็นว่าผู้ใดผู้หนึ่งมีใกล้ชิดพระองค์แล้วจะทรงแต่งตั้งพระองค์ทรงพิจารณาตามคุณสมบัติของแต่ละท่าน จะเห็นได้ว่า ในสมัยพุทธกาลการบริหารคณะสงฆ์ กฎเกณฑ์ขั้นตอนต่างๆ ง่ายและไม่สลับซับซ้อนมากนัก อาจเป็นเพราะว่าพระพุทธเจ้าทรงเป็นธรรมราชาทรงประกอบด้วยพุทธคุณ ๒^๑ คือ (๑) อัตตหิตสมบัติ คือ ความถึงพร้อมประโยชน์ตน ทรงบำเพ็ญประโยชน์ส่วนพระองค์เองเสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว (๒) พรหิตปฏิบัติ คือ การปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ทรงบำเพ็ญ พุทธจริยาเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ส่วนพุทธบริษัท ๔ ก็ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ประพฤติตามธรรม ตามที่พระองค์ให้สมทานธรรมจึงเห็นได้ว่าหลักการที่พระองค์วางไว้เป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกันจึงทำให้สังคมในขณะนั้นสงบสุข

๒.๑.๑ ความหมายของพัฒนาการปฏิบัติงาน

พัฒนาการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์มีความสำคัญต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นการสร้างความเข้มแข็งของสถาบันสงฆ์ และการดำรงอยู่ของคณะสงฆ์เป็นการทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่ สืบสานและถ่ายทอด พระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ นอกจากนั้นการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัย สามารถสร้างศรัทธาเลื่อมใสให้เกิดแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป ทั้งยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนได้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนในฐานะพุทธบริษัทอีกด้วย เมื่อเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าแล้ว ก็มีวิธีแสดงออกหลายอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นชาวพุทธมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล กุลบุตรชาวพุทธจะต้องหาโอกาสบรรพชาอุปสมบทเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นการยังมลทินให้ออกไป^๒ และศึกษาพระธรรมวินัย เพื่อช่วยกันจรรโลงพระพุทธศาสนา ภายหลังแต่พุทธปรินิพพานล่วงมาแล้ว พระเจ้าอโศกมหาราชทรงอุปถัมภ์การสังคายนาครั้งที่ ๓ แล้วเสร็จในปี ๒๓๕ ก็ได้มีการสืบทอดอา

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (๒๕๔๖), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒๓.

^๒ พระธรรมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม), **ธรรมบทวิเคราะห์**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยรายวัน, ๒๕๓๐), หน้า ๖๓๓.

พระพุทธศาสนาเป็นลำดับมา การแก้ปัญหาสังคมไทยในปัจจุบันซึ่งมีแนวโน้มหนักขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงไปของโลก ในฐานะที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษาฝึกฝนพัฒนาตนเอง ซึ่งคู่บ้านคู่เมืองไทยมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นเนื้อเป็นตัวกับความเป็นไทย และชาติไทยอย่างไม่อาจแยกจากกันได้พระพุทธศาสนาจึงเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดที่จะแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคม องค์การคณะสงฆ์จึงจำเป็นต้องมีบทบาทที่สำคัญในฐานะที่เป็นที่เลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนแต่มีคำถามว่า ภายในองค์การคณะสงฆ์เองมีการบริหารจัดการกันอย่างไรมีความมั่นคงขนาดไหน เพราะการที่จะไปพัฒนาองค์กรอื่นนั้นจะต้องพัฒนาองค์กรของตนก่อนจึงมีคำกล่าวที่ว่า “บัณฑิตพึงตั้งตนไว้ในคุณธรรมที่เหมาะสมก่อน แล้วสอนคนอื่นในภายหลัง”^๓

จากการทบทวนผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบ จากทัศนะของนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิที่หลากหลาย ผู้วิจัยจึงขอประมวลเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาไว้ ดังนี้

คำว่า “พัฒนา” ในภาษาไทย มาจาก “วฑฺฒน” ในภาษาบาลี และ “วรณ” ในภาษาสันสกฤต แปลว่า ความเจริญ^๔

คำว่า “ปฏิบัติงาน” หมายถึง “การดำเนินไปตามระเบียบแบบแผน”^๕ ส่วนคำว่า “สาธารณสงเคราะห์” หมายถึง “การบริการสาธารณะที่จัดทำเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในสิ่งที่เป็นอุปโภคจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต มีการไฟฟ้า ประปา สร้างสะพาน ขุดสระน้ำ บ่อน้ำ เป็นต้น”^๖

นอกจากนั้นยังผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ทัศนะว่า การพัฒนาจะเป็นคำกลางๆ มิได้มีความหมายในทางดีหรือชั่ว ขึ้นอยู่กับว่าจะพัฒนาไปทางไหนให้เกิดอะไรขึ้น ถ้าการพัฒนานั้นประกอบด้วยสติปัญญา นำมาซึ่งประโยชน์สุขอย่างถูกต้องก็เป็นของดี หากเป็นไปในทางตรงกันข้าม คือมีตัณหา (ความทะยานอยาก) อุปาทาน (ความยึดมั่นความยึดติด) เป็นเจ้าเรือน ท่านก็เรียกว่า เป็นการพัฒนาเพื่อความพินาศ เป็นวินาศนาการหาใช้วิวัฒนาการของศัพท์คำว่า “พัฒนา” ตรงกับภาษาบาลีว่า “วฑฺฒน” แปลว่า “รก” ดังพุทธภาษิตว่า “น สียา โลกวฑฺฒโน” ซึ่งมักแปลกันว่า “ไม่พึงเป็นคนรกโลก” (แปลตามตรงได้ว่า ไม่พึงทำโลกให้รก) คนรกโลก คือ คนที่ทำโลกให้รกไปด้วยสิ่งที่ไม่ดีประโยชน์ ชีวิตของผู้คนนั้นจึงไม่มีประโยชน์แต่กลับเป็นโทษ ดังคำโบราณว่า “รกคนดีกว่ารกหญ้า หากรกคนบ้า รกหญ้าดีกว่ารกคน” พุทธทาสภิกขุ วางหลักว่า ถ้าอยากให้โลกรกรกด้วยคนดี ต้องพัฒนาจิต เพราะจิตนำกาย ถ้าอยากให้โลกไกลาหล่นวาย ให้พัฒนาแต่กายและวัตถุนจนท่วมทับจิต ดังนั้นในทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุการพัฒนาจิตจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งและต้องมาก่อนเสมอ มิฉะนั้นจะเกิดปัญหาทุกครั้ง การพัฒนาต้องทำให้สมดุลทั้งจิตและกายจึงจะถูกต้อง แต่การพัฒนาทางจิตอย่างเดียว

^๓ พ.ร. (ไทย) ๒๕/๑๕๘/๘๑

^๔ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗๙.

^๕ ราชบัณฑิต, พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๖๙๔.

^๖ ราชบัณฑิต, พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖, หน้า ๑๒๑๔.

แม้จะเป็นการพัฒนาที่ไม่สมบูรณ์ แต่ก็ยังปลอดภัย แต่หากพัฒนาทางวัตถุอย่างเดียวก็ฉิบหายหมด ดังที่เวลานี้เรามีหวัรบนิวเคลียร์ที่สามารถทำลายโลกให้พินาศได้หลายครั้ง ดังนั้น การพัฒนาทางโลก ต้องประกอบด้วยธรรมเสมอ การแยกโลกออกจากธรรม คือ แนวทางที่ผิดพลาด และนำไปสู่ความทุกข์เดือดร้อนและวินาศนาการในที่สุดส่วนคำว่า “สังคม” ในทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุ หมายถึงบุคคลแต่ละคนที่มาอยู่ร่วมกันซึ่งได้แก่ตัวเราและผู้อื่น หากปัจเจกบุคคลแต่ละคนดีขึ้น สังคมย่อมดีขึ้นด้วย เพราะสังคมเกิดจากคนหลาย ๆ คน การพัฒนาสังคมของท่านพุทธทาสจึงมุ่งหมายที่การพัฒนาคน ซึ่งจะเป็นผู้รับผิดชอบจัดการโลกทั้งหมด ท่านกล่าวถึงแม่และครูว่าเป็นผู้สร้างโลก เพราะท่านเหล่านี้สร้างเด็กแต่ละคน ซึ่งจะเติบโตและรับผิดชอบสังคมต่อไป

ในทางกลับกันระบบการศึกษาอบรมก็เป็นปัจจัยสร้างและหล่อหลอมคนระบบสังคมที่ดีย่อมมีผลเอื้ออำนวยให้คนดีมีศีลธรรมได้ง่าย การจัดระบบสังคมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ต้องทำให้ถูกต้อง ซึ่งก็เริ่มที่การสร้างจิตใจที่ถูกต้องขึ้นนั่นเองด้วยความเข้าใจโดยทั่วไปของคนส่วนมาก คำว่า “พัฒนา” (development) มีความหมายทำนองเดียวกับ “เจริญเติบโต” (growth) “ก้าวหน้า” (progress) และ “ทันสมัย” (modern) ซึ่งล้วนเป็นไปในทางรูปแบบและปริมาณ ผิดกับสิ่งที่พุทธศาสนาต้องการและเน้นย้ำนั้นคือ คุณภาพชีวิตและความถูกต้องพอดี ซึ่งมีผลเป็นประโยชน์สูงสุด กลมกลืนและเกื้อกูลแก่สรรพชีวิต และไม่เบียดเบียนทำลายธรรมชาติและสภาพแวดล้อมเป้าหมายของการพัฒนาในโลกปัจจุบัน มุ่งที่ความเจริญทางเศรษฐกิจมากเกินไป จนละเลยการพัฒนาจิตใจ ให้สามารถควบคุมความต้องการที่ทะยานอยากมากขึ้นไปตามลำดับ การเน้นความเติบโตในทางตัวเลขของการบริโภคซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพและปริมาณของการผลิตและความเปลี่ยนแปลงให้ก้าวหน้าทันสมัย โดยมิได้คำนึงถึงขีดจำกัดความเจริญที่โลกและทรัพยากรจะอำนวยให้ ตลอดจนความอยู่รอดปลอดภัยและความสุขที่แท้จริงของมนุษย์นับเป็นสิ่งที่เปราะบางอันตรายร้ายแรง การพัฒนาในปัจจุบันเป็นการแก่งแย่งแข่งขันและวิ่งตามกันไป ด้วยความเร่งรีบเห็นเดี๋ยวและหวาดกลัวว่าจะไม่ทันเขา โดยมีได้ถามถึงเป้าหมายที่แท้จริงที่กำลังมุ่งไป ทำให้มนุษย์ในสังคมนั้นขาดจากเป้าหมายสูงสุดของมนุษย์จึงเป็นเป้าหมายที่แท้จริงของชีวิตผลก็คือความยับเยินทั้งวัตถุและจิตวิญญาณ ความวิกลจริตเสียสมดุลของชีวิตธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมเป้าหมายของการพัฒนาที่ถูกต้องท่านพุทธทาสภิกขุ กล่าวสั้น ๆ ว่า ต้องเอื้อให้เกิดสภาพชีวิตที่ดี กล่าวคือ “สันติสุขส่วนบุคคลและมีสันติภาพส่วนสังคม” ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการลดละความเห็นแก่ตัว หรือการมีศีลธรรมของสมาชิกในสังคมเป็นสำคัญการพัฒนาที่ถูกต้องเป็นไปเพื่อสภาพชีวิตที่ดี ท่านพุทธทาสภิกขุ อุปมาชีวิตที่สมบูรณ์จำต้องมีฤทธาแห่งชีวิต ๔ ด้าน^๗ ได้แก่

(๑) กายพฤทธา คือ การพัฒนาร่างกายให้เจริญถูกต้อง ด้วยการเจริญกายภาวนา

(๒) จิตตพฤทธา คือ การพัฒนาจิตให้มีสุขภาพ มีสมรรถภาพทำหน้าที่ได้ดีด้วยการเจริญสมถกรรมฐาน ให้พ้นจากนิวรณ์รบกวนจิตใจ ด้วยการเจริญภาวนา

^๗ พุทธทาสภิกขุ, *เยาวชนกับความรอดของสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๙), หน้า ๔๕-๔๖.

(๓) โภทิพศึกษา คือ การพัฒนาสติปัญญาให้เห็นสิ่งทั้งปวง คือ โลกและชีวิตตามเป็นจริง ด้วยการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ให้พ้นจากอำนาจอวิชชา (ความไม่รู้) ครอบงำ ด้วยการเจริญภาวนา

(๔) เมตเตยยพศึกษา คือ การสร้างมิตรภาพที่มีรากฐานมั่นคงในเพื่อนมนุษย์มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในฐานะเพื่อนร่วมทุกข์เกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน มีเมตตาอย่างปราศจากความเบียดเบียนและแบ่งฝักแบ่งฝ่ายเป็นศัตรูกัน หากเกื้อกูลกันได้ถูกต้องด้วยการเจริญศีลภาวนาท่านใช้คำว่า “โลกพระศรีอารียก็อยู่แค่ปลายจมูก” ซึ่งไกลกว่าแค่มือเอื้อม

การพัฒนาทั้ง ๔ ด้านนี้ เหมือนปลูกต้นไม้เพื่อประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์และตนเอง ท่านกำหนดให้ทำให้พร้อมทั้ง ๔ ด้าน อย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์ คือ ทั้งถูกต้องและทั้งครบถ้วน เมื่อบุคคลมีคุณสมบัติที่ดีดังกล่าวข้างต้น ก็จะส่งผลให้เกิดสังคมพึงปรารถนา ระบบควบคุมสังคมที่ดีต้องมีความถูกต้องด้วย จึงจะอำนวยให้บุคคลมีการพัฒนาฝึกฝนตน จนเข้าถึงสภาพที่พึงประสงค์

ในพระพุทธศาสนาการพัฒนาคนและสังคมอย่างสัมพันธ์ควบคู่กันไปและเป็นปัจจัยต่อกัน โดยคำนึงถึงธรรมชาติแวดล้อมพร้อมไปด้วย ตามหลักการที่จัดไว้เป็นระบบอย่างครบถ้วนชัดเจน พระพุทธศาสนามุ่งเน้นการพัฒนามนุษย์เป็นสำคัญโดยมุ่งพัฒนา ๔ ด้าน คือ ด้านกาย ศีล จิต และปัญญา^๙ และนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาให้นิยามว่า (Development Strategy) เป็นวิธีการหรือแผนการอันชาญฉลาดที่จะบรรลุเป้าหมายในการดำเนินการพัฒนาซึ่งอธิบายได้ดังนี้ ยุทธศาสตร์ (Strategy) หมายถึง แผนการอันชาญฉลาดสำหรับใช้ทำงานพัฒนาเรื่องหนึ่งเรื่องใดให้บรรลุเป้าหมาย ความชาญฉลาดของยุทธศาสตร์ปรากฏในลักษณะดังต่อไปนี้

(๑) หลักวิชาการรองรับและเป็นหลักวิชาการที่ถูกต้องเป็นวิทยาศาสตร์

(๒) ใช้ข้อมูลสภาพจริงของท้องถิ่นหรือสถานที่แห่งนั้นมาช่วยในการกำหนดยุทธศาสตร์

(๓) เป็นแผนการที่คนทั่วไป (หรือฝ่ายตรงกันข้าม) ไม่คุ้นเคยมาก่อนเมื่อดำเนินการตามแผนการนี้จะได้ผลอย่างคุ้มค่าหรือคุ้มทุน ส่วนคำว่า การพัฒนา (Development) หมายถึง การทำให้เจริญกว่าที่เป็นอยู่ซึ่งเป็นผลผลิต (Output) โดยใช้ปัจจัยนำเข้า (Input) และมีกระบวนการ (Process) ที่ก่อให้เกิดผลผลิตนั้น^{๑๐}

อย่างไรก็ดี การพัฒนา หมายถึง การกระทำเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น และการเปลี่ยนแปลงนั้น จะต้องเป็นไปในทางที่ดีขึ้น หรือดีกว่าสภาพที่เป็นอยู่ และการพัฒนา เมื่อนำมาวิเคราะห์แล้ว จะเห็นว่าการให้ความหมายตามแนวทาง ๓ แนว คือ ในแง่ของความก้าวหน้า ในแง่ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนเพื่อให้เกิดความเจริญ และในแง่ของวิธีการในการดำเนินการพัฒนา^{๑๑} สอดคล้องกับ คำว่า “พัฒนา” หรือ “วฒนา” ในภาษาบาลีนั้นแปลว่า รก คือ รกอย่างหนาแน่น เช่น รกหญ้า ฝมบนศีรษะรก ก็เรียกว่าพัฒนา คือเป็นความเจริญด้วยเหมือนกัน ถ้าบุคคลมีความประพฤติ

^๙ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๒.

^{๑๐} เฉลียว บุรีภักดี และคนอื่นๆ, ชุดการศึกษาค้นคว้าวิชา ๒๕๕๓๑๐๑ ทฤษฎีระบบและการประยุกต์ใช้ในการพัฒนา, (เพชรบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๕๓), หน้า ๕.

^{๑๑} ทวี ทิมขำ, การพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๘), หน้า ๑-๒.

หรือการกระทำที่ไม่มีประโยชน์อะไรในโลกนี้ ก็เรียกว่า คนทำโลกให้รก รวมความคำว่า “พัฒนา” แปลว่า ทำให้รก หรือสร้างความรก ถ้าจะให้รกไปด้วยคนดี หรือทรัพยากรมนุษย์ที่ดีแล้วจำเป็นต้องส่งเสริมปลูกสร้าง ทศนคติโดยต้องพัฒนาทางจิต ซึ่งเป็นผู้นำของกาย ถ้าจะให้รกไปด้วยปัญญากรกไปด้วยความโกลาหลวุ่นวาย ก็ต้องพัฒนาวัตถุ การพัฒนาที่สมบูรณ์แบบจำเป็นต้องพัฒนาให้ครบทั้ง ๒ ด้าน กล่าวคือ ควรพัฒนาทั้งทางวัตถุและทางจิตใจให้ควบคู่และทศนคติ โดยเฉพาะทศนคติเป็น การพัฒนาทางด้านจิตใจจะต้องเน้นเป็นพิเศษ เพราะการพัฒนาถูกต้องดีแล้ว ก็จะสามารถควบคุม การพัฒนาทางด้านวัตถุให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องได้และการพัฒนาจิตที่ถูกต้องก็คือ พัฒนาจิตให้มี ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจจนกระทั่งพัฒนาจิตให้มีสมาธิ ตั้งมั่น มั่นคง สะอาด สว่าง จากกิเลส เครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย จนเป็นจิตที่ควรแก่การทำงาน สามารถจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้^{๑๑}

นักวิชาการต่างประเทศให้ทัศนะว่า การพัฒนารูปแบบในการจัดการเชิงกลยุทธ์ คือ ชุดของการตัดสินใจและการปฏิบัติการต่างๆ ทางด้านการจัดการซึ่งจะเป็นตัวกำหนดการดำเนินงานระยะยาวของบริษัท ประกอบด้วย การตรวจสอบสภาพแวดล้อม (Environmental Scanning) ทั้งภายในและภายนอกองค์กร การจัดทำกลยุทธ์ (Strategic Formulation) ซึ่งเป็นแผนกลยุทธ์หรือแผนระยะยาว การปฏิบัติตามกลยุทธ์ (Strategy Implementation) และการประเมินผลและการควบคุม (evaluation and control) และได้กล่าวเพิ่มเติมว่า การศึกษาการจัดการเชิงกลยุทธ์เป็น การศึกษาที่มุ่งเน้นที่การตรวจสอบและประเมิน โอกาส (Opportunities--O) และอุปสรรค หรือข้อจำกัด (Threats--T) โดยคำนึงถึง จุดแข็ง (Strengths--S) และจุดอ่อน (Weaknesses--W) ของบริษัทเป็นหลักสำคัญ^{๑๒}

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาทุกอย่างจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นก่อนแล้วจะต้องมีสิ่งอื่นหรือลักษณะอื่นเข้ามาผสม จึงจะเรียกการเปลี่ยนแปลงนั้นว่า “การพัฒนา” โดยลักษณะที่เพิ่มเข้ามานั้นที่สำคัญ คือ ทิศทางของการเปลี่ยนแปลงที่กำหนดไว้ล่วงหน้า^{๑๓} และคุณสมบัติของผู้นำในการพัฒนาองค์การที่จะทำให้ประสบความสำเร็จว่ามี ๔ ประการคือ^{๑๔}

(๑) เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล (Creating a Vision) มีวิสัยทัศน์ใหม่ ๆ และมีการร่วมกำหนดเป้าหมายกับผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความผูกพันกับเป้าหมายนั้น และจะพยายามดำเนินการเพื่อให้เป้าหมายนั้นบรรลุผล

(๒) เป็นผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสาร (Meaning through Communication)

^{๑๑} ญัฐหทัย ชลาชนวัฒน์, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักธรรม : กรณีศึกษา บริษัท ๕๐๕ โภคภัณฑ์ จำกัด”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนาแรงงานและสวัสดิการมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓.

^{๑๒} Wheelen T.L. & Hunger J.D., **Strategic Management and Business Policy**, 11th, (New Jersey: Pearson Prentice Hall, 2008), p.3.

^{๑๓} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : เอมีเทรดดิ้ง, ๒๕๔๑), หน้า ๑๙.

^{๑๔} Don Hellriegel, John W. Slocum and Richard W. Woodman, **Organizational Behavior**, 8th ed., (Ohio: South-Western College Publishing, 1998), pp. 303-304.

(๓) เป็นผู้ที่มีมอบอำนาจให้กับผู้ปฏิบัติงาน (Empowerment) โดยให้ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในการพัฒนาเป้าหมายและนโยบาย ซึ่งเมื่อเป้าหมายนั้นบรรลุผลผู้ปฏิบัติงานก็จะเกิดความพึงพอใจ รวมทั้งผู้นำให้การสนับสนุนเพื่อพัฒนาผู้ปฏิบัติงาน และช่วยเหลือเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายส่วนบุคคลด้วย

(๔) เป็นผู้ที่เข้าใจตนเอง (Self-Understanding) โดยรู้จักอ่อนและจุดแข็งของตนเองและเป็นผู้ที่ต้องการข้อมูลย้อนกลับของผลการปฏิบัติงาน เพื่อปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่า การพัฒนา เป็นแนวทางวิธีการในการคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์เปลี่ยนแปลงไปตามทิศทางที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า และนำสู่การปฏิบัติให้เกิดขึ้นซึ่งสิ่งที่ตั้งถามและเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง และผู้อื่นสังคมทั้งด้านวัตถุและจิตใจ อย่างเป็นรูปธรรมอันเป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จรุ่งเรืองเป็นผลตามมา

๒.๑.๒ แนวคิดการพัฒนาตามแนวทั่วไป

นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า เป็นรูปธรรมของความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งบุคคลแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น คำอธิบายเป็นแผนผังภาพ เพื่อช่วยให้ตนเองและบุคคลอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น หรืออาจเรียกอีกอย่างว่า โมเดล (Model) แบบจำลองหรือหุ่นจำลองเป็นคำ ที่ใช้กันแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มวิชาการสาขาที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและการบริหารโมเดลหรือตัวแบบนี้มาจากคำ ในภาษาอังกฤษว่า “Model” ส่วนคำที่ใช้ในภาษาไทยนั้น ยังไม่ได้กำหนดชัดเจนว่าจะใช้คำใด ทั้งนี้ลักษณะคำ ที่ใช้นั้นส่วนใหญ่จะแตกต่างกันตามลักษณะวิธีอ้างอิงแหล่งที่มาและที่ใช้แล้วบัญญัติศัพท์ใหม่ขึ้นเรียกว่า สูตรเศรษฐกิจ ส่วนสูตรเศรษฐกิจจะเป็นสาขาใด ก็เติมชื่อสาขาที่เกี่ยวข้องลงไปอาทิ สูตรเศรษฐกิจของการศึกษา สูตรเศรษฐกิจทางวิศวกรรมศาสตร์ หรือนักวิชาการบางท่านเรียกว่า โมเดล ทักษะศัพท์ในภาษาอังกฤษ ความหมายของคำว่า โมเดล ที่ใช้กันมีหลายอย่าง เช่น ในสาขาวิชาสัตตศึกษาเรียกว่า หุ่นจำลอง หมายถึง การจำลองแบบลักษณะที่เป็นสามมิติคล้ายคลึงหรือเหมือนกับของจริงต่างที่ขนาด นอกจากนึ่งวงการศึกษ วิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์และวิศวกรรม ก็เรียกว่าหุ่นจำลอง เพราะช่วยให้เข้าใจสภาพที่แท้จริงของสิ่งนั้นได้อย่างลึกซึ้ง เช่น โลกระบบสุริยจักรวาลอวัยวะภายในของคน ส่วนประกอบเครื่องจักร และลักษณะของโมเลกุล ส่วนในด้านการบริหารนั้นนิยมเรียกว่า รูปแบบหรือต้นแบบ รูปแบบโดยทั่วไปควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้^{๑๕}

-รูปแบบจะต้องนำไปสู่การทำนาย (Prediction) ผลที่ตามมาซึ่งสามารถพิสูจน์ทดสอบได้ กล่าวคือสามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อไปพิสูจน์ทดสอบได้

-โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal relationship) ซึ่งสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์หรือเรื่องนั้นได้

-รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ (Interrelations) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้

^{๑๕} ทิศนา ขัมมณี, รูปแบบการเรียนการสอน : ทางเลือกที่หลากหลาย, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑๘-๒๑๙.

-รูปแบบควรจะประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural Relationships) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (Associative relationships)

ถึงกระนั้นรูปแบบจำลองยังหมายถึง การย่อปรากฏการณ์จริงให้เล็กลงเพื่อใช้ทำความเข้าใจข้อเท็จจริง ปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมต่าง ๆ โดยจัดวางแบบแผนให้เข้าใจง่ายขึ้น แบบจำลองไม่ใช่ข้อเท็จจริง แต่เป็นตัวแทนของความจริง หรือปรากฏการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นและยังได้จำแนกประเภทรูปแบบออกเป็น ๒ ประเภท^{๑๖} คือ

๑) รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical model) ได้แก่

-รูปแบบคล้ายจริง (Iconic model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า เป็นต้น

-รูปแบบเสมือนจริง (Analog model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองจริงเครื่องบินจำลองที่บินได้หรือเครื่องฝึกบิน เป็นต้น แบบจำลองชนิดนี้มีความใกล้เคียงความจริงกว่าแบบแรก

๒) รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic model) ได้แก่

-รูปแบบข้อความ (Verbal model) หรือแบบจำลองเชิงคุณภาพ (Qualitative model) รูปแบบชนิดนี้พบมากที่สุด เป็นการใช้อธิบายปฏิกิริยา ในการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น

-รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ เช่น สมการและโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น

สรุปได้ว่า รูปแบบมีสองลักษณะ คือ เชิงกายภาพ ซึ่งหมายถึง แบบจำลองของสิ่งที่เป็นรูปธรรม และความหมายเชิงแนวคิด คุณลักษณะซึ่งหมายถึงแบบจำลองของสิ่งที่เป็นนามธรรมและความหมายเชิงแนวความเป็นจริงอย่างง่าย หรือย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ออกมาให้เห็นความสัมพันธ์ต่อเนื่องความเป็นเหตุเป็นผล และการเชื่อมโยงสิ่งที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน โดยใช้เหตุผล ข้อมูลและฐานคติมาประกอบกัน เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น อธิบายทฤษฎีที่มีอยู่แล้วให้เข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ใช้เป็นแนวทางในการสร้างทฤษฎีใหม่ ๆ ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

๒.๑.๓ การพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา

หลักธรรมของพระพุทธเจ้า นั้น เนื่องจากเป็นสุกธรรม คือ ธรรมฝ่ายขาวหรือธรรมฝ่ายดี ซึ่งเป็นกุศลธรรมอันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับหลักการดำเนินชีวิต ทั้งส่วนตนและส่วนงานได้ทุกหัวข้อธรรม ดังนั้น หลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น ประกอบด้วย

(ก) พรหมวิหาร ๔

^{๑๖} Smith, R. H., and Others, "Management : Making Organizations Perform", (New York : Macmillan, 1980), pp. 6-8.

พรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมประจำใจที่ประเสริฐ ที่จะเป็นตัวช่วยในการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ทางด้านจิตใจได้เป็นอย่างดี ซึ่งเหมาะสมกับผู้ปกครองมากที่สุด ประกอบด้วย (๑) เมตตา ความรักใคร่ ความปรารถนาดี (๒) กรุณา ความสงสาร อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากทุกข์ (๓) มุทิตา ความรู้สึกยินดีด้วยเมื่อเห็นบุคคลอื่นได้ดีมีความสุข (๔) อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง ต้อง รักษาความยุติธรรมจะถูกต้อง^{๑๗}

(ข) ลึกษา ๓ หรือไตรลึกษา

ลึกษา ๓ หรือไตรลึกษา เป็นหลักธรรมในการพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้อยู่อย่างประเสริฐ หรือ เป็นบุคคลผู้ที่มีจิตใจ ซึ่งเหมาะสมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หรือการพัฒนาพระสังฆาธิการที่ มุ่งเน้นทางด้านการศึกษากัน ประกอบด้วย (๑) อธิศีลลึกษา คือ การฝึกความประพฤติสุจริต ทางกาย วาจา และอาชีวะ เป็นเรื่องของการฝึกฝนในด้านพฤติกรรม (๒) อธิจิตตลึกษา คือ การฝึกปรือในด้าน คุณภาพ และสมรรถภาพของจิต เป็นส่วนของการฝึกฝนในด้านจิตใจ (๓) อธิปัญญาลึกษา คือ การ ฝึกปรือปัญญาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง^{๑๘}

(ค) ภาวนา ๔

ภาวนา ๔ เป็นหลักธรรมสำหรับพัฒนา ฝึกฝน อบรมมนุษย์ที่มีชีวิตระคนอยู่ด้วยความ อยากระยะ อยากรู้ อยากรู้ อยากรู้ อยากรู้ ให้มีความสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข มี สัมมาชีพ รู้จักการดำเนินชีวิตตามมรรควิธีก็ด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนตามแนวทาง พระพุทธศาสนาซึ่งเหมาะสมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หรือการพัฒนาพระสังฆาธิการที่มุ่งเน้น ทางด้านการเผยแผ่ ประกอบด้วย (๑) กายภาวนา คือ การพัฒนาฝึกฝนอบรมกาย (๒) สीलภาวนา คือ การพัฒนาด้านศีล เป็นการพัฒนากายและวาจา ทำให้มีความประพฤติเรียบร้อยดีงาม มีระเบียบวินัย (๓) จิตตภาวนา คือ การฝึกฝนอบรมจิตใจให้มีความมั่นคง เข้มแข็ง มีความเจริญพยุพลีด้วยคุณธรรม ทั้งปวง (๔) ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาฝึกฝนอบรมตน จากการได้ศึกษา เล่าเรียน และการลงมือ ปฏิบัติตามทฤษฎีที่ศึกษามาแล้วนั้น ให้เกิดประโยชน์ต่อตน และคนอื่น^{๑๙}

(ง) สปัปริสธรรม ๗

สปัปริสธรรม ๗ เป็นหลักธรรมที่สามารถพัฒนามนุษย์ให้เจริญขึ้นประการหนึ่งซึ่ง ประกอบด้วย (๑) อัมมัญญตา รู้จักหลักการ รู้จักเหตุผล (๒) อัตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล (๓) อัตตัญญตา รู้จักตนตามความเป็นจริง (๔) มัตตัญญตา การรู้จักประมาณในการบริโภค การใช้จ่าย ทรัพย์สิน (๕) กาลัญญตา รู้กาลเวลาอันสมควร (๖) ปริสสัญญตา การรู้จักชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม ใน ถิ่น (๗) ปุคคลัญญตา การรู้จักบุคคล และเข้าใจความแตกต่างของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน^{๒๐}

(จ) สังคหัตถ์ ๔

^{๑๗} ๐.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๒/๕๐-๕๑.

^{๑๘} ๐.ตีก. (ไทย) ๒๐/๘๕/๓๑๑.

^{๑๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๗๐.

^{๒๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๐/๓๓๓.

สังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ให้สามัคคี เป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกันเพื่อให้มนุษย์มีการช่วยเหลือกัน ซึ่งเหมาะสมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หรือการพัฒนาพระสังฆาธิการที่มุ่งเน้นการสงเคราะห์เพื่อการศึกษาประกอบด้วย (๑) ทาน การให้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน (๒) ปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก กล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน สมานฉันท์ สามัคคี (๓) อตถจริยา การประพฤติประโยชน์ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณะ (๔) สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย^{๒๑}

จะเห็นได้ว่า ในการสงเคราะห์พระพุทธร่องค์ทรงให้หลักการสงเคราะห์แก่ผู้อื่นตามกระบวนดังนี้ (๑) พุทธศาสนามีหลักคติเตือนการสงเคราะห์ชนิดที่ยิ่งทำไปผู้รับการสงเคราะห์ยิ่งจมดิ่งในทางจิตวิญญาณลงไป (๒) ต้องระวังการสงเคราะห์บางทีทำให้ผู้รับการสงเคราะห์อ่อนแอลงไปก็มี ทำให้เขาเกิดนิสัยที่รอการช่วยเหลือจากผู้อื่น (๓) การสงเคราะห์ที่ดีในที่สุดจะทำให้เกิดนิสัยอยากจะช่วยผู้อื่นขึ้นมาไม่ทำให้เขาเกิดนิสัยที่รอการช่วยเหลือจากผู้อื่น ความหมายของคำว่า “สังคมสงเคราะห์” หมายถึง “การยึดเหนี่ยวจิตใจประสานหมู่ชนให้รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่แตกกระจัดกระจาย” และท่านยังกล่าวต่อไปอีกว่าการสังคมสงเคราะห์ไม่ใช่เป็นเพียงการนำสิ่งของไปแจกหรือไปให้เท่านั้นเพราะการทำอย่างนั้นไม่สามารถทำให้เขาช่วยตัวเองได้ ในขณะที่ปรัชญาของงานสังคมสงเคราะห์ที่เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือทั้งผู้ที่เดือดร้อนและไม่เดือดร้อนให้สามารถช่วยตนเองได้เข้ากับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา คือ หลักของสังคหธรรม ๔ ประการ ได้แก่

๑. ทานการให้ปัน คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจในศิลปะวิทยาการต่างๆ

๒. ปิยวาจา การพูดจาไพเราะอ่อนหวานพูดอย่างรักกันคือกล่าวคำสุภาพไพเราะน่าฟังชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์มีเหตุผลเป็นหลักฐานชักจูงในทางที่ดีงามหรือคำแสดงความเห็นอกเห็นใจให้กำลังใจรู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจสมานสามัคคีเกิดไมตรีทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

๓. อตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์ทำประโยชน์แก่เขา คือ ช่วยเหลือด้วยร่างกายและขวนขวายช่วยกิจกรรมต่างๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์รวมทั้งช่วยแก้ปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม

๔. สมานัตตา การวางตนให้เข้ากับผู้ที่มารับการสงเคราะห์ได้ คือ ไม่ว่าตัวจนเกินไปจนใครใคร่เข้าไม่ติดตัวให้เข้ากับเขาได้วางตนเสมอต้นเสมอปลายให้ความเสมอภาคปฏิบัติสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลายไม่เอาเปรียบและเสมอในสุขทุกข์คือร่วมสุขร่วมทุกข์ร่วมรับรู้ร่วมแก้ปัญหาเพื่อให้ได้ประโยชน์สุขร่วมกัน

ดังนั้น การสาธารณสงเคราะห์ตามแนวทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น โครงการบรรพชาและอุปสมบทพระภิกษุและสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์สามเณรและวัดที่

^{๒๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๔.

ประสบภัยขาดแคลนวัดและเจ้าอาวาสและภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้านการ ออมทรัพย์การสนับสนุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนการช่วยเหลือผู้ป่วยยากไร้ เป็นต้น

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์

ทฤษฎีการสงเคราะห์ที่ใช้ในการปฏิบัติงานการสงเคราะห์นั้น ได้มีนักทฤษฎีนำเสนอไว้ หลากหลาย แต่สามารถสรุปได้โดยแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้^{๒๒}

กลุ่มที่ ๑ ทฤษฎีสำหรับปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ เป็นทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ที่มีจุดกำเนิดจากสาขาวิชาอื่น นอกวงการสังคมสงเคราะห์ และนักสังคมสงเคราะห์ ได้นำมาใช้ในการทำงานสังคมสงเคราะห์ต่างๆ โดยใช้วิเคราะห์ทำความเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์และสังคม สภาพปัญหา สถานการณ์ทางสังคมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง เช่น ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีบุคลิกภาพ ทฤษฎีบทบาท เป็นต้น

กลุ่มที่ ๒ ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์ เป็นทฤษฎีที่มีจุดกำเนิดภายในแวดวงของการสังคม สงเคราะห์โดยตรง แม้ว่าจะมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีในกลุ่มแรกก็ตาม แต่ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์ก็มี วิวัฒนาการในด้านเนื้อหาสาระและแนวความคิดที่เป็นของนักสังคมสงเคราะห์โดยตรง ซึ่งทฤษฎีใน กลุ่มนี้สามารถแยกเป็นรายย่อยได้ ดังนี้

๑) กลุ่มทฤษฎีให้แนวคิดในการปฏิบัติงาน เป็นทฤษฎีที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวาง ได้แก่

ก. ทฤษฎีระบบในงานสังคมสงเคราะห์ โดยต้นกำเนิดของทฤษฎีนี้เกิดจากนักชีวเคมี เมื่อ ประมาณ ค.ศ. ๑๙๕๐ โดยมีแนวคิดที่สำคัญดังนี้

(๑) ระบบ คือ หน่วยที่ประกอบด้วยระบบย่อยอย่างน้อยสองระบบ โดยระบบย่อย ต้องปฏิสัมพันธ์กัน

(๒) สามารถแยกระบบออกเป็นระบบย่อยได้ แต่การพิจารณาระบบต้องพิจารณาถึง ผลรวมของทั้งระบบ

(๓) ระบบแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ระบบเปิด เป็นระบบที่สามารถมีการ แลกเปลี่ยน ข่าวสารพลังหรือองค์ประกอบจากระบบอื่นได้ และระบบปิด ซึ่งก็จะมีลักษณะตรงข้ามกัน

(๔) ระบบมีขอบเขต ซึ่งจะสามารถแยกออกได้อย่างเห็นได้ชัดเจน จากระบบอื่น โดยเฉพาะจากระบบสภาวะแวดล้อม

(๕) ระบบเปิดจะมีรูปแบบของการแปลงรูป วัตถุดิบ ออกมาเป็นวัตถุสำเร็จ ภายใต้ ระบบสภาวะแวดล้อม

(๖) โดยปกติทุกระบบจะพยายามรักษาดุลยภาพของระบบเสมอ

^{๒๒} กิตติพัฒน์ นนทปัทมกุล, พื้นฐานทฤษฎีสังคมสงเคราะห์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๒-๓.

(๗) ทุกระบบดำเนินไปสู่สภาพเสื่อมสลาย ซึ่งสภาพนี้เกิดขึ้นเมื่อโครงสร้างของระบบนั้นมีความไม่เป็นระเบียบ และเมื่อไม่มีการปรับปรุงบำรุงรักษาก็จะไปสู่สภาวะเสื่อมสลาย แม้ระบบ พยายามรักษาคุณภาพเพียงใดแต่ก็มีข้อจำกัดและเหตุผลมากมายที่จะทำให้ระบบไปสู่สภาพเสื่อมสลาย

(๘) ในธรรมชาติของระบบจะต้องมีการสะท้อนกลับ ซึ่งมีทั้งทางบวกและลบ ว่าต้องมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงเช่นไรจึงจะสามารถดำรงไว้ซึ่งคุณภาพของระบบได้นานที่สุด

ข. ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผน คือ กระบวนการปรับปรุงระบบให้ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งอาจจะเป็นการปรับปรุง การพัฒนา หรือการเปลี่ยนแปลงแบบถอนรากถอนโคนก็ได้ กระบวนการดังกล่าวนี้ประกอบด้วย ๗ ขั้นตอน ได้แก่

(๑) การพัฒนาความคิดจะเปลี่ยนแปลง นักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้ที่จะต้องชี้ หรือกระตุ้นให้ผู้ให้บริการเกิดความกระตือรือร้นที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลง

(๒) สร้างความสัมพันธ์ที่จะเป็นประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลง นักสังคมสงเคราะห์จะต้องสร้างความสัมพันธ์ทางวิชาชีพที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง

(๓) การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของผู้ต้องการเปลี่ยนแปลง นักสังคมสงเคราะห์จะต้องมีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผู้ให้บริการ หรือผู้ต้องการเปลี่ยนแปลงอย่างละเอียดถูกต้อง และใช้วิจารณ์ญาณในการวิเคราะห์ที่ตรงตรง โดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้ให้บริการ เป็นหลัก

(๔) การตรวจสอบทางเลือกในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหา และสนองตอบความต้องการของผู้ให้บริการ

(๕) การดำเนินการตามทางเลือกที่กำหนด

(๖) การสร้างความมั่นใจให้แก่กระบวนการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้การดำเนินงานตามทางเลือกที่กำหนดได้รับผลที่พึงประสงค์

(๗) การยุติกระบวนการเปลี่ยนแปลง

๒) กลุ่มทฤษฎีที่อธิบายกรรมวิธีในการทำงาน เป็นทฤษฎีที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ใน ๓ วิธีการ ได้แก่

ก. การสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย มีทฤษฎีหลักที่ใช้ ๔ ทฤษฎี คือ

(๑) ทฤษฎีจิตสังคม มีความเชื่อว่า พฤติกรรมมนุษย์เป็นสิ่งที่สามารถทำความเข้าใจ พยากรณ์ และปรับเปลี่ยนได้ โดยศึกษาจากอดีตของเขา

(๒) ทฤษฎีการหน้าที่ มีแนวคิดว่างานสังคมสงเคราะห์มีพื้นฐานความเชื่อ ถือว่าจุดศูนย์กลางการเปลี่ยนแปลงได้แก่ผู้ให้บริการเอง

(๓) ทฤษฎีการแก้ปัญหา มีแนวคิดว่างานสังคมสงเคราะห์ต้องมีการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน แต่การที่คนเราไม่สามารถเผชิญกับปัญหาได้นั้นเกิดจากความบกพร่อง ๓ ประการ คือ แรงจูงใจ สมรรถภาพ และโอกาส

(๔) ทฤษฎีการปรับพฤติกรรม มีความเชื่อพื้นฐานมาจากจิตวิทยาการเรียนรู้ในกลุ่มทฤษฎีการวางเงื่อนไข

ข. การสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน มีทฤษฎีที่ใช้ ๓ ทฤษฎี คือ

(๑) ทฤษฎีพัฒนาการ มีพื้นฐานมาจากแนวคิดทางสังคมและปรัชญาสังคมร่วมสมัยที่ผสมผสานกัน

(๒) ทฤษฎีการปะทะรังสรรค์ มีพื้นฐานความเชื่อว่า ผู้ใช้บริการ มีความตระหนักเข้าใจตนเอง มีพลังในการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้คนในกลุ่มสามารถสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

(๓) ทฤษฎีการป้องกันและการฟื้นฟูสภาพ

นอกจากนี้ ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์ยังแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

ก. สังคมสงเคราะห์เฉพาะราย ประกอบด้วย

(๑) ทฤษฎีจิตสังคม เป็นกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพของคนและการปรับตัวของคนกับสิ่งแวดล้อม

(๒) ทฤษฎีการหน้าที่ เน้นการทำหน้าที่ของหน่วยงานและการมองคุณค่าของมนุษย์

(๓) ทฤษฎีการแก้ไขปัญหา นำทัศนะแบบมานุษยนิยมมาผสานกับเหตุผลในการแก้ไขปัญห

(๔) ทฤษฎีการปรับพฤติกรรม เป็นเทคนิคการทำงานที่ซับซ้อน

ข. การสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน ประกอบด้วย

(๑) ทฤษฎีพัฒนาการ มุ่งสร้างบุคคลให้เข้มแข็งในการเผชิญปัญหา

(๒) ทฤษฎีการปะทะรังสรรค์ ทำให้สัมพันธภาพของแต่ละส่วนส่งผลกระทบถึงกันหมด

(๓) ทฤษฎีการป้องกันและฟื้นฟู เน้นการทำงานกับกลุ่มที่บำบัดรักษา

ค. การสังคมสงเคราะห์ชุมชน ประกอบด้วย

(๑) การพัฒนาชุมชน เป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้นโดยคนเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด ซึ่งสามารถจัดปัญหาของตนได้

(๒) การวางแผนทางสังคม

(๓) การปฏิบัติทางสังคม เป็นการจัดระเบียบชุมชน

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการสังคมสงเคราะห์ก็คือ ทฤษฎีในการสาธารณสุขสงเคราะห์นั้นแม้จะมีมากมายหลายทฤษฎี ซึ่งเป็นทฤษฎีทางสังคมศาสตร์หรือทฤษฎีพฤติกรรมศาสตร์ แต่ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ที่ต้องเข้าไปปฏิบัติหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์แก่บุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน และสังคม ต้องมีความรู้ ความเข้าใจในทฤษฎีดังกล่าวอันเป็นพื้นฐาน ถึงจะสามารถช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้อื่น เพื่อจะได้ดำเนินการงานสังคมสงเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมายเป็นอย่างดี ระบอบการปกครองสมัยพุทธกาลตามหลักพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงปกครอง คณะสงฆ์โดยยึดหลักธรรมาธิปไตยในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ พระพุทธองค์เป็นผู้จัดตั้งรูปแบบการพัฒนาเป็นสังคมต้นแบบ จัดระเบียบการอยู่ร่วมกันภายในสังคมสงฆ์ ด้วยระบบคุณธรรม (Merit System) อุปถัมภ์อนุเคราะห์เกื้อกูลกัน เอื้อต่อการพัฒนาทั้งทางโลกและทางธรรม พระพุทธองค์ได้ทรงมอบให้คณะสงฆ์เป็นใหญ่ด้วยการปกครอง ใช้อำนาจการตัดสินใจในการดำเนินงานต่างๆ ด้วยหลักธรรมการบริหารกิจการงานพระศาสนา ยึดการประพฤติปฏิบัติบริหารการปกครองด้วยคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อความผาสุกแห่งคณะสงฆ์ทั้งปวง ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสแสดงธรรมจำนวนมากเพื่อเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งในการใช้อำนาจของผู้ปกครองคณะสงฆ์ภายใต้กรอบพระธรรมวินัยเป็นหลักสำคัญในการอยู่ร่วมกัน ดำเนินไปด้วยความถูกต้องดีงามยอมเสียสละประโยชน์สุขส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่า ตามหลักธรรมคำสอนของพระองค์มากยิ่งขึ้นให้แก่เหล่าสาวกที่

เรียกว่า “พระสงฆ์” สาวกของพระพุทธองค์ตลอดเรื่อยมาจนพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน และในที่สุดจึงยึดมาเป็นรูปแบบการปกครองจนถึงปัจจุบัน

๒.๓ การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

จากการศึกษาทบทวนเอกสารเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และความสำคัญในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย มีนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้กล่าวไว้ ผู้วิจัยได้สรุปนำมาเสนอ ดังต่อไปนี้

๒.๓.๑ การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

งานด้านการสาธารณสงเคราะห์ ในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาได้ปรากฏเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์และการพัฒนาชุมชน ทั้งในรูปของนิทาน คำสอน และบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงๆ มากมาย เรื่องต่างๆ เหล่านี้ได้แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาสันสนุนการเข้าไปมีหน้าที่และบทบาทในสังคมของพระภิกษุสงฆ์ และยกย่องการกระทำที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขต่อสาธารณชน กล่าวคือ ในนิทานธรรมบท เรื่องที่กล่าวถึงต้นกำเนิดของพระอินทร์หรือท้าวผกวนได้มีข้อความที่แสดงว่าการปรับปรุงท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าหรือที่เรียกกันในสมัยนี้ว่าการพัฒนาชุมชน และสังคมนั้นเป็นงานที่ได้กระทำมาตั้งแต่ในอดีต โดยพระอินทร์หรือที่เชื่อกันในคติทางพระพุทธศาสนาว่าเป็นพระโพธิสัตว์ชาติหนึ่งของพระพุทธเจ้า ในสมัยที่เกิดเป็นมนุษย์ชื่อ มัชฌมานพ ได้นำผู้คนการพัฒนาท้องถิ่นด้วยการทำความสะอาดสถานที่ต่างๆ สร้างถนนหนทาง ศาลาที่พักคนเดินทาง ขุดบ่อน้ำกินน้ำใช้ สร้างสะพานและสิ่งอันเป็นสาธารณประโยชน์อื่นๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งบุญกุศลที่เกิดจากการทำงานดังกล่าว ได้ส่งผลให้มัชฌมานพและคนอื่นๆ ได้ขึ้นไปสวดยสุขบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เป็นการตอบแทน

การที่ซูมาเกอร์ได้เขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นโดยมีบทความเรื่องเศรษฐศาสตร์ชาวพุทธนั้น และการที่ฝรั่งในสถานศึกษาต่างๆ หันมาสนใจเรื่องพุทธเศรษฐศาสตร์ หรือเศรษฐศาสตร์แนวพุทธนี้ก็มีภูมิหลังที่ว่า มาถึงปัจจุบันนี้วิทยาการ และระบบการต่างๆ ของตะวันตก ได้มาถึงจุดหนึ่งที่เขาเกิดความรู้สึกกันว่ามีขีดตัน หรือความอับจนเกิดขึ้น แต่สำหรับบางคนอาจจะไม่ยอมรับภาวะนี้ ก็อาจจะเรียกว่ามาถึงจุดหัวเลี้ยวหัวต่อจุดหนึ่ง ที่อาจจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดและวิถีปฏิบัติในวิทยาการสาขาต่างๆ คือมีความรู้สึกกันว่า วิชาการต่างๆ ที่ได้พัฒนากันมาจนถึงปัจจุบันนี้ ไม่สามารถแก้ปัญหาของโลกและชีวิตให้สำเร็จได้ จะต้องมีการขยายแนวความคิดกันใหม่หรือหาช่องทางกันใหม่

ซูมาเกอร์กล่าวว่า มรรคคือวิถีชีวิตของชาวพุทธนั้นมีองค์ประกอบอยู่ข้อหนึ่ง คือ สัมมาอาชีวะ ซึ่งแปลว่า การเลี้ยงชีพชอบ ในเมื่อสัมมาอาชีวะนี้เป็นองค์ประกอบอยู่ข้อหนึ่งในมรรค หรือวิถีชีวิตของชาวพุทธ ก็แสดงว่าจะต้องมีสิ่งที่เรียกว่า Buddhist economics คือ เศรษฐศาสตร์ชาวพุทธ สมัยหนึ่งในพุทธกาลเมื่อพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ขณะที่พระองค์เสด็จประทับ ณ พระเชตวัน ในพระนครสาวัตถี วันหนึ่งตอนเช้า พระองค์ได้ทรงพิจารณาว่า มีคนไข้โรคหนึ่งอยู่ในเมืองอาฬวีห่างไกลออกไป เป็นผู้มีความพร้อม มีอินทรีย์แก่กล้าพอที่จะฟังธรรม พระองค์สมควรจะเสด็จไปโปรด ดังนั้น วันนั้นตอนสาย พระองค์ก็เสด็จเดินทางไปยังเมืองอาฬวี ซึ่งอยู่ห่างไกลออกไป

๓๐ โยชน เมื่อเสด็จถึงเมืองอาฬวี ชาวเมืองอาฬวี มีความนับถือพระองค์อยู่แล้ว ก็ต้อนรับ และในที่สุดก็จัดสถานที่เตรียมที่จะฟังธรรมกัน แต่จุดมุ่งหมายของพระพุทธเจ้า นั้น เสด็จไปเพื่อจะโปรดคนคนเดียวที่เป็นคนเฉลียวใญ่นั้น พระองค์จึงทรงร้องร่ำไว้ก่อน ร่ำให้นายคนเฉลียวใญ่นี้นะ

พระพุทธเจ้า เมื่อทอดพระเนตรเห็นนายคนเฉลียวใญ่นี้นะมาพระองค์ทรงทราบดีว่า เขาเหนื่อย และหิว พระองค์จึงได้ตรัสบอกให้คนจัดแจงทาน จัดอาหารมาให้ให้นายคนเฉลียวใญ่นี้นะกินเสียก่อน เมื่อคนเฉลียวใญ่นี้นะกินอาหารเรียบร้อยแล้วอิ่มสบายใจดีแล้ว พระองค์ก็แสดงธรรมให้ฟัง นายคนเฉลียวใญ่นี้นะฟังธรรมแล้วได้บรรลุโสดาปัตติผล ก็เป็นอันว่าบรรลุความมุ่งหมายในการเดินทางของพระพุทธเจ้า พระองค์แสดงธรรมครั้งนี้เสร็จก็ลาชาวเมืองอาฬวีเสด็จกลับยังพระเชตวันแต่ในระหว่างทางนั้น พระภิกษุสงฆ์ที่เดินทางไปด้วยก็วิพากษ์วิจารณ์พระพุทธเจ้าว่าวันนี้เรื่องอะไรนะพระพุทธเจ้าทรงค่อนข้างจะวุ่นวายมีการให้คนจัดอาหารให้คนเฉลียวใญ่นะรับประทาน

พระพุทธเจ้าได้ทรงรับทราบก็ได้ทรงหันมาตรัสชี้แจงแก่พระภิกษุเหล่านั้นตอนหนึ่ง พระองค์ตรัสว่า คนที่ถูกความหิวครอบงำ มีความทุกข์จากความหิว แม้จะแสดงธรรมให้เขาฟัง เขาก็จะไม่สามารถเข้าใจได้ แล้วพระองค์ก็ตรัสต่อไปว่า ชิมจฉา ปรามา โรคา เป็นต้น แปลว่า ความหิวเป็นโรคที่ร้ายแรงที่สุด สังขารทั้งหลายเป็นทุกข์ที่หนักหน่วงที่สุด เมื่อทราบตามเป็นจริงอย่างนี้แล้ว จึงจะบรรลุนิพพานที่เป็นบรมสุข^{๒๓}

ภาพรวมเศรษฐศาสตร์ในพระไตรปิฎกเศรษฐศาสตร์ในพระไตรปิฎกนั้นเป็นเศรษฐศาสตร์แบบ มีบุญเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ มีหลักว่าระบบเศรษฐกิจที่ดีจะต้องเอื้อให้สมาชิกในสังคมได้มีโอกาสบำเพ็ญบุญ พัฒนาตนให้เจริญงอกงามในกุศลธรรม อยู่ร่วมกันด้วยความสุข มีความก้าวหน้าทั้งเศรษฐกิจและจิตใจไปคู่กัน เพราะ บุญเป็นปัจจัยหลักแห่งความสุขความสำเร็จของมนุษย์ทั้งในระดับบุคคลและระดับประเทศ หรือในระดับจุลภาคและมหภาค ต่างจากระบบเศรษฐศาสตร์ในระบบทุนนิยมที่มีทุนเป็นศูนย์กลาง มุ่งเน้นการพัฒนาทางวัตถุ ดูอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อัตรารายได้ต่อหัวของประชากรเป็นหลักหลักการตั้งตัวสร้างฐานะในพระพุทธศาสนา คือ หลักหัวใจเศรษฐกิจได้แก่ ๑) อุฏฐานสัมปทา หาทรัพย์เป็น ๒) อารักขสัมปทา เก็บรักษาทรัพย์เป็น ๓) กัลยาณมิตตตา สร้างเครือข่ายคนดีเป็น ๔) สมชีวิตา ใช้ชีวิตเป็น^{๒๔}

อริยทรัพย์ หรือบุญนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นเรื่องการพัฒนาจิตใจ ส่วนหัวใจเศรษฐกิจเป็นหลักการพัฒนาเศรษฐกิจที่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรม ด้วยเหตุนี้หลักเศรษฐศาสตร์ในพระไตรปิฎกจึงอาจกล่าวได้ว่า เป็นหลักที่ต้องพัฒนาเศรษฐกิจกับจิตใจไปด้วยกัน

พัฒนาการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์เริ่มเด่นชัดขึ้นอีกครั้งในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการคือ พระสงฆ์ส่วนหนึ่งเข้าไปช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชน โดยการร้องขอจากรัฐบาลหรือร่วมมือกับรัฐบาลในขณะที่บางส่วนต้องการทำงานอย่างอิสระ มีกลยุทธ์ในการพัฒนาเป็นของตนเอง การที่พระสงฆ์ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในงานสาธารณสงเคราะห์กับทางราชการทั้งทางด้านการอบรมศีลธรรม การแนะนำอาชีพ การศึกษา การอนามัย

^{๒๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๒-๖.

^{๒๔} อด.อุฎฺฐก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๐.

ตลอดจนถึงการก่อสร้างถาวรวัตถุ จึงทำให้พระสงฆ์เข้ามามีหน้าที่บทบาทในการพัฒนาและสังเคราะห์ชุมชน ตลอดจนประเทศชาติมาจนถึงปัจจุบัน

วัดกับบ้าน หรือพระสงฆ์กับชาวบ้านไม่ว่าครั้งสมัยพุทธกาล หรือสมัยปัจจุบันย่อมต้องมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันไม่ทางใดก็ทางหนึ่งเสมอ เพราะวัดและพระสงฆ์เป็นสถาบันหลักเป็นสถาบันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่มีความผูกพันเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และกับชุมชนชาวบ้านมาเป็นระยะเวลายาวนานนับตั้งแต่เริ่มแรกของการมีวัดเกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีพระมหาเถระผู้ทรงคุณวุฒิ และนักวิชาการผู้ชำนาญการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่สำคัญของคณะสงฆ์ในงานสาธารณสงเคราะห์ ไว้ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ทรงมีพระราชดำรัสในพิธีเปิดการประชุมการสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๐๕ ความว่า

การสังคมสงเคราะห์นั้น มีความหมายกว้างขวางมากเกินความถึงการดำเนินการทุกอย่างที่จะช่วยเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ หรือกลุ่มคนที่ร่วมกันเป็นสังคมเป็นชาติ และผู้ไม่สามารถช่วยตัวเองได้ ให้มีความสุขทั้งทางกายและจิต ใจ ให้ได้มีปัจจัยอันจำเป็นแก่การครองชีพคือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการบำบัดโรคภัยไข้เจ็บ ได้รับการศึกษาอบรมตามควร ตลอดจนมีความรู้ที่จะนำมาเลี้ยงชีพโดยสุจริต เพื่อความเรียบร้อยและความเป็นปึกแผ่นของสังคม^{๒๕}

ดังนั้น การพัฒนารูปแบบงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ที่มีต่อชุมชนและสังคมนั้น มีนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้ให้ทัศนะ และแนวคิด ไว้ดังนี้

การสาธารณสงเคราะห์เป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่างๆที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระสงฆ์ สามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระสงฆ์ สามเณรที่วัดประสบภัยขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาส พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่างๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การช่วยเหลือผู้ยากไร้ เป็นต้น^{๒๖}

ถึงกระนั้นก็ตามพระมหาเถระผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นเป็นกลางคือ ได้มองรูปแบบการพัฒนาและบทบาทงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนออกเป็น ๒ ทาง^{๒๗} คือ

๑) บทบาทหลักหรือบทบาทโดยตรงของพระสงฆ์ คือ การเป็นผู้นำชุมชนในทางจิตใจ เสริมศีลธรรมสติปัญญาที่ถูกต้องแก่ชุมชน เป็นบทบาทที่สำคัญยิ่ง เป็นรากฐานความเจริญ ความสุขของสังคม

^{๒๕} สารานุกรมไทย ฉบับเยาวชน, พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน, (ออนไลน์).<http://WWW.Thai Junior Encyclopedia Project> <http://kanchanapisek.or.th>. เข้าถึง ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๖} กรมการศาสนา, คู่มือการบริหารจัดการวัดฉบับย่อ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๗.

^{๒๗} พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), การพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๖๖.

๒) บทบาทรอง ในบางกรณีอาจมีบทบาทอื่นที่พระสงฆ์อาจจำเป็นและควรเข้าไปเกี่ยวข้องในฐานะที่พระสงฆ์เป็นผู้รับแรงศรัทธาจากชาวบ้าน อาจแนะนำประชาชนในท้องถิ่นให้เห็นช่องทางในการพัฒนาด้านวัตถุที่เหมาะสม อาจเป็นผู้ประสานการรวมตัวของชาวบ้านในการพัฒนา และอาจใช้วัดเป็นสถานที่รวมกลุ่ม เป็นต้น และการพัฒนารูปแบบและบทบาทความสำคัญของวัดและพระสงฆ์กับสังคม ไว้ดังนี้

๑) เป็นสถานที่ศึกษาสำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตรมารับใช้พระ รับการอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาต่างๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้น รวมทั้งเป็นศูนย์รวมของเยาวชน

๒) เป็นสถานสงเคราะห์บุตรหลานของชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตอยู่และศึกษาเล่าเรียนด้วย ตลอดถึงผู้ใหญ่ที่ขัดสนมาอาศัยวัด

๓) เป็นสถานพยาบาลที่แจกจ่ายพวกรักษาผู้เจ็บป่วย

๔) เป็นที่พักคนเดินทาง

๕) เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ หย่อนใจ หาความรู้เพิ่มเติม

๖) เป็นสถานบันเทิงที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่างๆ สำหรับชาวบ้าน

๗) เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตและความทุกข์ต่างๆ

๘) เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมของชาติ เสมือนพิพิธภัณฑ์

๙) เป็นคลังวัสดุสำหรับเก็บของไว้ ซึ่งชาวบ้าน จะได้ขอยืมไปใช้เมื่อคนมีงานต่างๆ

๑๐) เป็นศูนย์กลางการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกันบอกแจ้งกิจกรรมต่างๆ

๑๑) เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านพิธีกรรม อันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของทุกคนในระยะต่าง ๆ ^{๒๘}

การสาธารณสงเคราะห์ยังเป็นการดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของหน่วยงาน บุคคลหรือคณะบุคคล เว้นแต่การนั้นอยู่ในขอบข่ายแห่งการสงเคราะห์หรือ การช่วยเหลือ เกื้อกูลอุดหนุนจนเจือกิจการของรัฐหรือของเอกชนที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่ซึ่งจะเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไปและการเกื้อกูลทำประโยชน์ร่วมกันทั้งให้คำแนะนำสอนความคิดและวัตถุสิ่งของ ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ถือว่าการให้ธรรมเป็นทานย่อมชนะการให้ทานทั้งปวง ฉะนั้นการสอนหนังสือก็ถือการแนะนำที่เกี่ยวกับความรู้ที่ดีจัดเป็นสาธารณประโยชน์ทั้งนั้น ^{๒๙}

นอกจากนี้ การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ การจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ในด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคล และสาธารณสงเคราะห์ สอดคล้องกับพระ

^{๒๘} พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๒๗), หน้า ๒๐๕-๒๐๖.

^{๒๙} พระครูปลัดอาทิตย อดตเวที (ซองดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๘๘.

มหาเถรฯ ที่กล่าวว่า การสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานในส่วนไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างถนนทำสะพาน ศาลาพักผ่อนงานนี้จะมี อดบ. เข้ามาทำหน้าที่ ส่วนที่คณะสงฆ์จะช่วยสังคมได้ เช่นการช่วยเหลือผู้ยากไร้เพราะถูกไฟไหม้บ้าน การจัดหน่วยบรรเทาสาธารณภัยหรือการบริหารให้ฟรีในพิธีงานศพ ไม่เก็บค่าน้ำค่าไฟไม่เก็บค่าเจ้าพนักงาน หากเขามีศรัทธาก็จะทำบุญ ส่วนนี้ก็จะช่วยบรรเทาทุกข์ให้กับชาวบ้านที่เป็นพุทธศาสนิกชนได้ ตลอดทั้งให้การช่วยเหลือสังคมทั้งภายในวัดและนอกวัด ภายในวัด เช่น อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาพึ่งมาทำบุญที่วัดให้เหมาะสมและวัดต้องสะอาด สะดวก สบาย ภายนอกวัด เช่น สงเคราะห์ช่วยเหลือชาวบ้านที่มีทุกข์เท่าที่จะทำได้อย่างนี้ดูดย ^{๓๐}

อย่างไรก็ตามงานสังคมสงเคราะห์ควรจะมีหลักการใหญ่ๆ ว่า สงเคราะห์ เพื่อให้เขาช่วยตนเองได้ คือทำให้เขารู้และสามารถช่วยตัวเองได้ จะเป็นการสงเคราะห์ที่มีผลยืนยาวและมีผลจริง จะสงเคราะห์ตะพิดมีแต่ทำให้คนอ่อนแอ สงเคราะห์ด้วยวัตถุมากไป ก็ทำให้โง่งม จะต้องสงเคราะห์ให้เขาฉลาดขึ้น ให้อะไรเป็นอะไร ชีวิตเป็นอย่างไร เกิดมาทำไม จะต้องทำอะไร การสงเคราะห์ไม่จำเป็นต้องเป็นการให้การช่วยเหลืออะไรเสมอไป สิ่งใดเป็นการกระทำที่ดีขึ้นก็เป็นการสงเคราะห์ทั้งนั้น แม้ว่าสิ่งนั้นจะไม่เป็นที่พอใจแก่ผู้ถูกสงเคราะห์ก็ตาม มันก็ยังเป็นการสงเคราะห์อยู่นั่นเอง ในทางพระพุทธศาสนา แม้พระพุทธเจ้าเอง พระองค์ก็ทรงสงเคราะห์ภิกษุด้วยการชี้โทษ ตักเตือนในเรื่องต่างๆ และการที่มีวสงเคราะห์อย่างถูกถูกใจเสมอไป มันอาจเป็นการทำลายสังคมขึ้นมาได้ ดังนั้นการสังคมสงเคราะห์ ควรสงเคราะห์สิ่งต่อไปนี้ ^{๓๑}

- (๑) ควรสงเคราะห์ฝ่ายจิตใจให้มีสติปัญญา รู้จักแก้ปัญหาด้วยตัวเอง
- (๒) ควรสงเคราะห์ทางด้านศีลธรรม
- (๓) ควรสงเคราะห์ให้มนุษย์มีความสว่างทางวิญญาณ
- (๔) ควรสงเคราะห์ให้กินอยู่แต่พอดี
- (๕) ควรสงเคราะห์ในการให้ธรรมมากกว่าให้วัตถุ
- (๖) ควรสงเคราะห์ให้เขามีความเข้มแข็ง

เพราะเหตุนี้ การสังคมสงเคราะห์ เป็นงานที่การยึดเหนี่ยวจิตใจ ประสานหมู่ชนไว้ให้รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือการให้สังคมเกาะกุมคูกันอยู่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่แตก ไม่กระจัดกระจาย ดังนั้นความมุ่งหมายของสังคมสงเคราะห์ จึงไม่ใช่เป็นเพียงเอาอะไรไปให้เขา ไม่ใช่เอาบริการไปให้ เอาทรัพย์สินเงินทองไปให้ แต่หมายถึงการทำให้สังคมรวมใจกัน ผนึกยึดเหนี่ยวกันไว้ได้ การสังคมสงเคราะห์เป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ เพื่อให้เขาสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งมีความหมายเกี่ยวข้องกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงวางหลักแห่งการสงเคราะห์ไว้ สามารถนำไปใช้งานสังคมสงเคราะห์ได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกัน ก็ได้กล่าวเชิงสรุปไว้ว่า การสงเคราะห์สังคม ถ้าแปลให้ดีให้ลึกกว่านั้น ก็มีความหมายทางธรรมสงเคราะห์ คำบาลีเป็น สงคห แปลว่า ประมวล รวบรวม จับมารวมเข้าด้วยกัน ยึดเหนี่ยวใจให้รวมกันเป็นหนึ่ง ผูก

^{๓๐} พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ฝุสฺสธมฺโม), สารภาค ๑๕, (กาญจนบุรี : สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๘), หน้า ๒๕.

^{๓๑} พุทธศาสนิกฯ, การสังคมสงเคราะห์ส่วนที่ยังขาดอยู่, (นนทบุรี : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๓๗), หน้า ๕.

ใจกันไว้ สงคห ที่แปลว่า ยึดเข้าไว้ด้วยกันนั้น หมายถึง ยึดในแง่นามธรรมและยึดในแง่รูปธรรม ทางนามธรรม คือ ยึดเหนี่ยวผูกใจไว้ให้รวมกันไว้เป็นหนึ่ง ส่วนทางรูปธรรม คือ ให้คนมารวมกัน ประสานเข้าด้วยกัน^{๓๒}

การสังคัมสงเคราะห์นั้นเป็นศาสตร์ เป็นศิลป์ และเป็นงานวิชาชีพ มีนักสังคัมสงเคราะห์เป็นผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งนักสังคัมสงเคราะห์ถือว่าเป็นงานหลักอย่างหนึ่งของการบริการสวัสดิการสังคัมหรือบริการสังคัม เป็นการให้บริการแก่บุคคล กลุ่มชน และชุมชน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี ให้เกิดความยุติธรรมในสังคัม นอกจากนั้น การสังคัมสงเคราะห์ของพระสงฆ์ว่าวัดเป็นของชาวบ้าน การบำเพ็ญกุศลในโอกาสต่างๆ ทางวัดจะต้องอำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ พร้อมให้คำแนะนำทั้งที่บ้านและที่วัด การทำบุญกุศล ตามประเพณีชีวิตและสังคัมของหมู่บ้าน ได้แก่ การเก็บศพ ตั้งศพ บำเพ็ญกุศล ฌาปนกิจศพและที่เก็บกระดูก เจ้าอาวาสเป็นผู้นำของฝ่ายสงฆ์ จะให้ช่วยเหลือ โดยเฉพาะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ที่อาวุโสในหมู่บ้านหรือตำบลที่เป็นผู้นำชาวบ้าน จะขอความร่วมมือเจ้าอาวาสจัดงานรื่นเริงของหมู่บ้านในสถานที่ของวัดดีกว่าที่อื่น เพราะจะมีคนมาทำบุญทำกิจกรรมประกอบความดี เว้นความชั่วและอบายมุขต่างๆ^{๓๓}

นอกจากนี้ ยังได้แสดงทัศนะว่า พระสงฆ์ควรมีบทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ ดังนี้

(๑) เมื่อวัดมีที่ดินเหลือ ควรจัดตั้งโรงเรียน หรือสถานศึกษาระดับต่างๆ ให้เป็นส่วนหนึ่งของวัด ไม่ควรกั้นเขตตัดขาดจากบ้าน วัด โรงเรียน ควรให้มีความใกล้ชิดกับวัด อุบาสก อุบาสิกา ที่ศรัทธาวัด ควรทำบุญบำเพ็ญกุศล สมาทานศีล ฟังเทศน์ที่วัดเป็นประจำ และทำหน้าที่บำรุงวัดร่วมกับประชาชนในชุมชนอื่นๆ

(๒) พระสงฆ์ควรตั้งสุศาลา สถานิอนามัย หรือโรงพยาบาล ภายในวัด หรือ ในเขตวัด

(๓) ควรสร้างที่อ่านหนังสือพิมพ์ ห้องสมุดประจำหมู่บ้าน พิพิธภัณฑ์ในวัด อาจเกิดจากความร่วมมือจากทางวัดเอง หรือจากประชาชน ชาวบ้าน แม้แต่ทางราชการ จัดสร้างขึ้นให้วัดดูแลได้ อาจให้ใช้สถานที่แล้วมีพระภิกษุ สามเณร เป็นผู้ดูแลรักษา ให้บริการแก่ประชาชน

(๔) ควรตั้งสภาตำบล ใช้เป็นที่ประชุมราษฎรของหน่วยราชการ ในกิจการด้านการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล ท้องถิ่น วัดอาจให้ใช้สถานที่ เช่น ศาลาการเปรียญ หรือบริเวณวัดได้

(๕) ควรสร้างบ่อน้ำดื่ม น้ำใช้ น้ำประปาหมู่บ้าน น้ำใช้ในด้านเกษตร ทางวัดอาจเป็นผู้ดำเนินงาน นอกจากนั้นให้ชาวบ้านช่วยกันดูแลรักษา โดยอาจแต่งตั้งคณะกรรมการและมีทางวัดเข้าไปช่วยดูแล

(๖) กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ หรือกิจการอื่นๆ ของหมู่บ้าน ควรให้ใช้สถานที่วัด โดยเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุสามเณรช่วยดูแลให้ความสะดวกภายในขอบเขตความสามารถ ซึ่งต้องไม่ผิดพระธรรมวินัย ไม่ทำให้เสียสมณสาธูป เช่น การจัดตั้งธนาคารข้าว ธนาคาร

^{๓๒} พระเทพเวที (ประยูร ธมฺมปญฺญ), ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๒), หน้า ๗๒.

^{๓๓} จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร, การสังคัมสงเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี บทบาท และความ สำคัญต่อสังคัม, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ๒๕๔๔), หน้า ๓.

พืชพันธุ์ ธนาครโคกระบือ กองทุน มูลนิธิ สหกรณ์ต่างๆ ศูนย์บริการสาธารณะ ศูนย์ฝึกอาชีพ ศูนย์ประสานงานของประชาชนในกิจการต่างๆ

(๗) กิจกรรมแก้ปัญหาเฉพาะหน้า พระสงฆ์ควรจัดการชวนช่วยให้ โดยพระเป็นผู้นำให้ชาวบ้านได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีวัดเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ การเกิดภัยธรรมชาติต่างๆ

อย่างไรก็ดี งานสังคมสงเคราะห์ iva เป็นศาสตร์ เป็นศิลปะ และเป็นวิชาชีพในการที่จะช่วยเหลือผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน ซึ่งเขาไม่สามารถช่วยตนเองได้ให้มีความสามารถในการแก้ปัญหาของเขาต่อไป โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้เพื่อบรรเทาความต้องการและปัญหาทั้งของบุคคล กลุ่มชน และชุมชน^{๓๔} และงานสังคมสงเคราะห์ ยังเป็นการดำเนินงานให้เกิดการบริการที่ดีแก่มวลประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่มีปัญหา ความเดือดร้อน และต้องการความช่วยเหลือ และในที่สุดของการช่วยเหลือนั้นก็คือ บุคคล กลุ่ม ประชาชน ที่ใช้บริการสังคมสงเคราะห์ได้มีโอกาสพบกับสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับสวัสดิภาพในชีวิตอย่างเพียงพอ แต่การช่วยเหลือเพื่อจะให้บรรลุถึงสวัสดิภาพในชีวิตของเขาทั้งหลายได้ ต้องอาศัยกลไกสังคมสงเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๕}

ถึงกระนั้น งานสาธารณสงเคราะห์เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคม โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบท และบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณร และวัดที่ประสบภัยขาดแคลน วัดเจ้าอาวาส พระภิกษุ เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุม อบรมเยาวชน และประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ให้สถานที่ที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนการช่วยเหลือผู้ป่วยยากไร้^{๓๖}

อีกทั้งการสังคมสงเคราะห์ ยังเป็นการจัดสรรบริการทางวิชาชีพที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือบุคคลและกลุ่มคนให้ได้รับการตอบสนองความพอใจทั้งทางสังคมและบุคคล ตลอดจนให้บุคคลสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้น การสังคมสงเคราะห์จึงเป็นทั้งบริการและการปฏิบัติการของนักวิชาชีพสาขาหนึ่งที่มีมุ่งเน้นการสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างบุคคลและสภาพแวดล้อมทางสังคม^{๓๗}

พระมหาเถระผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการ ได้ให้ทัศนะไว้ว่า งานสาธารณสงเคราะห์นั้น พระสงฆ์มีบทบาทหน้าที่สำคัญ แยกโดยลักษณะมี ๔ ประการคือ^{๓๘}

^{๓๔} นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, **ทฤษฎีและการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๔.

^{๓๕} นงลักษณ์ เอ็มประดิษฐ์, **นักสังคมสงเคราะห์กับการพัฒนาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๑.

^{๓๖} ไพบูลย์ เสียงก้อง, **“หลักการบริหารวัด” วัดพัฒนา ๔๔**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖.

^{๓๗} ยุพา วงศ์ไชย, **ทฤษฎีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงรุ่งการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๕.

^{๓๘} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคป๒ญ), **การคณะสงฆ์และพระศาสนา**, หน้า ๖๒.

(๑) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประจำตำบลกิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น

(๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ขุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อเป็นแหล่งอุปโภคและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และอื่นๆ

(๓) การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่ยื่นเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาลและจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ปลุกต้นไม้ และอื่นๆ

(๔) การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการคอยช่วยเหลือ เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้และน้ำท่วมพร้อมมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนทำอาหารเลี้ยงเด็กกำพร้าและเด็กด้อยโอกาส หรือกระบวนการสงเคราะห์ปวงชนผู้ประสบภัยพิบัติจากวินาศภัย อุบัติเหตุ และสาธารณภัยซึ่งได้แก่ภัย คือ ความยากจน ความเจ็บไข้

สอดคล้องกับการสาธารณสงเคราะห์นั้น พระสงฆ์ควรมีบทบาทหน้าที่สำคัญ แยกโดยลักษณะคือ^{๓๔}

(๑) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เช่น หน่วยอบรม อปต. ห้องสมุดเพื่อประชาชน มูลนิธิเพื่อคนยากจน

(๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาวัด เป็นต้น

(๓) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่ยื่นเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง การขุดคลอง การพัฒนาก่อสร้างวัดพัฒนาโรงเรียน เป็นต้น

(๔) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป เช่น การช่วยเหลือผู้คนที่ตกทุกข์ได้ยาก เพราะภัยทางธรรมชาติ เช่น วาตภัย อุทกภัย อัคคีภัย เหล่านี้ถือว่าการสงเคราะห์ช่วยเหลือคนอื่นทั้งนั้นรวมเป็นถึงการสงเคราะห์คนวัยชรา สถานเด็กกำพร้า เป็นต้น

การสาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของภิกษุสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคล และสาธารณสงเคราะห์ โดยมีภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เพราะภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับ คนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมา ภิกษุสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคล ผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาสดังกล่าวแล้ว การสาธารณสงเคราะห์ เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ ในด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายก ทายิกาของวัด หรือประชาชนทั่วไปวัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคมวัด

^{๓๔} พระครูปลัดอาทิตย อดตเวที (ของดี), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”, หน้า ๘๙.

อยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ได้ ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อน ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็เป็นหน้าที่ทางวัด จะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะสามารถจัดได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่ว่าวัดเป็นของประชาชนเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศล ตามประเพณีของชาวบ้านของวัดภิกษุสงฆ์ สามเณร ในวัดอันมีเจ้าอาวาสเป็นหัวหน้าปกครองดูแล รักษาวัด มีหน้าที่ให้ความสะดวกแก่ประชาชน ในการทำบุญบำเพ็ญกุศลทั้งที่บ้านและวัด หรือที่อื่นใดในหมู่บ้าน ตำบลที่ตั้งวัดนั้นและหน้าที่จัดการสาธารณสงเคราะห์อื่น ๆ แก่ประชาชน ในส่วนที่อยู่ในสมณวิสัยที่น่าจะจัดได้

อย่างไรก็ตามนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการ ให้ทัศนะว่า บทบาทหน้าที่ของวัดในพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย พอสรุปได้ ดังนี้^{๔๐}

- (๑) เป็นสถานที่ศึกษาสำหรับประชาชน
- (๒) เป็นสถานสงเคราะห์
- (๓) เป็นสถานที่สัปปายะ คือเป็นที่สบายกายสบายใจ
- (๔) เป็นสถานที่ดุจพิพิธภัณฑสถาน
- (๕) เป็นสถานที่ประเพณีกรรมทางศาสนา
- (๖) เป็นสถานที่จัดงานเทศกาลและแสดงมหรสพต่างๆ
- (๗) เป็นศูนย์กลางการบริการหรืองานปกครอง เช่น การเรียกประชุมเพื่อแจ้งกิจการ

หรือข่าวสาร

- (๘) เป็นสถานสวัสดิการ สงเคราะห์แก่คนยากจนและคนที่ไร้ที่พึ่งพิง
- (๙) เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม
- (๑๐) เป็นสถานที่แสดงความสามัคคี
- (๑๑) เป็นคลังพัสดุสำหรับเก็บของเครื่องใช้ส่วนรวม
- (๑๒) เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและเป็นที่ให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้าน
- (๑๓) เป็น฼ณูปสถาน
- (๑๔) เป็นสถานดำเนินกิจการทางการเมือง
- (๑๕) เป็นตลาดนัดและตลาดโต้รุ่ง

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ บทบาทหน้าที่อันพึงประสงค์ของพระสงฆ์กับสังคมไทยในปัจจุบัน ว่า บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ที่สำคัญควรจะต้องมี คือ^{๔๑}

- (๑) สั่งสอนธรรม อบรมศีลธรรมแก่ประชาชน
- (๒) กระทำตนเป็นแบบอย่างแห่งความดี
- (๓) ช่วยชาติประหยัดเศรษฐกิจตามพระวินัย

^{๔๐} คุณ โทษณ์, พุทธศาสนากับชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๗.

^{๔๑} ชวนะ ภวกันันท์, “บทบาทอันพึงประสงค์ของพระสงฆ์กับสังคมไทยปัจจุบัน”, *คุรุศาสตร์ปริทัศน์*, เล่มที่ ๙๖ (ตุลาคม ๒๕๒๗) : ๕๑.

(๔) ช่วยในด้านการศึกษาของชาติ

(๕) สงเคราะห์จิตใจแก่ประชาชน

(๖) เป็นผู้นำในการพัฒนาสังคม

อย่างไรก็ตาม บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ต่อสังคมไทย มีดังนี้^๒

๑) การให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชนตามประเพณี เกี่ยวกับชีวิต เช่น ในพิธีทำบุญเกี่ยวกับการเกิด การแต่งงาน การทำบุญอายุ เป็นต้น

๒) การให้ที่พักอาศัยแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษาต่างท้องถิ่นที่มาศึกษาเล่าเรียนอยู่ในเมือง การให้ที่พักอาศัยแก่บุคคลที่มารักษาโรค เช่น อุบาสก อุบาสิกา หรือคนชรา ทุพพลภาพ การให้ที่ดินหรือให้เช่าที่ดินในราคาถูกแก่ประชาชนที่ขาดทุนปลูกบ้านพักอาศัย

๓) การดูแลสุขภาพจิต การประพรมน้ำพระพุทธรูป การให้ฤกษ์ยาม แม้บางกิจการหรือที่พระภิกษุบางรูป ดำเนินการอยู่จะเป็นที่ติเตียน แต่ก็มีคนจำนวนมากไม่น้อยที่เลื่อมใส ศรัทธา

๔) การให้ทางราชการหรือส่วนรวมใช้สถานที่ของวัด เช่น ศาลาการเปรียญ ลานวัด บริเวณวัด ประชุมราษฎร เป็นหน่วยเลือกตั้ง ทำกิจการบริการหรือสงเคราะห์ประชาชนด้านต่างๆ จัดงานรื่นเริง จัดงานหารายได้เพื่อสาธารณกุศล ตลอดจนการใช้ที่ดินของวัดสร้างสาธารณสถานต่างๆ เช่น โรงเรียน สถานพยาบาล ห้องสมุด หรือที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

๕) การช่วยรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การให้คำปรึกษาในหน้าที่การงาน การเป็นผู้นำในการก่อสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ในท้องถิ่น

๖) การให้ที่พักพิงแก่ประชาชนผู้ประสบสาธารณภัยและภัยธรรมชาติ การรวบรวมสิ่งของ ตลอดจนเงินทองจากผู้บริจาคไปให้แก่ผู้ประสบภัยต่างถิ่น

นอกจากนั้น หน้าที่หลักของพระภิกษุสงฆ์ก็คือ การศึกษาประพฤติปฏิบัติธรรม ส่วนหน้าที่ที่มีต่อสังคมก็นับว่ามีอยู่หลายประการ กล่าวคือ นอกจากจะมีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมบางอย่างของวัดแล้ว พระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนหลักธรรมให้แก่ประชาชนเพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติตามและอยู่ในศีลธรรมอันงาม ยิ่งไปกว่านี้ พระภิกษุสงฆ์ยังมีส่วนที่เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้แก่ชาวบ้านอีกด้วย พระภิกษุสงฆ์ผู้มีความรู้สูงกว่าชาวบ้านเป็นผู้จัดการศึกษา และเป็นครู เด็กผู้ชายจะถูกส่งไปเป็นศิษย์วัด หรือสามเณร เพื่อเรียนการอ่าน การเขียน และเรียนวิชาเลขคณิต อย่างง่าย ๆ รวมทั้งรับการอบรมทางศีลธรรม และหลักธรรมของศาสนา ทำให้เด็กผู้ชายส่วนมากอ่านออกเขียนได้ และมีความรู้ในด้านจริยธรรมของสังคม^๓ อนึ่งมีนักวิชาการมองการพัฒนาและบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนและสังคมว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่พระสงฆ์จะต้องออกไปพัฒนาโดยเฉพาะทางด้านศีลธรรม เพราะถ้าสังคมขาดศีลธรรมแล้ว การพัฒนาประเทศไทยไม่ว่าจะ

^๒ ชำเลียง วุฒิจันทร์, การพระศาสนาเพื่อความมั่นคงของชาติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๖), หน้า ๓๙-๔๐.

^๓ ทินพันธุ์ นาคะตะ, พระพุทธศาสนากับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๙), หน้า ๕.

พัฒนาไปในทำนองโดยอ้อมจะบกพร่องไม่สมบูรณ์และยังจะพัฒนาไปในเป้าหมายที่ผิด โดยอาจจะเน้นการพัฒนาทางด้านวัตถุมากกว่าความเจริญในทางปัญญา^{๔๔}

ข้อนี้สอดคล้องกับแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ ซึ่งไม่เห็นด้วยกับรูปแบบการพัฒนา และบทบาทในการพัฒนาด้านวัตถุของพระสงฆ์ โดยให้เหตุผลว่าพระสงฆ์ไม่ควรให้ความร่วมมือเกี่ยวกับงานสังคมสงเคราะห์การพัฒนาอะไรของประชาชนโดยตรง แต่ควรเข้าไปมีบทบาทให้ประชาชนมีความเจริญก้าวหน้าปลอดภัยทางวิญญาณ พระสงฆ์จะต้องทำหน้าที่ประทับระครองจิตวิญญาณไม่ให้เกิดความทุกข์ ความร้อน ความโง่ และความหลงใหลในการประกอบกิจการงานของตน^{๔๕}

อย่างไรก็ตาม มีแนวคิดไปในทำนองเดียวกัน คือ ปัจจุบันพระสงฆ์ได้เปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาและบทบาทจากพุทธเจตนาเดิมคือ สงเคราะห์ชาวโลกกลับกลายมาเป็นไม่เข้าใจและไม่สนใจความเป็นอยู่ของประชาชน ไม่เข้าใจเรื่องของคนจน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทางสถาบันสงฆ์ควรกระตุ้นให้พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทในสังคมไทย โดยเฉพาะสังคมชนบทให้มากขึ้น^{๔๖} ถึงกระนั้น นักวิชาการ ได้สรุปถึงวิธีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ไว้ดังนี้^{๔๗}

๑) การสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย เป็นวิธีการปฏิบัติงานรายบุคคล เดิมการทำงานนี้มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การช่วยเหลือบุคคลแต่ละรายโดยตรง ต่อมาได้มีการขยายขอบเขตการทำงานที่ครอบคลุมกลุ่มบุคคลและครอบครัวด้วย

๒) การสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน เป็นวิธีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม การให้ความช่วยเหลือโดยใช้กระบวนการกลุ่ม จึงเป็นการทำให้บุคคลได้รับการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และพัฒนาศักยภาพ ด้วยกิจกรรมและอิทธิพลกลุ่ม

๓) การจัดระเบียบชุมชน หรือการสังคมสงเคราะห์ชุมชน เป็นการปฏิบัติงานในระดับชุมชน เนื่องจากบุคคล ครอบครัว กลุ่ม มีความเชื่อมโยงกับชุมชนจนแยกไม่ออก ปัญหาหลายด้านหลายประการเป็นสิ่งที่ต้องมีการดำเนินการจัดการในระดับชุมชนจึงจะสัมฤทธิ์ผล ซึ่งการจัดระเบียบชุมชนเป็นกระบวนการระหว่างกลุ่มต่างๆ ในชุมชนที่พยายามทำให้เกิดความตระหนักในปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชนร่วมกัน และชุมชนได้ใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่มีผลกระทบทุกส่วนของชุมชนส่วนรวม

๔) การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ เป็นกระบวนการที่ถ่ายทอดทรัพยากรชุมชนไปสู่โปรแกรมการให้บริการต่างๆ ภายใต้เป้าหมายและนโยบายที่มุ่งให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น

๕) การวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อให้การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์มีหลักเกณฑ์และมีความเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น โดยนักสังคมสงเคราะห์จะเกี่ยวข้องกับการวิจัยใน ๓ ลักษณะ คือ (๑) เป็นผู้ใช้งานวิจัย (๒) เป็นผู้เผยแพร่งานวิจัย (๓) เป็นผู้ร่วมสร้างงานวิจัย

^{๔๔} ปวย อึ้งภากรณ์, **สังคมวิทยาชาวบ้าน**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๔), หน้า ๔๖.

^{๔๕} สุภาพรรณ ณ บางช้าง, **มนุษย์กับวัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๘๖.

^{๔๖} ประเวศ วะสี, **บทบาทวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๒๕), หน้า ๕๗-๕๘.

^{๔๗} นางลักษณ์ เทพสวัสดิ์, **ทฤษฎีและการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์**, หน้า ๓๐.

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ บทบาทหน้าของพระสงฆ์ในการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กเล็กก่อนเกณฑ์ในวัด สถาบันสงฆ์นับเป็นสถาบันหนึ่งทางสังคมที่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องนี้ โดยที่คนในสังคมเห็นว่า พระสงฆ์จะสามารถดำเนินการ ในเรื่องนี้ได้โดยไม่เป็นการขัดกับหลักธรรมวินัย เป็นการช่วยเหลือสังคมให้ประชาชนเข้าใจและมีทัศนคติ ที่ดีต่อพระสงฆ์ อีกทั้งเป็นการจรโลงพระพุทธศาสนาด้วย ดังนั้น พระสงฆ์จึงเข้ามามีส่วนในการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โดยการจัดตั้งและสนับสนุนการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดขึ้นอย่างเปิดเผย โดยอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชนและท้องถิ่นเป็นหลัก^{๔๘}

นอกจากนี้นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ ได้สรุปทัศนะไว้ว่า ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการให้บริการด้านสังคมสงเคราะห์ ตัวแปรอิสระ จำนวน ๔ ตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์กับระดับประสิทธิภาพ ในการให้บริการแก่ประชาชน คือ ตัวแปรด้านการจัดองค์กร ด้านความชัดเจนของแผนงานและโครงการ ด้านงบประมาณ และด้านการปฏิบัติงานบุคคล และมีตัวแปรอิสระจำนวน ๓ ตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์กับระดับประสิทธิผลในความพึงพอใจการให้บริการ ประชาชน คือ

ตัวแปรด้านปัจจัยนำเข้า ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความคุ้มค่า^{๔๙} และสิ่งสำคัญ ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ ต้องมีภาวะผู้นำที่ดีตามหลักพุทธธรรม ผู้นำจะต้องยึดหลัก “ธรรม” เช่น พรหมวิหาร ๔ ธรรมาธิปไตย พละ ๔ และสัปปริสธรรม ๗ เป็นต้น เป็นคุณธรรมสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของตน เพื่อให้สามารถดำเนินกิจการงานทุกอย่างได้บรรลุผลสำเร็จที่วางไว้และนำพาหมู่คณะและสังคมไปสู่ความสงบสุขและมั่นคงตลอดไป รูปแบบผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ที่เกิดจากการประยุกต์ของภาวะผู้นำตามแนวคิดตะวันตกและหลักพุทธธรรม ย่อมประกอบด้วยหลักการ ๓ ประการ คือ หลักการครองตน ครองคน และครองงาน โดยมุ่งเน้นให้ผู้นำเกิดการพัฒนาตน พัฒนาคณะ และพัฒนาระบบงานให้มีคุณภาพและสมบูรณ์แบบ^{๕๐}

ประกอบกับการสังคมสงเคราะห์นั้นมิรากฐานมาจากความรู้สึกห่วงใยที่คนในสังคมมีต่อเพื่อนมนุษย์อีกกลุ่มซึ่งเดือดร้อนและช่วยตนเองไม่ได้ การสังคมสงเคราะห์จึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ของการป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟู และพัฒนา รวมถึงการจัดบริการสังคมประเภทต่างๆ ให้แก่บุคคล กลุ่ม และชุมชน ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนจนไม่สามารถช่วยตนเองได้ ให้มีส่วนร่วมในการแก้ไข

^{๔๘} บรรจง สุวรรณศรี, “บทบาทของพระสงฆ์ในการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กเล็กก่อนเกณฑ์ในวัดจังหวัดเลย”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๔๖), หน้า บทคัดย่อ.

^{๔๙} นันทนญา ภารัทรังสีกร, “ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการให้บริการด้านสังคมสงเคราะห์ศึกษาเฉพาะกรณี การให้บริการของสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า บทคัดย่อ.

^{๕๐} นันทวรรณ อีสราวุฒน์ชัย, “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ : ศึกษาจากหลักพุทธธรรม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า บทคัดย่อ.

ปัญหาของตนและสังคมได้ ส่วนสังคมสงเคราะห์เป็นการทำงานที่ยังผลให้สังคมรวมกันเป็นหนึ่งเดียว^{๕๑}

อาจกล่าวได้ว่า การสังคมสงเคราะห์ เป็นศาสตร์และศิลป์ในการป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟู และพัฒนาบุคคล กลุ่ม ชุมชน ทั้งที่ประสบและไม่ประสบปัญหาความเดือดร้อน ให้สามารถช่วยตนเองและสังคมได้^{๕๒} และยังเป็นการจัดบริการเพื่อช่วยส่งเสริมพัฒนาขีดความสามารถภายในของแต่ละบุคคล ทำให้เขาทั้งหลายสามารถทำหน้าที่ของตนเองในสังคม (Social Functioning) ได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังรู้จักใช้ศิลป์ที่จะนำศาสตร์ต่างๆ มาใช้อย่างผสมผสานกลมกลืนในการช่วยเหลือผู้รับบริการทั้งระดับบุคคล กลุ่ม และชุมชน^{๕๓}

บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิกอบายมุข พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชน ด้วยการกระตุ้นปลุกจิตสำนึกนำเทคนิควิธีการในการเข้าถึงชุมชน การสื่อสารกับชุมชนผ่านการเทศ บรรยาย ป้ายข้อความสื่อด้วยหลักธรรม การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและเป็นผู้ให้คำปรึกษาในการพัฒนากิจกรรมกลุ่ม ซึ่งตั้งเป้าหมายไว้ชัดเจนคือชุมชนปลอดจากอบายมุขโดยขั้นตอนของกิจกรรมมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง และสิ่งสำคัญบทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมองค์กรชุมชน เพื่อสร้างทุนชุมชน กลุ่มสังคมจะสะสมทรัพย์ เกิดจากพระสงฆ์ที่รับรู้ปัญหาของชุมชนจึงมีการประยุกต์หลักธรรมและปรับเปลี่ยนวิธีการสอน เพื่อใช้แก้ปัญหาในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้วยส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มสังคมจะสะสมทรัพย์ เพื่อสร้างทุนชุมชนและส่งเสริมการไว้นื้อเชื่อใจกันและกัน

นอกจากนี้สิ่งสำคัญยิ่งภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม ๗ ผู้นำโดยทั่วไปและภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม เป็นผู้นำที่มีลักษณะเป็นศูนย์รวม มีหลักการ มีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงาน มีการประเมินตน มีการรู้จักประมาณความพอดีในทุกกรณี รู้จักเวลาที่เหมาะสมในการดำเนินกิจการ

รู้ระเบียบโครงสร้างของสังคม ตลอดจนรู้จักประเภทของบุคคลที่ควรคบหา ทำให้สามารถเป็นผู้นำที่เหมาะสมกับหน้าที่ และนำความสงบสุขมาสู่สังคมได้ อันเป็นการสนับสนุนบทบาทพระสงฆ์และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พระสงฆ์มีบทบาทในการจัดการป่าด้วยการเป็นผู้ให้การศึกษา ผู้นำทางจิตใจ ผู้ให้การแนะนำส่งเสริมการประกอบอาชีพ ผู้นำด้านกิจกรรมกลุ่ม และผู้นำด้านการอนุรักษ์ป่า บทบาทดังกล่าวได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ จิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่า

สรุปได้ว่า งานสาธารณสงเคราะห์หรือการสังคมสงเคราะห์ เป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ เป็นการทำงานที่ต้องประกอบด้วยศาสตร์และศิลป์ในการป้องกัน ฟื้นฟู และพัฒนาบุคคล กลุ่ม ชุมชน หรือสังคมที่ประสบปัญหา โดยการนำวัตถุ ความรู้ ความเข้าใจ ที่เกี่ยวข้องกัน

^{๕๑} วันทนี วาสิกสิน และคณะ, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๖.

^{๕๒} สมพร เทพสิทธิ, อุดมการณ์และบทบาทของอาสาสมัครสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : สมชายการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๘.

^{๕๓} Arthur E. Fink, *The Field of Social Work*, (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1974), p. 3.

มนุษย์และสังคม ผนวกกับหลักการ วิธีการสังคมสงเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือให้บุคคล กลุ่ม ชุมชน หรือสังคม สามารถพึ่งพาตนเองได้ หรือมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี เป็นงานที่สำคัญที่พระสงฆ์ให้ ความสงเคราะห์ประชาชนในชุมชนและสังคม โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นผู้นำที่สำคัญ และเป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่างๆ และยังเป็นการสร้างความผูกพัน ระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วย ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายกฎระเบียบของบ้านเมือง เพื่อมุ่งพัฒนาทั้งทางคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งทางวัตถุและจิตใจให้มีความสมดุลทั้งกาย วาจา และใจอันจะนำความสุข ความเจริญพัฒนามาสู่วัดและชุมชนสังคมประเทศชาติต่อไป

จากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคณะสงฆ์ในงานสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยได้ ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๓ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๓ แนวคิดหลักของนักวิชาการจากการศึกษาความสำคัญในงานสาธารณสงเคราะห์ของ คณะสงฆ์

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
สารานุกรมไทย ฉบับเยาวชน (๒๕๕๗, ออนไลน์)	การดำเนินการทุกอย่างที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อน มนุษย์หรือกลุ่มชนที่ร่วมกันเป็นสังคมเป็นชาติ
พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ ๑ คงคปญโญ) (๒๕๓๙, หน้า ๖๒)	๑) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อ สาธารณประโยชน์ ๓) การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็น สาธารณสมบัติ ๔) การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์
พระครูปลัดอาทิตย์ อตถเวที (ซองดี) (๒๕๔๖, หน้า ๔๘)	การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัดและ เจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้าน เกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัด จะสามารถจัดได้
คุณ โทชน์ (๒๕๓๗, หน้า ๒๗)	๑. เป็นสถานที่ศึกษาสำหรับประชาชน ๒. เป็นสถานสงเคราะห์ ๓. เป็นสถานที่สัปปายะ คือเป็นที่สบายกายใจ ๔. เป็นสถานที่ดุจพิพิธภัณฑสถาน ๕. เป็นสถานที่ประเพณีกรรมทางศาสนา ๖. เป็นสถานที่จัดงานเทศกาลและแสดงมหรสพ ต่างๆ ฯลฯ
ชวนะ ภวภานนท์ (๒๕๒๗, หน้า ๕๑)	๑. สอนธรรม อบรมศีลธรรมแก่ประชาชน ๒. กระทำตนเป็นแบบอย่างแห่งความดี ๓. ช่วยชาติประหยัดเศรษฐกิจตามพระวินัย

	๔. ช่วยในด้านการศึกษาของชาติ ๕. สงเคราะห์จิตใจแก่ประชาชน ๖. เป็นผู้นำในการพัฒนาสังคม
ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์ (๒๕๒๖, หน้า ๓๙-๔๐)	๑. การให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล ๒. การให้ที่พักอาศัยแก่นักเรียน ๓. การดูแลสุขภาพจิต ๔. การให้ทางราชการหรือส่วนรวมใช้สถานที่วัด ๕. การช่วยรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ๖. การให้ที่พักพิงแก่ประชาชนผู้ประสบสาธารณภัย
ทินพันธ์ นาคะตะ (๒๕๒๙, หน้า ๕)	ให้การอบรมทางศีลธรรม และหลักพุทธธรรมแก่ประชาชน และเยาวชน มีความรู้ในด้านจริยธรรมของสังคม
ป่วย อึ้งภากรณ์ (๒๕๑๔, หน้า ๔๖)	พระสงฆ์ต้องพัฒนาทางด้านศีลธรรม เพราะถ้าสังคมขาดศีลธรรมแล้ว การพัฒนาประเทศไทยย่อมจะบกพร่องไม่สมบูรณ์และยิ่งจะพัฒนาไปไม่เป้าหมายที่ผิด
ประเวศ วะสี (๒๕๒๕, หน้า ๕๗-๕๘)	พระสงฆ์ต้องสงเคราะห์ชาวโลกกลับกลายมาเป็นไม่เข้าใจและไม่สนใจความเป็นอยู่ของประชาชน
นันทวรรณ อิศรานวัณชัย (๒๕๔๙, บทคัดย่อ)	หลักพุทธธรรมในการสงเคราะห์คือ หลักการครองตน ครองคน และครองงาน โดยมุ่งเน้นให้ผู้นำเกิดการพัฒนาดน พัฒนาคน และพัฒนาระบบงานให้มีคุณภาพและสมบูรณ์แบบ
ปราโมทย์ จุสสุกุล (๒๕๔๕, บทคัดย่อ)	การสงเคราะห์พระภิกษุสงฆ์ต้องมีความเข้าใจและความคาดหวังของประชาชนให้มาก
พระธนวรรธน์ วรรณสิทธิ์ (๒๕๔๙, บทคัดย่อ)	การสงเคราะห์จิตใจ การอบรมจริยธรรม พระสงฆ์เป็นแบบอย่างที่ดีของประชาชน และมีความเข้าใจถูกต้องพร้อมทั้งประสานงานกับหน่วยงานของรัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม
พระมหาจตุรโรจน์ ปาโส (๒๕๔๕, บทคัดย่อ)	พระสงฆ์ควรเรียนรู้ตลอดเวลาและสร้างความเข้าใจในวิชาทางโลกจากสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมและชุมชน
พระมหาบุญมี อธิบุญโญ (๒๕๔๔, บทคัดย่อ)	การพัฒนา ๒ ด้าน คือ ด้านจิตใจ ได้แก่ การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีศีลธรรม คุณธรรม ความดีงามตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยเน้นการนำไปปฏิบัติ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์ (๒๕๔๗, บทคัดย่อ)	พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชน ด้วยการ กระตุ้นปลูกจิตสำนึก นำเทคนิควิธีการในการ เข้าถึงชุมชน การสื่อสารกับชุมชนผ่านการเทศน์

	บรรยาย ขยายข้อความสื่อด้วยหลักธรรม
พระมหาวิมลญาณ ทุยโธสงค์ (๒๕๔๒, บทคัดย่อ)	พระสงฆ์ที่รับรู้ปัญหาของชุมชนและปรับประยุกต์หลักธรรมและปรับเปลี่ยนวิธีการสอน เพื่อใช้แก้ปัญหาในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม
ศรีหัทธิม พานิชพันธ์ (๒๕๒๕, หน้า ๖๐)	๑) หลักการเป็นตัวของตัวเอง ๒) หลักการยอมรับ ๓) หลักการไม่ประณาม ๔) หลักการให้อิสระในการตัดสินใจด้วยตนเอง ๕) หลักการรักษาความลับ ๖) หลักการตระหนักในตนเอง ๗) หลักการมีส่วนร่วมของผู้ใช้บริการ
ยุพา วงศ์ไชย (๒๕๒๓ , หน้า ๓๕)	๑) พัฒนาความคิดจะเปลี่ยนแปลง ๒) สร้างความสัมพันธ์ ๓) วิเคราะห์ปัญหา ๔) การตรวจสอบทางเลือก ๕) การดำเนินการตามทางเลือก ๖) สร้างความมั่นใจ ๗) การยุติกระบวนการเปลี่ยนแปลง
สมบูรณ์ สุขสำราญ (๒๕๓๐, หน้า ๕๑-๕๒)	บทบาทของพระสงฆ์ต่อสังคมไทยเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ว่า สังคมไทยในช่วง ๓ ทศวรรษที่ผ่านมา เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ทำให้พระสงฆ์ถูกชักนำเข้าสู่กระบวนการการทำงานทางการเมือง ทั้งที่ทำงานโดยอิสระและร่วมกับรัฐบาล

สรุปได้ว่า งานสาธารณสงเคราะห์หรือการสังคมสงเคราะห์ เป็นบทบาทหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ เป็นการดำเนินงานที่ต้องประกอบด้วยศาสตร์และศิลป์ในการป้องกัน ปันฟู และพัฒนาบุคคล กลุ่ม ชุมชน หรือสังคมที่ประสบปัญหา โดยการนำวัตถุ ความรู้ ความเข้าใจ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสังคม ผสมกับหลักการ วิธีการสังคมสงเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือให้บุคคล กลุ่ม ชุมชน หรือสังคม สามารถพึ่งพาตนเองได้ หรือมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี เป็นงานที่สำคัญที่พระสงฆ์ให้ความสงเคราะห์ประชาชนในชุมชนและสังคม โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นผู้นำที่สำคัญ และเป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่างๆ และยังเป็นการสร้างคามผูกพัน

ระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วย ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายกฎระเบียบของบ้านเมือง เพื่อมุ่งพัฒนาทั้งทางคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งทางวัตถุและจิตใจให้มีความสุขสมบูรณ์ทั้งกาย วาจา และใจอันจะนำความสุข ความเจริญพัฒนามาสู่ตัวและชุมชนสังคมประเทศชาติต่อไป

๒.๓.๒ ความสำคัญการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษ

งานด้านสาธารณสงเคราะห์มีความสำคัญต่อคณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นงานที่ช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม คณะสงฆ์ขอ จังหวัดศรีสะเกษในยุคก่อน ๆ ก็ได้ปฏิบัติเรื่อยมา ที่มีผลงานด้านสาธารณสงเคราะห์โดดเด่นมีดังนี้

หลวงปู่เครื่อง สุภัทโท หรือ พระมงคลวุฒ อดีตเจ้าอาวาสวัดสระกำแพงใหญ่ ต.สระกำแพงใหญ่ อ.อุทุมพรพิสัย จ.ศรีสะเกษ และอดีตพระเกจิชื่อดัง-พระนักพัฒนาที่ชาวอีสานได้ต่างให้ความเลื่อมใสศรัทธากันเป็นอย่างดี ด้วยความเป็นพระเถระที่มีเมตตาธรรมขั้นสูง เคร่งครัดในพระธรรมวินัย เข้มขลังในวิทยาคมศักดิ์สิทธิ์ด้านเมตตามหานิยม เป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจแก่ผู้ประสบทุกข์ร้อนเดือดร้อนทั้งหลาย หลวงปู่เครื่อง สุภัทโท มีนามเดิมว่า เครื่อง ประถมบุตร เกิดเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๕๓ ตรงกับวันศุกร์ ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๘ ปีจอ ณ บ้านค้อกำแพง (ปัจจุบันคือ บ้านหนองแปน) หมู่ที่ ๓ ต.สระกำแพงใหญ่ อ.อุทุมพรพิสัย จ.ศรีสะเกษ โยมบิดา-โยมมารดาชื่อนายสอน และนางยม ประถมบุตร ครอบครัวประกอบอาชีพทำนา ฐานะค่อนข้างยากจน มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันทั้งหมด ๑๔ คน ท่านเป็นบุตรคนที่ ๔ แต่พี่น้องเสียชีวิตไปในวัยเยาว์ ๖ คน คงเหลืออยู่เพียง ๘ คน งานด้านการพัฒนาสังคมและสาธารณสงเคราะห์

พ.ศ.๒๕๓๐ โครงการก่อสร้างตึกผู้ป่วย “ตึกหลวงปู่เครื่อง สุภัทโท” เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครบ ๕ รอบ ณ โรงพยาบาลอุทุมพรพิสัยจัดสร้างศาลาประชาคมบ้านหนองแปน ต.กำแพง อ.อุทุมพรพิสัย

พ.ศ.๒๕๓๖ จัดตั้งมูลนิธิหลวงปู่เครื่อง สุภัทโท รวมทั้ง บริจาคเงินสมทบทุนสร้างพระประธานและห้องเรียนนักเรียนอนุบาล มอบให้โรงเรียนบ้านค้อ ต.สระกำแพง อ.อุทุมพรพิสัย จ.ศรีสะเกษ

พ.ศ.๒๕๓๘ สร้างถนนลาดยาง สายทิศเหนือวัด จากบ้านกำแพงถึงตลาดอุทุมพรพิสัย โดยของบประมาณสนับสนุนจากแขวงทางหลวง จ.อุบลราชธานี

พ.ศ.๒๕๓๙ สร้างศาลาเฉลิมพระเกียรติครองราชย์ครบ ๕๐ ปี ให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ

พ.ศ.๒๕๔๐ สร้างพระประธานพร้อมหอยพระ มอบให้โรงเรียนบ้านหนองห้าง ต.หนองห้าง อ.อุทุมพรพิสัย

พ.ศ.๒๕๔๑ สร้างมณฑปประดิษฐานหลวงพ่อกษัตริย์

ก. งานสาธารณสงเคราะห์ด้านการศึกษา

พ.ศ.๒๕๓๙ ได้จัดตั้งโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรม นักระชั้นตรี-โท-เอก และบาลี ไวยากรณ์ ขึ้น ณ วัดพงษ์พรต จ.ศรีสะเกษ โดยร่วมมือกับพระมหาอินทร์ สีสอน (พระครูวิกรมธรรมโสภณ) เจ้าคณะอำเภอปรังค์กูในปัจจุบัน ซึ่งเป็นอาจารย์ใหญ่ฝ่ายปริยัติธรรม ส่วนท่านเป็นนัก

วิปัสสนาเน้นการปฏิบัติธรรมรวมทั้ง ได้ก่อสร้างกุฏิ ศาลาการเปรียญ โบสถ์ หอระฆัง จนเสร็จเรียบร้อย และได้สร้างบ่อน้ำขนาดใหญ่ก่อด้วยอิฐหน้าวัวไม่ต้องใช้ปูนซีเมนต์ ให้ชาวบ้านได้ดื่มและใช้อยู่เท่าทุกวันนี้

พ.ศ.๒๕๑๒ ได้จัดตั้งโรงเรียนพุทธมามกะยาวชน

พ.ศ.๒๕๑๕ ได้จัดตั้งโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ สำหรับพระภิกษุ-สามเณร สอนในระดับ๓-๔

พ.ศ.๒๕๓๘ สร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

พ.ศ.๒๕๔๑ สร้างโรงเรียนสระกำแพงวิทยาคม เป็นอาคาร 2 ชั้น พร้อมอุปกรณ์

พ.ศ.๒๕๔๔ สร้างห้องสมุดโรงเรียนบ้านหนองหมู อ.อุทุมพรพิสัย จ.ศรีสะเกษ

พ.ศ.๒๕๔๖ เป็นประธานก่อสร้างมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.)

วิทยาเขตศรีสะเกษ สถาบันอุดมศึกษาสำหรับพระภิกษุสงฆ์แห่งแรกในจังหวัดศรีสะเกษ ด้วยการซื้อที่ดินและก่อสร้างบริเวณบ้านสระกำแพงใหญ่ ต.สระกำแพง อ.อุทุมพรพิสัย^{๕๔}

ขณะเดียวกัน หลวงปู่เครื่องได้ทำนุบำรุงและพัฒนาวัดสระกำแพงใหญ่ ให้เจริญก้าวหน้ามากมายมาโดยตลอด ด้วยถาวรวัตถุสิ่งก่อสร้างภายในวัดมากมาย ไม่ว่าจะเป็นกุฏิ วิหาร ศาลาการเปรียญ เมรุ กำแพงวัด ซุ้มประตู และสิ่งอื่นๆ เป็นต้น ล้วนแต่สร้างขึ้นครั้งในสมัยหลวงปู่เครื่องเป็นเจ้าอาวาสทั้งสิ้น เพราะของเก่าชำรุดทรุดโทรมไปตามกาลเวลา ต้องรื้อถอนและสร้างใหม่ทั้งหมด หลวงพ่อท่านเป็นพระที่มีพุทธศาสนิกชนเลื่อมใสศรัทธามาก ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมากก็นำเอาไปสร้างสาธารณประโยชน์แก่ชุมชน โรงเรียนโรงพยาบาลเพื่อสงเคราะห์ผู้ที่ลำบากในการประกอบอาชีพ พระเถระอีกท่านหนึ่งที่ได้ทำงานสาธารณสงเคราะห์เพื่อประชาชนมาโดยตลอด คือ

พระครูโสภณจันทรังสีหรือ หลวงปู่เพ็ง จันทรังสี เจ้าอาวาสวัดละทาย อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษ ปัจจุบันสิริอายุ ๘๗ ปี พรรษาที่ ๖๗ ท่านเป็นศิษย์เอกของหลวงปู่อ้วน โสภโณ แห่งวัดบ้านโนนค้อ อ.โนนคูณ จ.ศรีสะเกษ พระเกจิอาจารย์ดังแห่งยุค พ.ศ.๒๕๐๐ ของ จ.ศรีสะเกษ

ก่อนที่จะหลวงปู่เพ็งจะมาเป็นเจ้าอาวาสวัดละทายนั้น ท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดบ้านโคกสะอาด อ.โนนคูณ จ.ศรีสะเกษ และเป็นเจ้าคณะตำบล และเป็นอุปฌาย์ ต.โนนค้อ เขต ๒ ในเวลาต่อมา หลวงปู่ได้นำชาวบ้าน สร้างอุโบสถศาลาการเปรียญ กุฏิ ห้องน้ำ ห้องส้วม พัฒนาวัดจนสำเร็จเรียบร้อยนอกจากเสนาสนะดังกล่าวแล้ว หลวงปู่ยังได้นำชาวบ้านโคกสะอาด

- สร้างถนน ถนนหนทางเชื่อมระหว่างหมู่บ้านหลายสายให้ได้ไปมาติดต่อกันสะดวก

- สร้างโรงเรียน นำชาวบ้านพัฒนาหมู่บ้าน จัดหาที่ดินสร้างอนามัยบ้านโคกสะอาด

- สร้างอุโบสถหลังใหม่ขึ้นเพราะชำรุด ไม่เหมาะและไม่สะดวกในการทำสังฆกิจตามยุค

ตามสมัย ดังที่เห็นในปัจจุบัน

- จัดหาที่ดินสร้างสถานีนามัยของหมู่บ้าน

- นำชาวบ้านตัดถนนเข้าวัดอีกเส้นหนึ่งเพราะทางเดินไม่สะดวก

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระศรีธรรมมาภรณ์ (บุญทัน รตนวณฺโณ ป.ธ.๙), เจ้าคณะอำเภออุทุมพรพิสัย เจ้าอาวาสวัดทุ่งสว่าง, เอกสารวัดสระกำแพง (อัดสำเนา), ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

- สร้างหอรบั้ง สร้างฌาปนสถาน ศาลาบำเพ็ญบุญ สร้างวัดป่าจันทรงสี (ปัจจุบันคือวัดบ้านโพน) ขยายเนื้อที่วัดให้กว้างขวางเพียงพอแก่การใช้ในศาสนกิจ

- พ.ศ.๒๕๔๒ หลวงปู่เพ็ง ได้นำชาวบ้านและผู้มีจิตศรัทธา สร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ขนาดหน้าตักกว้าง ๘ เมตร สูงพร้อมทั้งฐาน ๑๗ เมตร ตามรูปแบบองค์พระปางมารวิชัย พร้อมเสมาธรรมจักร ๑ คู่ อัครสาวกสารีบุตร โมคคัลลาน์ และฉัพพัมณีสี ใช้เวลาก่อสร้าง ๒ ปี ๑ เดือน ๑๙ วัน ได้สำเร็จดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้

- จัดหาปัจจัยซื้อเตียงผู้ป่วยให้กับอนามัยบ้านละทา

- หาทุนสมทบทุนสร้างซุ้มประตูวัดโพธิ์ศรีละทาย^{๕๕}

จากความมุ่งมั่นของหลวงปู่ในอันที่จะเสริมสร้างและจรรโลงพระพุทธศาสนาให้เป็นศรีสง่า แก้ววัดและบ้านละทาย เพื่อเป็นที่พึ่งทางใจของชาวบ้านละทาย และชาวพุทธได้เคารพสักการบูชา นับเป็นความสำเร็จที่ควรแก่การสรรเสริญ เชิดชูคุณงามความดีเป็นอย่างยิ่ง

ปัจจุบันแม้วัยจะล่วงเลยมาถึง ๘๗ ปี หลวงปู่ท่านมีนิสัยสันโดษ เรียบง่าย เป็นกันเอง เป็นนักพัฒนาทั้งในด้านวัตถุจิตใจ เป็นนักบุญที่เสียสละทุกอย่าง ใฝ่หาประสบการณ์ความรู้ มีเมตตาธรรม โอบอ้อมอารี ใครแวะเวียนไปกราบท่านจะได้รับความเมตตาจากท่านเท่าเทียมกันทุกคน

พระเถระทั้งสองรูปที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น เป็นพระสงฆ์ที่มีจิตใจที่เปี่ยมด้วยความเมตตา สงสารต่อชาวบ้านในชุมชนที่ยากจน ท่านเสียสละทุกอย่าง กำลังกาย กำลังทรัพย์เพื่อชาวบ้าน เพื่อลูกหลานที่จะเติบโตต่อไปในภายหน้าให้มีอนาคตดี มีการศึกษาเป็นพุทธบริษัทของพระพุทธศาสนา

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส^{๕๖} ได้กล่าวถึง การบริหารวัดบวรนิเวศวิหารด้วยงานสาธารณสงเคราะห์ที่สำคัญ ๆ ดังนี้

(๑) ตั้งกรรมการสงฆ์ไว้เพื่อปรึกษาการวัด เลือกเอาพระผู้ใหญ่ในวัดโดยอนุมัติแห่งสงฆ์

(๒) จัดให้พระผู้เป็นกรรมการสงฆ์เป็นเจ้าหน้าที่ทำการจัด แยกเป็นแผนก ดังจัดไว้แล้ว ครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงครองวัด เต็มเจ้าหน้าที่รักษาปูชนียวัตถุ เจ้าหน้าที่รักษาพระอาม เจ้าหน้าที่ดูการนวรรรม เจ้าหน้าที่ดูการศึกษา

(๓) จัดหน้าที่อุปฐากวัด ให้ทำบัญชีคนเช่า และจำนวนคนเช่า ให้เป็นหลักฐาน ค่าเช่าที่เก็บได้ให้ลงในบัญชีรายได้ และให้เก็บรักษาไว้ที่วัด รายจ่ายก็ให้จดลงในบัญชีมิไวยาวัจกรทำการตามแผนก

(๔) พระผู้ทำการสงฆ์ให้ได้รับบำรุงโดยชื่อว่า นิติยภัตต์ คฤหัสถ์ผู้ทำการวัดให้ได้รับเกื้อกูล

(๕) ให้จัดทะเบียนภิกษุสามเณร เด็กวัดอุปฐาก ภิกษุสามเณร ผู้อยู่ประจำและคนอาศัยชั่วคราว

(๖) สำรวจบัญชีเลขวัดให้ได้จริง ไม่มีตัวโดยประการไร ให้จำหน่ายโดยจะแจ้ง

^{๕๕}สัมภาษณ์ พระอาจารย์ทวีศักดิ์ คเวสโก, รองเจ้าอาวาสวัดละทาย อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษ ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙. (เอกสาร อัดสำเนา)

^{๕๖}สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, ดำเนินวัดบวรนิเวศวิหาร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๘๔.

(๗) มีการจัดทุกการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรโดยการตั้งมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ดังคำตรัสที่ว่า

ในสมัยที่ข้าพเจ้าครองวัด การบำรุงรักษาของกลางร่วงโรยลงพระภิกษุมือดีเรกลากน้อยลง จะฟื้นฟูการถวายของกลางขึ้นไม่สะดวก เมื่อจัดตั้งมหามกุฏราชวิทยาลัยขึ้น คณะกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ได้บอกบุญชักชวนทายาททายาทาภิบาลบริจาคทรัพย์เพื่อบำรุงจัดรวบรวมเป็นสมบัติของวิทยาลัยขึ้นได้ และจัดเป็นทุนนอนจำนวนหนึ่งด้วย สมบัติของวิทยาลัยที่มีใช้ทุนนอนมีคดีย่อยของกลางจ่ายเป็นสาธารณแก่วัดทั้งหลายได้ มีทุนมากขึ้นโดยลำดับ ในเวลาการที่วิทยาลัยร่วงโรยลง มีผู้บริจาคเกื้อหนุนน้อยนัก นอกจากของหลวงบริจาคประจำปี แม้เช่นนี้ ยังบำรุงการเรียนพระศาสนาอยู่ได้ตลอดมาจนทุกวันนี้ ที่ได้ขยายกว้างขวางออกไปอีกเพราะเหตุแห่งทุนน้อย^{๕๗}

พระมหาเถระผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ทัศนะ แนวคิดการบริหารวัดด้านงานสาธารณสงเคราะห์ว่า ต้องปฏิบัติให้ได้ตามหลัก สะอาด สว่าง และสงบ ดังนี้

(๑) สะอาด หมายถึง การดูแลและการจัดการวัดที่ดี ไม่สกปรกกรงูรัง จัดเสนาสนะเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นที่เกศศรัทธาปสาทะแก่ผู้มาพบเห็น ไม่สร้างความขุ่นข้องใจแก่ผู้มาเยือน

(๒) สว่าง หมายถึง การจัดวัดที่ดูโปร่ง สบายตาม ไม่รกทึบ หรือมีความสลับซับซ้อน เน้นความเรียบง่ายและประโยชน์ให้สอยสูงสุด

(๓) สงบ หมายถึง วัดเป็นสถานที่ที่สงบจากอบายมุข ไม่มีเสียงอึกทึกครึกโครม ร่มเย็นเป็นสุข ด้วยสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ

อาจกล่าวได้ว่า ความสำคัญของภารกิจด้านนี้ การสาธารณสงเคราะห์เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายาททายาทของวัดหรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้านและบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ของวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการปฏิบัติงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้^{๕๘} และการ สาธารณสงเคราะห์ ยังเป็นกิจกรรมการทำงานช่วยเหลือชาวบ้านหรือคนส่วนมากหรือคนทั่วไป หน้าที่ของเจ้าอาวาสตามมาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ข้อ ๔ บัญญัติไว้ว่า “ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล” ความหมายของข้อนี้ คือ ให้วัดกับบ้านต่างถ้อยที่ถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน ชาวบ้านช่วยกันทำนุบำรุงวัด บางคนถึงจะยากจนหาเข้ากินค่า อาศัยกระท่อมที่ชำรุดทรุดโทรมเป็นที่พำนักอาศัย แต่ด้วยแรงศรัทธามีเงินเพียงเล็กน้อยก็บริจาคสมทบสร้างกุฏิ วิหาร ถาวรวัตถุ ในวัดเพื่อความผาสุกของพระ ทางวัดจึงมีหน้าที่ต้องอำนวยความสะดวกแก่ชาวบ้านบ้าง ในทางที่ขอบันว่าเป็นงานด้านการสาธารณสงเคราะห์โดยตรง^{๕๙}

^{๕๗} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามกุฏราชกุมาร (ช่วง วรบุญโญ, อ่างใน, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, วัดพัฒนา ๕๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖-๒๗.

^{๕๘} พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ของวัด, หน้า ๑๔.

^{๕๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๕.

เมื่อกล่าวโดยสรุปว่า การบริหารวัดด้านงานสาธารณสงเคราะห์ว่าควรจัดวัดให้เป็น ๗ โรง คือ^{๖๐}

(๑) วัดเป็นโรงธรรม ได้แก่ ต้องพัฒนาวัดให้เป็นที่สอนธรรมะ ให้เป็นสถานที่เทศน์ วัดใดไม่มีการสอนธรรมะประชาชน ไม่มีการเทศน์ตลอดจนการไหว้พระสวดมนต์ร่วมกับประชาชน วัดนั้นจะค่อย ๆ เสื่อมไป

(๒) วัดเป็นโรงทิม คือ เป็นที่สวดศพ เป็นที่เก็บศพ เป็นที่ฝังศพ นี่เป็นผลประโยชน์ที่วัดจะต้องมีอยู่ และอย่าไปรังเกียจศพ เพราะคนบ้านไหนก็อยากตายอยู่บ้านนั้น อยากจะเผาศพที่วัดนั้น

(๓) วัดเป็นโรงละคร คือ เป็นโรงหนังโรงละคร ต้องจัดที่ส่วนหนึ่งไว้ประจำอย่าไปรังเกียจหนังละคร เพราะนั่นเป็นการแสดงพื้นบ้าน เท่ากับว่าเจ้าอาวาสวัดนั้น ๆ ได้ศิลปินไว้ใช้งานในงานต่าง ๆ

(๔) วัดเป็นโรงพยาบาล วัดจะต้องให้การดูแลเอาใจใส่ประชาชนในเรื่องสุขภาพพลานามัย แต่ก่อนแต่โรมาพระสงฆ์นอกจากมีความรู้ในทางธรรมะแล้ว ท่านมักจะเรียนเรื่องสมุนไพรต่าง ๆ ให้การสงเคราะห์ประชาชนด้วยการบำบัดรักษา

(๕) วัดเป็นโรงเรียน ปัจจุบันแม้ไม่ได้สอนในศาลาวัด แต่เจ้าอาวาสจะต้องมีบทบาทในโรงเรียนด้วยการให้เห็นว่าโรงเรียนเป็นโรงเรียนวัด

(๖) วัดเป็นโรงแรม หมายถึง การทำวัดให้เป็นที่พักผ่อนรับประชาชน เป็นที่ปฏิสังขรณ์การเป็นที่พักพิงสำหรับพระอาคันตุกะ หรือเป็นที่พึ่งพิงอาศัยของประชาชนเมื่อเกิดภัยพิบัติ

(๗) วัดเป็นโรงงาน คือ วัดต้องมีการก่อสร้างพระสังฆาธิการแห่งวัดนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส หรือพระในวัดต้องมีฝีมือ และเนื่องจากวัดมีการก่อสร้างนั่นเอง การพัฒนาฝีมือของพระเถระในการส่งไปคุมงาน ไปดูงาน ไปศึกษางานกับช่างหรือการผลิตช่างมีความสำคัญ

ดังนั้น ความสำคัญของการสาธารณสงเคราะห์ไว้ว่า เป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ โครงการบรรพชาและอุปสมบท พระภิกษุและสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์สามเณรและวัดที่ประสบภัยขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาสภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาชุมชนและสังคม^{๖๑} เช่น ให้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การออมทรัพย์ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้านการสนับสนุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยยากไร้ เป็นต้น อย่างไรก็ตามความสำคัญของการบริหารและการจัดการวัดด้านสาธารณสงเคราะห์ในยุคโลกาภิวัตน์ ไว้ดังนี้^{๖๒}

(๑) ควรมีการคัดสรรอบรมบุคคล ผู้จะมาบวชในพระพุทธศาสนา ให้เป็นที่มั่นใจที่จะเข้ามาศึกษาธรรม

^{๖๐} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **วัดพัฒนา ๔๓**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา , ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๒-๑๓๘.

^{๖๑} พระมหาบัว ปิยวงโมณ, **การจัดระเบียบสังคมวัด**, (นนทบุรี : รุ่งโรจน์การพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๓.

^{๖๒} คະນິงนิตย จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร, **หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒-๒๖.

(๒) ต้องมีการศึกษาอบรมธรรมแก่ผู้เข้ามาบวชทั้งก่อน ระหว่างและหลังการบวชด้วย

(๓) ต้องมีการปฏิบัติธรรมในระหว่างบวชเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริง เพื่อการเผยแผ่ต่อไปแก่ประชาชน

(๔) แต่ละวัดจักต้องให้พระสงฆ์ที่ศึกษาธรรมดีแล้วให้ได้มีโอกาสเผยแผ่แก่ประชาชน เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา และต้องพยายามวิเคราะห์หาทางเผยแผ่ธรรมต่อประชาชนด้วยความเมตตาอย่างต่อเนื่องด้วย มิใช่รอให้ผู้มานิมนต์เท่านั้น

(๕) กิจกรรมการศึกษาระบบของประชาชน ควรมุ่งให้การศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ให้พัฒนาขึ้นเป็นลำดับ ทั้งในการทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้วยหลักการแห่งความไม่ประมาทและหลักการแห่งการพึ่งตนเอง

(๖) ศาสนาเป็นที่พึงทางใจ ดังนั้น การปกครองสงฆ์ให้มีพฤติกรรม และการกระทำที่เหมาะสม นับเป็นเรื่องสำคัญเบื้องต้นที่พระทุกรูปพึงปฏิบัติ เจ้าอาวาสควรดำเนินการให้พระทุกรูปในสังกัดมีภาพลักษณ์ที่ดี เมื่อประชาชนพบเห็นจักเกิดความศรัทธา ถือเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อสงเคราะห์ประชาชนเบื้องต้นแล้ว

(๗) พระควรยึดหลักการเผยแผ่ธรรมเพื่อการสงเคราะห์ด้วยหลัก ๖ ประการ ดังนี้

๑. ห้ามปรามการทำความชั่วทั้งมวล
๒. ส่งเสริมให้กระทำความดีทั้งมวล
๓. ให้ได้ฟังและได้รู้ธรรมที่ยังไม่เคยรู้ไม่เคยฟัง
๔. ช่วยเสริมในสิ่งที่ประชาชนได้ยินได้รู้แต่ไม่เข้าใจให้เข้าใจ
๕. ให้คิดอนุเคราะห์ผู้อื่นด้วยเมตตา ปราณนาดี
๖. บอกทางสวรรค์ คือ ทางดำเนินชีวิตที่ดี ถูกต้อง ให้ประชาชน

(๘) การเผยแผ่ธรรมควรศึกษากลุ่มคน หรือบุคคลเป้าหมาย วิเคราะห์การนำเสนอธรรมให้เหมาะสมต่อสภาพ เหตุ ผล ตน ประมาณ กาลเวลา ชุมชน และบุคคล เป็นสำคัญ

(๙) เจ้าอาวาสทุกแห่งควรปกครองดูแลพระสงฆ์ สามเณร ไวยาวัจกร ศิษย์วัด ผู้อาศัยในวัดหรือเกี่ยวข้องกับวัด ให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นการสร้างศรัทธาแก่ประชาชนผู้พบเห็น และมาติดต่อกับวัด

(๑๐) จักต้องพยายามบริหารวัดให้มีอาคารสถานที่อาณาบริเวณ เหมาะสมต่อการศึกษา และปฏิบัติธรรมทั้งในส่วนของพระภิกษุ สามเณร และประชาชน ให้สอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนา มีความสงบรวมเย็น ทำให้อยากเข้ามาหาความสงบและศึกษาธรรม รวมทั้งสรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต จักต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน รำคาญแก่ประชาชนที่มาวัดหรือที่อยู่ใกล้วัดด้วย

(๑๑) วัดกับประชาชนจักต้องเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน พระพุทธศาสนาจึงจะอยู่ได้อย่างมั่นคง ดังนั้น นอกจากพระจะให้ธรรมแก่ประชาชนแล้ว ก็ควรจัดวัดและเครื่องใช้ของวัดอย่างมีระบบ ให้เหมาะต่อการให้บริการประชาชนเพื่อกิจการของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเป็นการดึงประชาชนเข้ามาใกล้ชิดกับวัด และพระก็ควรหาทางช่วยเหลือในด้านธรรมแก่ประชาชนต่อไปตามความเหมาะสมด้วย

(๑๒) ประชาชนเป็นจำนวนมากที่ยังเชื่อโศกลาง ของคลัง วัดมณฑล และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยหวังว่าสิ่งเหล่านี้จะบันดาลความโชคดี ความร่ำรวย ความสำเร็จแก่เขาได้ ทำให้ประชาชนขาดการพึ่งตนเอง ไม่พัฒนา พระพุทธศาสนาควรทำหน้าที่เป็นยารักษาโรคเหล่านี้ โดยการไม่ไปดูถูก ต่ำหนิ การกระทำเหล่านั้น แต่ควรใช้หลักธรรมในเรื่องเหตุและผล เรื่องการพึ่งตนเอง เรื่องการศึกษา ฝึกฝน พัฒนา และการครองชีวิตอย่างไม่ประมาทมาใช้ในการเผยแพร่ โดยให้เครื่องราง ของคลัง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ วัดมณฑล เป็นเครื่องปิดช่องความประหวั่นใจ จักทำให้การเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้ผลดียิ่งขึ้น

(๑๓) ศาสนาพุทธเป็นของคู่กับชุมชน วัดก็ครบทุกตำบล และจะเป็นศูนย์รวมของประชาชนในแต่ละตำบล หากจะจัดการบริหารวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน ที่พัฒนาทั้งจิตใจ และคุณภาพชีวิตในด้านอื่น ๆ จะทำให้ความสัมพันธ์ของประชาชนกับพระพุทธศาสนาเจริญอย่างยั่งยืน โดยที่พระสงฆ์จะให้ธรรมทานแก่ประชาชน ส่วนประชาชนจะให้อำมิสทานแก่พระสงฆ์ นับเป็นการเกื้อกูลกันอย่างถูกต้องเพื่อการมีพลังอยู่ในสังคมต่อไป

(๑๔) การจัดการบริหารวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน จำเป็นต้องจัดให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของกิจกรรมของวัด ร่วมบริหารวัดตามหลักการของพระพุทธศาสนา ด้วย จึงสมควรปรับปรุงการบริหารวัดให้เป็นองค์การบริหารวัด ถึงแม้วัดแต่ละวัดจะเป็นนิติบุคคลอยู่แล้วก็ตาม แต่การมีองค์กรร่วมบริหารวัด เสนอความคิดและให้เจ้าอาวาสตัดสินใจในดำเนินการ ประชาชนก็จะร่วมดำเนินการอย่างเต็มที่ เต็มใจ พุทธศาสนาย่อมเจริญยิ่งขึ้น

(๑๕) กรมการศาสนา และกระทรวงศึกษาธิการ ย่อมมีเจตนาที่ดีในการรักษาและพัฒนาพระพุทธศาสนา ดังนั้น เจ้าอาวาสและพระภิกษุควรศึกษางานโครงการของทางราชการ เพื่อประสานการดำเนินงาน ให้เกิดการพัฒนาพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น

(๑๖) วัดทุกวัดควรได้ดำเนินการรักษาและฟื้นฟูธรรมชาติ เช่น ร่วมจัดโครงการป่าชุมชน โครงการอุทยานการศึกษา เป็นต้น จะได้ทั้งการส่งเสริมการปลูกต้นไม้ และการใช้ต้นไม้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ธรรมต่อไปด้วย

(๑๗) มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุด ซึ่งเจ้าอาวาสและพระสงฆ์จะต้องศึกษา ส่งเสริม สนับสนุน

ประสานงานเพื่อการเผยแพร่ธรรม และพัฒนาพระพุทธศาสนาจะได้ตรงตามนโยบาย ถูกทิศทาง แก้ไขสถานการณ์และเหมาะสมกับโอกาส ย่อมเป็นพลังส่งเสริมการพัฒนายิ่งขึ้น

(๑๘) หลักการบริการ การดำเนินงานต่าง ๆ ควรมีการวางแผนระยะสั้น ระยะยาว เพื่อการปฏิบัติพัฒนาวัด และควรให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ หลักการเหล่านี้ พระสงฆ์สามารถค้นคว้าให้เกิดความรู้ได้ซึ่งจักต้องยึดหลักการ การฝึกฝน การพัฒนา การไม่ประมาท และหลักการพึ่งตัวเองเป็นสำคัญ จึงจะบังเกิดผลดี

(๑๙) พระสงฆ์ควรมีความสมถะ มีความเป็นอยู่ง่าย ๆ ไม่หวังลาภสักการะ มุ่งศึกษา ปฏิบัติธรรม และเผยแพร่ธรรมแก่ประชาชน ดังนั้น กิจกรรมที่วัดต่าง ๆ ดำเนินอยู่ขณะนี้จึงจำเป็นต้องมีการทบทวน สังคายนา เพื่อการพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนของพระพุทธศาสนาต่อไป

(๒๐) ปัจจุบันจำนวนพระสงฆ์มีมาก ยิ่งในฤดูพรรษายังมีจำนวนมากขึ้นกว่าปกติหลายเท่า ดังนั้น จำเป็นต้องมีการปกครองพระบวชใหม่โดยให้พระที่ประพฤติดีแล้วดูแลปกครองอบรมพระบวช

ใหม่เป็นกลุ่ม ๆ จะช่วยส่งเสริมพระวินัย และการศึกษาของสงฆ์ได้ดีขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนาสงฆ์ พัฒนาวัด พัฒนาคณะสงฆ์ของสงฆ์ จนเกิดประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริง

การสาธารณสุขสงเคราะห์ว่าเป็นงานสำคัญของคณะสงฆ์ ซึ่งมหาเถรสมาคมได้กำหนดหน้าที่ให้ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อย การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสุขสงเคราะห์ในเขตการปกครองของตน ให้ดำเนินไปด้วยดี^{๖๓} และ ความสำคัญของการกิจด้านนี้ว่า การสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของภิกษุสงฆ์ ในด้าน สังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยมีภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการ บริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เพราะภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจน กับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมา ภิกษุสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศล และช่วยเหลือบุคคลผู้ ขาดแคลน และด้อยโอกาสดังกล่าวแล้ว ลักษณะการสาธารณสุขสงเคราะห์มี ๔ ลักษณะ^{๖๔} ดังนี้

(๑) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัด หรือคณะสงฆ์ดำเนินการเอง ซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรม ประชาชนประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น

(๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือ สนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐ หรือของเอกชน หรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการ สาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ขุดสระน้ำขนาดใหญ่ เพื่อเป็นแหล่งน้ำ อุปโภค และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ล้อมจัดหาทุนเพื่อการ สงเคราะห์และอื่น ๆ

(๓) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอก คูคลอง สร้างโรงพยาบาล และจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ปลูก ต้นไม้ และอื่น ๆ ขอนี้มุ่งเอาเฉพาะการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นส่วนของสาธารณประโยชน์

(๔) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการที่ควร ช่วยเหลือ เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้ และ น้ำท่วม พร้อมมอบเครื่องอุปโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ต้องกองทุนเลี้ยงเด็กกำพร้า และ เด็กด้อยโอกาส

จะเห็นได้ว่า ชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดมีวัดและมีบทบาทในการอุดหนุนค้ำจุนวัด ส่วนวัดก็มีบทบาทต่อชุมชนอย่างกว้างขวางเช่นเดียวกัน ดังปรากฏในสังคาลาวาทสูตร อันเป็นพระ

^{๖๓} ข่าเรื่อง วุฒิจันทร์, การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑๘.

^{๖๔} บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ, “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวน แก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๒๔-๒๕.

สูตรที่ว่าหน้าที่ที่บุคคลพึงปฏิบัติต่อกันในสังคม โดยได้กล่าวถึงหน้าที่ระหว่างนักบวชกับประชาชนไว้อย่างชัดเจนอย่างเช่น คฤหัสถ์พึงอุปถัมภ์บำรุงสมณพราหมณ์ หรือนักบวชด้วยการกระทำสิ่งใด ๆ

ก็ประกอบด้วยเมตตาทั้งการกระทำทางกาย คำพูด ความคิดต้อนรับด้วยความเต็มใจ และอุปถัมภ์ด้วยปัจจัยสี่ ส่วนสมณพราหมณ์ หรือนักบวชทั้งหลาย เมื่อได้รับการอุปถัมภ์บำรุงดังนั้นแล้ว จึงควรแนะนำสั่งสอนให้ชาวบ้านละเว้นจากการทำความชั่ว ดำรงอยู่ในความดีสงเคราะห์อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม และบอกทางแห่งการดำเนินชีวิตอันประเสริฐตามหลักพุทธธรรม เป็นต้น พระสูตรนี้ได้แสดงให้เห็นว่าทั้งพระภิกษุสงฆ์ และชาวบ้านต่างก็ต้องเกื้อกูลพึ่งพาอาศัยกัน และกันทั้งสองฝ่ายจึงจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นความสมดุลที่ต่างฝ่ายต่างเต็มใจที่จะพึ่งพาซึ่งกันและกัน^{๖๕} อนึ่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับ หลักการบริหารวัดด้าน สาธารณสงเคราะห์สมัยใหม่ ดังนี้^{๖๖}

๑) การสร้างค่านิยม ได้แก่ การสร้างฉันทะให้เกิด ทั้งแก่ผู้บริหารเองด้วย และผู้ที่อยู่ในโครงสร้างการบริหารนั้นด้วย เพื่อให้เกิดแนวคิดและการประพฤติปฏิบัติเป็นไปในแนวทางระบบ แบบแผนที่ได้วางไว้ เพื่อการบริหารวัด จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด

๒) จัดโครงสร้าง ได้แก่ การสร้างรูปแบบระบบการบริหารให้เหมาะสม เป็นไปตามเป้าหมาย หรือจุดประสงค์ที่ได้วางไว้ โครงสร้างจึงถือว่าเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่ง ในการสร้างความสำเร็จให้แก่การบริหารวัดของท่าน

๓) จัดระบบงาน ได้แก่ การรักษการบริหารต่าง ๆ ที่อยู่ภายในวัด ให้เป็นไปอย่างมีระบบ และเป็นระเบียบเพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการดำเนินงานและเป็นการง่ายแก่การตรวจสอบ

๔) จัดกิจกรรม ได้แก่ การสร้างรูปแบบในเชิงปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ

๕) บุคลากร ได้แก่ บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร หรือผู้อยู่อาศัยในวัดนั้น ๆ การเลือกบุคคลให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ เป็นสิ่งที่ควรตระหนักอย่างยิ่ง เพราะการปฏิบัติงานของท่านจะสำเร็จหรือไม่ ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญ ดังนั้น จึงควรเลือกใช้บุคคลให้เหมาะสม

๖) เสริมทักษะ ได้แก่ การสร้างความรู้เพิ่มเติมแก่บุคลากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน

๗) กลยุทธ์ ได้แก่ วิธีการหรือกลวิธีที่ท่านเลือกใช้ในการบริหารนั้น ระบบ รูปแบบ ต้องเหมาะสมกับปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับหลักการในการบริหารวัดยุคใหม่ว่า เจ้าอาวาส เป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เป็นผู้นำของพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ที่มีอยู่ในวัด เจ้าอาวาสจึงมี

^{๖๕} พระมหาทะนงชัย บุรณพิสุทธิ์, “บทบาทของวัดกับชุมชนเมืองในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖), หน้า ๕๔.

^{๖๖} สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, วัดพัฒนา ๔๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา, ๒๕๔๖), หน้า ๔๖-๔๘.

ความสำคัญที่สุดต่อความเจริญรุ่งเรือง สันติสุข และความมั่นคงของวัด โดยทำหน้าที่เป็นผู้บริหารกิจการต่าง ๆ ของวัด เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชา กำกับดูแล แนะนำสั่งสอนพระภิกษุสามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม ให้อยู่ในศีลธรรมอันดี ให้มีความสมัครสมานสามัคคีปรองดองกัน ให้ร่วมแรงร่วมใจกัน ปฏิบัติศาสนกิจ ดำเนินกิจกรรมและโครงการต่างๆ ของวัดให้สำเร็จไปด้วยดี มีประสิทธิภาพสูงสุด และให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองถาวรมั่นคง เป็นศูนย์กลางชุมชนในการให้การศึกษาอบรมศีลธรรม จริยธรรม ภาวนาธรรม คือ สมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน แก่ชุมชน และประชาชนทั้งใกล้และไกล ให้เป็นที่พึ่งทางใจแก่สาธุชนได้อย่างแท้จริง เจ้าอาวาสต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารและการจัดการวัด นอกจากจะมีทั้งศาสตร์และศิลป์แล้ว ในการบริหารและการจัดการวัดจะต้องประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การปฏิบัติงานบุคคล การอำนวยการ การประสานงาน การประเมินผลงาน และการงบประมาณ สำหรับเรื่องดังกล่าวเจ้าคณะพระสังฆาธิการควรหาศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้การบริหารและการจัดการของวัดดำเนินการไปในเชิงรุก และได้ผลเต็มที่อย่างมีประสิทธิภาพ^{๖๗}

เพราะเหตุนี้การสาธารณสงเคราะห์ จึงเป็นงานสำคัญของคณะสงฆ์ เป็นกิจการอันหนึ่งของคณะสงฆ์ เช่นเดียวกับการสงเคราะห์ด้านอื่นๆ ซึ่งวิธีการดำเนินงานนั้น จะต้องเป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม และในอำนาจหน้าที่ของบทบาทพระสงฆ์ จึงกล่าวได้ว่า การสาธารณสงเคราะห์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์โดยแท้^{๖๘}

สรุปได้ว่า งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์โดยเฉพาะระดับวัดมีความสำคัญมาก โดยมีพระสังฆาธิการในทุกระดับ มีส่วนสำคัญมากในการขับเคลื่อนงานด้าน สาธารณสงเคราะห์แก่ประชาชนและชุมชนเป็นอย่างมาก เป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและพัฒนาจิตใจควบคู่กันไปในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดกับพระธรรมวินัย และงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือผู้คนในสิ่งที่เขาต้องการ และมีความจำเป็นแล้ว ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างพระสงฆ์ องค์การสงฆ์ วัด และชาวบ้านชุมชน และหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชน อย่างดีที่สุดอีกทางหนึ่งด้วย อันพื้นฐานสำคัญในการสร้างสานสัมพันธ์สามัคคีปรองดองของคนในสังคม

จากแนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๔ ดังนี้

^{๖๗} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **วัดพัฒนา ๔๔**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔), หน้า ๒๐.

^{๖๘} สุทธิพงศ์ ดันตยาพิศาลสุทธิ, **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม พร้อมด้วยระเบียบและคำสั่งมหาเถรสมาคมเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๘-๙.

ตารางที่ ๒.๔ ความสำคัญในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พระมงคลฤตม์ หรือ หลวงปู่เครื่อง สุภทฺโท	พ.ศ.๒๕๓๐ โครงการก่อสร้างตึกผู้ป่วย พ.ศ.๒๕๓๖ จัดตั้งมูลนิธิหลวงปู่เครื่อง บริจาคเงินสมทบทุนสร้าง ห้องเรียนนักเรียนอนุบาล พ.ศ.๒๕๓๘ สร้างถนนลาดยาง สายทิศเหนือวัด พ.ศ.๒๕๓๙ สร้างศาลาเฉลิมพระเกียรติ ครองราชย์ครบ๕๐ปี พ.ศ.๒๕๔๐ สร้างพระ มอบให้โรงเรียนบ้านหนอง ห้าง พ.ศ.๒๕๔๑ สร้างมณฑปประดิษฐานหลวงพ่อนาคปรกโบราณ พ.ศ.๒๕๑๒ ได้จัดตั้งโรงเรียนพุทธมามกะ เยาวยชน พ.ศ.๒๕๑๕ ได้จัดตั้งโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ พ.ศ.๒๕๓๘ สร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ.๒๕๔๑ สร้างโรงเรียนสระกำแพงวิทยาคม พ.ศ.๒๕๔๔ สร้างห้องสมุดโรงเรียนบ้านหนองหมู อ.อุทุมพรพิสัย จ.ศรีสะเกษ พ.ศ.๒๕๔๖ เป็นประธานก่อสร้างมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.)
พระครูโสภณจันทรังสี หรือ หลวงปู่เพ็ง จันทรังสี	- สร้างอุโบสถศาลาการเปรียญ - สร้างทำนบ ถนนหนทางเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน - สร้างโรงเรียน จัดหาที่ดินสร้างอนามัย - สร้างอุโบสถหลังใหม่ขึ้นเพราะชำรุด - จัดหาที่ดินสร้างสถานอนามัยของหมู่บ้าน - นำชาวบ้านตัดถนนเข้าวัดอีกเส้นหนึ่งเพราะ ทางเดินไม่สะดวก - สร้างหอระฆัง สร้างฌาปนสถาน ศาลาบำเพ็ญ - พ.ศ.๒๕๔๒ สร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ - จัดหาปัจจัยซื้อเตียงผู้ป่วยให้กับอนามัยบ้านละ

	ทนาย - หาทุนสมทบทุนสร้างซุ้มประตูวัดโพธิ์ศรีละ ทนาย
สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (๒๕๓๐, หน้า ๕๑-๕๒)	๑. ตั้งกรรมการสงฆ์ไว้เพื่อปรึกษาการวัด ๒. จัดให้พระผู้เป็นกรรมการสงฆ์ ๓. จัดหน้าที่อุปฐากวัด ๔. พระผู้ทำการสงฆ์ให้ได้รับบำรุง ๕. ให้จัดทะเบียนภิกษุสามเณร ๖. สำนวณบัญชีเลขวัดให้ได้จริง ๗. มีการจัดทุกการศึกษา
สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามณฑลพายัพ (ช่วง วรปัญญา) (๒๕๕๐, หน้า ๒๖-๒๗)	๑. สะอาด ๒. สว่าง ๓. สงบ
พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ) (๒๕๓๘, หน้า ๑๔)	วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคมวัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัดวัดเป็นศูนย์กลางของ สังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน
พระมหาบัว ปิยวณโณ (๒๕๔๙, หน้า ๒๓)	เป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและ จิตใจในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย
คะนิงนิตย จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร (๒๕๔๕, หน้า ๒๒-๒๖)	๑. ควรมีการคัดสรรอบรมบุคคล ๒. ต้องมีการศึกษาอบรมธรรม ๓. ต้องมีการปฏิบัติธรรม ๔. วัดเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชน ๕. กิจกรรมการศึกษาธรรมของประชาชน ๖. ศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจ ๗. พระสงฆ์ยึดหลักการสงเคราะห์
บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ (๒๕๔๕, หน้า ๒๔-๒๕)	ภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำในการสงเคราะห์ชุมชน
พระมหาทะนงชัย บุณนพิสุทธิ (๒๕๔๖, หน้า ๕๔)	พระสงฆ์ต้องสงเคราะห์อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดี งามและบอกทางแห่งการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ ตามหลักพุทธธรรม
พุทธทาส ภิกขุ (๒๕๒๑, หน้า ๙๕)	การแก้ปัญหาทางจิตใจและการพัฒนาว่าเป็นการ แก้ปัญหาอาชญากรรมปัญหาความยากจน และ ปัญหาเสพติด อันเกิดจากความเห็นแก่ตัวของ มนุษย์เป็นพื้นฐาน
พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)	ก. การพัฒนาจิตใจเป็นพื้นฐาน

(๒๕๓๙, หน้า ๒๗)	ข. การพัฒนาเพื่อพื้นที่ ค. การทำลายกิเลสตัณหา ง. การส่งเสริมการทำหน้าที่และ จ. การส่งเสริมการพึ่งตนเอง

สรุปได้ว่า งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทยโดยเฉพาะระดับวัดมีความสำคัญมาก โดยมีพระสังฆาธิการในทุกระดับ มีส่วนสำคัญมากในการขับเคลื่อนงานด้านสาธารณสงเคราะห์แก่ประชาชนและชุมชนเป็นอย่างมาก เป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและพัฒนาจิตใจควบคู่กันไปในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดกับพระธรรมวินัย และงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือผู้คนที่เขาต้องการ และมีความจำเป็นแล้ว ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างพระสงฆ์ องค์กรสงฆ์ วัด และชาวบ้านชุมชน และหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชน อย่างดีที่สุดอีกทางหนึ่งด้วย และสืบอายุกาลพระพุทธานุภาพให้ยืนยาวออกไปให้นานเท่าที่จะนานได้

๒.๔ พัฒนาการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษ

การพัฒนางานด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์นับได้ว่าเป็นความสำคัญมาก ต้องปรับปรุงยุคให้เข้ากับการบริหารงานขององค์กรคณะสงฆ์ บุคลากรผู้ปฏิบัติงานของคณะสงฆ์ ประชาชน ชุมชน และสังคมอย่างเหมาะสมจึงจะเกิดการพัฒนายั่งยืน จากการศึกษารวบรวมข้อมูลจากนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิทรงความรู้หลายท่าน ได้ให้ทัศนะว่า พัฒนาการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์เพื่อพัฒนาจิตใจช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชน และพัฒนาการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ไว้ดังนี้

๒.๔.๑ พัฒนาการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์พัฒนาจิตใจช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชน

การพัฒนาจิตใจ เป็นงานที่สำคัญมาก คือ เป็นการฝึกอบรมให้จิตเป็นสมาธิมั่นคง ไม่หวั่นไหวฟุ้งซ่าน มีความตื่นตัวในการทำงาน มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข รู้ และเข้าใจเรื่องราวปัญหา รวมถึงวิธีแก้ไขปัญหาย่างถูกต้องตามแนวทางพระพุทธศาสนา ในเรื่องนี้มีนักวิชาการได้ท่านได้ให้หลักการและอธิบายไว้ดังนี้

พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณของประชาชน และชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่จักต้องมีการพัฒนาจิตวิญญาณของประชาชน และชุมชน ให้มีสภาพจิตที่มั่นคง มีสมรรถภาพในการที่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองในชีวิตประจำวันได้ สำหรับหลักการที่พัฒนาจิตใจทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า “ภาวนา” หรือ “กรรมฐาน” พระพุทธองค์ตรัสว่า เป็นธรรมควรเจริญ มีอยู่ ๒ อย่าง คือ (๑) สมถภาวนา คือ การฝึกอบรมจิตใจให้เกิดความสงบ (๒) วิปัสสนาภาวนา คือ การฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งตามความเป็นจริง

แนวคิดเรื่องธัมมิกสังคมนิยมเพื่อการแก้ปัญหาทางจิตใจและการพัฒนาว่าคือ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความยากจน และปัญหายาเสพติด เกิดจากความเห็นแก่ตัวของมนุษย์เป็นพื้นฐาน ความเห็นแก่ตัวทำให้คนเราต้องสนองความอยากของตนเองจนปราศจากการคำนึงถึงความ

เดือดร้อนของผู้อื่น และปฏิเสธหน้าที่อันพึงปฏิบัติของตนเอง เช่น ความเห็นแก่ตัวของพ่อค้าที่ฉวยโอกาสขึ้นราคาสินค้า ความเห็นแก่ตัวของนักการเมือง อัมมิกสังคมนี้ เป็นหลักการในการสร้างความเจริญแก่ชุมชน สังคม ประเทศชาติ บนพื้นฐานของพุทธธรรม ในธรรมนี้สมาชิกทุกคนต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ถูกต้องเพื่อส่วนรวมเพื่อจัดความเห็นแก่ตัว ให้ใช้ส่วนเกินให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ให้ทุกคนเจียดประโยชน์ของตนเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม ไม่ห่วงกับสิ่งที่เกินมา ควรแบ่งปันแก่ส่วนรวมให้เป็นประโยชน์มากที่สุด^{๖๙}

หลักการพึ่งตนเอง เพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนอาจจะแยกแยะโดยยึดหลักสำคัญ ๕ ประการ คือ^{๗๐}

๑. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นທີ່พึ่งของตนเอง มีจิตใจสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตเอื้ออาทร ประณีประนอมเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

๒. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นอิสระ

๓. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน

๔. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องความต้องการ และสภาพแวดล้อม

๕. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีการลดรายจ่ายในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือจะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญและยึดหลัก พออยู่ พอกิน

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาตามหลักพุทธบัญญัติว่า หลักการพัฒนาตามพุทธบัญญัติคำนึงถึงการพัฒนาทั้งทางความคิดจิตใจและทางวัตถุ โดยให้พัฒนาการทางจิตเจ้านำพัฒนาการทางวัตถุ และให้พระสงฆ์มีบทบาทในการอนุเคราะห์ชาวบ้าน แต่ในขณะเดียวกันก็ให้รักษาพระธรรมวินัย ไม่ช่วยเหลือชาวบ้านโดยฝ่าฝืนวินัย และไม่คลุกคลีกับชาวบ้านจนเกิดอุปสรรคในการแสวงหาความรู้พันทุข์ของตน หลักการพัฒนาตามพุทธอาจสรุปได้ดังนี้

ก. การพัฒนาจิตใจเป็นพื้นฐาน

ข. การพัฒนาเพื่อพ้นทุกข์

ค. การทำลายกิเลสตัณหา

ง. การส่งเสริมการทำหน้าที่

จ. การส่งเสริมการพึ่งตนเอง

หลักธรรมพุทธศาสนาถือว่า การแก้ไขปัญหาและการปรับปรุงคุณภาพชีวิตทุกระดับต้องเริ่มที่จิตใจเป็นพื้นฐาน หากจิตใจยังไม่พัฒนายังมีความหลงผิด และยังเป็นอกุศล ย่อมไม่อาจนำไปสู่

^{๖๙} สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังษี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๗๐} สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี ป.ธ.๙, รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดมหาพุทธาราม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

การพัฒนาทางวัตถุและการสร้างสรรค์งานภายนอกให้บรรลุเป้าหมายได้ ในฐานะที่พระสงฆ์เป็นที่ยอมรับนับถือทั่วไปว่าเป็นผู้นำชุมชน พระสงฆ์จึงควรพัฒนาให้ได้ก่อนเข้าไปพัฒนาชุมชน มีจิตใจที่พัฒนาที่อิสระจากกิเลสตัณหา ทำให้สามารถนำคุณธรรมและแนวทางอันดีงามมาสู่ชุมชนได้ และสามารถเป็นที่พึ่งของชุมชนได้^{๗๑} และการพัฒนาการสงเคราะห์ของพระสงฆ์ที่ควรดำเนินบทบาทด้านการสงเคราะห์ ไว้ดังต่อไปนี้^{๗๒}

๑. การให้คำแนะนำทางจิตใจ เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่าง ๆ
๒. การเป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นทางจิตใจด้วยการประพฤติเป็นตัวอย่างตลอดจนสถานที่วัดวาอารามที่สงบ ร่มรื่น เป็นองค์ประกอบสำหรับหล่อเลี้ยงจิตใจของสังคมอย่างหนึ่ง
๓. การให้คำปรึกษาแนะนำด้านอื่น ๆ เท่าที่ทำได้ เช่น ในทางวิชาการเป็นต้นที่ผู้ปรึกษาสะดวกใจและสนใจ
๔. ในสังคมชนบทที่กำลังพัฒนา เมื่อชาวบ้านยังไม่พร้อมที่จะช่วยตัวเองในการพัฒนานั้นได้ พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำในท้องถิ่นอยู่แต่เดิมแล้ว หากได้ท่านเป็นศูนย์กลางและท่านได้มีโอกาสเตรียมตัวพร้อม ก็อาจจะเป็นผู้ปิดช่องว่างที่มีอยู่ในงานพัฒนา และจะเป็นผู้นำชี้ช่องทางในการท้องถิ่นจะรับความเจริญใหม่ ๆ ได้ บทบาทนี้อาจประกอบด้วยข้อเสนอแนะความคิดริเริ่มว่า ในถิ่นนั้นมีอะไรที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นแล้วเป็นศูนย์รวมประชาชนมาทำงานนั้น หรืออาจเป็นที่ปรึกษาที่ชาวบ้านมาขอความคิดเห็นว่าจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ขึ้นในท้องถิ่น จะควรหรือไม่ควร ถ้าพระมีความรู้ก็แนะนำได้ เป็นการให้ความอุ่นใจแก่ประชาชน
๕. การสงเคราะห์ทางจิตใจอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอยู่สำหรับประชาชนทั่วไปแม้ที่เป็นพุทธศาสนิกชนในฐานะเป็นเครื่องปลอบประโลมใจ สืบเนื่องมาจากความเร้นลับของชีวิตอย่างหนึ่งที่บางท่านเรียกว่าการบำรุงขวัญ ข้อนี้ได้แก่บทบาทประเภทพิธีกรรมต่าง ๆ

อาจกล่าวได้ว่า หน้าที่หลักของพระภิกษุสงฆ์ก็คือ การศึกษาประพฤติปฏิบัติธรรม ส่วนหน้าที่ที่มีต่อสังคมก็นับว่ามีอยู่หลายประการ กล่าวคือ นอกจากจะมีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมบางอย่างของวัดแล้ว พระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนหลักธรรมให้แก่ประชาชนเพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติตามและอยู่ในศีลธรรมอันงาม ยิ่งไปกว่านี้ พระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้แก่ชาวบ้านอีกด้วย พระภิกษุสงฆ์ผู้มีความรู้สูงกว่าชาวบ้านเป็นผู้จัดการศึกษาและเป็นครู เด็กผู้ชายจะถูกส่งไปเป็นศิษย์วัด หรือสามเณร เพื่อเรียนการอ่าน การเขียน และเรียนวิชาเลขคณิตอย่างง่าย ๆ รวมทั้งรับการอบรมทางศีลธรรม และหลักธรรมของศาสนา ทำให้เด็กผู้ชายส่วนมากอ่านออกเขียนได้ และมีความรู้ในด้านจริยธรรมของสังคม^{๗๓} ประกอบกับกิจกรรมที่พระสงฆ์ได้ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาไปพัฒนาประยุกต์กับวิถีชีวิตของชาวบ้าน และเสนอสาระสังเขปไว้ว่า

^{๗๑} สัมภาษณ์ พระรัตนกรวิสุทธิ, รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดกลางขุนันธ์, อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๗๒} สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัติการ, เจ้าคณะอำเภอเมือง เจ้าอาวาสวัดเพ็ญนาม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๗๓} สัมภาษณ์ พระครูสิริบุญกิจ, เจ้าคณะอำเภอศีลาลาด เจ้าอาวาสวัดบ้านเก็ง, อำเภอศีลาลาด จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.

๑. การปลูกฝังธรรมะในจิตใจ หมายถึง การหล่อหลอมความคิด ทศนคติ ตลอดจนอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ด้วยหลักธรรมเพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต หลักธรรมสอนให้เห็นว่าสิ่งทั้งหลายไม่อยู่โดดเดี่ยว แต่มีความสัมพันธ์สอดคล้องเป็นเหตุปัจจัยต่อกัน เมื่อต้องการผลเช่นใดก็ต้องสร้างเงื่อนไขหรือเหตุปัจจัยเช่นนั้น เช่น เมื่อต้องการพ้นจากความยากจนก็ต้องขยันหมั่นเพียรและต้องแก้ไขสาเหตุของความยากจน เมื่อต้องการให้พืชผลเจริญงอกงามก็ต้องทะนุบำรุงและขจัดภัยของพืชเป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมข้ออื่น ๆ ที่เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในพุทธธรรมคือหลักอิทธิบาท ๔ ว่าด้วย ฉันทะ พอใจ, วิริยะ ความพากเพียร, จิตตะ ความเอาใจใส่, วิมังสะ หมั่นไตร่ตรองงานที่ทำ อันเป็นผลให้การทำงานมีผลดี ทำให้การทำงานมีความรอบคอบถี่ถ้วน และเกิดประโยชน์มากที่สุดมีคุณภาพที่สุด^{๗๔}

๒. การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจและการเดินทางสายกลาง หมายถึง การลงมือประกอบการทำมาหากินด้วยตนเองโดยทำเกษตรแบบผสมผสาน เช่น ทำนาและเลี้ยงปลาร่อนนาไปด้วย หรือทำไร่แบบผสมผสาน ปลูกพืชหมุนเวียน เช่น ถั่วสลับกับพืชอย่างอื่น ในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจแบบผสมผสานนี้จะได้ผลดีต่อเมื่อผู้ประกอบการใช้วิธีเดินทางสายกลางตามหลักพระพุทธศาสนา คือ มีเป้าหมายในการเลี้ยงตนเท่านั้นตามหลักกินดีอยู่ดีพอดี ไม่ใช่เพื่อกินดีอยู่ดี จึงไม่มีความจำเป็นที่จะขยายงานให้มีขนาดใหญ่โตเกินความจำเป็นในการดำรงชีวิต ไม่หวังผลทางการค้า และกำไรธุรกิจ ผู้ที่สามารถอยู่ได้อย่างมีความสุข มีชีวิตที่เรียบง่าย และสันโดษ (ความพอใจในอัตภาพ) ผู้ที่ประกอบอาชีพโดยพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจจึงเป็นผู้เดินทางสายกลางพวกเขาไม่ร่ำรวยล้นฟ้า แต่ก็ไม่ลำบากยากจน สามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างมีความสุข^{๗๕}

ดังนั้น การพัฒนาที่จำเป็นจะต้องเน้นการพัฒนาจิตใจคนให้เป็นดี มีวินัย และคุณธรรม ตลอดจนอนุรักษ์พัฒนาศิลปวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับการพัฒนาควบคู่ไปกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม และลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในกลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสที่ยังไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขโดยมีเป้าหมายพัฒนา ดังนี้^{๗๖}

๑. พัฒนาจิตใจให้คนเป็นคนดี มีวินัยและคุณธรรม สามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศตลอดจนส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

๒. เสริมสร้างสถาบันครอบครัวให้มีความมั่นคง และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนตลอดจนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม

๓. ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อย เด็กด้อยโอกาสคนไร้ที่พึ่งและผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งให้ได้รับสวัสดิการ

^{๗๔} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติคณานุรักษ์, เจ้าคณะอำเภอบึงบูรพ์ เจ้าอาวาสวัดวิสุทธาราม, อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๗๕} สัมภาษณ์ พระครูศรีรัตนวิริรักษ์, เจ้าคณะอำเภอศรีรัตนะ เจ้าอาวาสวัดเกียรติแก้วสามัคคี, อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๗๖} สัมภาษณ์ พระครูประภัสร์สุตาลังการ, เจ้าคณะอำเภอภูสิงห์ เจ้าอาวาสวัดปรีไใหญ่, อำเภอขุนซัน จังหวัดศรีสะเกษ, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๙.

สังคม และบริการสังคมพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและเป็นธรรมยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถพัฒนาตนเองและเป็นการกำลังในการพัฒนาประเทศต่อไป

๔. เสริมสร้างความสงบสุขในสังคม เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และได้รับบริการด้านกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพแก่ประชาชนในเมืองและชนบท

นั่นเพราะว่า พระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านวัตถุและจิตใจ ควรพัฒนาตนเองให้เตรียมตัวให้พร้อมเพื่อสอนคนอื่นแล้ว อาชีพของพระคือการศึกษานั้นเอง ที่เรียกว่าสิกขาอาชีพ หน้าที่สำคัญของพระผู้ให้การศึกษา มีดังนี้

- (๑) ต้องให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้เรียน ทั้งทางด้านสติปัญญา จิตใจ และแนะแนว
- (๒) ต้องอนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้เรียนที่ขาดแคลนปัจจัย ๔
- (๓) ต้องช่วยรักษาพยาบาลผู้เรียนที่ได้รับความเจ็บป่วย จนทุเลาและหายขาด
- (๔) สงเคราะห์ด้วยหน้าที่การงาน รับผิดชอบถึงขั้นฝากงาน หางานให้ทำ
- (๕) สงเคราะห์และปฏิบัติต่างผู้เรียนทุกคนด้วยความเมตตาเสมอ^{๗๗}

บทบาทพระสงฆ์ในด้านการพัฒนาจิตใจว่าวัดเป็นศูนย์กลางของสังคม เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระสงฆ์ที่เป็นตัวแทนของวัด เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเชื่อถือ การร่วมมือกันเป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านนี้ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือความรู้สึกของประชาชนต่อพระสงฆ์ว่าเป็นผู้ที่มีสติปัญญารอบรู้วิชาการต่าง ๆ ทุกอย่างเหนือประชาชนทั่วไป สามารถเป็นที่ปรึกษาแนะนำชาวบ้าน เป็นเครื่องรักษาความเคารพนับถือได้ยั่งยืนมั่นคงยิ่ง^{๗๘} ปัจจัยทั้ง ๓ อย่างที่เชิดชูฐานะของพระสงฆ์ในสังคม คือ ความบริสุทธิ์ และสถาบันศาสนา สำหรับชนบทไทยนับได้ว่า เป็นสถานที่บริการที่มีความสมบูรณ์อยู่มากโดยเฉพาะในสมัยก่อน วัดนอกจากจะทำหน้าที่ทางศาสนาแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นโรงเรียนของชุมชน เพราะเป็นครู สอนอย่างดี เอาใจใส่เป็นพิเศษยิ่งกว่าครูอาชีพในปัจจุบัน^{๗๙} ทั้งนี้เพราะท่านเป็นคนในหมู่บ้านเกิดและโตขึ้นมาในสิ่งแวดล้อมเดียวกับนักเรียน เข้าใจปัญหาของชุมชนมีความผูกพันกับชุมชนอย่างลึกซึ้งจนแยกไม่ออก ในบางแห่ง จะเห็นว่าพระสงฆ์ท่านยังทำหน้าที่เป็นแพทย์หรือจิตแพทย์อย่างดีที่สามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บของชาวบ้านให้หายได้ด้วยเวทย์มนต์คาถา น้ำมนต์ หรือความขลัง ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือจนเกิดศรัทธาที่แก่กล้า เชื่อว่าโรคนั้นจะหายหากหลวงพ่อบ้านได้ใช้เวทย์มนต์หรือพรหมน้ำมนต์นี้แหละเป็นวิธีการรักษาด้านจิตซึ่งวิทยาการสมัยใหม่นำมาใช้กัน^{๘๐}

สรุปได้ว่า การพัฒนาจิตใจของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญประการที่พระสงฆ์ต้องดำเนินการก่อนเสมอ โดยเฉพาะเป็นงานที่เกี่ยวกับการสาธารณสงเคราะห์ชาวบ้านโดยตรง โดยการน้อมนำ

^{๗๗} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัติวงศ์, เจ้าคณะอำเภอห้วยทับทัน เจ้าอาวาสวัดศรีห้วยทับทัน อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๗๘} สัมภาษณ์ พระมหาสนอง ขนติธโร ป.ธ.๙, รองเจ้าคณะอำเภอกันทรลักษ์ วัดศิริวาราวาส, อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๗๙} สัมภาษณ์ พระครูสุจิตโพธิ์ลังการ, เจ้าคณะอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ เจ้าอาวาสวัดบ้านโคก, อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๘๐} สัมภาษณ์ พระครูพิพิธสังฆการ, เจ้าคณะอำเภอปรางค์กู๋ เจ้าอาวาสวัดปรางค์กู๋, อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๐.

หลักการประพฤติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้ประชาชนมีความสุขจิตด้วยกาย วาจา ใจ มีสติสัมปชัญญะ ให้มีพลังไปใช้ในการดำเนินวิถีชีวิตประจำวันได้ เป็นการพัฒนาคุณภาพจิตและเสริมสร้างคุณภาพจิตให้ประชาชนและสังคมมีความสุขสงบและเจริญรุ่งเรืองต่อไป

๒.๔.๒ พัฒนาการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์พัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน

งานสาธารณสงเคราะห์เพื่อพัฒนาประชาชนและสังคมของพระสงฆ์ขึ้นอยู่กับความจำเป็นของชุมชนเป็นหลัก โดยหลักการสำคัญที่เป็นความจริงในสังคมที่ทุกฝ่ายไม่อาจปฏิเสธ คือ พระสงฆ์ไทยยังต้องมีข้อผูกพันอยู่กับสังคมชุมชนในท้องถิ่นนั้น สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันจารีตประเพณีที่มีความสำคัญยิ่ง^{๔๑} พระสงฆ์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด และมีหน้าที่/บทบาทที่สำคัญในการชี้นำสังคมเป็นการสงเคราะห์อันเป็นสาธารณประโยชน์ต่อชุมชน ซึ่งแม้หน้าที่/บทบาทในด้านการเป็นผู้นำจะลดน้อยลงไปในปัจจุบัน^{๔๒} แต่ในหน้าที่/บทบาทด้านการเป็นผู้นำทางศีลธรรมจรรยา พระสงฆ์ยังได้รับความเคารพนับถืออย่างสูงและเป็นสถาบันสังคมที่ขาดเสียไม่ได้ในชีวิตประจำวันของชาวชนบทส่วนใหญ่ ซึ่งนอกจากเป็นที่พึ่งทางใจแล้วยังเป็นสถานที่เอื้ออำนวยในด้านบริการสังคมอื่นๆ ที่กลไกของรัฐบาลเข้าไปช่วยให้บริการไม่ทั่วถึง เพื่อเป็นการสร้างบูรณาการภายในชุมชน กล่าวได้ว่า หน้าที่บทบาทของวัดและพระสงฆ์ควรเป็นไปตามกระบวนการดังนี้ คือ^{๔๓}

๑. เป็นสถานศึกษา สำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระสงฆ์ รับการฝึกอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่มีสอนในแต่ละยุคสมัย
๒. เป็นสถานสงเคราะห์ ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิต และศึกษาเล่าเรียนด้วย ตลอดจนผู้ใหญ่ที่ยากจนมาอาศัยเลี้ยงชีพ
๓. เป็นสถานพยาบาล ที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิปัญญาความรู้ของพระสงฆ์
๔. เป็นที่พักของคนเดินทาง
๕. เป็นสโมสร ที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ พักผ่อนหย่อนใจหาความรู้เพิ่มเติม
๖. เป็นสถานบันเทิง ที่จัดงานเทศกาลและงานมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้าน
๗. เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิต ครอบครัวยุติธรรม และความทุกข์ต่าง ๆ
๘. เป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรม
๙. เป็นคลังพัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ
๑๐. เป็นศูนย์กลางการบริหารการปกครอง
๑๑. เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือบริการด้านพิธีกรรมอันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของคนในระยะเวลาต่าง ๆ

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระศรีวรเวที, เจ้าคณะอำเภอแก่นทรลักษณ์ เจ้าอาวาสวัดบ้านเขวา, อำเภอแก่นทรลักษณ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระครูพิศิษฐ์ธรรมานุสาสก์, เจ้าคณะอำเภออุทุมพรพิสัย เจ้าอาวาสวัดปรีดคัน, อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระครูสุริยธรรมาภรณ์, เจ้าคณะอำเภออุทุมพรพิสัย เจ้าอาวาสวัดโนนดู่, อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

ส่วนที่จะเริ่มบทบาทใหม่หรือปรับปรุงบทบาทเก่าขึ้นในรูปแบบใหม่อย่างไรบ้างนั้น
 ก็รวมอยู่ในหลักการเดิม ๓ อย่าง คือ การศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์ แล้วตั้งตนอยู่ใน
 คุณสมบัติ ๓ ประการ คือ ความบริสุทธิ์ ความเสียสละ และความรู้มีสติปัญญา^{๘๔} กล่าวได้ว่า
 เจ้าอาวาสมีหน้าที่จัดการสังคมสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นการช่วยเหลือสังคม เช่น
 (๑) อำนวยความสะดวกแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่ขอใช้วัดเป็นที่บำเพ็ญกุศล (๒) อำนวยความสะดวก
 ในการบำเพ็ญกุศลของวัดทั้งที่เป็นประจำและเป็นการจร (๓) อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้ที่จะ
 บำเพ็ญกุศลนอกวัด แต่ขอรับคำปรึกษาและความอุปถัมภ์จากเจ้าอาวาสหรือจากวัด (๔) สร้างสถานที่
 เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เช่น การสร้างฌาปนสถาน มีเมรุเผาศพ ศาลาพักศพ หรือ
 ศาลาบำเพ็ญกุศลและที่เก็บศพ เป็นต้น^{๘๕} โดยมีวัตถุประสงค์หลัก ๕ ประการ กล่าวคือ

๑. เพื่อสงเคราะห์และอนุเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ใน
 ตำบลที่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลตั้งอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้ช่วยเหลือตนเองได้และ
 พัฒนาตนเองให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ

๒. เพื่อเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างวัด บ้านและหน่วยราชการในการที่จะร่วมกัน
 พัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าในทุกๆ ด้าน เช่น ช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเจริญก้าวหน้าตาม
 สภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งจะทำให้ประชาชนไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่นหรือไปขาย
 แรงงานที่อื่น

๓. เพื่อเป็นศูนย์รวมความคิดของประชาชนทุกหมู่เหล่า กล่าวคือ ใครมีความคิดอะไรที่
 เป็นประโยชน์สร้างสรรค์ที่จะนำมาพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญรุ่งเรืองให้มาแสดงออกที่หน่วยอบรม
 ประชาชนประจำตำบล เข้าทำนองที่ว่า ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ จะนำชาติให้เจริญ

๔. เพื่อเป็นศูนย์รวมพลังในการป้องกันหมู่บ้านให้เกิดสันติสุข ช่วยกันปกป้องพิทักษ์รักษา
 ชีวิตและทรัพย์สินของทุกคนในหมู่บ้านให้เกิดความปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นโจรภัย อัคคีภัย อุทกภัย
 วาตภัยหรือภัยอื่นๆ ให้ทุกคนนอนตาหลับ เข้าทำนองที่ว่า ถึงคราวนี้ทุกข์ ช่วยกันแก้ไข ถึงคราวสุข
 สบาย ก็ไม่ตกอยู่ในความประมาท

๕. เพื่อเป็นศูนย์รวมข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารของทางราชการจำเป็น
 จะต้องรับทราบอย่างทันทั่วที่ตรงไปตรงมา ยุคนี้เป็นยุคข้อมูลข่าวสาร เรื่องราวต่างๆ ทั้งในประเทศ
 และต่างประเทศมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ถ้าหากได้รับข้อมูลข่าวสารที่ไม่ถูกต้อง จะทำให้เรา
 เข้าใจสถานการณ์ของบ้านเมืองไม่ถูกต้องและนำไปสู่การแก้ไขปัญหามิถูกต้อง^{๘๖}

เพื่อให้วัตถุประสงค์หลักทั้ง ๕ ประการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล บังเกิด
 ประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนอย่างแท้จริง หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลจำเป็นจะต้องปรับ
 บทบาทของหน่วยให้มีความคล่องตัวโดยการจัดตั้งองค์กรในรูปของคณะกรรมการตามระเบียบว่าด้วย

^{๘๔} สัมภาษณ์ พระครูวรธรรมคณาภิรักษ์, เจ้าคณะอำเภอวังหิน เจ้าอาวาสวัดดวงใหญ่, อำเภอวังหิน
 จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๘๕} สัมภาษณ์ พระครูศรีมงคลปริยัติกิจ, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวร
 าม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๘๖} สัมภาษณ์ พระครูพิบูลธรรมาภิรัต, เจ้าคณะตำบลเมืองคง เจ้าอาวาสวัดใต้, อำเภอรามไศล จังหวัด
 ศรีสะเกษ, ๗ มกราคม ๒๕๖๐.

การตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พุทธศักราช ๒๕๔๖ หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลซึ่งปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๔๖) มีจำนวน ๕,๔๐๑ ทั่วประเทศ บางหน่วยไม่สามารถจะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ได้เนื่องจากขาดปัจจัยหลายประการ เช่น บุคลากรและอุปกรณ์ที่จะมาสนับสนุนในการดำเนินงาน จึงเห็นควรประสานกับองค์กรและหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ เช่น องค์กรการบริหารส่วนตำบล (อบต.) ของกระทรวงมหาดไทยซึ่งมีเครือข่ายโยงใยทั่วประเทศ ช่วยวางแผนในการทำงานให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาด้านการศาสนา ดังนี้^{๘๗}

๑. ประชาชนเข้าใจและปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและสามารถดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข

๒. การศึกษาของคณะสงฆ์ต้องยกระดับให้มีคุณภาพสูงขึ้นรวมทั้งขยายผลออกไปให้กว้างขวางทั่วถึงทุกวัด

๓. วัดต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นแกนนำในการเผยแผ่หลักธรรม และให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน สามารถสงเคราะห์เกื้อกูลชุมชนในทุกๆ ด้าน ที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและพระธรรมวินัย

๔. องค์กรทางพระพุทธศาสนาที่มีอยู่ให้มีส่วนร่วมทำนุบำรุงอุปถัมภ์ในกิจการพระศาสนา ซึ่งถือเป็นภาระหน้าที่ของพุทธศาสนิกชน เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งสันติภาพที่ยั่งยืน

๕. เร่งรัดพัฒนาการด้านบริหารงานพระศาสนาเพื่อนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของพระศาสนา

หลักการนี้สอดคล้องกับการพัฒนางานการสงเคราะห์ของพระสงฆ์ที่ว่า วัดเป็นของชาวบ้าน การบำเพ็ญกุศลในโอกาสต่างๆ ทางวัดจะต้องอำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ พร้อมให้คำแนะนำทั้งที่บ้านและที่วัด การทำบุญกุศล ตามประเพณีชีวิตและสังคมของหมู่บ้าน ได้แก่ การเก็บศพ ตั้งศพ บำเพ็ญกุศล ฌาปนกิจศพและที่เก็บกระดูก เจ้าอาวาสเป็นผู้นำของฝ่ายสงฆ์ จะให้ช่วยเหลือ โดยเฉพาะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ที่อาวุโสในหมู่บ้านหรือตำบลที่เป็นผู้นำชาวบ้าน จะขอความร่วมมือเจ้าอาวาสจัดงานรื่นเริงของหมู่บ้านในสถานที่ของวัดดีกว่าที่อื่น เพราะจะมีคนมาทำบุญทำกิจกรรมประกอบความดี เว้นความขัดแย้งและอบายมุขต่างๆ

นอกจากนี้ ยังได้แสดงทัศนะว่า พระสงฆ์ควรมีหน้าที่/บทบาทด้านการสงเคราะห์^{๘๘} ดังนี้

(๑) เมื่อวัดมีที่ดินเหลือ ควรจัดตั้งโรงเรียน หรือสถานการศึกษาระดับต่างๆ ให้เป็นส่วนหนึ่งของวัด ไม่ควรกันเขตตัดขาดจากบ้าน วัด โรงเรียน ควรให้ความใกล้ชิดกับวัด อุบาสก อุบาสิกาที่ศรัทธาวัด ควรทำบุญบำเพ็ญกุศล สมาทานศีล ฟังเทศน์ที่วัดเป็นประจำ และทำหน้าที่บำรุงวัดร่วมกับประชาชนในชุมชนอื่นๆ ด้วย

(๒) พระสงฆ์ควรตั้งสุขศาลา สถานือนามัย หรือโรงพยาบาล ภายในวัด หรือ ในเขตวัด

^{๘๗} สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี ป.ธ.๙, รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดมหาพุทธาราม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๘๘} สัมภาษณ์ พระรัตนกรวิสุทธิ, รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดกลางขุขันธ์, อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๕๙.

(๓) ควรสร้างที่อ่านหนังสือพิมพ์ ห้องสมุดประจำหมู่บ้าน พิพิธภัณฑ์ในวัด อาจเกิดจากความร่วมมือจากทางวัดเอง หรือจากประชาชน ชาวบ้าน แม้แต่ทางราชการ จัดสร้างขึ้นให้วัดดูแลได้ อาจให้ใช้สถานที่แล้วมีพระภิกษุ สามเณร เป็นผู้ดูแลรักษา ให้บริการแก่ประชาชน

(๔) ควรตั้งสภาตำบล ใช้เป็นที่ประชุมราษฎรของหน่วยราชการ ในกิจการด้านการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล ท้องถิ่น วัดอาจให้ใช้สถานที่ เช่น ศาลาการเปรียญ หรือบริเวณวัดได้

(๕) ควรสร้างบ่อน้ำดื่ม น้ำใช้ น้ำประปาหมู่บ้าน น้ำใช้ในด้านการเกษตร ทำวัดอาจเป็นผู้ดำเนินงาน นอกจากนั้นให้ชาวบ้านช่วยกันดูแลรักษา โดยอาจแต่งตั้งคณะกรรมการและมีทางวัดเข้าไปช่วยดูแล

(๖) กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ หรือกิจการอื่นๆ ของหมู่บ้าน ควรให้ใช้สถานที่วัด โดยเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุสามเณรช่วยดูแลให้ความสะดวกภายในขอบเขตความสามารถ ซึ่งต้องไม่ผิดพระธรรมวินัย ไม่ทำให้เสียสมณสาธูป เช่น การจัดตั้งธนาคารข้าว ธนาคารพืชพันธุ์ ธนาคารโคกระบือ กองทุน มูลนิธิ สหกรณ์ต่างๆ ศูนย์บริการสาธารณสุข ศูนย์ฝึกอาชีพ ศูนย์ประสานงานของประชาชนในกิจการต่างๆ

(๗) กิจกรรมแก้ปัญหาเฉพาะหน้า พระสงฆ์ควรจัดการชวนช่วยให้ โดยพระเป็นผู้นำให้ชาวบ้านได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีวัดเป็นศูนย์กลาง ได้แก่ การเกิดภัยธรรมชาติต่างๆ

ดังนั้น การพัฒนาสงเคราะห์ชุมชนจึงมีแนวความคิดที่เป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้^{๘๙}

๑. คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากที่สุดของชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงต้องให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา คือ พัฒนาคนให้มีขีดความสามารถในการพัฒนาตนเองและชุมชนจนมีมาตรฐานในการดำรงชีวิตหรือมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองในระดับหนึ่ง

๒. การมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในทุก ๆ ขั้นตอน

๓. การช่วยเหลือตัวเองของชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชน และชุมชนให้สามารถที่จะพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเอง เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ศีลธรรม และสุขภาพ

๔. การใช้ทรัพยากรในชุมชน การพัฒนาชุมชนใดผลประโยชน์ย่อมเกิดขึ้นแก่ชุมชนนั้น ดังนั้น นอกจากการพัฒนาด้วยการช่วยตนเองของคนในชุมชนแล้วต้องใช้ทรัพยากรต่างๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่มีอยู่ในชุมชน

๕. การริเริ่มของประชาชนในชุมชน การพัฒนาชุมชนต้องเกิดจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน โดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่มในการจัดทำโครงการ ไม่ใช่ถูกกำหนดโดยบุคคลหรือหน่วยงานนอกชุมชน แนวความคิดดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้โดยวิธีการให้การศึกษาแก่ชุมชนจนมีความรู้ความสามารถในระดับที่เรียกว่า คิดเป็น ทำเป็น จนมีความสามารถที่จะค้นหาปัญหา วิธีการแก้ไข ปัญหา และดำเนินการแก้ไขปัญหได้ด้วยตนเอง

^{๘๙} สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัติการ, เจ้าคณะอำเภอเมือง เจ้าอาวาสวัดเพ็ญนาม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

๖. ชีตความสามารถของชุมชนและรัฐบาล การพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นให้ดำเนินการโดยคน และทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ เพราะรัฐบาลมีชีตความสามารถจำกัดทั้งบุคลากรงบประมาณ หรือ ทรัพยากร ส่วนประชาชนในชุมชนเองก็มีชีตความสามารถจำกัดในเรื่องความไม่พร้อมของคนและ ทรัพยากรที่ใช้ในการพัฒนาไม่เพียงพอ

๗. การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน การร่วมมือระหว่างรัฐบาลและประชาชนนี้ต้อง ตั้งอยู่บนปรัชญาและแนวคิดของการพัฒนาชุมชน คือ การช่วยเหลือตัวเอง การใช้ทรัพยากรในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน และการสนับสนุนส่งเสริมของรัฐอย่างเหมาะสม นอกจากการร่วมมือ ระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในชุมชนแล้ว ยังสามารถขอการสนับสนุนจากภาคเอกชนและชุมชน ภายนอกที่พร้อมจะให้การสนับสนุนได้อีกทางหนึ่ง

๘. การพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ต้องสอดคล้องและเป็นแนวทาง เดียวกัน เพื่อการประหยัดแรงงาน งบประมาณ และเวลาที่ใช้การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงต้อง เกี่ยวข้องกับบุคคล หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก

๙. ความสมดุลในการพัฒนา การพัฒนาชุมชนมีกิจกรรมที่จะต้องดำเนินการหลายด้าน ไม่ใช่มีเพียงกิจกรรมเดียวต้องดำเนินการไปพร้อมกันทุกด้านไม่มุ่งในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะทุก กิจกรรมมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด จึงต้องคำนึงถึงความสมดุลในการพัฒนาด้วย เช่น ความ สมดุลระหว่างเพศและวัย เป็นต้น

๑๐. การศึกษาภาคชีวิต การพัฒนาชุมชน มีลักษณะเป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชน ทุกเพศทุกวัยอย่างต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต การพัฒนาชุมชนจึงมีลักษณะที่เป็นกระบวนการ เป็น วิธีการ เป็นโครงการ และเป็นกระบวนการทางสังคม

อย่างไรก็ดีการสาธารณสุขสงเคราะห์ในการพัฒนาชุมชนควรมีหลักการที่สำคัญดังนี้^{๙๐}

- (๑) ยึดถือประชาชนเป็นหลัก โดยยึดเอาความต้องการและปัญหาที่แท้จริงของประชาชนและความ ร่วมมือร่วมใจของประชาชนเป็นพื้นฐานสำคัญ ในการที่จะเป็นไปสู่การช่วยเหลือตนเองได้ในบั้น ปลาย^{๙๑}
- (๒) ยึดทรัพยากรของชาวบ้านเป็นหลักในการพัฒนาทั้งคน วัตถุ และสถาบันทางสังคม^{๙๒}
- (๓) ยึดหลักประชาธิปไตยในการดำเนินงาน คือ แผนหรือโครงการพัฒนาชุมชนจะต้องมาจาก ประชาชนในชุมชน จะต้องไม่เป็นการบังคับให้ประชาชนเข้ามาร่วมกิจกรรม แต่ต้องให้ประชาชนเข้า ร่วมด้วยความสมัครใจ^{๙๓}
- (๔) หลักการปกครองตนเอง ต้องส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการปกครอง

^{๙๐} สัมภาษณ์ พระครูสิริบุญกิจ, เจ้าคณะอำเภอศีลาลาด เจ้าอาวาสวัดบ้านแก้ง, อำเภอศีลาลาด จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๙๑} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติคณานุรักษ์, เจ้าคณะอำเภอบึงบูรพ์ เจ้าอาวาสวัดวิสุทธีโสภณ, อำเภอบึง บูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๙๒} สัมภาษณ์ พระครูศรีรัตนวิริรักษ์, เจ้าคณะอำเภอศรีรัตนะ เจ้าอาวาสวัดเกียรติแก้วสามัคคี, อำเภอ ศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๙๓} สัมภาษณ์ พระครูประภักตร์สุตาลังการ, เจ้าคณะอำเภอกุสิงห์ เจ้าอาวาสวัดปรีอใหญ่, อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๙.

ตนเองในรูปของสถาบันทางสังคมตามกลุ่มอาชีพ วัย เพศ โดยที่ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการเอง^{๙๔} (๕) หลักการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ โดยทำหน้าที่เป็นกลางในการประสานงานที่จะนำบริการต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนไปสู่ชุมชน^{๙๕} (๖) ยึดถือวัฒนธรรมเป็นหลัก การพัฒนาชุมชนจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม ศาสนา ความเชื่อ เป็นต้น จึงจะทำให้เกิดการยอมรับและนำไปสู่การพัฒนาชุมชนได้^{๙๖}

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์นั้น พระสงฆ์ควรดำเนินการพัฒนาประชาชน โดยเน้นการพัฒนาจิตใจเป็นหลัก โดยการจัดตั้งโครงการรณรงค์ลดละเลิกอบายมุข และโครงการเสริมเพื่อพัฒนาสภาพเป็นอยู่ของประชาชน เช่น โครงการศูนย์เด็กเล็ก ฯลฯ พระสงฆ์ต้องมีบทบาทภาวะผู้นำสำคัญในการชักชวนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและโครงการ โดยลักษณะการมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินงานและได้รับแบ่งปันผลประโยชน์เท่าเทียมกัน และมีการพัฒนาจิตใจของประชาชนควบคู่กันไป และปรัชญาของการพัฒนาชุมชนมาจากหลักการเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความแตกต่างกันทั้งทางรูปร่าง มโนสำนึก และจิตใจ มนุษย์จึงไม่มีความเท่าเทียมกัน แต่โดยข้อเท็จจริงมนุษย์ทุกคนจะมีสิทธิและความเสมอภาคในการมีโอกาที่จะกระทำการต่าง ๆ สิทธิและโอกาสที่จะก้าวหน้า แสดงความรู้ ความสามารถ การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ให้พัฒนาขึ้น เป็นต้น แต่โอกาสเหล่านี้ขึ้นอยู่กับภาวะธรรมชาติและภาวะกายภาพของแต่ละบุคคล ดังนั้น มนุษย์จึงย่อมไม่มีสิทธิและเสมอภาคในความสำเร็จของชีวิตโดยเท่าเทียมกัน งานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์เพื่อพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งและหลักการสำคัญ คือ การยึดถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพราะการพัฒนาชุมชนนั้นเป็นการพัฒนาของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนเอง โดยมีพระสงฆ์และวัดแกนนำเป็นเครื่องสนับสนุนส่งเสริมในสิ่งที่เหมาะสม โดยยึดหลักที่ว่าประชาชนในชุมชนมีความอยู่ดีกินดี มีความสามัคคี และสามารถแก้ไขปัญหของสังคมในด้านต่าง ๆ ได้ ดังนั้นงานสาธารณสงเคราะห์เพื่อการพัฒนาชุมชนให้เจริญยั่งยืน จึงต้องมีการบริหารจัดการและลงมือปฏิบัติอย่างรอบคอบระมัดระวังด้วยการคำนึงถึงประโยชน์ของพระสงฆ์ วัด ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นเป็นที่ตั้งเสมอ

๒.๕ ความหมายและความสำคัญของการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์

สาธารณสงเคราะห์เป็นการดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของหน่วยงานบุคคลหรือคณะบุคคลเว้นแต่การนั้นอยู่ในขอบข่ายแห่งการสงเคราะห์หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลอุดหนุน จุนเจือกิจการของรัฐหรือของเอกชนที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์หรือการช่วยเหลือ

^{๙๔} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัติวงศ์, เจ้าคณะอำเภอห้วยทับทัน เจ้าอาวาสวัดศรีห้วยทับทัน อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๙๕} สัมภาษณ์ พระมหาสนอง ขนดีโร ป.ธ.๙, รองเจ้าคณะอำเภอกันทรลักษ์ วัดศิริวราวาส, อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๙๖} สัมภาษณ์ พระครูสุจิตโพธิ์ลังการ, เจ้าคณะอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ เจ้าอาวาสวัดบ้านโดด, อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๐.

เกื้อกูลสถานที่ซึ่งจะเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไปและการเกื้อกูลทำประโยชน์ร่วมกันทั้งให้คำแนะนำ คำสอน ความคิด และวัตถุสิ่งของตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาถือว่า การให้ธรรมเป็นทานย่อมชนะการให้ทานทั้งปวง ฉะนั้น การสอนหนังสือก็เป็นการแนะนำที่เกี่ยวกับความรู้ก็จัดเป็นสาธารณประโยชน์ทั้งนั้น มีนักวิชาการมากมายได้ให้ความหมายของการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ ไว้ดังนี้

๒.๕.๑ ความหมายการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์

สภาพ คือ ความเป็นอยู่ตามธรรมดาหรือตามธรรมชาติ^{๙๗} การปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ คือ การดำเนินการจัดการ^{๙๘} หมายถึง การช่วยเหลือสงเคราะห์จัดการสภาพความเป็นอยู่ของผู้ที่ได้รับภัยพิบัติต่าง ๆ ขาดอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นพ้นจากการทุกข์ทรมานจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ และความหิวโหย เป็นสาธารณะสงเคราะห์ช่วยเหลือโดยไม่หวังผลตอบแทน อยากเห็นความสุขความสบาย และปรารถนาจะเห็นกิจกรรมการช่วยเหลือผู้ที่ถูกภัยพิบัติเบียดเบียน และก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมที่เป็นส่วนรวม ดังนั้น สภาพการบริหารสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การจัดกิจการอันเป็นสาธารณประโยชน์ ที่พระสงฆ์ หรือวัดต่าง ๆ จัดทำอยู่ในปัจจุบันแบ่งออกเป็น ๔ แนวทาง ดังนี้

(๑) การเข้าไปบริหารจัดการ เป็นกิจการที่ดำเนินการหรือจัดทำโครงการขึ้นมาเอง ในลักษณะที่ทำเป็นกิจการประจำหรือชั่วคราว เช่น กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิ การตั้งกองทุน เพื่อช่วยเหลือคนยากจนหรือช่วยเหลือคราวประสบภัยพิบัติ การกำหนดเขตอภัยทาน หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นต้น ซึ่งพระเข้าไปดำเนินการเอง

(๒) การเข้าไปสนับสนุน เช่น การพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน การจัดหาทุนเพื่อกาสงเคราะห์ การช่วยเหลือทางราชการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เป็นต้น อาจเป็นการเกื้อกูลกิจการของภาครัฐหรือของภาคเอกชนในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วม เป็นต้น ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมส่งเสริมหน่วยงานอื่นที่ทำอยู่ก่อนแล้ว

(๓) การเข้าไปแสวงหาการมีส่วนร่วม เป็นการช่วยเกื้อกูลในส่วนของสาธารณสมบัติ โดยมุ่งเอาผลเพื่อส่วนรวมที่เป็นสาธารณที่เป็นวัตถุ เช่น การสร้างถนนหนทาง การขุดลอกคูคลอง การสร้างฌาปนสถาน การสร้างระบบประปาและระบบไฟฟ้าหรือเครื่องกำเนิดไฟฟ้า เป็นต้น ซึ่งเน้นที่สาธารณสมบัติส่วนรวมเป็นหลัก

(๔) การเข้าไปแบบให้เปล่า เช่น การช่วยผู้ประสบภัยพิบัติ ไม่ว่าจะเป็นอุทกภัยวาตภัย อัคคีภัย การประสบอุบัติเหตุ การประสบภัยธรรมชาติ การสงเคราะห์คนชรา คนพิการ คน

^{๙๗} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๖๔-๑๑๖๕.

^{๙๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕๖.

ผู้ด้อยโอกาส หรือการสงเคราะห์โดยประการอื่น ๆ ทั้งในยามปกติและตามโอกาสที่มาถึง เป็นต้น ซึ่งเป็นความเมตตาเอื้ออาทรต่อผู้อื่น^{๙๙}

สภาพการช่วยเหลือผู้ที่ประสบภัยพิบัตินั้น เกิดจากการเสียสละของมีจิตเมตตาในเบื้องต้น เช่น การบริจาคสิ่งจำเป็นในการครองชีพ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคที่เป็นวัตถุสิ่งของในการบริหารสาธารณสงเคราะห์เป็นการทำงานด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์คณะสงฆ์เป็นผู้ขอรับการบริจาค การช่วยเหลือ

การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์นั้น เป็นการทำงานที่มีระบบมีการประชุมปรึกษาวางแผนงานเป็นขั้นตอนตามระดับชั้น รับคำสั่งและผู้ปฏิบัติงานการเคลื่อนไหวยุติการ บริจาคช่วยเหลือ และการแจ้งยอดรายรับ รายจ่ายที่ถูกต้องตามบัญชีรายรับ รายจ่าย เพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบข้อมูลดังกล่าวอย่างถูกต้องตามขบวนการ

การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์นั้น เป็นการบริหารที่เกิดจากการเสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์จากผู้ที่มีจิตเมตตา และศรัทธาที่จะให้การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่อยู่ร่วมกัน ผู้บริหาร ต้องมีการเสียสละความสุขส่วนตัว เพื่อคนจำนวนมากที่ได้รับภัยพิบัติที่เกิดจากธรรมชาติต่าง ๆ เบียดเบียน หมายถึง การดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์แก่หน่วยงาน หรือแก่บุคคล หรือคณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรือการอุดหนุนจน เจือสถานทีซึ่งเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ แยกโดยลักษณะคือ

(๑) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เช่น หน่วยอบรม อปต. ห้องสมุดเพื่อประชาชน มูลนิธิเพื่อคนยากจน

(๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาวัด เป็นต้น

(๓) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง การขุดคลอง การพัฒนาก่อสร้างวัดพัฒนาโรงเรียน เป็นต้น

(๔) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป เช่น การช่วยเหลือผู้คนที่ตกทุกข์ได้ยากเพราะภัยทางธรรมชาติ เช่น วาทภัย อุทกภัย อัคคีภัย เหล่านี้ถือว่าการสงเคราะห์ช่วยเหลือคนอื่นทั้งนั้น รวมเป็นถึงการสงเคราะห์คนวัยชรา สถานเด็กกำพร้า เป็นต้น

การสาธารณสงเคราะห์เป็นการแสดงบทบาทของภิกษุสงฆ์ ในด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคล และสาธารณสงเคราะห์ โดยมีภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ เพราะภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมมา ภิกษุสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคล ผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาสดังกล่าวแล้ว การสาธารณสงเคราะห์เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ ในด้านต่างๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายก ทายิกาของวัด หรือประชาชนทั่วไปวัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ได้ ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อน ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็เป็นหน้าที่ทางวัด จะต้องจัดการสงเคราะห์

^{๙๙} พระครูโสภณศรีปริยัติสุธี, พุทธศาสนาเชิงรุกด้านการสาธารณสงเคราะห์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/475386>. เข้าถึง ๑๓ มิ.ย. ๒๕๕๙.

ช่วยเหลือ การสาธารณสุขสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการปฏิบัติงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะสามารถจัดได้^{๑๐๐} ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่ว่าวัดเป็นของประชาชนเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศล ตามประเพณีของชาวบ้านของวัดภิกษุสงฆ์ สามเณร ในวัดอันมีเจ้าอาวาสเป็นหัวหน้าปกครอง ดูแล รักษา วัด มีหน้าที่ให้ความสะดวกแก่ประชาชน ในการทำบุญบำเพ็ญกุศลทั้งที่บ้านและวัด หรือที่อื่นใดในหมู่บ้าน ตำบลที่ตั้งวัดนั้นและหน้าที่จัดการสาธารณสุขสงเคราะห์อื่นๆ แก่ประชาชน ในส่วนที่อยู่ในสมณวิสัยที่น้ำจะจัดได้ เป็นลักษณะแนวพุทธบูรณาการ

การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ในพุทธกาลเป็นการบริหารสงเคราะห์ประชาชนด้วยสังคหวัตถุ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ในชาติก่อน ภพก่อน กำเนิดก่อนพระพุทธเจ้าเกิดเป็นมนุษย์สงเคราะห์ประชาชนด้วยสังคหวัตถุ ๔ คือ (๑) ทาน การให้ (๒) เปยยวัชชะวาจาเป็นที่รัก (๓) อุตถจริยา การประพฤติประโยชน์ (๔) สมานัตตตา การวางตนสม่าเสมอ เพราะพระพุทธเจ้าได้ทำ ได้ สังสม พอกพูนกรรมนั้น ทำไว้อย่างสมบูรณ์ จึงมีความงอกงามไพศาลหลังจากสิ้นอายุขัยแล้ว พระพุทธเจ้าจึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์^{๑๐๑}

พระพุทธเจ้าสรรเสริญการให้ธรรมเป็นทานว่าเลิศประเสริฐกว่าอามิสทาน เพราะการให้ธรรมะนั้นเป็นการให้ที่ยั่งยืนกว่าการให้วัตถุ คือ อามิสทาน ซึ่งบางครั้งพระพุทธเจ้าอาจสงเคราะห์ด้วยวัตถุ แต่พระพุทธเจ้ามิได้สงเคราะห์ด้วยวัตถุเพียงอย่างเดียว สิ่งสำคัญในการสงเคราะห์ช่วยเหลือกัน คือ การสงเคราะห์ด้วยธรรม เป็นธรรมทานหลักธรรมของพระพุทธเจ้าจึงเท่ากับหลักแห่งการสงเคราะห์ เพราะในเนื้อหาธรรมช่วยให้ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามให้เกิดความสุขสงบที่แท้จริง ทั้งชาตินี้และชาติหน้า ธรรมะจึงเป็นเครื่องดับทุกข์ที่ถาวร และให้ความสุขตามสมควรแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติ ดังผู้วิจัยศึกษาความสำคัญของการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ ดังนี้

๒.๕.๒ ความสำคัญของการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์

การปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์มีความสำคัญยิ่ง ต่อการจัดระเบียบในการทำงานการบริหารจัดการ เป็นกระบวนการของการแสวงหาและการผสมผสานทรัพยากรที่สำคัญ ๓ ประเภท คือ มนุษย์ เงิน และทรัพยากรด้านกายภาพ เพื่อที่จะได้บรรลุเป้าหมายหลักขององค์การในการผลิตสินค้าหรือบริการ กล่าวคือ

(๑) การทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จโดยลำพังคนเดียว ไม่ใช่การบริหารหรือการจัดการ การบริหารหรือการจัดการเกิดขึ้นในบริบทของกลุ่ม โดยอย่างน้อยที่สุดกลุ่มนั้นจะต้องมีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป

^{๑๐๐} พระครูปลัดอาทิตย อดุลเวที (ชองติ), “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”,

^{๑๐๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๑๐/๑๗๐-๑๗๑.

(๒) กลุ่มบุคคลดังกล่าวจะต้องมีเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ร่วมกันและผู้จัดการจะมีบทบาทสำคัญในการชี้แนะให้แนวทางในการกำหนดเป้าหมายของกลุ่มหรือเป็นผู้ที่กำหนดเป้าหมายของกลุ่มเอง ในกรณีที่เป้าหมายของกลุ่มมิได้กำหนดขึ้นมาจากภายนอกหรือจากหน่วยงานระดับเหนือขึ้นไป

(๓) การจัดการเป็นงานด้านสมอง ใช้ความคิด ปฏิภาณ และการตัดสินใจเพื่อสร้าง^{๑๐๒} เงื่อนไขและรักษาไว้ซึ่งเงื่อนไขสำหรับการบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม

การบริหาร อาจกล่าวได้ว่า เป็นทั้งศิลป์ ศาสตร์ และอาชีพ กล่าวคือ กรณีที่เป็นศิลป หมายถึง บุคคลได้ใช้ทักษะและความรู้ที่พัฒนาขึ้นของแต่ละบุคคล เพื่อให้บรรลุจุดหมายใดจุดหมายหนึ่ง กรณีที่เป็นศาสตร์ เป็นองค์ความรู้ในสิ่งที่เกิดจากการสืบค้นหาความรู้ใหม่ด้วยวิธีเชิงวิทยาศาสตร์ มีการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การประมวลผลข้อมูล การตั้งสมมุติฐานและการทดสอบสมมุติฐาน กรณีที่เป็นอาชีพ นั้น อาชีพเกิดจากความเชี่ยวชาญและความเป็นศาสตร์โดยพิจารณาจากเกณฑ์ที่แสดงถึงความเป็นอาชีพใด ๆ^{๑๐๓}

การบริหาร คือ ภาระหน้าที่ของบุคคลใด ๆ ที่ปฏิบัติตนเป็นผู้บริหารที่จะต้องเข้ามาทำหน้าที่จัดระเบียบและดำรงไว้ซึ่งสภาพภายใน (ทั้งที่เป็นคน วัสดุ เงินทุน ฯลฯ) ของกลุ่มหรือหน่วยงาน เพื่อให้กลุ่มดังกล่าวสามารถทำงานจนบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ หรืออาจจะกล่าวได้ว่า การบริหาร เป็นการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน^{๑๐๔}

การปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่า การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้น มิใช่เป็นจุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อเพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษาก็ต้องปกครองด้วยอำนาจเมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิบัติที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกัน ด้วยเหตุนี้ การปกครองแบบใช้อำนาจจึงก่อให้เกิดปัญหาเริ่มตั้งแต่เกิดความขัดแย้งในจิตใจเป็นต้นไป ทำให้ยังต้องเพิ่มการใช้อำนาจ ใช้อำนาจ และจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับไม่ใช่การปกครองแบบพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองแบบพยายามกำจัดคนเลวนั่นเอง^{๑๐๕}

อย่างไรก็ดี ความสำคัญของการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์นั้น เป็นภารกิจของคณะสงฆ์ คือ กิจวัตรที่คณะสงฆ์จะต้องทำ ถือว่าเป็นภาระหน้าที่เพราะเป็นเรื่องของคณะสงฆ์และ

^{๑๐๓} วิโรจน์ สารรัตนะ, **การบริหารหลักการทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๒), หน้า ๔.

^{๑๐๔} ประยุทธ์ เจริญสวัสดิ์, **การบริหารงานบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร : กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๐), หน้า ๓.

^{๑๐๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **นิติศาสตร์แนวพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สว, ๒๕๕๐), หน้า ๔๙-๕๑.

พระศาสนาโดยตรง มี ๖ ด้าน คือ การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม (การปกครอง) การศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์^{๑๐๖} ดังที่ได้ศึกษาและได้กล่าวไว้ในเบื้องต้น

อาจกล่าวได้ว่า ในพระพุทธศาสนาการพัฒนาคนและสังคมอย่างสัมพันธ์ควบคู่กันไปและเป็นปัจจัยต่อกัน โดยคำนึงถึงธรรมชาติแวดล้อมพร้อมไปด้วย ตามหลักการที่จัดไว้เป็นระบบอย่างครบถ้วนชัดเจน พระพุทธศาสนามุ่งเน้นการพัฒนามนุษย์เป็นสำคัญ โดยมุ่งพัฒนา ๔ ด้าน คือ ด้านกาย ศีล จิต และปัญญา นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านยุทธศาสตร์ให้คำนิยามว่า (Development Strategy) เป็นวิธีการหรือแผนการอันชาญฉลาดที่จะบรรลุเป้าหมายในการดำเนินการพัฒนาซึ่งอธิบายได้ดังนี้ ยุทธศาสตร์ (Strategy) หมายถึง แผนการอันชาญฉลาดสำหรับใช้ทำงานพัฒนาเรื่องหนึ่งเรื่องใดให้บรรลุเป้าหมาย ความชาญฉลาดของยุทธศาสตร์ปรากฏในลักษณะดังต่อไปนี้ คือ (๑) หลักวิชาการรองรับและเป็นหลักวิชาการที่ถูกต้องเป็นวิทยาศาสตร์ (๒) ใช้ข้อมูลสภาพจริงของท้องถิ่นหรือสถานที่แห่งนั้นมาช่วยในการกำหนดยุทธศาสตร์ (๓) เป็นแผนการที่คนทั่วไป (หรือฝ่ายตรงกันข้าม) ไม่คุ้นเคยมาก่อน เมื่อดำเนินการตามแผนการนี้จะได้ผลอย่างคุ้มค่าหรือคุ้มทุน ส่วนคำว่า การพัฒนา (Development) หมายถึง การทำให้เจริญกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งเป็นผลผลิต (Output) โดยใช้ปัจจัยนำเข้า (Input) และมีกระบวนการ (Process) ที่ก่อให้เกิดผลผลิตนั้น การพัฒนาทุกอย่างจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นก่อนแล้วจะต้องมีสิ่งอื่นหรือลักษณะอื่นเข้ามาผสม จึงจะเรียกการเปลี่ยนแปลงนั้นว่า “การพัฒนา” โดยลักษณะที่เพิ่มเข้ามานั้นที่สำคัญ คือ ทิศทางของการเปลี่ยนแปลงที่กำหนดไว้ล่วงหน้า และคุณสมบัติของผู้ดำเนินการพัฒนาองค์การที่จะทำให้ประสบความสำเร็จมี ๔ ประการคือ (๑) เป็นผู้ที่มิวิสัยทัศน์กว้างไกล (๒) เป็นผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสาร (๓) เป็นผู้ที่มีมอบอำนาจให้กับผู้ปฏิบัติงาน และ (๔) เป็นผู้ที่เข้าใจตนเอง เป็นต้น

^{๑๐๖} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๙.

บทที่ ๓

หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมให้มนุษย์เป็นคนดี มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันนั้น ในทางพระพุทธศาสนา กล่าวเอาไว้มาก เนื่องจากเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่มุ่งเน้นให้การอยู่ร่วมกันอย่างมีสุข ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นที่เป็นเครื่องช่วยสนับสนุนงานด้านสาธารณสงเคราะห์พบว่าคำสอนในพระพุทธศาสนามีหลายข้อที่กล่าวถึงเรื่องนี้ การสาธารณสงเคราะห์อันเป็นคุณธรรมสำคัญของการให้บริการ เมื่อพิจารณาคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎก หรือนักปราชญ์ที่ได้อธิบายไว้ตาม คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ไว้ดังนี้

๓.๑ หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในจังหวัดศรีสะเกษ

คำสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้ตรัสไว้ตั้งแต่ตรัสรู้มาได้ ๒๕๖๑ กว่าปีมาแล้ว เป็นหลักธรรมที่ไม่เสื่อมจากจิตใจของผู้ปฏิบัติตาม ปฏิบัติมากก็ได้มาก ปฏิบัติน้อยก็ได้รับน้อย และให้ผลตามสมควรแก่ผู้ปฏิบัติ ดังนั้นหลักธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ จึงให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติงานที่ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น ที่ได้รับความเดือดร้อน จากภัยที่ไม่ได้คิดไว้ล่วงหน้า ผู้ที่ปฏิบัติงานต้องมีหลักพรหมวิหารธรรม ที่เป็นธรรมของพระพรหม ต้องมีจิตเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาในเบื้องต้น ดังผู้วิจัยศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ ดังนี้

๓.๑.๑ หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์

หลักธรรมที่ส่งเสริมการช่วยเหลือผู้อื่น และหลักการอยู่ร่วมกันโดยทั่วไปต้องมีความเคารพ ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าเป็นคำสอนที่มุ่งให้สัตว์โลกทั้งหลายพ้นทุกข์ ถือว่าเป็นการแสดงออกซึ่งการสงเคราะห์/อนุเคราะห์อันสูงสุดของพระองค์ ส่วนคำสอนที่ว่าด้วยการสงเคราะห์หรืออนุเคราะห์สังคมเป็นกรณีเฉพาะปรากฏอยู่ตามที่ ต่าง ๆ ในคัมภีร์พระไตรปิฎก มีทั้งเรื่องที่ทรงแสดงแก่ภิกษุสงฆ์ นักบวช และคฤหัสถ์ในที่ต่างกรรมต่างวาระ อย่างไรก็ตามการรอบความคิดหลักที่สามารถประยุกต์ได้กับงานสังคมสงเคราะห์ในปัจจุบันน่าจะเริ่มจากคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่าด้วยการอนุเคราะห์ชาวโลก การทำเพื่อประโยชน์สุขและการเอื้อเฟื้อเกื้อกูลแก่มหาชน คำสอนที่มีใจความตรงกันในเรื่องนี้ปรากฏในพระไตรปิฎกหลายที่ ตัวอย่างเช่น เมื่อครั้งที่ตรัสแต่พระอรหันต์ที่ออกไปประกาศพระศาสนาใจความว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์”^๑ ในพรหมวิหาร ๔ ประการ เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่จะต้องให้มีอยู่ประจำในจิตใจ และเป็นท่าทีของจิตใจที่จะทำให้แสดงออกหรือปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างถูกต้องโดยสอดคล้องกับสถานการณ์ทั้ง ๔ ที่ประสบ กล่าวคือ

สถานการณ์ที่ ๑ ในสถานการณ์ที่เขายู่เป็นปกติ เราก็มิเมตตา คือ ความเป็นมิตรไมตรี ความมีน้ำใจปรารถนาดี ต้องการให้เขามีความสุข ซึ่งหมายถึงความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ทั้งแต่ละคนๆ

^๑ วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๑.

ที่เราเกี่ยวข้อง ขยายออกไปจนถึงความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์หรือต่อสังคมทั้งหมดทั่วทั้งโลก เมตตาเป็นคุณธรรมพื้นฐานประการแรกที่ต้องมี ซึ่งใช้ในยามปกติ คือ เมื่อคนอื่นเขาอยู่กันเป็นปกติ เราก็มีเมตตาปรารถนาดี คิดหาทางสร้างสรรค์ความสุขความเจริญให้เขาเรื่อยไป

สถานการณ์ที่ ๒ ในสถานการณ์ที่เขาตกต่ำเดือดร้อน เราก็มีกรุณา คือ ความพลอยรู้สึกไหวตามความทุกข์ ความเดือดร้อน หรือปัญหาของเขา และต้องการช่วยเหลือปลดปล่อยให้เขาพ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อนนั้น กรุณานี้ต่างไปจากเมตตา คือ เมตตาใช้ในยามปกติ แต่เมื่อเขาตกต่ำลงไปกลายเป็นเดือดร้อนเป็นทุกข์ เราก็มีกรุณา ใฝ่ใจช่วยบำบัดทุกข์ให้

สถานการณ์ที่ ๓ ในสถานการณ์ที่เขาขยับสูงขึ้นไปในความดีงาม ความสุขความสำเร็จ เราก็มีมุทิตา หมายความว่า เมื่อเขาเปลี่ยนไปในทางขึ้นสูง ได้ดีมีสุข ทำสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ประสบความสำเร็จ เราก็ย้ายไปเป็นมุทิตา คือ พลอยยินดีด้วย ช่วยส่งเสริมสนับสนุนในวงการงานตลอดจนการเป็นผู้นำทั่วไปนั้น เรื่องที่สำคัญมากก็คือ เมื่อคนมีปัญหา มีทุกข์เดือดร้อน เช่น เจ็บไข้ได้ป่วย หรือยากไร้ขาดแคลน ก็ต้องมีกรุณาที่จะเอาใจใส่แก้ปัญหา เมื่อมีคนประสบผลสำเร็จในการทำสิ่งดีงาม ทำให้อะไรต่ออะไรพัฒนาก้าวหน้าไป ก็ต้องมีมุทิตาช่วยส่งเสริมสนับสนุนแต่ในยามปกติก็ต้องไม่ปล่อยปละละเลย ต้องเอาใจใส่ต่อการที่จะให้เขาอยู่ดีมีสุข เช่น มีสุขภาพดี อยู่ในวิถีทางของความสุขความเจริญ และการพัฒนาสืบต่อไป คือ ต้องมีเมตตาปรารถนาดี ถ้าปฏิบัติได้อย่างนี้ก็จะทำให้งานกิจการงานและประโยชน์สุขที่มุ่งหมายพร้อมที่จะสำเร็จผลหนึ่งก็จะเกิดขึ้นในตัวผู้นำ คือ “ปิโย” แปลว่า “ผู้เป็นที่รัก” กล่าวคือผู้ร่วมงานหรือผู้ร่วมไปด้วยกัน หรือจะเรียกผู้ตามก็แล้วแต่สะดวก ก็จะมีความรัก มีความรู้สึกสนิทสนม สบายใจต่อผู้นำนั่น เสริมความรู้สึกอยากร่วมไปด้วยให้หนักแน่นมากขึ้น ทั้งร่วมใจและร่วมมืออย่างรักก็ตาม ปิโยเท่านั้นไม่พอ ปิโยนั้นได้มาจากเมตตา กรุณา มุทิตา แต่ยังต้องมีอีกข้อหนึ่ง คือ อุเบกขา

สถานการณ์ที่ ๔ ในสถานการณ์ที่เขาทำผิดหลักหรือละเมิดธรรม เราก็มีอุเบกขา หมายความว่า เมื่อใดเขาทำอะไรไม่ถูกต้อง โดยละเมิดธรรม คือ ละเมิดต่อหลักการ หรือละเมิดต่อความถูกต้อง ทำให้เสียหลัก เสียกฎเกณฑ์ เสียความเป็นธรรม เสียความชอบธรรม ทำลายกติกา เป็นต้น ผู้นำจะต้องอยู่ในหลักที่เรียกว่า อุเบกขา อุเบกขาก็คือ รักษาความเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ไม่เข้าข้างหยุดการขวนขวาย ไม่ให้เกินขอบเขตไปจนกลายเป็นเสียธรรม คือ การปฏิบัติต่อคน หรือช่วยเหลือคน จะต้องไม่ให้เสียความเป็นธรรม ไม่ให้เป็นการทำลายหลักการ ไม่ให้เป็นการละเมิดต่อกฎเกณฑ์กติกาที่ชอบธรรม^๒ สอดคล้องกับพุทธทาสภิกขุ ได้เสนอหลักคำสอนที่ถือเป็นหลักพื้นฐานสำหรับงานสังคมสงเคราะห์ที่เป็นหัวข้อสำคัญ ไว้ดังนี้

๑) พรหมวิหาร ๔ หลักธรรมที่นักสังคมสงเคราะห์ต้องยึดเป็นหลักใจในการปฏิบัติงานประกอบด้วย

(๑) เมตตา คือ ความปรารถนาให้ผู้รับบริการเป็นสุข โดยนักสังคมสงเคราะห์พยายามแผ่เมตตาให้แก่ตนเองและผู้รับบริการ การแผ่เมตตานี้ประยุกต์เข้ากับหลักการของงานสังคม

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๔.

สงเคราะห์ คำนิยม จรรยาบรรณของงานสังคมสงเคราะห์ด้วยการเข้าใจ ยอมรับ ยินดีที่จะช่วยเหลือให้ความเห็นใจต่อปัญหาและความทุกข์ของเขา

(๒) กรุณา คือ นักสังคมสงเคราะห์ปรารถนาจะช่วยให้ผู้รับบริการพ้นจากสภาพปัญหา ความเดือดร้อน เมื่อเห็นเขามีความเดือดร้อน ให้พิจารณาว่า เขาเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เหมือนกับเรา

(๓) มุทิตา คือ นักสังคมสงเคราะห์พลอยยินดีเมื่อผู้รับบริการสามารถแก้ปัญหาได้ และยินดีกับเพื่อนร่วมงานเมื่อเขาปฏิบัติงานได้ดี

(๔) อุเบกขา คือ นักสังคมสงเคราะห์วางใจเป็นกลางในการให้บริการด้วยความเป็นธรรม ไม่อคติ และเมื่อช่วยเหลือผู้รับบริการอย่างเต็มความสามารถแล้ว ผู้รับบริการยังคงอยู่ในความเดือดร้อนก็ไม่ควรวิตกกังวลหรือเป็นทุกข์ให้มากเกินไป เพื่อสุขภาพจิตที่ดีของนักสังคมสงเคราะห์ ในหลักธรรมอุเบกขานี้ จะทำให้นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติตนได้ถูกต้อง อยู่ในขอบเขตของวิชาชีพ รู้จักประมาณตน มีความตระหนักในตนเอง คือรู้ว่าตนเองเป็นใคร กำลังทำอะไร มีขอบเขตแค่ไหน เพียงไร

๒) สังคหัตถ์ ๔ ถือได้ว่าเป็นคุณธรรมของการให้บริการ เพราะเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการช่วยเหลือผู้อื่น การช่วยเหลือผู้อื่นก็คือการบริการอย่างหนึ่ง เช่น ลูกช่วยแม่ทำงานบ้าน ก็เป็นการช่วยเหลือ/บริการแม่ทางหนึ่ง เป็นต้น อันประกอบด้วย^๓

(๑) ทาน คือ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ เสียสละ หรือการช่วยเหลือ อาจจะเป็นการให้ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ หรือการให้ทุนทรัพย์ก็ได้ นอกจากนั้น การให้วิชาความรู้ก็ถือว่าเป็นการให้ทานอย่างหนึ่งด้วย

(๒) ปิยวาจา คือ การพูดด้วยวาจาอันไพเราะ สุภาพ อ่อนโยน น่ารัก และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ไม่เบียดเบียนกันด้วยคำพูด เป็นคำพูดที่น่าพาไปสู่ความดีงาม เป็นการช่วยเหลือด้วยคำพูด เช่น คำแนะนำตักเตือน เป็นต้น

(๓) อตถจริยา คือ การทำประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นการช่วยเหลือด้วยแรงกาย เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ เป็นต้น

(๔) สมานัตตตา คือ การมีมนุษยสัมพันธ์ดี สามารถเข้าหากันได้ง่าย คบหากันได้อย่างสบายใจ ไม่เย่อหยิ่ง ไม่ทะนงตัว ไม่เอาเปรียบคนอื่น อันก่อให้เกิดความสามัคคี และประโยชน์สุขร่วมกัน

๓) ราชสังคหัตถ์ คือ การทำนุบำรุงทวยราษฎร์ให้ประชาชาติดำรงอยู่ในเอกภาพและสามัคคีด้วยหลักธรรมที่เรียกว่า ราชสังคหัตถ์ มี ๔ ประการ^๔ คือ

(๑) สัสสมะระ คือ ฉลาดบำรุงพืชพันธุ์ธัญญาหาร รู้จักส่งเสริมการเกษตรกรรมให้อุดมสมบูรณ์ โดยเข้าไปศึกษาถึงสภาพปัญหาและความต้องการของราษฎร เพื่อแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมและดำเนินการสงเคราะห์หรือช่วยเหลือให้ผลต่อไป

(๒) ปุริสเมระ คือ ฉลาดบำรุงข้าราชการ ให้กำลังใจเจ้าหน้าที่ ข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ส่งเสริมคนดีมีความสามารถและจัดสวัสดิการที่ดี

^๓ อ.จ.ต.ก. (ไทย) ๒๑/๓๒/๔๔.

^๔ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๓๕/๑๑๐.

(๓) สัมมาปาสะ คือ ผูกประสานปวงประชา คือ ฉลาดในการแก้ปัญหาสังคม รู้จักผูกน้ำใจประชาชนด้วยการส่งเสริมอาชีพ เช่น การจัดกองทุนให้กู้ยืม โดยคิดอัตราดอกเบี้ยต่ำ เป็นต้น เพื่อนำไปประกอบอาชีพต่าง ๆ ทั้งในด้านอุตสาหกรรม และพาณิชย์กรรม เป็นต้น

(๔) วาชเปยยะ คือ ความมีวาจาอันดูดีมีน้ำใจ รู้จักพูดจาปราศรัยยกย่องเชิดชูชี้แจงแนะนำ รู้จักถามทุกข์สุขของราชราษฎรทุกชั้น แม้ปราศรัยก็ไพเราะน่าฟัง ทั้งประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐาน มีประโยชน์ เป็นทางแห่งความสามัคคี ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน

๔) พละ ๔ คำสอนเรื่องพละ ๔ ปรากฏในพลสูตร มีเนื้อความเดียวกับสังคหวัตถุ ๔ ที่มุ่งสอนผู้ครองเรือนเป็นหลัก พลสูตรกล่าวถึงพละ ๔ ประการ ได้แก่ ปัญญาพละ (กำลังคือปัญญา) วิริยพละ (กำลังคือความเพียร) อนวัชชะพละ (กำลังคือกรรมที่ไม่มีโทษ) และสังคหพละ (กำลังคือการสงเคราะห์) พลสูตรเป็นคำสอนสำหรับภิกษุสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อความในหัวข้อสังคหพละ กล่าวถึงการสงเคราะห์สาธารณชนในส่วนที่ภิกษุสงฆ์สามารถทำได้ด้วยการชักชวนให้คนปฏิบัติในสิ่งที่ถูกที่ควร เช่น การให้ทานสำหรับภิกษุสงฆ์ คือ ให้ธรรม ได้แก่ การแสดงธรรม อบรมสั่งสอนธรรมแก่ประชาชน จาคะ คือ การชักชวนคนตระหนี่ให้เห็นประโยชน์ของการบริจาค อตถจริยา คือ ประพฤติประโยชน์ด้วยการชักชวนคนให้รักษาศีล เป็นต้น การสงเคราะห์ทางธรรมของภิกษุสงฆ์ทั้ง ๔ ข้อถือว่าเป็นเลิศกว่าการสงเคราะห์อื่นใด

สังคหพละ คือ สังคหวัตถุ (ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว) ๔ ประการนี้ ได้แก่ (๑) ทาน (การให้) (๒) เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก) (๓) อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) (๔) สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) ภิกษุทั้งหลาย การให้ธรรมเลิศกว่าการให้ทั้งหลาย การแสดงธรรมบ่อย ๆ แก่บุคคลผู้ต้องการจะฟัง เจริญสโตลงสดับเลิศกว่าวาจาเป็นที่รักทั้งหลาย การชักชวนคนที่ไม่มีศรัทธาให้ตั้งมั่น ดำรงมั่นในสัทธาสัมปทา ชักชวนคนที่ไม่มีศีลให้ตั้งมั่น ดำรงมั่นในศีลสัมปทา ชักชวนคนที่มีความตระหนี่ให้ตั้งมั่น ดำรงมั่นในจาคสัมปทา ชักชวนคนที่มีปัญหาทรมานให้ตั้งมั่น ดำรงมั่นในปัญญาสัมปทา เลิศกว่าการประพฤติประโยชน์ทั้งหลาย การที่พระโสดาบันมีตนเสมอกับ พระโสดาบัน พระสกทาคามีมีตนเสมอกับพระสกทาคามี พระอนาคามีมีตนเสมอกับพระอนาคามี พระอรหันต์มีตนเสมอกับพระอรหันต์ เลิศกว่าการมีตนเสมอทั้งหลาย นี้เรียกว่า สังคหพละ^๕

๕) จักรวรรดิวัตร คือ หลักปฏิบัติหน้าที่ของนักปกครองนักสงเคราะห์ผู้ยิ่งใหญ่ ที่เรียกว่า จักรวรรดิวัตร (ธรรมนิยมหรือหน้าที่ประจำจักรพรรดิ) มี ๕ ประการ^๖ คือ

(๑) ธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ ยึดถือความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผล หลักการ กฎกติกาที่ชอบธรรม เป็นบรรทัดฐาน เคารพธรรม เชิดชูธรรม นิยมธรรม ตั้งตนอยู่ในธรรม ประพฤติธรรมด้วยตนเอง

(๒) ธรรมมิการักษา ให้ความคุ้มครองโดยธรรม คือ จัดอำนวยการรักษาคุ่มครองป้องกันอันชอบธรรมแก่ชนทุกหมู่เหล่าในแผ่นดิน คือ คนภายในข้าราชการฝ่ายทหาร ฝ่ายปกครอง ฝ่ายพลเรือน นักวิชาการ และคนต่างอาชีพ เช่น พ่อค้า และเกษตรกร ชาวนิคมนชนบท ชนชายแดน พระสงฆ์และบรรพชิตผู้ทรงศีลทรงคุณธรรม ตลอดจนสัตว์เท้าสัตว์ปีก อัครสงวนพันธ์ทั้งหลาย

^๕ อง.นวก. (ไทย) ๒๓/๕/๔๔๐-๔๔๑.

^๖ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๘๔-๘๕/๖๒-๖๔.

(๓) มาธรรมการ ห้ามกั้นการอาธรรม คือ จัดการป้องกันแก้ไข มิให้กระทำการที่ไม่เป็นธรรม การเบียดเบียนข่มเหง และความคิดชั่วร้าย เดือดร้อนมิให้เกิดขึ้นในบ้านเมือง ชักนำประชาชนให้ตั้งมั่นในสุจริต และนิยมนธรรม ทั้งจัดวางระบบที่กันคนร้าย ให้โอกาสคนดี

(๔) ธนานุประทาน ปันทรัพย์แก่ชนผู้ยากไร้ มิให้มีคนขัดสนยากไร้ในแผ่นดิน เช่น จัดให้ราษฎรทั้งปวงมีทางหาเลี้ยงชีพ ทำมาหากินได้โดยสุจริต

(๕) ปริปัญญา ไม่ขาดการสอบถามปัญหา แสวงปัญหา และความดีงามยิ่งขึ้นไป โดยมีที่ปรึกษาที่ทรงวิชาการ ทรงคุณธรรม หมั่นพบปะพระสงฆ์และนักปราชญ์ ไถ่ถามหาความรู้ หาความดีงามหาความจริง และถกข้อปัญหาต่าง ๆ อยู่โดยสม่ำเสมอตามกาลอันควร เพื่อซักซ้อม ตรวจสอบตน ให้เจริญก้าวหน้า และดำเนินการในทางที่ถูกต้อง และชอบธรรม เพื่อประโยชน์สุขอย่างแท้จริง

๖) ในสังคาลสูตร มีใจความตอนหนึ่งกล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ต่อการสงเคราะห์ประชาชน ไว้ดังนี้คือ พระสงฆ์สอนประชาชน ให้เว้นจากการกระทำความชั่ว แนะนำให้ทำความดี อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม สอนในสิ่งที่ยังไม่ได้สดับเล่าเรียนให้ได้สดับเล่าเรียน ชี้แจงให้เข้าใจในสิ่งที่ได้เล่าเรียน และบอกทางสวรรค์^๗

ทิส ๖ คำสอนเรื่องทิส ๖ มุ่งสอนผู้ครองเรือนที่มีความสัมพันธ์กันให้ปฏิบัติตนช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นสำคัญ แต่ในทิสเบื้องต้นที่เป็นคู่ความสัมพันธ์ระหว่างคฤหัสถ์กับนักบวช เมื่อคฤหัสถ์บำรุงพระสงฆ์ ๕ ประการแล้ว พระสงฆ์ย่อมอนุเคราะห์บุคคลทั่วไป ๖ ประการ ส่วนนี้ถือว่าเป็นคำสอนสำหรับบรรพชิตที่พึงปฏิบัติต่อคฤหัสถ์โดยตรง ถ้าพิจารณาจากเนื้อความ การอนุเคราะห์ใน ทุกข้อ เข้าช่วยการสงเคราะห์ทางธรรมมากกว่าวัตถุสิ่งของ ยกเว้นข้อ ๓ การอนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม ใจความบอกเพียงจิตใจของผู้ให้การสงเคราะห์ แต่ไม่ได้บอกชัดเจนเรื่องสิ่งที่ต้องการสงเคราะห์จึงอาจเป็นการสงเคราะห์ได้ทั้งทางธรรมและทางโลก

อย่างไรก็ตาม มีตัวอย่างในพระไตรปิฎกที่แสดงให้เห็นว่านักบวชสามารถช่วยเหลือคฤหัสถ์ทางโลกได้ เช่น ในตรริฎฐัจจนาคกและโสณนันทชาดก ใจความในชาดกทั้งสองกล่าวไว้ตรงกันว่า แม้เป็นนักบวชเมื่อพบคนมีทุกข์หรือตกอยู่ในอันตรายต้องให้การช่วยเหลือ ในโสณนันทชาดกมีใจความกล่าวถึงพระเจ้ามนโชนะที่ได้รับการช่วยเหลือจากนันทบัณฑิตดาบสในกิจการต่าง ๆ ทำให้แคว้นของพระองค์เจริญรุ่งเรือง^๘

๗) สาราณียธรรม คือ ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกลึถึงกัน เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์กัน ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว หรือในสังคมก็ตาม หลักการอยู่ร่วมกันโดยทั่วไปแล้ว การอยู่ร่วมกันต้องมีความเคารพ ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันสาราณียธรรม ๖ ประกอบด้วย

(๑) เมตตาการุณยธรรม คือ การกระทำต่อกันด้วยเมตตา การแสดงกิริยาอาการที่สุภาพต่อเพื่อนมนุษย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ให้ความช่วยเหลือกันไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามกัน

^๗ ที.ปา (ไทย) ๑๑/๒๐๔/๒๐๘.

^๘ ขุ.ชา.ทสก. (ไทย) ๒๘/๙๔/๗๑.

(๒) เมตตาวจีกรรม คือ การแสดงออกถึงความเมตตาปราณีต่อกันทางวาจา การช่วยบอกแจ้งในสิ่งที่เป็นประโยชน์ แนะนำสั่งสอนตักเตือนในทางที่ถูกที่ควรด้วยความปรารถนาดี มีวาจาสุภาพให้ความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

(๓) เมตตามโนกรรม คือ การตั้งจิตปรารถนาดีต่อกันกับเพื่อนร่วมสังคม หมู่คณะเดียวกัน มีจิตคิดทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันและกัน มองกันแต่ในแง่ดี ไม่มีความระแวงสงสัยในกันและกัน

(๔) สาธารณโภคี คือ การเอื้อเฟื้อแบ่งปันต่อกันและกัน การแสดงความเอื้อเฟื้อโอ้ออมอารีด้วยการแบ่งปัน แจกจ่าย ลาภผล สิ่งของตนได้มาโดยชอบธรรมให้ทุกคนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ได้ประโยชน์ร่วมกัน

(๕) สีสสามัญญตา คือ ความเป็นผู้มีศีล ความประพฤติเสมอเหมือนกันกับบุคคลอื่น การประพฤติปฏิบัติดำรงตนอยู่ในสังคมด้วยความถูกต้อง เรียบร้อยดีงาม เคารพกติกา ระเบียบของสังคม ไม่ทำตนให้เป็นที่ยกย่องหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

(๖) ทิฐิสามัญญตา คือ ความเป็นผู้มีทิฐิหรือความเห็นเสมอกัน การปรับความคิดเห็นเข้าหากัน การให้ความเคารพยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น กล่าวคือ ยอมรับความคิดเห็นของคนหมู่มาก แม้จะไม่ถูกใจก็ตาม ยึดถือหลักอุดมคติแห่งความดีงามหรือมีจุดมุ่งหมายสูงสุด อันเดียวกัน^๙

๘) สัปปริสธรรม เป็นหลักพุทธธรรมของผู้ทำงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ อีกส่วน คือ สัปปริสธรรม ในสัปปริสสูตร อุปปริปัญญาสก์ มัชฌิมนิกาย ปรากกัปปุทธโอวาทเรื่องธรรมของคณติ (สัตบุรุษ) คนที่สมบูรณ์แบบ หรือมนุษย์โดยสมบูรณ์ ซึ่งถือว่าเป็นสมาชิกที่ดี มีคุณค่าที่แท้จริงของมนุษยชาติ มีธรรมะหรือคุณสมบัติที่เรียกว่า สัปปริสธรรม ๗ ประการ^{๑๐} คือ

(๑) ธัมมัญญตา รู้หลักการ เมื่อดำรงตำแหน่ง มีฐานะ หรือจะทำอะไรก็ตาม ต้องรู้หลักการ รู้งาน รู้หน้าที่ รู้กฎเกณฑ์กติกาที่เกี่ยวข้อง เช่น อย่างผู้ปกครองประเทศชาติก็ต้องรู้หลักรัฐศาสตร์ และรู้กฎกติกาของรัฐ คือ กฎหมาย ตั้งแต่รัฐธรรมนูญลงมา แล้วก็ยืนอยู่ในหลักการตั้งตนอยู่ในหลักการให้ได้ชุมชน สังคม องค์กร หรือกิจการอะไรก็ตาม ก็ต้องมีหลักการ มีกฎ มีกติกา ที่ผู้นำจะต้องรู้ชัด แล้วก็ตั้งมั่นอยู่ในหลักการนั้น

(๒) อัตถัญญตา รู้จุดหมาย ผู้นำถ้าไม่รู้จุดหมายก็ไม่รู้ว่าจะนำคนและกิจการไปไหน นอกจากรู้จุดหมาย มีความชัดเจนในจุดหมายแล้ว จะต้องมีความแน่วแน่มุ่งมั่นที่จะไปให้ถึงจุดหมายด้วย ข้อนี้เป็นคุณสมบัติที่สำคัญมาก เมื่อใจมุ่งจุดหมาย แม้มีอะไรมากระทบกระทั่ง ก็จะไม่หวั่นไหวอะไรไม่เกี่ยวข้อง ไม่เข้าเป้า ไม่เข้าแนวทางก็ไม่มัววุ่นวาย ใครจะพูดว่าตำหนิบ่นแถม เมื่อไม่ตรงเรื่อง ก็ไม่มัวถ้อยสา ไม่เก็บเป็นอารมณ์ ไม่ยุ่งกับเรื่องจุกจิกไม่เป็นเรื่อง เอาแต่เรื่องที่เข้าแนวทางสู่จุดหมาย ใจมุ่งสู่เป้าหมาย อย่างชัดเจน และมุ่งมั่นแน่วแน่

(๓) อัตตัญญตา รู้จักตน คือ ต้องรู้ว่าตนเองคือใครมีภาวะเป็นอะไร อยู่ในสถานะใดมีคุณสมบัติ มีความพร้อม มีความถนัด สติปัญญา ความสามารถอย่างไร มีกำลังแค่ไหน มีข้อยิ่งข้อ

^๙ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๒๔/๓๒๑.

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ภาวะผู้นำ, หน้า ๒๐.

หย่อน จุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร ซึ่งจะต้องสำรวจตนเอง และเตือนตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงตัวเอง ให้มีคุณสมบัติความสามารถอื่นๆ ขึ้นไป ไม่ใช่เป็นผู้มาแล้วจะเป็นคนสมบูรณ์ไม่ต้องพัฒนาตนเอง ยิ่งเป็นผู้นำก็ยิ่งต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลาให้นำได้ดียิ่งขึ้นไป

(๔) มัตตัญญูตา รู้จักประมาณ คือ รู้จักความพอดี หมายความว่าต้องรู้จักขอบเขตขีดขั้นความพอเหมาะที่จะจัดทำในเรื่องต่างๆ ท่านยกตัวอย่าง เช่น ผู้ปกครองบ้านเมืองรู้จักประมาณในการลงทัณฑ์อาญา และการเก็บภาษี เป็นต้น ไม่ใช่เอาแต่จะให้ได้อย่างใจ และต้องรู้จักว่าในการกระทำนั้น ๆ หรือในเรื่องรายนั้น ๆ มีองค์ประกอบหรือมีปัจจัยอะไรเกี่ยวข้องบ้าง ทำแค่ไหนองค์ประกอบของมันจะพอดี ได้สัดส่วนพอเหมาะ การทำการต่าง ๆ ทุกอย่างต้องพอดี ถ้าไม่พอดีก็พลาดความดีจึงจะทำให้เกิดความสำเร็จที่แท้จริง ฉะนั้น จะต้องรู้จักประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องและจัดให้ลงตัวพอเหมาะพอดี

(๕) กาลัญญูตา รู้จักกาล คือ รู้จักเวลา เช่น รู้ลำดับ ระยะเวลา จังหวะ ปริมาณ ความเหมาะสมของเวลาว่า เรื่องนี้จะลงมือตอนไหน เวลาไหนจะทำอะไรอย่างไร จึงจะเหมาะสม ดังจะเห็นว่าแม้แต่การพูดจาก็ต้องรู้จักกาลเวลา ตลอดจนรู้จักวางแผนงานในการใช้เวลา ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ เช่น วางแผนว่าสังคมมีแนวโน้มจะเป็นอย่างไรในเวลาข้างหน้าเท่านั้น และเหตุการณ์ทำนองนี้จะเกิดขึ้น เราจะวางแผนรับมือกับสถานการณ์นั้นอย่างไร

(๖) ปริสฺสญฺญูตา รู้จักชุมชน คือ รู้สังคมตั้งแต่ในขอบเขตที่กว้างขวาง คือ รู้สังคมโลก รู้สังคมของประเทศชาติว่าอยู่ในสถานการณ์อย่างไร มีปัญหาอะไร มีความต้องการอย่างไร โดยเฉพาะถ้าจะช่วยเหลือเขา ก็ต้องรู้ปัญหาความต้องการของเขา แม้แต่ชุมชนย่อย ๆ ถ้าเราจะช่วยเหลือเขา เราต้องรู้ความต้องการของเขา เพื่อสนองความต้องการได้ถูกต้อง หรือแก้ไขปัญหาก็ได้ตรงจุด

(๗) ปุคคฺลัญญูตา รู้จักบุคคล คือ รู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคนที่มาร่วมงาน ร่วมการร่วมไปด้วยกัน และคนที่เราไปให้บริการตามความแตกต่างเฉพาะตัว เพื่อปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้องเหมาะสม และได้ผล ตลอดจนสามารถให้บริการให้ความช่วยเหลือได้ตรงตามความต้องการ รู้ว่าจะใช้วิธีสัมพันธ์พูดจาแนะนำติชมหรือจะให้เขายอมรับได้อย่างไร โดยเฉพาะในการใช้คน ซึ่งต้องรู้ว่าคนไหนเป็นอย่างไร มีความถนัดอัธยาศัยความสามารถอย่างไร เพื่อใช้คนให้เหมาะกับงาน นอกจากนั้นก็รู้ประโยชน์ที่เขาพึงได้ เพราะในการทำงานนั้นไม่ใช่เราจะเอาเขามาเป็นเพียงเครื่องมือทำงานได้ แต่จะต้องให้คนที่ทำงานทุกคนได้ประโยชน์ ได้พัฒนาตัวเอง ผู้นำควรรู้ว่า เขาควรจะได้ประโยชน์อะไรเพื่อความเจริญงอกงามแห่งชีวิตที่แท้จริงของเขาด้วย ที่กล่าวมานี้ คือหลักธรรมที่เรียกว่า สัปปริสธรรม ๗ ประการ^{๑๑}

ถ้ามีคุณธรรม ๗ ประการนี้ แม้จะไม่มีคุณสมบัติข้ออื่นก็เป็นผู้นำได้เพราะรู้จักประกอบและปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอที่จะจัดการให้ได้ผล สามารถจัดวางวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมให้บรรลุผลสำเร็จได้ ส่วนคุณสมบัติอย่างอื่นก็มาเสริม

^{๑๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๑/๒๖๕.

๙) **อภิธานิยธรรม** คือ หลักธรรมที่ป้องกันความเสื่อม ไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวมี ๗ ประการ^{๑๒} คือ

(๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ การประชุมพบปะปรึกษาหารือมีความจำเป็นที่จะช่วยระดมความคิดเห็น หาข้อยุติร่วมกัน การวางระเบียบกติกาทางสังคมหรือแม้กระทั่งการปรับความเข้าใจระหว่างกัน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อระบบการปกครองและงานสาธารณสงเคราะห์

(๒) พร้อมเพรียงกันในการเข้าประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม ตลอดถึงความพร้อมเพรียงในการทำกิจการงานทุกอย่างที่ทำร่วมกัน อันจะเป็นผลให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีในหมู่คณะ ไม่แบ่งแยกเป็นฝักฝ่าย

(๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ การให้ความเคารพยึดถือปฏิบัติในกฎระเบียบ กติกาที่ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัด ที่สมาชิกในสังคมได้ร่วมกันบัญญัติหรือตกลงกันไว้ เป็นการชี้ให้เห็นถึงการให้ความเคารพในกฎเกณฑ์ที่ได้บัญญัติเอาไว้ หากเพิกถอนสิ่งที่ตั้งถามเหล่านั้น ก็จะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการขาดความเคารพ ยำเกรงในสิ่งที่ตั้งถามนั้น อันอาจจะส่งผลไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมในภายหลังได้

(๔) การให้ความเคารพ ยำเกรง นับถือ ให้เกียรติผู้ใหญ่ของบ้านเมืองและยอมรับ ฟังข้อคิดเห็นไม่ละเลยต่อคำแนะนำตักเตือนของท่าน ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์อันยาวนาน ข้อนี้จึงมีลักษณะคล้ายกับข้อ ๓ ต่างกันแต่ ข้อนี้เน้นที่ตัวบุคคล ส่วนข้อที่ ๓ เน้นที่หลักการ

(๕) การให้เกียรติ คຸ້ມครอง ป้องกันสตรีมิให้ถูกข่มเหงรังแก หลักการข้อนี้มุ่งถึงการป้องกันละเมิดสิทธิสตรีซึ่งสังคมดั้งเดิมถือว่า สตรีนั้นไม่ค่อยมีปากมีเสียงหรือมีบทบาทในสังคมแต่อย่างไรก็ตาม สตรีก็มีบทบาทในครอบครัว หากสตรีได้รับการคຸ້ມครองก็อาจจะกระทบ กระเทือนถึงความดีงามภายในสังคมได้

(๖) การให้ความเคารพบูชาสักการะเจดีย์ ปุชนียสถาน ปุชนียวัตถุ อนุสาวรีย์ประจำชาติ อันเป็นเครื่องเตือนความทรงจำ เราใจให้ทำความดีเป็นศูนย์รวมจิตใจทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชาติ ไม่ปล่อยยให้ประเพณีหรือการบูชาต่างๆ ที่เคยกระทำต่อปุชนียสถานเหล่านั้นสูญหายไป

(๗) การให้การอารักขา บำรุง คຸ້ມครอง ป้องกัน อันชอบธรรมแก่สมณพราหมณ์ นักบวช ผู้ทรงศีลธรรมอันบริสุทธิ์ ผู้เป็นตัวอย่างที่ดีทางศีลธรรม และขอให้ตั้งใจไว้ว่าท่านที่ทรงคุณธรรมเหล่านั้นที่ยังไม่มา พึงมาสู่แว่นแคว้น ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข ข้อนี้เป็นการชี้ให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของสถาบันศาสนา อันเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน หากผู้ปกครอง หรือผู้บริหารบ้านเมืองไม่ให้ความสำคัญ ถือว่าขาดสรรพกำลังในการช่วยบริหารบ้านเมืองให้เกิดสันติสุขร่มเย็น

๑๐) ทศพิธราชธรรม หมายถึง ธรรมของพระราชาหรือคุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง จำนวน ๑๐ ประการ ผู้ปกครองในฐานะผู้ครองเรือน พึงประพฤติตนตามหลักทศพิธราชธรรมทุกประการ ในมหาสังฆาตถก กล่าวไว้ดังนี้ “เราพิจารณาเห็นอนาคตอันยาวนานก็หาไม่ พญาหงส์ เราดำรงอยู่ในธรรม ๑๐ ประการ จึงไม่สะดุ้งกลัวปรโลก คือ ๑. ทาน ๒. ศีล ๓. การบริจาค ๔. ความ

^{๑๒} ที.ม. (ไทย) ๑๑/๓๔/๗๘-๘๐.

ชื่อตรง ๕. ความอ่อนโยน ๖. ความเพียร ๗. ความไม่โกรธ ๘. ความไม่เบียดเบียน ๙. ความอดทน ๑๐. ความไม่คลาดธรรมดา (ความไม่ขัดเคือง)”^{๑๓}

หลักธรรมข้อนี้ นับว่าเป็นคุณธรรมประจำจิตใจของพระราชา และผู้บริหารหรือผู้ปกครองรัฐหรือประเทศชาติ รวมถึงผู้นำผู้ปกครองผู้สงเคราะห์ทุกระดับชั้นในสังคม มีอยู่ ๑๐ ประการ^{๑๔} คือ

(๑) ทาน การให้ปัน การช่วยเหลือ เกื้อกูล อนุเคราะห์ให้ผู้ได้ปกครองของตนให้มีการดำรงชีวิตที่ดี ไม่อดอยาก รวมถึงการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ที่แสดงออกถึงการเผื่อแผ่แบ่งปันแก่บุคคลผู้ด้อยโอกาสในสังคมอีกด้วย

(๒) ศีล การประพฤติปฏิบัติตนให้ดีงาม ประกอบด้วยความสุจริตทางกายวาจาและใจให้ดีงาม เรียบร้อย ถูกต้องตามกฎหมายวินัยของสังคม เพื่อเป็นแบบอย่างและเป็นที่เคารพ นับถือของประชาชนหรือผู้อยู่ใต้ปกครอง

(๓) ปริจาคะ การเสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สุขของส่วนรวม ยอมเสียสละความสุขส่วนตนเข้าไปรับภาระหน้าที่ดำเนินงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชน หมู่คณะหรือประเทศชาติ ข้อนี้เป็นการมุ่งถึงความเสียสละไม่เห็นแก่ตัวนั่นเอง

(๔) อาชวะ ความซื่อตรง การกระทำในสิ่งที่เป็นภาระหน้าที่ของตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ซื่อตรง จริ่งใจต่อประชาชน หลักธรรมนี้มุ่งถึงความซื่อตรงต่อตนเองและบุคคลอื่น คลอดถึงหน้าที่การงานด้วยความสุจริตจริงใจทั้งต่อหน้าและลับหลังไม่หลอกลวงประชาชนหรือ ผู้ใต้ปกครอง มีความจงรักภักดีต่อสถาบันและประเทศชาติ

(๕) มัทวะ ความอ่อนโยน การปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพ อ่อนโยนไม่ถือตัว เย่อหยิ่ง มีอัธยาศัยไมตรีที่ดีงาม พร้อมทั้งจะรับฟังคำแนะนำตักเตือนจากผู้อื่น อันจะส่งผลให้ได้รับความจงรักภักดีจากประชาชนและผู้ใต้บังคับบัญชา

(๖) ตปะ ความทรงไว้ซึ่งอำนาจ เดช หรือธรรมอยู่ในตัว ที่คอยกำกับยับยั้งจิตใจไม่ให้ปล่อยให้ความชั่วอกุศลกำเริบ เป็นอำนาจที่ปราบจิตใจของผู้ปกครองให้ดำรงอยู่ในทำนองคลองธรรม ไม่หลงไหลหมกมุ่นอยู่ในกามคุณ จนหลงลืมความมุ่งมั่นในการกระทำภารกิจของตนให้สมบูรณ์

(๗) อักโกธะ ความไม่ถือโกรธ ความมีเมตตาธรรมประจำจิตใจ กระทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยยึดหลักเหตุผลเพื่อระงับความโกรธ ความขุ่นเคือง มีความรักปรารถนาดีต่อประชาชนหรือ ผู้ใต้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ

(๘) อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน ไม่บีบบังคับ กดขี่ข่มเหง ให้ประชาชนผู้อยู่ภายใต้การปกครองของตนได้รับความเดือดร้อนโดยปราศจากเหตุผล ตลอดจนการบริหารกิจการต่างๆ ให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม เช่น ไม่เก็บภาษีขูดรีด ไม่ใช้แรงงานจนเกินขนาด ไม่หลงระเหิรในอำนาจขาดความเมตตากรุณา ในทางกลับกันจะต้องมีความกรุณาช่วยเหลือให้ประชาชน ผู้อยู่ใต้ปกครองให้พ้นจากทุกข์ และมีความสุขความเจริญ

(๙) ขันติ ความอดทน อดกลั้น รู้จักข่มใจตนเอง ไม่ท้อแท้เหน็ดเหนื่อยกับอุปสรรคต่างๆ ที่มากระทบกระทั่งกับการปฏิบัติภารกิจหน้าที่ของตน มีสติคอยควบคุมจิตใจให้คงที่อยู่กับปกติ

^{๑๓} พ.ชา.ทสก. (ไทย) ๒๘/๑๓๕-๑๓๖/๑๑๒.

^{๑๔} พ.ชา. (ไทย) ๒๘/๒๔๐/๖๒.

ไม่ให้กำเริบอ่อนไหวในเมื่อเผชิญกับปัญหา แม้จะหนักหนาใดก็ต้องอดทนเพื่อให้สำเร็จลุ่วงได้ด้วยดี หลักธรรมข้อนี้เป็นการแสดงออกถึงความเข้มแข็งกล้าหาญและอดทนต่อทุกสถานการณ์

(๑๐) อวิโรธนะ คือ ความไม่ผิดไปจากธรรม ความไม่คลาดเคลื่อนจากธรรม วางตนเป็นหลักหนักแน่นในธรรม ไม่หวั่นไหวไปตามลาภสักการะและถ้อยคำดี-ร้าย มีความเที่ยงธรรมและรักษาระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนประเพณีอันดีงามไว้ มั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรม คือความเที่ยงธรรมที่ดี นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามที่ดี มีจิตใจมั่นคงไม่หวั่นไหวด้วยอำนาจของอคติ

ในหลักธรรม ๑๐ ประการนี้ วัตรปฏิบัติที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนโดยตรงได้แก่ ทาน และการบริจาค (จาคะ) ซึ่งทั้งสองข้อปรากฏอยู่ในขรรยาวาสธรรม ๔ หรือธรรมสำหรับผู้ครองเรือนทั่วไป คือหลักจาคะหรือการบริจาคซึ่งเป็นคำสอนสำหรับคฤหัสถ์ที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์สังคมโดยตรง ซึ่งจาคะหมายถึง ความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้าง พร้อมทั้งจะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว หลักธรรมที่ว่าด้วยการบริจาคเป็นคำสอนให้ฆราวาสละความตระหนี่ ละของของตน รู้จักการเสียสละ กล้าบริจาค โดยคิดถึงประโยชน์ของผู้อื่น ในพระไตรปิฎกมีคำสอนสำหรับผู้ครองเรือนที่สัมพันธ์กับการบริจาค นั่นคือคำสอนเรื่อง การหาทรัพย์และการใช้ทรัพย์ พระพุทธเจ้ามิได้ทรงสอนให้ละทิ้งการแสวงหาทรัพย์อย่างสิ้นเชิง เพราะยังทรงคำนึงถึงการดำเนินชีวิตของผู้ครองเรือน แต่ทรงสอนให้ผู้ครองเรือนประกอบอาชีพที่ถูกต้องเหมาะสม มีหลักในการหาทรัพย์ รู้จักใช้ทรัพย์ แบ่งปันทรัพย์ และบริจาคทรัพย์ ผู้ครองเรือนต้องรู้ตระหนักรู้ด้วยว่า การมีทรัพย์มิใช่เป็นจุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงอุปกรณ์สำหรับสนับสนุนการหาสิ่งที่ดีงามเพื่อชีวิตและผู้อื่นแล้ว พึงทราบขอบเขตแห่งคุณค่าของทรัพย์สมบัติ และการที่จะต้องแสวงหาสิ่งอื่นที่มีคุณค่าสูงยิ่งขึ้นต่อไปด้วย

จะเห็นได้ว่า การนำเอาหลักพระพุทธธรรมมาปรับประยุกต์ให้เหมาะสมสอดคล้องกับงานด้านสาธารณสงเคราะห์ก็จะช่วยพัฒนาในการปฏิบัติงานด้านสาธารณสงเคราะห์เท่ากับเป็นการพัฒนาจิตใจและการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานสูงขึ้น นับว่าเป็นการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ เพราะงานด้านสาธารณสงเคราะห์เป็นงานที่แสดงถึงความไม่เห็นแก่ตัว ความไม่โลภในตัวเองบุคคลนั้นๆ พระสงฆ์ทุกรูปต้องทำหน้าที่ต้องมีความพร้อมที่จะสละเวลา หรือทรัพย์สินส่วนตัวเพื่อประโยชน์ต่อสังคมต่อไป ดังนั้น หลักพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาจึงมีส่วนสำคัญในการอุปการะ สนับสนุน ส่งเสริม งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในภาวะการณ์ในปัจจุบัน การสงเคราะห์เป็นหลักสำคัญในการดำรงชีวิตอยู่ของสังคมมนุษย์ เป็นกิจกรรมที่ทำมาตั้งแต่บรรพชนของมนุษยมานานมาแล้ว แต่เป็นลักษณะของการช่วยเหลือเกื้อกูลที่อยู่ในวงแคบ นั่นคือการจำกัดอยู่เฉพาะในครอบครัวหรือในระบบเครือญาติ และในชุมชนเล็ก ๆ ของชุมชนนั้น ๆ ตามแต่สภาพของงาน การวางแผนการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติจริงเป็นเรื่องที่ควรศึกษา ผู้วิจัยศึกษาการวางแผนการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ ดังนี้

๓.๒ แผนการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์

การทำงานสาธารณะสงเคราะห์นั้น ต้องมีการวางแผนประชุมปรึกษาแผนงานที่จะทำลงไป เพื่อให้งานดำเนินไปได้ด้วยดี กำหนดแนวทางให้ชัดเจนสามารถใช้ทรัพยากรบุคคลได้ หรือวัสดุที่จำเป็น และทุนในการดำเนินงาน โดยมีการจัดการบริหารดังนี้ ดังนี้

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^{๑๕} กล่าวถึง การบริหารเป็นวิธีการทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (Getting Things Done Through Other People) และกล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี ๕ ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษว่า “POSDC” ดังนี้ คือ

(๑) P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

(๒) O คือ Organizing หมายถึง คือ การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

(๓) S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่การพัฒนาบุคลากรและการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

(๔) D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ

(๕) C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

การปฏิบัติงานที่สำคัญต้องมีนโยบาย คือ แผนที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล รู้จักมอบหมายงานให้เหมาะกับบุคลากรที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และดูแลอย่างทั่วถึง แม้จะอยู่ในครอบครัวเดียวกันก็บริหารจัดการให้สมาชิกภายในครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นการวางแผนการบริหารที่ดี ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในปตตกัมมสูตรว่า

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ย่อมบำรุงตนเอง มารดา บิดา บุตร ภรรยาทาส กรรมกร คนรับใช้ มิตร และอำมาตย์ให้เป็นสุข บริหารให้เป็นสุขโดยชอบด้วยโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วย ความขยันหมั่นเพียรเก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรงอาบเหงื่อต่างน้ำประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม นี่เป็นฐานะที่ ๑ ที่อริยสาวกนั้นถึงแล้ว ถึงโดย สมควร ใช้สอยตามเหตุ ทรัพย์สินต่าง ๆ ที่แสวงหามาได้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ หากมีการจัดการวางแผนบริหารที่ดี ในเบื้องต้นด้วยการดูแลตนเองให้ได้ดีเสียก่อน และสงเคราะห์ให้สมาชิกในครอบครัว ตลอดจนบ่าวไพร่ หรือญาติมิตรให้ได้รับความสุขอย่างทั่วถึง เพราะทรัพย์สินเหล่านั้นหา มาได้ด้วยพลกำลังและความขยันของตนที่ได้มาด้วยความชอบธรรมรู้จักจ่ายอย่าง ประหยัด ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดเป็นการวางแผนบริหารที่ดียิ่ง การช่วยเหลือ

^{๑๕} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีในการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓-๕.

สาธารณะสงเคราะห์เป็นภารกิจที่สำคัญของพระพุทธศาสนา เพื่อจะช่วยเหลือสังคมให้สูงขึ้น โดยนำหลักพระมหากรุณาคุณของพระพุทธเจ้ามาสู่การปฏิบัติด้วย ทั้งนี้จะเห็นความสำคัญในข้อนี้ได้จากที่พระพุทธเจ้าดำรัสอันเป็นปฐมโอวาทก่อนที่พระพุทธเจ้าจะส่งให้พระสาวกออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชนซึ่งมีความว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทเวดาและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด” ^{๑๖}

ทรัพย์สินต่าง ๆ ที่แสวงหามาได้ด้วยความรู้ที่ใจ หากมีการจัดการวางแผนบริหารที่ดี ในเบื้องต้นด้วยการดูแลตนเองให้ดีเสียก่อน และสงเคราะห์ให้สมาชิกในครอบครัวตลอดจนบ่าวไพร่หรือญาติมิตรให้ได้รับความสุขอย่างทั่วถึง เพราะทรัพย์สินเหล่านั้นหามาได้ด้วยพลังและความขยันของคนที่ได้มาด้วยความชอบธรรมรู้จักจ่ายอย่างประหยัด ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดเป็นการวางแผนบริหารที่ดียิ่ง การช่วยเหลือสาธารณะสงเคราะห์เป็นภารกิจที่สำคัญของพระพุทธศาสนา เพื่อจะช่วยเหลือสังคมให้สูงขึ้นโดยนำหลักพระมหากรุณาคุณของพระพุทธเจ้ามาสู่การปฏิบัติด้วย ทั้งนี้จะเห็นความสำคัญในข้อนี้ได้จากที่พระพุทธเจ้าดำรัสอันเป็นปฐมโอวาทก่อนที่พระพุทธเจ้าจะส่งให้พระสาวกออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชนซึ่งมีความว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทเวดาและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด” ^{๑๗}

การวางแผนออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้านั้น หากพิจารณาอย่างละเอียดแล้วก็จะเห็นได้ว่าเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อความพร้อมประสิทธิภาพในการปฏิบัติการกิจ กล่าวคือ หากจะปฏิบัติการกิจเพื่อผู้อื่นให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ต้องพัฒนาตัวเองให้มีความสมบูรณ์พร้อมเสียก่อน คือ การทำตนให้สามารถเป็นที่พึ่งหรือช่วยเหลือตนเองได้แล้ว จึงเข้าไปช่วยเหลือหรือแนะนำผู้อื่นได้

ในการวางแผนทางพระพุทธศาสนานั้นพระพุทธเจ้า ทรงวางแผนในเบื้องต้นในครั้งบวชให้ท่านอัญญาโกณฑัญญะ หนึ่งในพระปัญจวัคคีย์ได้ดวงตาเห็นธรรม ขอบวชเป็นพระรูปแรกในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงประทานการอุปสมบท ด้วยพระดำรัสว่า “เธอจงมาเป็นภิกษุเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” ^{๑๘} พระพุทธเจ้าทรงกำหนดให้ผู้ที่เข้ามาบวชมีเป้าหมายเดียวกัน คือ มุ่งปฏิบัติเพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์ โดยผู้บริหารต้องมีสายตาที่กว้างไกล ^{๑๙} เพราะวิสัยทัศน์ทำให้ผู้บริหารวาดภาพจุดหมายได้ชัดเจน และใช้การสื่อสารให้สมาชิกยอมรับ เพื่อเข้าสู่จุดหมายปลายทาง ที่วางแผนไว้

^{๑๖} วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๑๗} วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๑๘} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๘/๑๔๖.

^{๑๙} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีในการบริหาร, หน้า ๔-๒๑.

ดังนั้นพัฒนาการสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์นั้น จึงเป็นการจัดให้เป็นงานสาธารณสงเคราะห์ในด้านจิตใจ ตามหลักไตรสิกขา และด้านวัตถุ เพื่อให้ชาวบ้านได้มีอาชีพและลดต้นทุนเพิ่มผลผลิตในการทำนาข้าว ทายกทายิกาของวัดหรือประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลสวาย วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้านและบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ของวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ การสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่ทางวัดพึงทำได้^{๒๐}

การสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน พระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชน การรับบริจาคสิ่งของต่าง ๆ ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัตินั้น พระสงฆ์จึงเป็นผู้รับบริจาคจากผู้มีศรัทธาในการช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาส ถือว่าพระสงฆ์มีใจบริสุทธิ์เมื่อมีผู้คนบริจาคมาก็นำไปจัดตามเจตนาของผู้บริจาค และเพื่อสงเคราะห์ญาติโยมผู้ที่ไม่มื้ที่ทำกิน ประกอบสัมมาอาชีพให้มีที่ดินทำกินส่งเสริมสนับสนุนลูกหลานให้มีการศึกษา เติบโตเป็นพลเมืองของชาติที่ดีมีคุณภาพ และเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นการพัฒนาชาติที่ยั่งยืน งานสาธารณสงเคราะห์เป็นงานสำคัญของคณะสงฆ์เป็นกิจการอันหนึ่งของคณะสงฆ์เช่นเดียวกับการสงเคราะห์ด้านอื่นๆ ซึ่งวิธีการดำเนินงานนั้น จะต้องเป็นไปในระเบียบของมหาเถรสมาคม และในอำนาจหน้าที่ของบทบาทพระสงฆ์ จึงกล่าวได้ว่า การสงเคราะห์เป็นกิจการของคณะสงฆ์โดยแท้ บิดาชอบเล่นการพนัน เพราะคิดว่าจะเอาเงินที่ได้จากการพนันมาเลี้ยงครอบครัว พอเล่นการพนันเสียก็ต้องขยืมเงินเพื่อน ทำให้มีหนี้สินรุงรัง เป็นต้น จากปัญหาเหล่านี้ทำให้นักสังคมสงเคราะห์จะต้องให้การสงเคราะห์อยู่ตลอดเวลา ความสำคัญของการกิจทางด้านการสาธารณสงเคราะห์นั้นเป็นการแสดงบทบาทของภิกษุสงฆ์ในด้านการสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์โดยมีภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ เพราะภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมามีภิกษุสงฆ์ก็ได้รับไปทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยบุคคลผู้ขาดแคลน

การที่รัฐบาลได้กำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ มาจนถึงปัจจุบัน ทำให้พระสงฆ์มีบทบาทและส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชน การจัดระเบียบสังคม การบำรุงขวัญและการบริการด้านต่างๆ โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นศูนย์รวมของจิตใจ เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำและชักชวนประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เป็นต้น เป็นการสร้างบทบาทให้สอดคล้องกับหน้าที่ของพระสงฆ์ ทั้งนี้ภารกิจของพระสงฆ์ได้มาจากความเข้าใจปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม พยายามปรับบทบาทให้สถาบันศาสนากับวัด เป็นประโยชน์ต่อสังคม งานสาธารณสงเคราะห์นั้น เป็นงานที่จะต้องรวมใจกันในการช่วยเหลือเกื้อกูลบุคคลซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วบนทอนการดำรงชีวิตตามปกติสุขของมนุษย์งานสาธารณสงเคราะห์มีความสำคัญในฐานะเป็นการพัฒนาสังคมให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหลายประการด้วยกันคือ ๑) การพัฒนาทางด้านกายภาพ ๒) การพัฒนาด้านสังคมหรือทางด้านศีลธรรม ๓) การพัฒนาทางด้านจิตใจหรือทางด้านอารมณ์ ๔) การพัฒนาทางด้านสติปัญญา

^{๒๐} พระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญญาสิริ), การจัดสาธารณูปการและสาธารณะสงเคราะห์ของวัด, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๘), หน้า ๑๔.

๓.๒.๑ การวางแผนดำเนินงานสาธารณะสงเคราะห์

เพื่อให้การดำเนินงานสาธารณะสงเคราะห์บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ จึงมีความจำเป็น ผู้ที่รับผิดชอบ หรือพระสงฆ์เถระผู้ใหญ่หรือเจ้าเจ้าอาวาสวัดนั้น ๆ จะต้องใช้อำนาจดุลยพินิจ สถานการณ์หรือมองภาพของผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ ในการที่จะเข้าไปช่วยเหลือผู้ที่ประสบภัย เหล่านั้นอย่างไร ในการเริ่มต้นเข้าไปช่วยเหลือให้ได้ตามสภาพความเป็นจริงให้ได้ ผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ ที่มองกว้าง คิดไกล และใฝ่สูง^{๒๑} โดยมีการวางแผนล่วงหน้าไว้อย่างดีและรอบคอบ เพราะการวางแผน เป็นการทำนายอนาคตด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้ ดำเนินไปด้วยความราบรื่น การวางแผนมีดังต่อไปนี้

(๑) การวางระเบียบเกี่ยวกับการรับผู้มาขอรับบริการเข้าสู่ระบบของการช่วยเหลือ ตลอดจนการกำหนดระเบียบวิธีการช่วยเหลือในกรณีต่าง ๆ รวมทั้งกำหนดระยะเวลาของการช่วยเหลือ การติดตามและการประเมินผล จนถึงวาระสุดท้ายของช่วยเหลือ

(๒) แบ่งหน้าที่ให้แก่ผู้ที่มีส่วนร่วมที่ปฏิบัติงาน โดยปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์จะ เหตุการณ์ฉุกเฉินเฉพาะหน้า และกรณีที่ต้องใช้เวลาให้การสงเคราะห์ในระยะยาว จึงต้องแบ่งหน้าที่ให้ เป็นชุดปฏิบัติงานฉุกเฉินที่สามารถปฏิบัติงานได้ทันทั่วทั้งที่และรวดเร็ว เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์เฉพาะ หน้า ส่วนชุดปฏิบัติงานช่วยระยะยาว ซึ่งจะใช้ในกรณีผู้ที่มาขอรับใช้บริการมีปัญหาที่จำเป็นต้อง ให้บริการสงเคราะห์อันยืดเยื้อยาวนาน จนกว่าเขาจะอยู่ในสภาพที่พึ่งตนเองได้

(๓) แผนเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่พึงจัดขึ้นในการสงเคราะห์ กำหนดเวลาในการ ปฏิบัติกิจกรรมนั้น ๆ ตามเวลาและโอกาส เพื่อส่งเสริมให้พระสงฆ์มีการตื่นตัวตามกิจกรรมที่ปฏิบัติ

(๔) แผนในการจัดหา การใช้จ่ายเงิน วัสดุอุปกรณ์ การเก็บรักษา การเบิกจ่าย การ จัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายวัสดุสิ่งของ ให้อยู่ในสภาพที่ถูกต้องเหมาะสมและปลอดภัย

(๕) แผนปฏิบัติกับผู้มารับบริการเฉพาะกรณี และการจัดทำสารบบผู้มาใช้บริการ

(๖) แผนในการแก้ปัญหาของการปฏิบัติงาน เช่น กรณีที่เกินความสามารถของตน จะต้องวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไว้

(๗) แผนในการประสานงานกับหน่วยงานที่เป็นเครือข่ายซึ่งจัดบริการที่เหมือน ไกลเคียง หรือเหนือกว่า เพื่อประโยชน์ในการส่งต่อกรณีปริมาณผู้ใช้บริการมีจำนวนมาก จะให้บริการ ได้ หรือกรณีที่เกินความสามารถในการให้บริการที่จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์เครื่องมือเข้าช่วย หรือเทคนิค ที่เหนือกว่า

(๘) แผนในการจัดฝึกอบรมผู้ร่วมปฏิบัติงานก่อนทำหน้าที่ เพื่อให้มีความรู้ความ เข้าใจในหน้าที่ของตนอันจำเป็นต้องปฏิบัติ เพื่อมิให้เกิดความผิดพลาดบกพร่อง หรือผิดน้อยที่สุด^{๒๒}

^{๒๑} รัถยา สารธรรม, **หลักคิดสู่ความเป็นผู้นำ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๕๐), หน้า ๔๓.

^{๒๒} ประดิษฐ์ ดีเลิศ, **ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการสังคมสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา, วิทยานิพนธ์พุทธ- ศาสตรดุษฎี**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕). หน้า บทคัดย่อ.

การวางแผนงานเป็นเรื่องที่สำคัญในงานสาธารณะสงเคราะห์ เพราะเป็นการวางนโยบายที่จะทำงานไว้ล่วงหน้าช่วยให้งานสาธารณะสงเคราะห์สามารถดำเนินไปได้อย่างดีและแบ่งบุคลากรให้ถูกกับงานที่ตนถนัด เป็นการจัดระบบงานเพื่อให้รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และแก้ปัญหาเฉพาะได้ การจัดฝึกอบรมพนักงานให้เข้าใจในบทบาทและหน้าที่เพื่อป้องกันการผิดพลาดในบางกรณีที่เกิดขึ้นมาโดยไม่ตั้งใจ

๓.๒.๒ การจัดการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์

การจัดการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ต้องใช้หลักการทางพระพุทธศาสนา โดยยึดหลักธรรมาธิปไตยตัดสินใจทุกอย่างด้วยธรรมเป็นสำคัญด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้บริหารต้องประพฤติธรรมและใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร^{๒๓} และที่สำคัญในการบริหารนอกจากการวางแผนที่ดีแล้วก็อยู่ที่การควบคุมดูแลและสั่งการ อันเป็นกิจกรรมในการทำหน้าที่บริหารงานของผู้บริหารที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางที่ต้องการและนำไปสู่เป้าหมายที่ถูกต้อง ฉะนั้นการควบคุมดูแลและสั่งการในงานสาธารณะสงเคราะห์จึงเป็นเรื่องที่สำคัญ ดังนี้

(๑) ด้านปริมาณงาน คือ การควบคุมจำนวนของชิ้นงาน ที่ทำตามมาตรฐานเวลาที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด

(๒) ด้านคุณภาพของงาน คือ การควบคุมดูแลด้านผลงานที่เกิดขึ้นให้ได้มาตรฐานด้านคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยนำมาวิเคราะห์เทียบกับมาตรฐานงานที่ได้ตั้งไว้ การเทียบเคียงอาจใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ทางจิตวิทยา หรือสถิติเข้าช่วย เช่น ในกรณีถูกอุทกภัย วาตภัย เป็นต้น หรือการช่วยเหลือผู้ที่อดอยากขาดแคลนว่า บุคคลผู้นั้นช่วยเหลือตนเองได้มากน้อยเพียงใด

(๓) ด้านเวลา ได้แก่การควบคุมดูแลการทำงานตามเวลาของผู้ร่วมทีมปฏิบัติงาน การเลิกงานของผู้ปฏิบัติงาน ตลอดจนความรวดเร็วในการออกปฏิบัติงาน

(๔) ด้านค่าใช้จ่ายได้แก่ การควบคุมดูแลการใช้จ่ายในการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด

(๕) ด้านกระบวนการทำงาน คือ การควบคุมกระบวนการทำงานให้ดำเนินไปตามระบบอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ให้ขัดข้อง หรือชะงักในระหว่างปฏิบัติงาน^{๒๔}

การจัดการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์เป็นงานที่ช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ด้วยกันและเป็นการที่ต้องเสียสละแรงงาน แรงทรัพย์ในเบื้องต้น ต้องมีหัวหน้าคอยการควบคุมดูแล เพื่อให้งานนั้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานสากล เวลาการทำงานก็ให้ต้องสม่ำเสมอทั้งเวลาเข้าปฏิบัติงาน และหลักปฏิบัติงานต้องมีการควบคุมดูแลค่าใช้จ่าย เพื่อให้งานได้ดำเนินดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย พัฒนาด้านจิตใจให้ชาวบ้านรับศีลและรักษาศีล สมาธิ และปัญญาในเบื้องต้น เพื่อเป็นการไม่ประมาทในชีวิต สอนให้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีสติ มีสมาธิ ในการปฏิบัติงานการพัฒนาชุมชนเน้นให้

^{๒๓} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิถิบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๒.

^{๒๔} ประดิษฐ์ ดีเลิศ, “ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการสังคมสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา, **วิทยานิพนธ์พุทธ-ศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า บทคัดย่อ.

ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ จนเกิดกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ตามมา โดยอาศัยหลักธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นต้นนำ ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ความเสียสละ ความสามัคคี มองเห็นประโยชน์ร่วมกันของคนในชุมชน ดังผู้วิจัยได้ศึกษาการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ต่อไป ดังนี้

๓.๓ บทบาทของวัดในด้านงานสาธารณสงเคราะห์จังหวัดศรีสะเกษ

วัดมีบทบาทสูงอย่างมากในการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ เป็นสถานที่อำนวยความสะดวกในหลาย ๆ ด้าน ทั้งงานด้านเชิงรับ เชิงรุกเพื่ออำนวยความสะดวกให้ประชาชนได้พึ่งพิงอาศัย ยามที่ได้รับผลกระทบจากภัยที่เกิดจากธรรมชาติ วัดเป็นแหล่งสำคัญในการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ ดังผู้วิจัยศึกษาสาธารณสงเคราะห์ภัยที่เกิดจากธรรมชาติในจังหวัดศรีสะเกษ ดังนี้

๓.๓.๑ คณะสงฆ์กับสาธารณสงเคราะห์ภัยจากธรรมชาติ

อัคคีภัย วาตภัย อุทกภัย เป็นภัยที่เกิดจากความประมาท หรือไม่ประมาทก็ตาม คณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษต้องยื่นมือเข้าไปช่วยในเบื้องต้น เพื่อบรรเทาทุกข์ของผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยเหล่านั้น คณะสงฆ์ที่ประกอบไปด้วยเจ้าคณะอำเภอเขวาสันธุ์ และเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาสต่าง ๆ ในเขตการปกครองต้องร่วมมือกันช่วยชบน้ำตาประชาชน จากหนักให้กลายเป็นเบา ดังคำสัมภาษณ์ของท่านเจ้าคณะอำเภอกล่าวว่า “ทุกข์ของชาวบ้าน ที่โดนไฟไหม้บ้านเหลือแต่เสา เป็นความทุกข์ที่หมดอาลัยตายอยาก เพราะทรัพย์สินเงินทองที่สะสมมาทั้งชีวิตตกอยู่บนกองไฟไหม้หมด เหลือแต่เสาไว้ดูต่างหน้า เป็นทุกข์ยากที่จะพรรณนาได้”

งานสาธารณสงเคราะห์ เพื่อพัฒนาประชาชนและสังคม เป็นความสำคัญ ของพระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในชุมชนนั้น ๆ ชนบทยังมีชาวบ้านยากจนอยู่เป็นจำนวนมาก พระสังฆาธิการในทุกระดับ จึงมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนงานด้านสาธารณสงเคราะห์ ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่าง องค์การสงฆ์ วัด และชาวบ้านชุมชน หน่วยงานของรัฐ และหน่วยงานเอกชน พัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน ที่คณะสงฆ์ได้ปฏิบัติมานั้นเป็นการพัฒนาจิตใจสงบ รู้จักการเสียสละเพื่อผู้อื่นและส่วนรวมก่อนที่จะพัฒนาวัตถุภายนอก ๑) ยึดหลักการพึ่งพาตนเอง ดังคำบาลีว่า อตตาทิ อตโน นาโถ ตนแลเป็นที่พึ่งของตน พึ่งตนเองทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความสุขในใจของตน ๒) มีความซื่อสัตย์สุจริต ในการดำเนินโครงการต่าง ๆ ซึ่งมีความสำคัญมาก หากมีการทุจริตเกิดขึ้นการพัฒนาก็ไม่ประสบผลสำเร็จ และสิ่งที่ไม่ดีตามมาอีกมากมาย ภัยธรรมชาติมีแต่จะร้ายแรงขึ้นทุกวัน เนื่องจากระบบนิเวศน์แปรเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา พระพุทธศาสนาสนับสนุนการเข้าไปมีหน้าที่และบทบาทในสังคมของพระภิกษุสงฆ์ และยกย่องการกระทำที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขต่อสาธารณชน กล่าวคือ ในนิทานธรรมบท เรื่องที่กล่าวถึงต้นกำเนิดของพระอินทร์หรือท้าวผกวนได้มีข้อความที่แสดงว่าการปรับปรุงท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าหรือที่เรียกกันในสมัยนี้ว่าการพัฒนาชุมชนและสังคมนั้นเป็นงานที่ได้กระทำมาตั้งแต่ในอดีต โดยพระอินทร์หรือที่เชื่อกันในคติทางพระพุทธศาสนาว่าเป็นพระโพธิสัตว์ชาติหนึ่งของพระพุทธเจ้า ในสมัยที่เกิดเป็นมนุษย์ชื่อ มัชฌมานพ ได้นำผู้คนให้การพัฒนาท้องถิ่นด้วยการทำความสะอาดสถานที่ต่างๆ สร้างถนนหนทาง ศาลาที่พักคนเดินทาง ขุดบ่อน้ำกินน้ำใช้ สร้างสะพานและสิ่งอันเป็นสาธารณประโยชน์อื่นๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งบุญ

กุศลที่เกิดจากการทำงานดังกล่าว ได้ส่งผลให้หม้ฆมานพและคนอื่นๆ ได้ขึ้นไปเสวยสุขบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เป็นการตอบแทน

อย่างไรก็ดีงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในปัจจุบันที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ การเผยแผ่ธรรมะหรือสอดแทรกธรรมะผ่านการพัฒนา เพื่อให้ญาติโยมมองเห็นว่าธรรมะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง จากนั้นามธรรมให้เป็นรูปธรรม เป็นการพัฒนาที่สมบูรณ์ คือ การพัฒนาวัตถุไปพร้อมกับการพัฒนาจิตใจ เนื่องจากปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของโลกเร็วมาก สิ่งที่ไม่ดีตามมาอีกมากมาย ภัยธรรมชาติมีแต่จะร้ายแรงขึ้นทุกวัน เนื่องจากระบบนิเวศน์แปรเปลี่ยนอยู่ตลอด

การปฏิบัติสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษ วันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑ ที่ผ่านมามีอศศิกัย หมายถึง ภัยอันตรายอันเกิดจากไฟที่ขาดการควบคุมดูแล ทำให้เกิดการติดต่อกลุกลามไปตามบริเวณ ที่มีเชื้อเพลิงเกิดการลุกลไหม้ต่อเนื่อง สภาวะของไฟจะรุนแรงมากขึ้นถ้าการลุกลไหม้ที่มีเชื้อเพลิงหนุนเนื่อง หรือมี ไอของเชื้อเพลิงถูกขับออกมาความความร้อนแรงก็จะมากยิ่งขึ้น สร้างความสูญเสียให้ทรัพย์สินและชีวิต สาเหตุของการเกิดอศศิกัยจนทำให้เกิดการลุกลามเกิดเพลิงไหม้ขนาดใหญ่นั้น อาจเกิดได้ ๒ ลักษณะใหญ่คือ

- สาเหตุของอศศิกัยอันเกิดจากความตั้งใจ เช่น การลอบวางเพลิงหรือการก่อวินาศกรรม ซึ่งเกิดจากการจงใจอันมีมูลสาเหตุจงใจที่ทำให้เกิดการลอบวางเพลิง อาจเนื่องมาจากเป็นพวกโรคจิต สาเหตุของอศศิกัยอันเกิดจากความประมาท ขาดความระมัดระวัง

- ขาดความระมัดระวังในการควบคุมเชื้อเพลิงขาดความระมัดระวังการใช้ไฟและความร้อน

จะเกิดจากสาเหตุใดก็ตาม คณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษก็พร้อมใจสามัคคีช่วยกันสงเคราะห์เพื่อให้ญาติโยมพ้นจากความทุกข์โศก อันเกิดจากภัยทั้งหลายเหล่านั้น ด้วยการมอบปัจจัยสี่ คือ เสื้อผ้า อาหาร ยารักษาโรค และเงินทองสำหรับเป็นทุนปลูกบ้านหลังใหม่เป็นที่อาศัยถาวรสำหรับหลบนอนต่อสู่ความลำบากต่อไป

ดังนั้นการช่วยเหลือสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในประเทศไทยทุกพื้นที่เมื่อประชาชนเดือดร้อนจากภัยใด ๆ ก็ตามคณะสงฆ์ไม่นิ่งดูตาย ฝน น้ำท่วม ไฟไหม้ ลมพายุพัดถล่มบ้านเรือน คณะสงฆ์ยื่นมือเข้าไปช่วยเหลือบนความเมตตากรุณา ไม่หวังผลกำไรตอบแทน ช่วยเพื่อเขาพ้นจากสภาพที่ทุกข์ทรมาน ให้ได้รับแต่สิ่งที่ดีเข้ามาในชีวิต แม้สิ่งของจะเล็กน้อยก็เกิดประโยชน์ได้องค์กรคณะสงฆ์จะได้เปรียบกว่าการพัฒนาชุมชนของรัฐ เนื่องจากต้องจ่ายค่าแรงงานเป็นตัวกำหนด แต่การพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ใช้วิธีพัฒนาจิตให้สงบและการเทศนาสอนให้จิตอ่อนโยนมีจิตอาสาพัฒนาชุมชนอย่างเต็มใจไม่มีค่าแรงงานให้ และอบรมคุณธรรมจริยธรรมตามโครงการที่มีเข้ามาใหม่ทุกครั้งที่มีโอกาสอำนวย การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

๓.๓.๒ คณะสงฆ์กับสาธารณสงเคราะห์ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

ในจังหวัดศรีสะเกษได้ชื่อว่ามีโบราณสถานวัตถุที่เป็นศิลปะขอมโบราณตั้งอยู่มาก ภูเขาวิหารผาหม้ออีแดง ล้วนแต่เป็นศิลปะที่งดงามทรงคุณค่า ปราสาทสระกำแพงใหญ่ เป็นปราสาทสมัยบาปวนที่มีขนาดใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นปราสาทที่อุทิศให้กับพระศิวะ ปราสาทมีระเบียงคดล้อมรอบเป็นรูปสี่เหลี่ยม ขนาด ๒ ข้าง และด้านหลังยังปรากฏปราสาทอีก ๑ หลัง ซึ่งตั้งเยื้องอยู่ทางด้านทิศใต้และทำให้ปราสาทมีแผนผังที่ไม่สมมาตรวิสดุที่ใช้ก่อสร้างปราสาทประธานประกอบด้วยหินทรายและอิฐในหลังเดียวกัน โดยส่วนที่เป็นผนังมักก่ออิฐ ส่วนที่ใช้ในการสลักภาพ

เช่น หน้าบัน ทับหลังและเสาประดับกรอบประตูนั้น กลับสลักด้วยหินทราย อนึ่ง การผสมผสานกันระหว่างวัสดุ ๒ ประเภทในปราสาทหลังเดียวกันนี้ ถือเป็นลักษณะเฉพาะของศิลปะขอมในดินแดนไทยเท่านั้น เป็นศิลปะที่หาไม่ได้ในยุคนี้นี้ ดังนั้นงานสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นงานที่คณะสงฆ์เป็นผู้นำในการอนุรักษ์เอาไว้ เพื่อให้อนุชนคนรุ่นหลังได้เห็นศิลปะอันงดงามนี้ งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมนั้น คณะสงฆ์ต้องร่วมกับ ชุมชนนั้นมีการจัดโครงการและดำเนินกิจกรรมดังต่อไปนี้

๑) การดำเนินโครงการและจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้านเกี่ยวกับประเพณีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นมรดกล้ำค่าของชุมชน

๒) การดำเนินโครงการและจัดกิจกรรมการสนับสนุนให้ความรู้แก่ประชาชนและเด็กเยาวชน เพื่อให้รู้จักคุณค่าของประเพณีศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันดีงามของชุมชนและของชาติ

๓) การดำเนินโครงการและจัดกิจกรรมให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางด้านการอนุรักษ์ประเพณีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสืบทอดแก่นุชนรุ่นหลัง

๔) การดำเนินโครงการและจัดกิจกรรมให้การส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กเยาวชนในชุมชนได้เข้าใจถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีความหวงแหนในมรดกศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นของบรรพชน

๕) การดำเนินโครงการและจัดกิจกรรมการและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการประยุกต์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เห็นว่าเหมาะสมกับการปฏิบัติในสภาวะกาลปัจจุบัน

๖) กลางการในอนุรักษ์ และจัดนิทรรศการที่เกี่ยวกับประเพณีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

๗) การดำเนินโครงการและจัดกิจกรรมในการประติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการหรือองค์กรต่างๆ เพื่อหาทุนสนับสนุนในการจัดกิจกรรมและอนุรักษ์ประเพณีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

๘) การดำเนินโครงการและจัดกิจกรรม โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางประสานงานการในแลกเปลี่ยนความรู้ทางประเพณีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ กับชุมชน

๙) การดำเนินโครงการ โดยการใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารด้านประเพณีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ

๑๐) การดำเนินโครงการให้วัดมีสถานที่ บรรยายภาค บุคลากรอันเหมาะสม ในการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่คู่กับชุมชนต่อไป

๑๑) การดำเนินโครงการและจัดกิจกรรม วันเข้าพรรษา วันสงกรานต์ วันลอยกระทง วันปืยมหาราช เป็นต้น เพื่อส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามเอาไว้

๑๒) การดำเนินโครงการและจัดกิจกรรมการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น เพื่อเป็นเอกลักษณ์ให้คงอยู่และแพร่หลายเป็นที่ยอมรับแก่บุคคลทั่วไป

๑๓) การดำเนินโครงการและจัดกิจกรรมสนับสนุนเสริมสร้างให้ประชาชนพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้ชาวชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น

๑๔) การดำเนินโครงการและจัดกิจกรรมสนับสนุนอนุรักษ์ฟื้นฟูโบราณสถานของชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของท้องถิ่น และเป็นการเสริมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนในการส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรม

๑๕) การดำเนินโครงการและจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สินค้า^{๒๕}

สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของท่านเจ้าคณะอำเภอเมืองศรีสะเกษว่า “การอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีอันเก่าแก่ ของโบราณสถานวัตถุที่เป็นปราสาท หรือ โบราณสถานวัตถุ และสิ่งเก่า เป็นหน้าที่ของคณะสงฆ์ต้องร่วมมือกันอนุรักษ์อย่างจริงจัง เพื่อให้วัตถุโบราณเหล่านั้นคงอยู่ต่อไป”^{๒๖}

ดังนั้นการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชุมชนของจังหวัดศรีสะเกษนั้น เน้นการส่งเสริมอนุรักษ์และรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะประเพณีวัฒนธรรมของขอมโบราณและด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีการบูรณาการประยุกต์ปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน การพัฒนาชุมชนการส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ และเป็นที่ประชุมปรึกษาของประชาชน ตลอดจนเป็นศูนย์รวมแห่งการติดต่อประสานงานระหว่างประชาชนกับหน่วยงานราชการต่างๆ และหน่วยงานอื่นๆ อีกด้วย

สรุป หลักธรรมที่ส่งเสริมการช่วยเหลือผู้อื่น และหลักการอยู่ร่วมกันโดยทั่วไปต้องมีความเคารพ ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่เป็นปกติ เรามีเมตตา ไม่ตกต่ำ ไม่เดือดร้อน เรามีกรุณา ความสำเร็จ เรามีเมตตา มีศถาบรรดาศักดิ์สูงส่งมีอุเบกขา มีคนรักใคร่สามัคคีปรองดองด้วยการสงเคราะห์เกื้อกูลกัน การนำเอาหลักพระพุทธธรรมมาปรับประยุกต์ให้เหมาะสมสอดคล้องกับงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ที่จะช่วยพัฒนาในการปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์เท่ากับเป็นการพัฒนาจิตใจและการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานสูงขึ้น เป็นส่วนสำคัญในการอุปการะ สนับสนุน ส่งเสริม งานสาธารณสุขสงเคราะห์ หลักสำคัญในการดำรงชีวิตอยู่ของสังคมมนุษย์ เป็นกิจกรรมที่ทำมาตั้งแต่บรรพชน การวางแผนการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นสิ่งที่ดี ต้องเสียสละแรงงาน แรงทรัพย์ในเบื้องต้น มีหัวหน้าควบคุมดูแล เพื่อให้งานนั้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานสากล เวลาการทำงานก็ต้องสม่ำเสมอ พยายามเอาใจเข้ามาใส่ใจ เราให้คำปรึกษาและแนะนำในด้วยเหตุผลที่ดี เพื่อจะเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกันในภายภาคหน้า คณะสงฆ์ ในประเทศไทยทุกพื้นที่เมื่อประชาชนเดือดร้อนจากภัยใด ๆ ก็ตามคณะสงฆ์ไม่นิ่งดูตาย ฝน น้ำท่วม ไฟไหม้ ลมพายุพัดถล่มบ้านเรือนได้รับความเสียหาย ช่วยเหลือบนความเมตตากรุณา ไม่หวังผลกำไรตอบแทน อีกทั้งสงเคราะห์ส่งเสริมอนุรักษ์และรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะประเพณีวัฒนธรรมของขอมโบราณและด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีการบูรณาการประยุกต์ปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีโบราณสถานวัตถุอันเป็นศิลปะเก่าแก่ของจังหวัดศรีสะเกษ เป็นหน้าที่ของคณะสงฆ์ต้องร่วมแรงร่วมใจกันเพื่อรักษาสมบัติอันล้ำค่าให้คงอยู่ชั่วลูกชั่วหลาน

^{๒๕} กองวิชาการและแผนงานการพัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลท่าผา, แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลท่าผา ประจำปี ๒๕๕๓, หน้า ๒๕-๒๖.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระครูพระครูสิริปริยัติการ, เจ้าคณะอำเภอเมือง เจ้าอาวาสวัดเพ็ญนาม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

บทที่ ๔

นำเสนอการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

ในบทที่ ๔ นี้ เป็นการศึกษาวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ โดยข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆ ได้จากการศึกษาวิจัยภาคสนาม (Field research) ด้วยวิธีการศึกษาสังเกตการณ์ประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เป็นหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเหตุผลไม่ได้มุ่งเก็บข้อมูลเป็นตัวเลขมาวิเคราะห์ วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพจะเริ่มต้นด้วยข้อมูลสภาพการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ข้อมูลเหล่านี้จะถูกนำมาศึกษาวิเคราะห์ด้วยวิธีการสรุปตีความผลการวิเคราะห์ตั้งเป็นองค์ความรู้ เป็นกฎหรือทฤษฎี ส่วนข้อมูลเชิงประจักษ์จะถูกรวบรวมและนำมาศึกษาวิเคราะห์ด้วยวิธีการอนุมาน และสรุปเป็นข้อค้นพบ เป็นการค้นหาคำจริงด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจะเน้นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามสภาพการณ์ที่เป็นธรรมชาติที่เรียกว่า แนวคิดแบบปรากฏการณ์นิยม (Phenomenalism) และนำเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีการพรรณนา

ดังนั้น จากการศึกษาภาคเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ในกลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการที่ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะอำเภอ จำนวน ๑๘ รูป ที่มีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ โดยผู้วิจัยมุ่งประเด็นการสัมภาษณ์ที่จะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ สภาพแวดล้อมทั่วไป ทิศนคติ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค หรือปัญหาการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ รวมถึงด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชน ด้านการมีส่วนร่วมสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและส่วนราชการ ผลจากการสัมภาษณ์ สามารถสรุปวิเคราะห์ได้ดังนี้

๔.๑ การปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

๔.๑.๑ บริบทการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

องค์การพระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาลนั้นได้ก่อกำเนิดขึ้นโดยพระพุทธเจ้า ต่อมาเมื่อองค์การมีความเจริญเติบโตขึ้น พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติพระธรรมวินัยเพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารและปกครอง ดังนั้น การปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ จากข้อมูลการสัมภาษณ์ มุ่งแสดงความคิดเห็นโดยการแสดงออกทางด้านความรู้สึกที่ชอบหรือไม่ชอบของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ หลังจากได้รับประสบการณ์ในสิ่งนั้นๆ สามารถกล่าวได้ ๓ ลักษณะ คือ (๑) ความรู้สึกในทางบวก เป็นการแสดงออกถึงความพอใจ ความเห็นด้วย ความชอบ และให้การสนับสนุน เป็นต้น (๒) ความรู้สึกในทางลบ เป็นการแสดงออกถึงความไม่พึงพอใจ ความไม่เห็นด้วย ความไม่ชอบใจ และไม่ให้การสนับสนุน เป็นต้น และ (๓) ความรู้สึกที่เป็นกลาง คือ ไม่มีความรู้สึกใดๆ

โดยบุคคลจะแสดงออกทางด้านความรู้สึกทางพฤติกรรม^๑ แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ (๑) พฤติกรรมภายนอกเป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้จากการกล่าวคำพูดสนับสนุน การแสดงออกทางหน้าตาหรือท่าทางที่บ่งบอกถึงความรู้สึกที่พึงพอใจ และ (๒) พฤติกรรมภายใน เป็นพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้ ชอบหรือไม่ชอบก็ไม่แสดงออกหรือจะเป็นความรู้สึกกลางๆ ก็ไม่แสดงออก^๒ ถ้าเป็นพฤติกรรมภายในทัศนคติที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า ความคิดเป็นความรู้สึกภายในจิตใจที่สามารถแสดงออกมาทางด้านพฤติกรรมและเป็นความรู้สึกในทางบวกและทางลบรวมถึงความรู้สึกกลางๆ ความคิดจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนมีอยู่ในตัวเองและแสดงออกมาต่อวัตถุบุคคลหรือกลุ่มบุคคลรวมถึงสถานการณ์ต่างๆ ดังผู้วิจัยได้สัมภาษณ์พระสังฆาธิการในจังหวัดศรีสะเกษ ผลการสัมภาษณ์สรุปได้ดังนี้

จุดมุ่งหมายสำคัญของงานสาธารณสงเคราะห์ คือ การดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ การสงเคราะห์ภิกษุสงฆ์สามเณร การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วย ผู้ยากไร้การสร้างหอสมุดโรงเรียน เป็นต้น^๓ การสาธารณสงเคราะห์นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือชาวบ้านในสิ่งที่พวกเขาต้องการและมีความจำเป็นตลอดจนเอื้ออำนวยในสิ่งต่างๆ ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ให้แก่ชุมชนตลอดจนหน่วยงานของรัฐ

ความศรัทธาในการฟื้นฟูสภาพจิตใจของพุทธศาสนิกชน เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต การบริหารมีโครงสร้างที่ชัดเจน กระจายบทบาทสู่ระดับล่าง ประชาชนชาวพุทธได้เข้าถึงพระพุทธรูป^๔ เป็นขององค์กรหนึ่งที่ช่วยเยียวยาสังคมอุปถัมภ์ที่ชูสังคมโดยมีการช่วยเหลือสังคมทั้งทางวัตถุ และทางจิตใจ เช่น^๕ ทางวัตถุได้มีการสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ต่างๆ คือ โรงเรียน สถานพยาบาล ถนนหนทางและอื่นๆ เป็นต้น^๖ ทางจิตใจได้มีการนำหลักธรรมของศาสนาอบรม สั่งสอนประชาชนหรือให้ประชาชนทั่วไปได้นำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้สงบสุข^๗ การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษนั้นว่ามีประสิทธิภาพดีระดับหนึ่งกับกลุ่มชุมชน การปฏิบัติงานเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็น

^๑ สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี ป.ธ.๙, รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดมหาพุทธาราม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^๒ สัมภาษณ์ พระครูศรีรัตนวิรักษ์, เจ้าคณะอำเภอศรีรัตนะ เจ้าอาวาสวัดเกียรตินี้แก้วสามัคคี, อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^๓ สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี ป.ธ.๙, รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดมหาพุทธาราม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^๔ สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังสี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^๕ สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี ป.ธ.๙, รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดมหาพุทธาราม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^๖ สัมภาษณ์ พระรัตนกรวิสุทธิ, รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดกลางขุนันธ์, อำเภอขุนันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^๗ สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัติการ, เจ้าคณะอำเภอเมือง เจ้าอาวาสวัดเพ็ญนาม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

เครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ หรือความล้มเหลวในองค์กร ซึ่งมีการวินิจฉัยสั่งการย่อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ^๘

การบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระพุทธศาสนาที่ดั้นนั้น จะต้องรู้จักสภาพวัด สิ่งที่มีอยู่ในวัด ไม่ว่าจะเป็นโบสถ์ วิหาร ศาลา และสภาพบุคคลภายในวัด คือ พระภิกษุ สามเณร แม่ชี ศิษย์วัด และบุคคลที่อาศัยอยู่ภายในวัด เพื่อให้การบริหารนั้นมีประสิทธิภาพ วางบุคคล วางสิ่งของ วางสิ่งต่าง ๆ ให้เข้ากันกับงานที่จะทำ หรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในวัด ทั้งนี้ จะต้องเป็นบุคคลที่อยู่ภายนอกวัด มาเป็นส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน เช่น ชุมชน โรงเรียน เป็นต้น^๙ การสังเกตจากพฤติกรรมของบุคคล วิธีการกระทำดียากและผลลัพธ์ไม่อาจให้ความมั่นใจได้ว่าจะถูกต้อง ทั้งนี้ เนื่องมาจากการแสดงออกของบุคคลเป็นอาภักภริยานั้นอาจไม่สะท้อนหรือสื่อให้เราทราบถึงทัศนคติที่แท้จริงของเขาได้^{๑๐} การวัดทัศนคติเป็นการวัดภาวะโน้มน้าวใจในการจะแสดงออก ไม่ใช่เป็นการกระทำ แต่เป็นความรู้สึก ซึ่งมีลักษณะอัตนัย บุคคลอาจไม่ให้ข้อเท็จจริงด้วยความจริงใจ เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องส่วนตัว และการแสดงออกต่อสิ่งใดนั้นไม่จำเป็นรูปรูปร่างหรือการเขียน บุคคลมักจะไตร่ตรองถึงความเหมาะสมตามสภาพการณ์ทางสังคมคือ ตามปกติวิสัย ตามค่านิยม ตามการยอมรับและการไม่ยอมรับ และการเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบของคนส่วนใหญ่ในสังคม^{๑๑} พฤติกรรมนี้จะมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกับส่วนของความรู้สึก ตลอดจนส่วนของสติและเหตุผล ส่วนของแบบพฤติกรรมนี้จะเป็นส่วนที่บุคคลพร้อมที่จะมีปฏิกิริยาแสดงออกต่อเหตุการณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง^{๑๒}

การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นการจัดการสงเคราะห์ตามพระพุทธศาสนาที่ถือปฏิบัติมาช้านานจนกลายเป็นขนบประเพณีและวัฒนธรรม ดังนั้น การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ จะเห็นได้ว่าประสบผลสำเร็จมาตลอดตามเป้าหมายที่วางไว้ได้เป็นอย่างดี^{๑๓}

การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนได้เป็นอย่างดี การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ จึงเป็นปัจจัยหนึ่งในการช่วยเหลือสังคมที่เดือดร้อน ทำให้คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษต้องมีบทบาท

^๘ สัมภาษณ์ พระครูสิริบุญกิจ, เจ้าคณะอำเภอศีลาลาด เจ้าอาวาสวัดบ้านแก้ง, อำเภอศีลาลาด จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^๙ สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังสี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติคณานุรักษ์, เจ้าคณะอำเภอเบ็ญจบุรพ์ เจ้าอาวาสวัดวิสุทธีโสภณ, อำเภอเบ็ญจบุรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระครูศรีรัตนภิรักษ์, เจ้าคณะอำเภอศรีรัตนะ เจ้าอาวาสวัดเกียรติแก้วสามัคคี, อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระครูประภัสร์สุตาลังการ, เจ้าคณะอำเภอภูสิงห์ เจ้าอาวาสวัดปรีไใหญ่, อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัติวงศ์, เจ้าคณะอำเภอห้วยทับทัน เจ้าอาวาสวัดศรีห้วยทับทัน อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๙.

ในการให้ความช่วยเหลือและมีกิจกรรมการสงเคราะห์ให้เป็นรูปแบบที่ชัดเจนจนเป็นที่ยอมรับของสังคม^{๑๔} ด้านบวกของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษพยายามสร้างสรรค์อัตลักษณ์ทางศาสนาเพื่อให้เป็นที่ยอมรับ มีความเลื่อมใสศรัทธาในการดำเนินการทุกกิจกรรมของคณะสงฆ์^{๑๕} ทั้งด้านความมีวินัย ปฏิบัติที่ดี มีการช่วยเหลือสังคม สาธารณประโยชน์อันเป็นจิตสาธารณะ^{๑๖} การฟื้นฟูสภาพจิตใจของพุทธศาสนิกชน เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต^{๑๗} และการบริหารมีโครงสร้างที่ชัดเจน กระจายบทบาทสู่ระดับล่าง พร้อมทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชน และทำให้ประชาชนชาวพุทธได้เข้าถึงพระพุทธศาสนา^{๑๘} การวัดทัศนคติเป็นการวัดภาวะโน้มเอียงในการจะแสดงออกไม่ใช่เป็นการกระทำ แต่เป็นความรู้สึกซึ่งมีลักษณะอัตนัย^{๑๙} บุคคลอาจไม่ให้ข้อเท็จจริงด้วยความจริงใจ เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องส่วนตัว และการแสดงออกต่อสิ่งใดนั้นไม่ว่าจะเป็นด้วยรูป ด้วยวาจาหรือการเขียน^{๒๐} บุคคลมักจะไตร่ตรองถึงความเหมาะสมตามสภาพการณ์ทางสังคมคือ ตามปกติวิสัย ตามค่านิยม ตามการยอมรับ และการไม่ยอมรับ การเห็นชอบหรือไม่ชอบของคนส่วนใหญ่ในสังคม^{๒๑}

การที่บุคคลจะสามารถนำเอาคุณค่าทางสังคมที่ได้รับจากการอบรมสั่งสอนและถ่ายทอดมาใช้ในการวิเคราะห์พิจารณาประกอบเหตุผลของการที่ตนจะประเมินข้อแตกต่างระหว่างส่วนนี้กับความรู้สึก คือ การพิจารณาของบุคคลในส่วนที่จะมีลักษณะปลอดภัยจากอารมณ์ แต่จะเป็นเรื่องของเหตุผลอันสืบเนื่องมาจากความเชื่อของบุคคล^{๒๒} การบริหารจัดการกิจการงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ในปัจจุบันจึงเป็นไปตาม พระธรรมวินัยและตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ แก้ไขเพิ่มเติมบพบัญญัติ โดยการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ภาค ๑๐ โดยกำหนดตำแหน่งหน้าที่และอำนาจพระสังฆาธิการ หรือผู้

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระมหาสนอง ขนติธโร ป.ธ.๙, รองเจ้าคณะอำเภอกันทรลักษ์ วัดศิริวราวาส, อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระครูสุจิตโพธิ์การ, เจ้าคณะอำเภอโศกศรีสุพรรณ เจ้าอาวาสวัดบ้านโดด, อำเภอโศกศรีสุพรรณ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระครูพิพิธสังฆการ, เจ้าคณะอำเภอบางแก้ว เจ้าอาวาสวัดบางแก้ว, อำเภอบางแก้ว จังหวัดศรีสะเกษ, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระศรีวรเวที, เจ้าคณะอำเภอกันทรลักษ์ เจ้าอาวาสวัดบ้านเขว, อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระครูพิศิษฐ์ธรรมานุสาธก์, เจ้าคณะอำเภอยุชฌันธ์ เจ้าอาวาสวัดปรีดคัน, อำเภอยุชฌันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระครูสิริคณาภิรักษ์, เจ้าคณะอำเภอยางชุมน้อย เจ้าอาวาสวัดโนนด้วง, อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระครูวรธรรมคณาภิรักษ์, เจ้าคณะอำเภอวังหิน เจ้าอาวาสวัดดวนใหญ่, อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระครูศรีมงคลปริยัติกิจ, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม อำเภอมือ จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระครูพิบูลธรรมาภิรัต, เจ้าคณะตำบลเมืองคง เจ้าอาวาสวัดใต้, อำเภอรามาย จังหวัดศรีสะเกษ, ๗ มกราคม ๒๕๖๐.

บริหารงานคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นคือ ๑) เจ้าคณะภาค ๒) รองเจ้าคณะภาค ๓) เจ้าคณะจังหวัด ๔) รองเจ้าคณะจังหวัด ๕) เจ้าคณะอำเภอ ๖) รองเจ้าคณะอำเภอ ๗) เจ้าคณะตำบล และ ๘) เจ้าอาวาส^{๒๓} พระสงฆ์ทุกระดับชั้นต้องมีส่วนร่วมกันช่วยเหลืออนุเคราะห์สงเคราะห์ประชาชนตามสถานะภาวะการณ์อย่างเสียสละทุ่มเทอย่างจริงจัง จึงสามารถช่วยให้การดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์มีความพัฒนาอย่างต่อเนื่องสืบไป เมื่อเป็นเช่นนี้ ความพร้อมที่จะแสดงทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น คนที่นับถือศาสนาหนึ่ง ถ้ามีคนในศาสนาอื่นมาว่าศาสนาตนเองไม่ดี คนนั้นจะมีปฏิกิริยาโต้ตอบทันที^{๒๔} บางครั้งทัศนคติมีลักษณะกำกวมกัน คือ มีทั้งชอบและไม่ชอบพอๆ กัน เรียกว่า มีความรู้สึกตรงข้ามเท่ากัน ซึ่งจะทำให้เกิดความขัดแย้งในใจขึ้น^{๒๕} การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรการบริหารมาประกอบเป็นกระบวนการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งทำให้มองเห็นลักษณะของการบริหารได้ดังนี้

การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์ การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นสำคัญ การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน^{๒๖} จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความคิดต่อการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัด ศรีสะเกษ ด้านการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัด ศรีสะเกษที่นำมาวิเคราะห์ สามารถสรุปลงได้ตามตาราง ๔.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

ที่	สรุปเนื้อหาสาระสำคัญ
๑	-มีความศรัทธาในการฟื้นฟูสภาพจิตใจของพุทธศาสนิกชน -เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต -การบริหารมีโครงสร้างที่ชัดเจน -กระจายบทบาทสู่ระดับล่าง -ประชาชนชาวพุทธได้เข้าถึงพระพุทธรูปศาสนา
๒	-เป็นองค์กรหนึ่งที่ช่วยเหลือเยียวาสังคม -สงเคราะห์และอุปถัมภ์สังคม -มีการช่วยเหลือสังคมทั้งทางวัตถุและทางจิตใจ
๓	-มีการสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ต่างๆ เช่น โรงเรียน สถานพยาบาล ถนนและอื่นๆ เป็นต้น

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี ป.ธ.๙, รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดมหาพุทธาราม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังสี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี ป.ธ.๙, รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดมหาพุทธาราม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระรัตนกรวิสุทธ์, รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดกลางขุนันธ์, อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๕๙.

๔	-มีการนำหลักธรรมของศาสนาอบรมสั่งสอนประชาชนหรือให้ประชาชนทั่วไปได้นำไปเป็นไปแนวทางในการดำเนินชีวิตให้สงบสุข มีความเจริญ
๕	การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษนับว่ามีประสิทธิภาพดีระดับหนึ่งกับกลุ่มชนอื่น เช่น ศาสนิกชน เป็นต้น
๖	-การบริหารเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในองค์กร ซึ่งมีการวินิจฉัยสั่งการย่อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ
๗	-การสังเกตจากพฤติกรรมของบุคคล วิธีการกระทำไดยากและผลลัพธ์ไม่อาจให้ความมั่นใจได้ว่าจะถูกต้องทั้งนี้เนื่องมาจากการแสดงออกของบุคคลเป็นอากัปกิริยานั้นอาจไม่สะท้อนหรือสื่อให้เราทราบถึงทัศนคติที่แท้จริงของเขาได้
๘	-การวัดทัศนคติเป็นการวัดภาวะโน้มเอียงในการจะแสดงออกไม่ใช่เป็นการกระทำ แต่เป็นความรู้สึก ซึ่งมีลักษณะอัตนัย บุคคลอาจไม่ให้ข้อเท็จจริงด้วยความจริงใจ เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องส่วนตัว และการแสดงออกต่อสิ่งใดนั้นไม่จำเป็นว่าเป็นรูปวาจาหรือการเขียน บุคคลมักจะไตร่ตรองถึงความเหมาะสมตามสภาพการณ์ทางสังคม คือ ตามปกติวิสัยตามค่านิยม ตามการยอมรับ และการไม่ยอมรับ
๙	-พฤติกรรมนี้จะมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกับส่วนของความรู้สึกตลอดจนส่วนของสติและเหตุผล ส่วนของแบบพฤติกรรมนี้จะเป็นส่วนที่บุคคลพร้อมที่จะมีปฏิกิริยาแสดงออกต่อเหตุการณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
๑๐	-ด้านบวกคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษพยายามสร้างสรรค์ลักษณะทางศาสนาเพื่อให้เป็นที่เคารพบูชาเป็นที่พึ่งทางจิตใจ
๑๑	-มีความเลื่อมใสศรัทธาในการดำเนินการทุกกิจกรรมของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ
๑๒	-ด้านความมีวินัยปฏิบัติที่ดี มีความช่วยเหลือสังคม สาธารณประโยชน์อันเป็นจิตสาธารณะ
๑๓	-การฟื้นฟูสภาพจิตใจของพุทธศาสนิกชน -เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต -การบริหารมีโครงสร้างที่ชัดเจน -กระจายบทบาทสู่ระดับล่าง -การมีส่วนร่วมของชุมชน และทำให้ประชาชนชาวพุทธได้เข้าถึงพระพุทธศาสนา
๑๔	-การที่บุคคลจะสามารถนำเอาคุณค่าทางสังคมที่ได้รับจากการอบรมสั่งสอนและถ่ายทอดมาใช้ในการวิเคราะห์พิจารณาประกอบเหตุผลของการที่ตนจะประเมินข้อแตกต่างระหว่างส่วนนี้กับความรู้สึกคือการพิจารณาของบุคคลในส่วนที่จะมีลักษณะปลอดภัยจากอารมณ์ แต่จะเป็นเรื่องของเหตุผลอันสืบเนื่องมาจากความเชื่อของบุคคล
๑๕	-ความพร้อมที่จะแสดงทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น คนที่นับถือศาสนาหนึ่ง ถ้ามีคนในศาสนาอื่นมาว่าศาสนาตนเองไม่ดี คนนั้นจะมีปฏิกิริยาโต้ตอบทันที
๑๖	-การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรบริหารมาประกอบเป็นกระบวนการบริหารให้

	บรรลุลักษณะที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้มองเห็นลักษณะของการบริหาร การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์

ตารางที่ ๔.๒ แสดงสาระสำคัญการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

ที่	สรุปสาระสำคัญ	ความถี่
๑	-มีความศรัทธาในการฟื้นฟูสภาพจิตใจของพุทธศาสนิกชน เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตการบริหารมีโครงสร้างที่ชัดเจน กระจายบทบาทสู่ระดับล่าง ประชาชนชาวพุทธได้เข้าถึงพระพุทธศาสนา เป็นขององค์กรหนึ่งที่ช่วยเยียวยาสังคม อุปถัมภ์ค้ำชูสังคมโดยมีการช่วยเหลือสังคมทั้งทางวัตถุและทางจิตใจ เช่น ทางวัตถุได้มีการสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ต่างๆ คือ โรงเรียน สถานพยาบาล ถนนหนทางและอื่นๆ เป็นต้น	๑,๒,๓ ๔,๑๐,๑๑ ๑๒,๑๓,
๒	-การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ นับว่ามีประสิทธิภาพดีระดับหนึ่งกับกลุ่มชุมชน นำไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในองค์กร ซึ่งมีการวินิจฉัยสั่งการย่อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ	๕,๖,๘ ๙,๑๓,๑๕,
๓	-คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษพยายามสร้างสรรค์อัตลักษณ์ทางศาสนา เพื่อให้เป็นที่เคารพบูชาเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ทั้งด้านความมีวินัยปฏิบัติที่ดี ให้ความช่วยเหลือสังคมสาธารณประโยชน์อันเป็นจิตสาธารณะ	๑๔,๑๕,๑๖ ๑๗,๑๘

๔.๑.๒ จุดแข็งของการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

จุดแข็งของการบริหารมีขั้นตอนการปกครองที่กำหนดชัดเจน^{๒๗} กระจายสู่ภูมิภาคให้ความสำคัญสงเคราะห์ช่วยเหลือและเผยแพร่สู่พุทธศาสนิกชนได้ทุกภูมิภาค^{๒๘} ผู้มีจิตศรัทธามีความพร้อมที่จะร่วมสืบสานวัฒนธรรม^{๒๙} เนื่องจากเป็นองค์กรที่มีขนาดไม่ใหญ่โตมากนัก การบริหารจัดการซึ่งมีระบบระเบียบวินัยดีอยู่แล้ว จึงทำให้องค์กรเป็นที่เคารพศรัทธาเลื่อมใส^{๓๐} เป็นผู้นำที่ดีของสมาชิกหรือศาสนิกชน การบริหารองค์กรจึงมีประสิทธิภาพและมีข้อบกพร่องน้อย^{๓๑} เนื่องจากจำนวนพระสงฆ์ใน

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัติการ, เจ้าคณะอำเภอเมือง อำเภอวารินชำราบ, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระครูสิริบุญกิจ, เจ้าคณะอำเภอศีลาสัย อำเภอวารินชำราบ, อำเภอศีลาสัย จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติคุณานุรักษ์, เจ้าคณะอำเภอบึงบูรพ์ อำเภอวารินชำราบ, อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระครูศรีรัตนวิทย์, เจ้าคณะอำเภอศรีรัตนะ อำเภอวารินชำราบ, อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๓๑} สัมภาษณ์ พระครูประภัสร์สุตาลังการ, เจ้าคณะอำเภอกุสุมาลย์ อำเภอวารินชำราบ, อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๙.

ในจังหวัดศรีสะเกษยังมีจำนวนจำกัด ดังนั้น การบริหารจัดการจึงมีระบบระเบียบ มีการบริหารจัดการที่ดี^{๓๒} คณะสงฆ์จึงอยู่ในความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่มีชาวเสื่อมเสียในสังคมมากนัก และในสื่อต่างๆ^{๓๓} ประชาชนที่นับถือส่วนมากเป็นคนไทยเนื่องจากสืบสานประเพณีมาแต่สมัยโบราณ^{๓๔} จังหวัดศรีสะเกษได้ชื่อว่าเป็นจังหวัดที่มีหลายชาติพันธุ์ กล่าวคือ ชาติพันธุ์ส่วย ชาติพันธุ์ลาว ชาติพันธุ์เขมร และชาติพันธุ์เยอ และมีระเบียบประเพณียึดถือกันอย่างเคร่งครัดมาเป็นเวลานาน^{๓๕} มีระเบียบประเพณีที่แน่นอนสืบทอดต่อกันมานานในกลุ่มชาติพันธุ์^{๓๖} มีการบริจาคทรัพย์สิน และสิ่งของช่วยเหลือคนยากจนและหน่วยงานต่างๆ^{๓๗} ได้รับเงินบริจาคจากผู้ที่มีฐานะดี มาดำเนินการก่อสร้างถาวรวัตถุ^{๓๘} มีการบริหารจัดการด้านบุคลากรที่มีองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการเผยแพร่ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์^{๓๙} มีการบริหารจัดการในด้านสาธารณสงเคราะห์ เช่น การสร้างอาคารเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา^{๔๐} มีการจัดตั้งมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือคนยากจนในพื้นที่บริเวณชุมชนใกล้เคียงเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และคนชรา^{๔๑} เป็นศูนย์รวมของความศรัทธาของประชาชนที่นับถือในพุทธศาสนา เป็นศูนย์กลางของศิลปวัฒนธรรม เพื่อประกอบพิธีกรรมรวมทั้งเป็นสถานสงเคราะห์ เป็นที่พักของคนยากจน^{๔๒} การสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษถือเป็นประเพณีปฏิบัติของคณะสงฆ์มาช้านาน จึงซึมซับอยู่ในจิตใจของชาวพุทธ การปฏิบัติตนของ

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัติวงศ์, เจ้าคณะอำเภอห้วยทับทัน เจ้าอาวาสวัดศรีห้วยทับทัน อำเภอห้วยทับทันจังหวัดศรีสะเกษ, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๓๓} สัมภาษณ์ พระมหาสนอง ขนดีโร ป.ธ.๙, รองเจ้าคณะอำเภอกันทรลักษ์ วัดศิริวาวาส, อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระครูสุจิตโพธิ์ลังการ, เจ้าคณะอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ เจ้าอาวาสวัดบ้านโดด, อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระครูพิพิธสังฆการ, เจ้าคณะอำเภอปรังคัง เจ้าอาวาสวัดปรังคัง, อำเภอปรังคัง จังหวัดศรีสะเกษ, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระศรีวรเวท, เจ้าคณะอำเภอกันทรลักษ์ เจ้าอาวาสวัดบ้านเขว, อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระครูพิศิษฐ์ธรรมานุสาธก์, เจ้าคณะอำเภอขุขันธ์ เจ้าอาวาสวัดปรือคัน, อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระครูสิริคณาภิรักษ์, เจ้าคณะอำเภอยางชุมน้อย เจ้าอาวาสวัดโนนดี, อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระครูวรธรรมคณาภิรักษ์, เจ้าคณะอำเภอวังหิน เจ้าอาวาสวัดดวนใหญ่, อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระครูศรีมงคลปริยัติกิจ, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระครูพิบูลธรรมภิรัตน์, เจ้าคณะตำบลเมืองคง เจ้าอาวาสวัดใต้, อำเภอรามาย จังหวัดศรีสะเกษ, ๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังสี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษอยู่ในพระธรรมวินัย^{๔๓} การปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยของคณะสงฆ์ประชาชนศรีทธา มีงบประมาณในการช่วยเหลือสาธารณสงเคราะห์อย่างเป็นรูปธรรม เป็นที่พึ่งทางจิต มีศรัทธาเกิดความเชื่อในการดำรงชีวิต สงเคราะห์แก่ผู้ยากไร้เป็นจำนวนมากโดยการศึกษา ญาติโยม ชุมชน มีจิตศรัทธา เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาหลายปีอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ ๔.๓ แสดงจุดแข็งของการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

ที่	สรุปสาระสำคัญ
๑	-จุดแข็งของการบริหารมีขั้นตอนการปกครองที่กำหนดชัดเจน
๓	-ผู้มีจิตศรัทธาที่มีความพร้อมที่จะร่วมสร้างสืบสาน เผยแพร่ได้สะดวกยิ่งขึ้น
๔	-เนื่องจากเป็นองค์กรที่มีขนาดไม่ใหญ่โตมากนัก การบริหารจัดการซึ่งมีระเบียบวินัยดีอยู่แล้ว จึงทำให้องค์กรเป็นที่เคารพศรัทธาเลื่อมใส
๕	-เป็นผู้นำที่ดีของสมาชิกหรือพุทธศาสนิกชน การบริหารองค์กรจึงมีประสิทธิภาพและมีข้อบกพร่องน้อย
๘	มีระเบียบประเพณียึดถือกันอย่างเคร่งครัดมาเป็นเวลานาน
๙	มีการบริหารจัดการด้านบุคลากรที่ครบองค์ความรู้ มีการบริหารจัดการเผยแผ่การศึกษา สงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์
๑๐	มีการบริหารจัดการในด้านสาธารณสงเคราะห์ เช่น การสร้างอาคารเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
๑๑	การสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษถือเป็นประเพณีปฏิบัติของคณะสงฆ์ จึงซึมซับอยู่ในจิตใจของชาวพุทธ

ตารางที่ ๔.๔ แสดงประเด็นสำคัญจุดแข็งของการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

ที่	สรุปสาระสำคัญ	ความถี่
๑	-หน่วยงานราชการทำงานอย่างต่อเนื่องมีระเบียบประเพณีที่แน่นอน มีการบริหารจัดการด้านบุคลากรที่ครบองค์ความรู้ครบการบริหารจัดการเผยแผ่การศึกษาสงเคราะห์	๑,๒,๓ ๔,๑๐,๑๑ ๑๒,๑๓,
๒	-เป็นศูนย์กลางของศิลปวัฒนธรรมเพื่อประกอบพิธีกรรม รวมทั้งเป็นสถานสงเคราะห์ เป็นต้น	๕,๖,๘ ๙,๑๓,๑๕,
	-มีการจัดตั้งมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือคนยากจนในพื้นที่บริเวณชุมชนใกล้เคียงเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และคนชรา -เป็นศูนย์รวมของความศรัทธาของประชาชนต่อคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ	๑๔,๑๕,๑๖ ๑๗,๑๘

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี, รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดมหาพุทธาราม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

๓	-การปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยของคณะสงฆ์ -ประชาชนศรัทธามิ่งบประมาณในการช่วยเหลือสาธารณสงเคราะห์อย่างเป็น รูปธรรม -เป็นที่พึ่งทางจิตมีศรัทธาเกิดความเชื่อในการดำรงชีวิต	

๔.๑.๓ จุดอ่อนของการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

บางท้องถิ่นยังไม่คุ้นเคยสถานที่ โดยเฉพาะชนบทไม่ได้ใกล้ชิด ไม่ทราบแนวทางปฏิบัติจึง
ไม่ได้รับรู้เรื่องราวความเป็นมาเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่ได้รับรู้^{๔๔} เนื่องจากเป็นองค์กรขนาดเล็ก ยังไม่
เป็นที่แพร่หลายโดยทั่วไปประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่รู้จัก ดังนั้น การเอื้อประโยชน์ให้กับสังคมยังไม่มาก
นัก^{๔๕} ยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายในสังคมไทยมากนัก^{๔๖} วัดมีจำนวนน้อยพระภิกษุสงฆ์และสามเณรมี
จำนวนน้อย^{๔๗} การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้เนื้อหาของหลักธรรมะพื้นฐานและเบื่องสูง น้อย
เกินไป^{๔๘} ทางราชการยังไม่ค่อยเห็นความสำคัญ^{๔๙} ควรเอาพื้นฐานของพระธรรมที่ใช้ในชีวิตประจำวัน
ของคนเรามาเผยแพร่^{๕๐} การบริหารจัดการในลักษณะตั้งรับ (เชิงรับ) ไม่ใช่การบริหารเชิงรุก
ซึ่งหมายถึง การทำงานเชิงรุก คือ การเข้าไปเผยแพร่ทุกหนทุกแห่งเท่าที่โอกาสจะพึงมี ดังนั้น การ
บริหารจัดการในปัจจุบันเป็นแบบเชิงรับ^{๕๑} ขาดการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในทุกๆ ด้านไปสู่ประชาชน
และสาธารณะชนอย่างทั่วถึงและต่อเนื่องขาดพลังในการขับเคลื่อนไปสู่สังคมสาธารณะในระดับที่
กว้าง^{๕๒} ขาดบุคลากรในการเผยแพร่ทางพระพุทธศาสนา^{๕๓} ขาดการมีส่วนร่วมหรือการทำกิจกรรม

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระรัตนการวิสุทธิ, รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดกลางขุนันธ์, อำเภอขุ
ขันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัติการ, เจ้าคณะอำเภอเมือง เจ้าอาวาสวัดเพ็ญนาม, อำเภอเมือง จังหวัด
ศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระครูสิริบุญกิจ, เจ้าคณะอำเภอดิสาลาด เจ้าอาวาสวัดบ้านแก้ง, อำเภอดิสาลาด
จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติคณาธิรักษ, เจ้าคณะอำเภอบึงบูรพ์ เจ้าอาวาสวัดวิสุทธิโสภณ, อำเภอบึง
บูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระครูศรีรัตนภิรักษ, เจ้าคณะอำเภอสรรคตนะ เจ้าอาวาสวัดเกียรติแก้วสามัคคี, อำเภอสรรค
ตนะ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระครูประภัสร์สุตาลังการ, เจ้าคณะอำเภอกุสิงห์ เจ้าอาวาสวัดปรีใหญ่, อำเภอขุขันธุ์
จังหวัดศรีสะเกษ, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัติวงศ์, เจ้าคณะอำเภอห้วยทับทัน เจ้าอาวาสวัดศรีห้วยทับทัน อำเภอห้วย
ทับทันจังหวัดศรีสะเกษ, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระมหาสนอง ขนติโร ป.ธ.๙, รองเจ้าคณะอำเภอกันทรลักษ์ วัดศิริวาราส, อำเภอกัน
ทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระครูสุจิตโพธิลังการ, เจ้าคณะอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ เจ้าอาวาสวัดบ้านโดด, อำเภอ
โพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๐.

ร่วมกันระหว่างคณะสงฆ์และประชาชน^{๕๔} ศาสนพิธีทางศาสนามีความซับซ้อนยากแก่การเข้าใจ^{๕๕} การได้รับความอนุเคราะห์ทำบุญจากญาติโยมอยู่ในวงจำกัด โดยเฉพาะชนบทไม่ได้ใกล้ชิดไม่ทราบแนวทางปฏิบัติจึงไม่ได้รับรู้เรื่องราวความเป็นมา^{๕๖} พระภิกษุสงฆ์และสามเณรยังมีน้อย

ตารางที่ ๔.๕ แสดงจุดอ่อนของการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

ที่	สรุปสาระสำคัญ
๑	-เนื่องจากเป็นองค์กรขนาดเล็กยังไม่เป็นที่แพร่หลายโดยทั่วไป ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่รู้จัก ดังนั้น การเอื้อประโยชน์ให้กับสังคมจึงยังไม่มากนัก
๒	-การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ความรู้เนื้อหาของหลักธรรมพื้นฐานและเบื้องสูงน้อยเกินไป
๓	ทางราชการยังไม่ค่อยเห็นความสำคัญ
๔	-การบริหารจัดการในลักษณะตั้งรับไม่ใช่การบริหารเชิงรุกซึ่งหมายถึงการทำงานเชิงรุกคือการบุกไปเผยแผ่ทุกหนทุกแห่งเท่าที่โอกาสเปิดให้ ดังนั้น การบริหารจัดการในปัจจุบันเป็นแบบเชิงรับ
๕	-ขาดการเผยแผ่ประชาสัมพันธ์ในทุกๆ ด้านไปสู่ประชาชน สาธารณะชนอย่างทั่วถึง และต่อเนื่อง ขาดพลังในการขับเคลื่อนไปสู่สังคมสาธารณะในระดับที่กว้าง
๖	-การบริหารจัดการกระจุกอยู่ในเฉพาะพื้นที่เท่านั้นไม่กระจายสู่ภูมิภาคอื่น และไม่ครอบคลุมอย่างทั่วถึง
๗	-ศาสนพิธีทางศาสนามีความซับซ้อนยากแก่การเข้าใจ

ตารางที่ ๔.๖ แสดงประเด็นสำคัญจุดอ่อนของการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

ที่	สรุปสาระสำคัญ	ความถี่
๑	-กิจกรรมส่วนมากไม่ออกทางสื่อถึงทำให้สังคมส่วนใหญ่ไม่รู้จักในคณะสงฆ์ -พระภิกษุสงฆ์และสามเณรมีจำนวนน้อย -การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้เนื้อหาของหลักธรรมพื้นฐานและเบื้องสูงน้อยเกินไป	๑,๒,๓ ๔,๑๐,๑๑ ๑๒,๑๓,

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระครูพิพิธสังฆการ, เจ้าคณะอำเภอปรังค์ภู เจ้าอาวาสวัดปรังค์ภู, อำเภอปรังค์ภู จังหวัดศรีสะเกษ, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระศรีวรเวที, เจ้าคณะอำเภอกันทรลักษ์ เจ้าอาวาสวัดบ้านเขวา, อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระครูพิศิษฐ์ธรรมานุศาสน์, เจ้าคณะอำเภอขุขันธ์ เจ้าอาวาสวัดปรือคัน, อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระครูสิริคณาภิรักษ์, เจ้าคณะอำเภอยางชุมน้อย เจ้าอาวาสวัดโนนดี, อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

๒	-ควรเอาพื้นฐานของพระธรรมที่ใช้ในชีวิตประจำวันของคนเรามาเผยแพร่ทางราชการ -ให้ความสำคัญวัดยังน้อยอยู่ -ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดียังไม่กว้างขวางในหมู่ประชาชน	๕,๖,๘ ๙,๑๓,๑๕,
๓	-การบริหารจัดการในลักษณะตั้งรับไม่ใช้การบริหารเชิงรุกซึ่งหมายถึงการทำงานเชิงรุกคือการบุกไปเผยแพร่ทุกหนทุกแห่งเท่าที่โอกาสเปิดให้ ดังนั้นการบริหารจัดการในปัจจุบันเป็นแบบเชิงรับ -ขาดการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในทุกๆ ด้านไปสู่ประชาชนและสาธารณะชนอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง -ขาดพลังในการขับเคลื่อนไปสู่สังคมสาธารณะในระดับที่กว้างการบริหารจัดการ	๗,๑๔,๑๕, ๑๖,๑๗,๑๘

๔.๑.๔ โอกาสของการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

ควรขยายพื้นที่ออกสู่ชนบทสร้างวัดปฏิบัติให้คนในท้องที่ห่างไกลได้รับรู้แนวทางเพื่อใช้ดำเนินชีวิตเพราะคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษมีความพร้อมที่จะเผยแพร่ ศาสนิกจูงชาวพุทธ^{๕๗} เนื่องจากเป็นองค์กรขนาดเล็กยังไม่เป็นที่แพร่หลายโดยทั่วไปประชาชนส่วนใหญ่ ยังไม่รู้จัก ดังนั้นการเอื้อประโยชน์ให้กับสังคมจึงยังไม่มากนัก^{๕๘} ต้องมีการประชาสัมพันธ์และเข้าถึงประชาชนทั่วไปให้มากกว่านี้เรื่องระเบียบวิธีปฏิบัติพื้นฐาน^{๕๙} ในการดำเนินการทุกกิจกรรมของคณะสงฆ์ทั้งด้านความมีวินัย ปฏิบัติที่ดีปฏิบัติชอบ มีความช่วยเหลือสังคมสาธารณประโยชน์อันเป็นจิตสาธารณะ^{๖๐} วัดมีระเบียบแบบแผนวัฒนธรรม ประเพณีค่อนข้างจะเคร่งครัด^{๖๑} ทำให้วัดมีโอกาสที่ดีในการเผยแพร่ให้ประชาชนทราบในโอกาสต่อไป^{๖๒} เป็นศูนย์รวมของความศรัทธาประชาชน ศิลปวัฒนธรรม กิจกรรม ประเพณี และเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม^{๖๓} เป็นศูนย์กลางการบริหารและการปกครอง

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระครูวรธรรมคณาจารย์, เจ้าคณะอำเภอวังหิน เจ้าอาวาสวัดสวนใหญ่, อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระครูศรีมงคลปริยัติกิจ, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระครูพิบูลธรรมาภิรัต, เจ้าคณะตำบลเมืองคง เจ้าอาวาสวัดใต้, อำเภอรามายาว จังหวัดศรีสะเกษ, ๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๖๐} สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังสี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๖๑} สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี, รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดมหาพุทธาราม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๖๒} สัมภาษณ์ พระรัตนกรวิสุทธิ, รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดกลางขุนันธ์, อำเภอขุนันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๖๓} สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัติการ, เจ้าคณะอำเภอเมือง เจ้าอาวาสวัดเพ็ญนาม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

การให้ทุนการศึกษา^{๖๔} การจัดอุปสมบทและบรรพชาสามเณรในภาคฤดูร้อนโดยทางวัดเป็นเจ้าภาพให้^{๖๕} ได้รับการสนับสนุนจากผู้มีจิตศรัทธาในการบริจาคสิ่งของและปัจจัยในการจัดกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ การบริหารคณะสงฆ์เป็นรูปแบบใหม่ที่พัฒนามากขึ้น^{๖๖} มีวัฒนธรรมประเพณีระเบียบปฏิบัติที่เคร่งครัด เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พวงชน โอกาสที่จะเปิดกว้างให้อยู่ในสายตาของประชาชนการมีส่วนร่วมของชุมชนและทำให้ประชาชนชาวพุทธได้เข้าถึงพระพุทธศาสนา โอกาสที่ดีควรขยายพื้นที่ออกสู่ชนบทสร้างวัตรปฏิบัติให้คนในท้องถิ่นห่างไกลได้รับรู้^{๖๗}

ตารางที่ ๔.๗ แสดงโอกาสของการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

ที่	สรุปสาระสำคัญ
๑	-โอกาสที่ดีควรขยายพื้นที่ออกสู่ชนบทสร้างวัตรปฏิบัติให้คนในท้องถิ่นห่างไกลได้รับรู้แนวทางเพื่อใช้ดำเนินชีวิตเพราะของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ มีความพร้อมที่จะเผยแพร่ศาสนกิจสู่ชาวพุทธ
๒	-เนื่องจากเป็นองค์กรขนาดเล็กยังไม่เป็นที่แพร่หลายโดยทั่วไปประชาชนส่วนใหญ่ ยังไม่รู้จักดังนั้น การเอื้อประโยชน์ให้กับสังคมจึงยังไม่มากนัก
๓	-เนื่องจากคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ มีจำนวนยังไม่มากนักการบริหารจัดการจึงไม่ค่อยยุ่งยาก ดังนั้น โอกาสในการสร้างชื่อเสียงหรือขยายองค์กรจึงมีโอกาทำได้ง่าย
๔	-ในการดำเนินการทุกกิจกรรมของคณะสงฆ์ทั้งด้านความมีวินัยปฏิบัติที่ดีมีความช่วยเหลือสังคมสาธารณประโยชน์อันเป็นจิตสาธารณะ
๕	-เป็นศูนย์รวมของความศรัทธาประชาชนศิลปวัฒนธรรมกิจกรรมประเพณีและเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม
๖	-เป็นสถานที่สงเคราะห์ประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนา เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เช่น ความเชื่อ และความศรัทธา
๗	-การจัดอุปสมบทและบรรพชาสามเณรในภาคฤดูร้อนโดยทางวัดเป็นเจ้าภาพให้
๘	-ได้รับรู้แนวทางเพื่อใช้ดำเนินชีวิต มีความพร้อมที่จะเผยแพร่ศาสนกิจสู่ชาวพุทธ

ตารางที่ ๔.๘ แสดงประเด็นสำคัญของโอกาสการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

^{๖๔} สัมภาษณ์ พระครูสิริบุญกิจ, เจ้าคณะอำเภอศีลาลาด เจ้าอาวาสวัดบ้านแก้ง, อำเภอศีลาลาด จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๖๕} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติคณานุรักษ์, เจ้าคณะอำเภอบึงบูรพ์ เจ้าอาวาสวัดวิสุทธีโสภณ, อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๖๖} สัมภาษณ์ พระครูศรีรัตนภิรักษ์, เจ้าคณะอำเภอศรีรัตนะ เจ้าอาวาสวัดเกียรติแก้วสามัคคี, อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๖๗} สัมภาษณ์ พระครูประภัสร์สุตาลังการ, เจ้าคณะอำเภอภูสิงห์ เจ้าอาวาสวัดปรีอใหญ่, อำเภอภูซันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๙.

ที่	สรุปสาระสำคัญ	ความถี่
๑	-ต้องมีการประชาสัมพันธ์และเข้าถึงประชาชนทั่วไปให้มากกว่านี้เรื่องระเบียบวิธีปฏิบัติพื้นฐานให้ประชาชนเข้าใจ การทำงานของคณะสงฆ์ดีขึ้นในโอกาสต่อไปในการดำเนินการทุกกิจกรรมของคณะสงฆ์ทั้งด้านความมีวินัยปฏิบัติที่ดีมีความช่วยเหลือสังคมสาธารณประโยชน์อันเป็นจิตสาธารณะ	๑,๒,๓ ๔,๑๐,๑๑ ๑๒,๑๓,
๒	-เป็นศูนย์กลางการบริหารและการปกครองเป็นสถานที่สงเคราะห์ประชาชนที่นับถือพุทธศาสนา -เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เช่น ความเชื่อ และความศรัทธา -มีการปรับตัวมากขึ้นการบริหารคณะสงฆ์เป็นรูปแบบใหม่ที่พัฒนามากขึ้น -มีวัฒนธรรมประเพณีระเบียบปฏิบัติที่เคร่งครัดเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่ปวงชน	๕,๖,๘ ๙,๑๓,๑๕,
๓	-ได้รับการสนับสนุนจากผู้มีจิตศรัทธาในการบริจาคสิ่งของและปัจจัยเป็นจำนวนมาก -มีงบประมาณในการช่วยเหลือสาธารณประโยชน์มาก	๗,๑๔,๑๕, ๑๖,๑๗,๑ ๘

๔.๑.๕ อุปสรรคการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

พุทธศาสนิกชนที่นับถือพุทธศาสนาส่วนใหญ่เป็นคนไทยที่มีวัฒนธรรมการเป็นอยู่ที่คล้ายกันที่เกิดจากการหลอมรวมชาติพันธุ์ที่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ ดังนั้น จังหวัดศรีสะเกษจึงเป็นจังหวัดที่โดดเด่นด้านวัฒนธรรม ประเพณี^{๖๘} ที่จะเผยแพร่สู่คนกลุ่มอื่นประกอบกับชนกลุ่มอื่นก็ไม่กล้าเข้าถึงวัตรปฏิบัติ อุปสรรคที่พอเห็นได้ คือ การขยายองค์กร^{๖๙} ควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐเพื่อความสะดวกของประชาชน ควรขยายความช่วยเหลือสนับสนุนการฟื้นฟูสภาพจิตใจของพุทธศาสนิกชนเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต^{๗๐} เนื่องจากคณะสงฆ์ยังไม่รู้จักเป็นที่แพร่หลายในสังคมไทย อุปสรรคของการบริหารจัดการก็คือคนส่วนใหญ่ยังไม่รู้ระเบียบประเพณีและกิจกรรมของพระสงฆ์ การประชาสัมพันธ์การเข้าถึงประชาชนให้รู้หลักธรรมยังมีน้อย^{๗๑} ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเครือข่ายการเชื่อมโยงไม่มี^{๗๒} ขาดงบประมาณสนับสนุนอย่าง

^{๖๘} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัติวงศ์, เจ้าคณะอำเภอห้วยทับทัน เจ้าอาวาสวัดศรีห้วยทับทัน อำเภอห้วยทับทันจังหวัดศรีสะเกษ, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๖๙} สัมภาษณ์ พระมหาสนอง ขนติธโร ป.ธ.๙, รองเจ้าคณะอำเภอกันทรลักษ์ วัดศิริวราวาส, อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๗๐} สัมภาษณ์ พระครูสุจิตโพธิ์ธำการ, เจ้าคณะอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ เจ้าอาวาสวัดบ้านโดด, อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๗๑} สัมภาษณ์ พระครูพิพิธสังฆการ, เจ้าคณะอำเภอปรังคัง เจ้าอาวาสวัดปรังคัง, อำเภอปรังคัง จังหวัดศรีสะเกษ, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๗๒} สัมภาษณ์ พระศรีวรเวที, เจ้าคณะอำเภอกันทรลักษ์ เจ้าอาวาสวัดบ้านเขว, อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

ต่อเนื่องจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^{๗๓} การปฏิบัติงานสาธารณเป็นลักษณะแบบให้เปล่าการเข้าไปแก้ไขแบบให้เปล่าเป็นการให้แบบเอื้ออาทร ซึ่งค่าใช้จ่ายในการจัดสาธารณสงเคราะห์เพิ่มขึ้นทุกปี^{๗๔} การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ของคณะสงฆ์มีน้อยทำให้ประชาชนไม่รู้จัก พิธีการศาสนามีความซับซ้อนเนื่องจากด้านภาษา ยังขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพควรนำหลักการบริหารมาใช้ในการระบอบการปฏิบัติงาน เป็นต้น

ตารางที่ ๔.๙ แสดงอุปสรรคการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

ที่	สรุปสาระสำคัญ
๑	-พุทธศาสนิกชนที่นับถือพุทธศาสนาส่วนใหญ่เป็นชาติพันธุ์ซึ่งประกอบอาชีพทำนาเป็นส่วนใหญ่
๒	-อุปสรรคที่พอเห็นได้ คือ การขยายองค์กร
๓	-ควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐเพื่อความสะดวกสบายของประชาชน
๔	-การประชาสัมพันธ์การเข้าถึงประชาชนให้รู้หลักธรรมยังมีน้อย
๕	-ควรขยายความช่วยเหลือสนับสนุนการฟื้นฟูสภาพจิตใจของพุทธศาสนิกชน เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต
๖	-ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเครือข่ายการเชื่อมโยงไม่มี
๗	-ยังขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพควรนำหลักการบริหารมาใช้ในการระบอบการปฏิบัติงาน
๘	-ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงสาระสำคัญของอุปสรรคการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

ที่	สรุปสาระสำคัญ	ความถี่
๑	-ควรได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐเพื่อความสะดวกสบายของประชาชน -ควรขยายความช่วยเหลือสนับสนุนการฟื้นฟูสภาพจิตใจของพุทธศาสนิกชนเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตเนื่องจากคณะสงฆ์ ยังไม่รู้จักเป็นที่แพร่หลายในสังคมไทย	๔,๗,๑๐, ๑๖,๑๗,๑๘
๒	-ขาดงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการปฏิบัติงานสาธารณเป็นลักษณะแบบให้เปล่าการเข้าไปแก้ไข	๕,๖,๘ ๙,๑๓,๑๕,

^{๗๓} สัมภาษณ์ พระครูพิศิษฐ์ธรรมานุศาสน์, เจ้าคณะอำเภอขุนขันธ์ เจ้าอาวาสวัดปรีดคัน อำเภอกุขัน จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๗๔} สัมภาษณ์ พระครูสิริศรัทธาภิรักษ์, เจ้าคณะอำเภอยางชุมน้อย เจ้าอาวาสวัดโนนดัว, อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

	แบบให้เปล่าเป็นการให้แบบเอื้ออาทรค่าใช้จ่ายในการจัดสาธารณสงเคราะห์เพิ่มขึ้นทุกปีพุทธศาสนิกชนไปทำงานต่างถิ่นมากขึ้นไม่มีเวลามาร่วมงานการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ	
๓	-การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง -ประชาชนขาดการติดตามข่าวของคณะสงฆ์ -พิธีการศาสนามีความซับซ้อน -ยังไม่กระจายไปทั่วทุกชุมชนขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ	๑,๒,๓ ๑๑,๑๒,๑๓, ๑๔,๑๕,

๔.๒ ปัญหาการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

ปัญหาด้านการสาธารณสงเคราะห์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อาจเกิดจากฝีมือของคนเห็นแก่ตัว กระทำหวังเพื่อประโยชน์ส่วนตน โดยไม่มองถึงความเดือดร้อนของคนอื่น เห็นความเดือดร้อนของคนอื่นเป็นเรื่องไกลตัว แต่ถ้าคนเราแก้ปัญหาตรงจุดนี้ได้ มองว่ามนุษย์เท่าเทียมกัน และคนเหล่านี้ไม่เอาเปรียบกันมีจิตสำนึกดี เชื่อว่าปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมคงจะหายไป^{๗๕} ปัญหาจะมีความเข้มข้นมากเพียงใดก็ตามถ้าไม่มีการลงมือปฏิบัติกรอย่างถูกต้อง ทางแก้ปัญหานั้นๆ ก็ย่อมไม่มีประสิทธิผลการลงมือปฏิบัติกรตามแผนให้ได้ประสิทธิผลนั้นย่อมขึ้นอยู่กับภาวะผูกพันของบุคคลผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่จะทำให้งานดำเนินได้^{๗๖} กระบวนการในการบริหารเชิงประสานสัมพันธ์ เริ่มต้นด้วยการพัฒนาภาวะผูกพันให้มีต่อวิธีแก้ปัญหาซึ่งเป็นที่ตกลงยอมรับร่วมกัน ภาวะผูกพันนี้ย่อมเกิดขึ้นได้ในบรรยากาศของความไว้วางใจ และความเคารพซึ่งกันและกัน^{๗๗} ซึ่งตรงข้ามกับบรรยากาศของการถูกบีบคั้นจากวิธีบริหารเชิงเทคนิควิธีโดยอาศัยการกำหนดวัตถุประสงค์ความต้องการตลอดจนปัญหาของพนักงานร่วมกันตั้งแต่เริ่มงานขึ้นแรกของกระบวนการแก้ปัญหา และด้วยการแก้ปัญหาซึ่งสรุปได้มาร่วมกัน และด้วยการเข้าร่วมช่วยกันอย่างเต็มที่ของเหล่าพนักงาน ทำให้พันธผูกพันของพนักงานต่อวิธีการแก้ปัญหาที่จะหนักแน่นมั่นคงเมื่อสิ้นสุดการอภิปรายเกี่ยวกับแผนปฏิบัติการใหม่ด้วย^{๗๘} สาเหตุจากกระบวนการสร้างภาวะผูกพันในระบบการบริหารเชิงประสานสัมพันธ์เช่นนี้ ทำให้การลงมือปฏิบัติทางแก้ปัญหาเป็นเรื่องของ “เวลา” มิใช่ “ข้อแม้”^{๗๙}

^{๗๕} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัติวงศ์, เจ้าคณะอำเภอห้วยทับทัน เจ้าอาวาสวัดศรีห้วยทับทัน อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๗๖} สัมภาษณ์ พระครูสุจิตโพธิ์ธำการ, เจ้าคณะอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ เจ้าอาวาสวัดบ้านโดด, อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๗๗} สัมภาษณ์ พระศรีวรเวที, เจ้าคณะอำเภอกันทรลักษ์ เจ้าอาวาสวัดบ้านเขวา, อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๗๘} สัมภาษณ์ พระครูสิริคณาภิรักษ์, เจ้าคณะอำเภอยางชุมน้อย เจ้าอาวาสวัดโนนดู่, อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๗๙} สัมภาษณ์ พระมหาสนอง ขนติธโร ป.ธ.๙, รองเจ้าคณะอำเภอกันทรลักษ์ วัดศิริวาราวาส, อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๗ มกราคม ๒๕๖๐.

ปัญหาของการบริหารจัดการประสิทธิภาพการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ดังนั้น ผู้วิจัยได้ทำการสรุปวิเคราะห์ผลของการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

จากการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ด้านปัญหาของการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์พอสรุปได้ตามตาราง ๔.๑๑ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงปัญหาของการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

ที่	สรุปสาระสำคัญ
๑	-เนื่องจากมีปัจจัยน้อยการขยายตัวสู่สังคมจึงทำได้น้อยหรือจำกัด
๒	-ยังขาดการบริหารจัดการที่ดีและมีคุณภาพ
๓	-การวางแผนการทำงานมีการติดตามการทำงานตามแผนมีการนำข้อผิดพลาดของแผนมาปรับปรุงแก้ไขวัดผลของการทำงานประเมินผลการทำงาน
๔	-ขาดบุคลากรในการดำเนินกิจกรรมให้มีประสิทธิภาพ
๕	-การสอนหรือการเผยแพร่พระพุทธศาสนาไม่ได้นำแนวทางของพุทธศาสนามาใช้แนวทางความเชื่อมากกว่า
๖	-ปัญหาเริ่มต้นจากความไม่ชัดเจนของหลายสิ่งหลายอย่าง เช่น แม้ว่าตอนวางแผนจะบอกว่าให้ใครทำ ให้ฝ่ายไหนทำบ้าง แต่ไม่ได้ระบุไปว่าใครเป็นเจ้าของหลัก
๘	-มักเป็นไปอย่างเชื่องช้าหรือไม่ได้นำไปใช้เลย ดังนั้น แนวทางแก้ไข คือ หัวหน้าทีมงานจะต้องเป็นผู้รับรู้ผลของการตรวจสอบงาน (Check) ของส่วนงานในสังกัดทั้งหมด

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงสาระสำคัญของปัญหาการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

ที่	สรุปสาระสำคัญ	ความถี่
๑	-คนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าถึงพุทธศาสนา เนื่องจากอยู่ในชุมชนอันจำกัด การขยายตัวสู่สังคมจึงทำได้น้อยหรือจำกัด	๔,๗,๑๐, ๑๖,๑๗,๑๘
๒	-การวางแผนการทำงานมีการติดตามการทำงานตามแผน -มีการนำข้อผิดพลาดของแผนมาปรับปรุงแก้ไข -ขาดบุคลากรที่จะเข้ามาสืบทอดเจตนารมณ์ของคณะสงฆ์ -ขาดหน่วยงานที่สนับสนุนในทุกๆด้าน เช่น งบประมาณ เครือข่าย และประชาชน	๕,๖,๘ ๙,๑๓,๑๕,
	-กระบวนการในการบริหารจัดการยังไม่มีประสิทธิภาพ -การสอนหรือการเผยแพร่พระพุทธศาสนาไม่ได้นำแนวทางของพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้	๑,๒,๓ ๑๑,๑๒,๑๓, ๑๔,๑๕,

๓	-การทำกิจกรรมมักมีเฉพาะในกลุ่มไม่กว้างขวาง -กรณีที่ทำงานไม่ได้เป้าหมายหัวหน้าทีมงานจะต้องทำการปรับแผนงานโดยเน้นในประเด็นวิธีการและในกรณีที่ทำได้ตามแผนที่กำหนดไว้หัวหน้าทีมงานจำเป็นที่จะต้องทำการสั่งการให้ทุกฝ่ายตั้งเป้าหมายให้สูงขึ้นเพื่อที่องค์กรจะได้พัฒนาต่อไปไม่สิ้นสุด	

จะเห็นได้ว่า แนวทางในการแก้ไขปัญหาทางสาธารณสุขของคณะสงฆ์ที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาในเบื้องต้นนั้น คณะสงฆ์ต้องให้ความสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุน และต้องร่วมมือประสานงานสร้างเป็นเครือข่ายเดียวกันทั้งคณะสงฆ์และชุมชนตลอดจนหน่วยงานเอกชนและภาครัฐเพื่อการทำงานจะได้มีทิศทางเดียวกัน ตลอดจนคณะสงฆ์และวัดต้องพัฒนาส่งเสริมบุคลากรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการทำงานและรองรับการปฏิบัติงานในอนาคตเป็นจำนวนมาก ที่สำคัญควรทำงานอย่างมีระบบเป็นแนวทางเดียวกัน และมีเครือข่ายร่วมมือกัน โดยการใช้ความรู้ความสามารถของบุคลากรให้เต็มศักยภาพ สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การนำเอาหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์เข้ากับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ก็จะเป็นสิ่งดีในการบริหารจัดการในทุกๆ ด้านที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

๔.๓ การปฏิบัติงานสาธารณสุขของคณะสงฆ์ด้านการให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่ประชาชน

ในการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น จากการศึกษาข้อมูลเชิงลึก คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ควรมีแนวทางในการพัฒนางานสาธารณสุขสงเคราะห์ ดังนี้คือ

การสร้างระบบบริหารจัดการกิจการสังคมที่ดี

ประการที่ ๑ หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่างๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคมและสังคมยินยอมพร้อมใจกันปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้นโดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล

ประการที่ ๒ หลักคุณธรรม ได้แก่ การส่งเสริมคนดีคนเก่งให้เข้ามาบริหารกิจการบ้านเมือง สังคม และประเทศชาติ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่รัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้มีความซื่อสัตย์ จริงใจ ชยัน อดทน มีระเบียบวินัยประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

ประการที่ ๓ หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานของทุกองค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

ประการที่ ๔ หลักความมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญ ไม่ว่าด้วยการแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ

ประการที่ ๕ หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

ประการที่ ๖ หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัด ใช้อย่างคุ้มค่า กล่าวคือ ดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ดีในเวทีโลก และรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมให้สมบูรณ์

หากทั้งภาคราชการประจำ การเมือง ภาคเอกชน และประชาชนร่วมมือร่วมใจ กันมุ่งมั่น ให้งานราชการดำเนินไป ด้วยจิตสำนึก ทศนคติ พฤติกรรมที่เต็มเปี่ยมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม พร้อมทั้งใช้หลักการโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการตัดสินใจ ปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าด้วยการแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ ประชาชนก็จะบังเกิดประโยชน์สุข สังคมและประเทศชาติก็จะพัฒนาไปได้อย่างยั่งยืน และสามารถแข่งขัน ยืนหยัดอยู่ในเวทีโลกได้อย่างแน่นอน ดังนั้น การปฏิบัติงานสาธารณะ สงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ด้านการให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่ประชาชน ผู้วิญญูได้สรุปจากพระสังฆาธิการผู้ให้ข้อมูลดังนี้

ควรเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธ ให้พุทธศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจและรับรู้แนวปฏิบัติ เพื่อดำเนินชีวิตที่เป็นสุข^{๘๐} การให้การสาธารณสงเคราะห์ นับว่าได้ผลดีระดับหนึ่ง เพราะว่าเป็น องค์กรขนาดเล็ก การบริหารจัดการนับว่าได้ผลดี^{๘๑} การจัดการให้ผลดีขึ้น ควรได้รับการสนับสนุนกับ องค์กรต่างๆ การให้ความช่วยเหลือ/สงเคราะห์แก่ประชาชน นับว่าได้ผลดีในระดับหนึ่งไม่ว่าจะเป็น การ^{๘๒} ให้ทุนแก่นักเรียนที่เรียนดีแต่ยากจน, ช่วยเหลือคนผู้ด้อยโอกาส, ช่วยสร้างสิ่งสาธารณะ ประโยชน์ต่างๆ เป็นต้น^{๘๓} ให้ความรู้ความเข้าใจธรรมะขั้นพื้นฐานและขั้นสูงๆ ต่อไปใน ชีวิตประจำวัน^{๘๔} สร้างศรัทธาให้กับประชาชนและเป็นที่พึ่งพาใจทางศาสนา คณะสงฆ์ควรเข้ามาพบ

^{๘๐} สัมภาษณ์ พระครูวรธรรมคณาจารย์, เจ้าคณะอำเภอวังหิน เจ้าอาวาสวัดสวนใหญ่, อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๘๑} สัมภาษณ์ พระครูศรีมงคลปริยัติกิจ, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๘๒} สัมภาษณ์ พระครูพิบูลธรรมาภิต, เจ้าคณะตำบลเมืองคง เจ้าอาวาสวัดใต้, อำเภอราชไศล จังหวัดศรีสะเกษ, ๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๘๓} สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังสี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๘๔} สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี, รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดมหาพุทธาราม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

กับประชาชนในเชิงรุกโดยเข้ามาช่วยเหลือประชาชนให้ความรู้เรื่องธรรมะพื้นฐานในชีวิตประจำวัน^{๘๕} การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษเป็นการปฏิบัติงานแบบให้เปล่า โดยมุ่งเน้นประชาชนที่ยากจนไร้ที่อยู่อาศัยให้การศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสเป็นหลัก^{๘๖} โดยเฉพาะในด้าน ความเชื่อความศรัทธาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เป็นศูนย์รวมของขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น^{๘๗} เป็นที่ยอมรับของสังคมไทยที่ได้ช่วยเหลือผู้ขาดโอกาส^{๘๘} เป็นพิธีการ ส่งเสริมให้บุคคลมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณและบรรพบุรุษ^{๘๙} เป็นแบบอย่างทางวัตรปฏิบัติและรับรู้ แนวปฏิบัติเพื่อดำเนินชีวิตที่เป็นสุข เมื่อให้ความช่วยเหลือกับบุคคล และหน่วยงานอื่นๆ ควรมีระบบ บริหารจัดการที่ดี^{๙๐} ดูแลช่วยเหลือตรวจสอบอย่างยั่งยืนเพื่อให้ความช่วยเหลือนั้นแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๙๑}

จากการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ ด้านการให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่ ประชาชนที่ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ สามารถสรุปได้ตามตาราง ๔.๑๓

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ด้านการให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่ ประชาชน

ที่	สรุปสาระสำคัญ
๑	-ควรเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธให้เป็นที่พึ่งทางใจและรับรู้แนวปฏิบัติเพื่อดำเนินชีวิตที่เป็นสุข
๒	-การสาธารณสงเคราะห์นั้นว่าได้ผลดีระดับหนึ่งเพราะว่าเป็นองค์กรขนาดเล็ก
๓	-การให้ความช่วยเหลือ/สงเคราะห์แก่ประชาชน
๔	-ให้ทุนแก่นักเรียนที่เรียนดีแต่ยากจน, ช่วยเหลือคนผู้ด้อยโอกาส, ช่วยสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ต่างๆ

^{๘๕} สัมภาษณ์ พระรัตนกรวิสุทธิ์, รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดกลางขุนันธ์, อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๘๖} สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัติการ, เจ้าคณะอำเภอเมือง เจ้าอาวาสวัดเพ็ญนาม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๘๗} สัมภาษณ์ พระครูสิริบุญกิจ, เจ้าคณะอำเภอศีลาลาด เจ้าอาวาสวัดบ้านแก้ง, อำเภอศีลาลาด จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๘๘} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติคณารักษ์, เจ้าคณะอำเภอบึงบูรพ์ เจ้าอาวาสวัดวิสุทธีโสภณ, อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๘๙} สัมภาษณ์ พระครูศรีรัตนภิรักษ์, เจ้าคณะอำเภอศรีรัตนะ เจ้าอาวาสวัดเกียรติแก้วสามัคคี, อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๙๐} สัมภาษณ์ พระครูประภัสร์สุตาลังการ, เจ้าคณะอำเภอภูสิงห์ เจ้าอาวาสวัดปรีไใหญ่, อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๙๑} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัติวงศ์, เจ้าคณะอำเภอห้วยทับทัน เจ้าอาวาสวัดศรีห้วยทับทัน อำเภอห้วยทับทันจังหวัดศรีสะเกษ, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๙.

๕	-ให้ความรู้ความเข้าใจธรรมะขั้นพื้นฐาน และขั้นสูงๆ ต่อไปในชีวิตประจำวัน
๖	-สร้างศรัทธาให้กับประชาชนและเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจ
๗	-เป็นศูนย์รวมของขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น
๘	-เป็นที่ยอมรับของสังคมไทยที่ได้ช่วยเหลือผู้ที่ขาดโอกาส
๙	-ดูแลช่วยเหลือตรวจสอบอย่างยั่งยืนเพื่อให้ความช่วยเหลือนั้นแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๑๐	-ยึดหลักคุณธรรมสนับสนุน ๖ ประการ คือ ๑. ศีล ๒. สมาธิ ๓. ปัญญา ๔. อูปการะ ๕. สังคหะ ๖. กตัญญูทุกเวที มาใช้ในการพัฒนางานการสาธารณสงเคราะห์
๑๑	-ควรมีการฝึกอบรมปลูกฝังให้มวลชนมีความรับผิดชอบต่อสาธารณมากขึ้น การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์จะได้ผลและมีประสิทธิภาพมาก
๑๒	-มีการประสานงาน และความร่วมมือที่ใกล้ชิดของหน่วยงานต่างๆ โดยมีทางคณะสงฆ์เป็นแกนกลาง เพราะทางคณะสงฆ์สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว
๑๓	-คณะสงฆ์และประชาชนอยู่ร่วมกันด้วยการอนุเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงสาระสำคัญการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ด้านการให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่ประชาชน

ที่	สรุปสาระสำคัญ	ความถี่
๑	-คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ควรเข้ามาพบกับประชาชนในเชิงรุกโดยเข้ามาช่วยเหลือประชาชนให้ความรู้เรื่องธรรมะพื้นฐานในการดำเนินชีวิต -การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เป็นการปฏิบัติงานแบบให้เปล่าความเอื้ออาทรโดยมุ่งเน้นประชาชนที่ยากจน ให้การศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสเป็นสำคัญ	๕,๖,๘ ๙,๑๓,๑๕
๒	-การให้ความช่วยเหลือ/สงเคราะห์แก่ประชาชนนับว่าได้ผลดีในระดับหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการให้ทุนแก่นักเรียนที่เรียนดีแต่ยากจน ช่วยสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ต่างๆ เป็นต้น	๔,๗,๑๐, ๑๖,๑๗,๑๘
๓	-ช่วยลดภาระของคนจนสร้างงานให้ชาวบ้านเป็นที่ยอมรับของสังคมไทยที่ได้ช่วยเหลือผู้ที่ขาดโอกาส -เป็นการส่งเสริมให้บุคคลมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณและบรรพบุรุษ -เป็นที่ยอมรับของสังคมไทยและทำให้เกิดพิธีการส่งเสริมให้บุคคลมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณและบรรพบุรุษการช่วยเหลือในการสงเคราะห์	๑,๒,๓ ๑๑,๑๒,๑๓, ๑๔,๑๕,

จะเห็นได้ว่า การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมะคือคนไทยมีความประหยัด ใช้ของอย่างคุ้มค่า กล่าวคือ ดำรงชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงพร้อมทั้งสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ดีในเวทีโลกและรักษา

พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมให้สมบูรณ์หากทั้งภาคราชการประจำการเมือง ภาคเอกชน และประชาชนร่วมมือร่วมใจกันมุ่งมั่นให้งานราชการดำเนินไปด้วยจิตสำนึกทัศนคติพฤติกรรมที่เต็มเปี่ยมด้วยคุณธรรมและจริยธรรมพร้อมทั้งใช้หลักการโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญ ไม่ว่าด้วยการแจ้งความเห็นการไต่สวนสาธารณะการ ประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ หรืออื่นๆ ประชาชนก็จะบังเกิดประโยชน์สุข สังคมและประเทศชาติของเราก็จะพัฒนาไปได้อย่างยั่งยืน และสามารถแข่งขัน ยืนหยัดอยู่ในเวทีโลกได้อย่างแน่นอน

๔.๔ การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์

การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุน ส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ขุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อเป็นแหล่งอุปโภคและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์และอื่น ๆ การมีส่วนร่วมโดยตรงในการบริหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นสำคัญ ดังนั้น ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรง เช่น ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการ การปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ก็ตาม มักจะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในรูปของกรรมการที่ปรึกษาที่จะให้ข้อคิดข้อเสนอแนะเพราะกิจกรรมบางอย่างอาจมีอุปสรรคไม่สามารถแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปด้วยดีจึงจำเป็นต้องให้บุคคลอื่นเข้ามาร่วมในการตัดสินใจเพื่อให้ผลการตัดสินใจเป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไปหรือเกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมโดยตรงจึงมีสาระสำคัญอยู่ที่ว่าเป็นการร่วมอย่างมีระบบตามกระบวนการบริหารมักทำเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น เมื่อมีคำสั่งแต่งตั้งบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องใดก็ตามผลที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจาก การตัดสินใจร่วมกัน เป็นต้น

การมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการบริหารแต่อย่างใด แต่เป็นเรื่องของการให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น เช่น การบริจาคเงินทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงานเข้าช่วยสมทบ ไม่ได้เข้าร่วมประชุมแต่ยินดีร่วมมือ ลักษณะของการมีส่วนร่วมหรือรูปแบบของการเข้าไปมีส่วนร่วมนั้น สามารถพิจารณาได้หลากหลาย ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าเราจะสนใจในด้านใด บางท่านพิจารณาจากกิจกรรมที่เข้าไปมีส่วนร่วม เช่น การเลือกตั้ง การประชุม บางท่านก็พิจารณาในเชิงการบริหาร เช่น การมีส่วนร่วมในแนวราบ-แนวดิ่ง เป็นต้น

การมีส่วนร่วมจะมีลักษณะมากน้อยเพียงใด ให้พิจารณาว่าผู้นำเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปร่วมในการใช้อำนาจและมีบทบาทในการควบคุมได้เท่าใด ซึ่งเป็นข้อบ่งบอกถึงภาวะผู้นำที่เป็นประชาธิปไตยว่ามีสูงหรือต่ำ และได้ใช้อำนาจการตัดสินใจเป็นเกณฑ์ในการบ่งบอกการมีส่วนร่วมโดยเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมในการบริหาร แม้ว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมจะเป็นที่ยอมรับและมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานตามวิทยาการสมัยใหม่ ในขณะเดียวกัน ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายไม่พึงปรารถนาจะให้เกิดการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมย่อมจะไม่มีทางเกิดขึ้นได้ จึงกล่าวได้ว่า

ปัจจัยทั้งสองดังกล่าวเป็นเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมในการบริหาร ซึ่งมีรายละเอียดดังผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

(๑) คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ เข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสังคม จะอยู่ในลักษณะการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน การเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน เช่น การตัดถนนในหมู่บ้าน การจัดระเบียบรั้วบ้าน การลอกคลอง ทำประปา เป็นการร่วมมือกันระหว่าง วัด ชาวบ้าน และทางราชการ ในส่วนข้อขัดแย้งทางการเมือง พระสงฆ์มีบทบาททางด้านการสร้างขวัญและกำลังใจกับประชาชน อยู่เคียงข้างประชาชนในทุกสถานการณ์ สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับประชาชน^{๙๒}

(๒) คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาและปรับปรุงสภาพวัด และศาสนาสถานให้มีความสะอาดร่มรื่น ถาวรและมั่นคง อันเหมาะสมกับเป็นวัดที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการประกอบศาสนกิจและการจัดกิจกรรมของท้องถิ่น ตลอดจนเป็นที่พักผ่อนจิตใจ และเป็นอุทยานทางการศึกษาของประชาชน^{๙๓}

(๓) คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ต้องมีส่วนเข้าไปมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสนับสนุนชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ การช่วยเหลือทางราชการ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เป็นต้น^{๙๔}

ที่สำคัญให้ทุกภาคส่วนได้ร่วมเผยแพร่ผ่านหน่วยงานและองค์กรอื่นๆ มีการบริหารเชิงรุก เพื่อเป็นทางเลือกและเป็นที่พึ่งของชาวพุทธ^{๙๕} คณะสงฆ์มีส่วนร่วมหรือสนับสนุนสังคมเป็นอย่างดี กล่าวคือ ร่วมมือจัดตั้งโรงเรียนสามัญศึกษาในพื้นที่ของวัด สนับสนุน ร่วมสร้างสถานพยาบาล ถนน หนทาง สะพานเป็นบางครั้ง เมื่อมีโอกาสและทุนทรัพย์^{๙๖} ร่วมมือกับผู้ปกครองหรือผู้บริหารบ้านเมือง ตามเวลาและโอกาส การมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ การจัดตั้งโรงเรียนระดับต่างๆ ภายในบริเวณวัดถ้ามีโอกาส ให้ทุนและอาหารกลางวันแก่นักเรียน^{๙๗} บริจาคสมทบทุนเพื่อสร้างสิ่งสาธารณะต่างๆ เช่น

^{๙๒} สัมภาษณ์ พระรัตนกรวิสุทธิ, รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดกลางขุนันธ์, อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๙๓} สัมภาษณ์ พระครูสิริบุญกิจ, เจ้าคณะอำเภอศีลาลาด เจ้าอาวาสวัดบ้านเก็ง, อำเภอศีลาลาด จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๙๔} สัมภาษณ์ พระครูศรีรัตนภิรักษ์, เจ้าคณะอำเภอศรีรัตนะ เจ้าอาวาสวัดเกียรติแก้วสามัคคี, อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๙๕} สัมภาษณ์ พระมหาสนอง ขนติโร ป.ธ.๙, รองเจ้าคณะอำเภอกันทรลักษ์ วัดศิริวราวาส, อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๙๖} สัมภาษณ์ พระครูสุจิตโพธิ์ถาวร, เจ้าคณะอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ เจ้าอาวาสวัดบ้านโคก, อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๙๗} สัมภาษณ์ พระครูพิพิธสังฆการ, เจ้าคณะอำเภอปรางค์กู๋ เจ้าอาวาสวัดปรางค์กู๋, อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๐.

สะพานสถานพยาบาล เป็นต้น โดยมีส่วนร่วมและเข้าไปสนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้านชุมชน^{๙๘} การช่วยเหลือหน่วยงานราชการในด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด^{๙๙} กิจกรรมสัมพันธ์ในชุมชน การเน้นการมีส่วนร่วมในทุกๆ ด้าน เป็นต้น

การสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์ยังมีการประชาสัมพันธ์น้อยมาก^{๑๐๐} ต้องมีระเบียบในการปฏิบัติในการสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์ให้ชัดเจน ต้องมีระบบในการปฏิบัติในการสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์^{๑๐๑} การมีส่วนร่วมของสังคมอยู่อย่างจำกัด ในปัจจุบันคณะสงฆ์ได้เข้าไปมีส่วนร่วมให้การสนับสนุนในการสาธารณประโยชน์มากขึ้นในยามที่ประชาชนเดือดร้อนหรือเกิดภัยพิบัติ ควรส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกภาคส่วน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ สนับสนุน ให้ความร่วมมือผ่านหน่วยงานและองค์กรอื่นๆ มีการบริหารเชิงรุกเพื่อเป็นทางเลือกและเป็นที่พึ่งของชาวพุทธ^{๑๐๒}

จากการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์ที่นำมาวิเคราะห์ สามารถสรุปได้ตามตารางที่ ๔.๑๕

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์

ที่	สรุปสาระสำคัญ
๑	-มีการสนับสนุน ร่วมสร้างสถานพยาบาล ถนนหนทาง เมื่อมีโอกาสและทุนทรัพย์
๒	-การจัดตั้งโรงเรียนระดับต่างๆ ภายในบริเวณวัดถ้ามีโอกาส
๓	-ให้ทุกภาคส่วนได้ร่วมเผยแพร่ผ่านหน่วยงานและองค์กรอื่นๆ มีการบริหารเชิงรุกเพื่อเป็นทางเลือกและเป็นที่พึ่งของชาวพุทธ
๔	-มีส่วนร่วมและเข้าไปสนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชน
๕	-การจัดการทุนเพื่อการสงเคราะห์การช่วยเหลือหน่วยงานราชการในด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
๖	-ด้านการมีส่วนร่วมของสังคมอยู่ในวงจำกัดไม่กว้างขวาง
๗	-ต้องมีระเบียบในการปฏิบัติในการสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์ให้ชัดเจน

^{๙๘} สัมภาษณ์ พระศรีวรเวที, เจ้าคณะอำเภอกันทรลักษ์ เจ้าอาวาสวัดบ้านเขว, อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๙๙} สัมภาษณ์ พระครูพิศิษฐ์ธรรมานุสาสก, เจ้าคณะอำเภوخันธุ์ เจ้าอาวาสวัดปรือคัน, อำเภوخันธุ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ พระครูสิริคณาภิรักษ์, เจ้าคณะอำเภอยางชุมน้อย เจ้าอาวาสวัดโนนตัว, อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ พระครูวรธรรมคณาภิรักษ์, เจ้าคณะอำเภอวังหิน เจ้าอาวาสวัดดอนใหญ่, อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ พระครูศรีมงคลปริยัติกิจ, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม อำเภอมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

๘	-ต้องมีระบบในการปฏิบัติในการสนับสนุนเพื่อสาธารณะประโยชน์
๙	-คณะสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการเติมเต็มให้แก่ประชาชน หน่วยงานเอกชน และภาครัฐ โดยเฉพาะความมุ่งหวังทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และความยุติธรรม
๑๐	-มีการส่งเสริมโรงเรียนสอนศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา ตามแบบแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การสอน
๑๑	-มีการส่งเสริมการจัดสอบธรรมศึกษา และยังเป็นหน่วยฝึกอบรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนในบริเวณโดยรอบวัด
๑๒	-มีบุคลากรด้านกำลังคนที่มีความรู้เฉพาะด้าน และกำลังทุนทรัพย์สนับสนุน
๑๓	-ควรระดมทุนทรัพย์ เพราะต้องใช้เงินทุนในการบริหารและพัฒนา
๑๔	-ส่งเสริมการสอนธรรมะให้เข้าถึงจิตใจคนก่อน พยายามยกระดับจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้เข้าสู่จิตสาธารณะให้ได้
๑๕	-ต้องมีการประสานสัมพันธ์ความร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อป้องกันแต่ละองค์กรสร้างปัญหาการทุจริต และการแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง
๑๖	-มีการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม สำหรับประชาชนทั่วไป
๑๗	-มีการส่งเสริมมุ่งเน้นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์โดยรวมเป็นส่วนใหญ่ และควรมุ่งเน้นไปถึงประชาชนอย่างทั่วถึง
๑๘	-การส่งเสริมพัฒนาเน้นถึงประโยชน์สูงสุด

ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงสาระสำคัญการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ด้านการมีส่วนร่วม และสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์

ที่	สรุปสาระสำคัญ	ความถี่
๑	-มีผู้บริหารทรัพยากรร่วมงานบุญเป็นประจำทุกปีอย่างน้อยตามสภาพเศรษฐกิจ -การมีส่วนร่วมของสังคมอยู่ในวงจำกัดไม่กว้างขวาง -การสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์ยังมีการประชาสัมพันธ์น้อยมาก -ต้องมีระเบียบในการปฏิบัติในการสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์ให้ชัดเจน	๕,๖,๘ ๙,๑๓,๑๕
๒	-สมทบทุนเพื่อสร้างสิ่งสาธารณะต่างๆ เป็นต้น -ออกเยี่ยมแจกเครื่องอุปโภค บริจาคเสื้อผ้า แก่ผู้ประสบภัยต่างๆ เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม -ควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และหน่วยงานต่างๆ เพื่อเป็น -การเปิดตัวตนเองให้ชุมชนรู้จัก -มีส่วนร่วมและเข้าไปสนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชน เพื่อการ สงเคราะห์ การช่วยเหลือหน่วยงานราชการในด้านการป้องกันและแก้ไข ปัญหาอาชญากรรม	๔,๗,๑๐, ๑๖,๑๗,๑๘

๓	-ควรให้ทุกภาคส่วนได้ร่วมเผยแพร่ผ่านหน่วยงานและองค์กรอื่นๆ -มีการบริหารเชิงรุกเพื่อเป็นทางเลือกและเป็นที่พึ่งของชาวพุทธ -ร่วมมือจัดตั้งโรงเรียนสามัญศึกษาในพื้นที่ของวัด -สนับสนุนร่วมสร้างสถานพยาบาล ถนนหนทาง เมื่อมีโอกาสและทุนทรัพย์ -ร่วมมือกับผู้ปกครอง/บริหารบ้านเมือง ตามเวลาและโอกาสการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์	๑,๒,๓ ๑๑,๑๒,๑๓, ๑๔,๑๕,

จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมในแนวราบ แนวตั้ง จะมีลักษณะมากน้อยเพียงใดให้พิจารณาว่าผู้นำเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปร่วมในการใช้อำนาจและมีบทบาทในการควบคุมได้เท่าใด ซึ่งเป็นข้อบ่งบอกถึงภาวะผู้นำที่เป็นประชาธิปไตยว่ามีสูงหรือต่ำ และได้ใช้อำนาจการตัดสินใจเป็นเกณฑ์ในการบ่งบอกการมีส่วนร่วมโดยเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมในการบริหารแม้ว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมจะเป็นที่ยอมรับและมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานตามวิทยาการสมัยใหม่ และนักบริหารทุกองค์กรต่างต้องการให้เกิดบรรยากาศการทำงานเช่นนี้ก็ตาม แต่บรรยากาศเช่นนี้มีใช้จะเกิดขึ้นได้ง่ายๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานเป็นสำคัญ ซึ่งทั้งสองฝ่ายจะต้องมีความปรารถนาร่วมกันที่จะให้เกิดการมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมจึงจะเกิดขึ้นได้ในขณะเดียวกันถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายไม่พึงปรารถนาจะให้เกิดการมีส่วนร่วม รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์ คณะสงฆ์มีบทบาทสำคัญโดยการเข้าไปสนับสนุนส่งเสริมให้การสังเคราะห์ในการพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ การช่วยเหลือทางราชการในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เป็นการเกื้อกูลกิจการของภาครัฐหรือของภาคเอกชนในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมส่งเสริมหน่วยงานอื่นที่ทำอยู่ก่อนแล้ว โดยวัดและคณะสงฆ์เป็นผู้นำหลัก สามารถทำให้ประชาชนทุกคนมีความสามัคคีกันทำงานเป็นกลุ่มหรือเป็นทีม ให้ประชาชนรวมกลุ่มกันริเริ่มกิจกรรมเพื่อปรับปรุงท้องถิ่นด้วยตนเอง อาศัยหลักการเข้าถึงประชาชนในการทำงานและร่วมงานกับผู้นำท้องถิ่นการมีส่วนร่วมย่อมจะไม่มีทางเกิดขึ้นได้จึงกล่าวได้ว่า ปัจจัยทั้งสองดังกล่าวเป็นเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการด้านการบริหารซึ่งมีรายละเอียดการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์ที่ได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น

๔.๕ การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและส่วนราชการ

การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญ และเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจเพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักการธรรมาภิบาลที่ภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้นและเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกๆ ฝ่ายในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนตาม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ต่างให้ความสำคัญต่อการบริหารราชการอย่างโปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูล และการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะการตัดสินใจทางการเมืองรวมถึงการตรวจสอบ การใช้อำนาจรัฐในทุกระดับหลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐการนั้น ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

การเกื้อกูลประชาชน ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการคอยช่วยเหลือ เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้และน้ำท่วมพร้อมมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย^{๑๐๓} หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนทำอาหารเลี้ยงเด็กกำพร้าและด้อยโอกาส หรือกระบวนกรสงเคราะห์ปวงชนผู้ประสบภัยพิบัติจากวินาศภัย อุบัติเหตุ และสาธารณภัยซึ่งได้แก่ภัย คือ ความยากจน ความเจ็บไข้ การให้ข้อมูลข่าวสาร^{๑๐๔} ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่างๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่างๆ การจัดนิทรรศการจดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การตีพิมพ์ประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น^{๑๐๕}

การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่างๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น^{๑๐๖} หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการปฏิบัติงานของภาครัฐได้อย่างไร เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย^{๑๐๗} ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจและมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ^{๑๐๘}

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ พระครูประภัสร์สุตาลังการ, เจ้าคณะอำเภอภูสิงห์ เจ้าอาวาสวัดปรีอใหญ่, อำเภออุษันต์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัติวงศ์, เจ้าคณะอำเภอห้วยทับทัน เจ้าอาวาสวัดศรีห้วยทับทัน อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ พระครูพิศิษฐ์ธรรมานุสาสก์, เจ้าคณะอำเภออุษันต์ เจ้าอาวาสวัดปรีอคัน, อำเภออุษันต์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ พระครูศรีมงคลปริยัติกิจ, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอีศรีมงคลวราราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ พระครูพิบูลธรรมาภิรัต, เจ้าคณะตำบลเมืองคง เจ้าอาวาสวัดใต้, อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ, ๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ พระครูวรธรรมณารักษ์, เจ้าคณะอำเภอวังหิน เจ้าอาวาสวัดสวนใหญ่, อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๙

การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงสุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่างๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจทำได้หลายระดับและหลายวิธี ซึ่งบางวิธีสามารถทำได้ง่าย ๆ แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลา ขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่ายและความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งถึงเวลาแล้วที่ภาคราชการจะต้องร่วมมือกันเปิดระบบราชการให้ประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อทำให้เกิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เกิดการแบ่งสรรทรัพยากรอย่างยุติธรรม และลดความขัดแย้งในสังคม และที่สำคัญที่สุด คือ การสร้างกลไกของการพัฒนาระบบราชการที่ยั่งยืน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนนั่นเอง ดังนั้น ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลต่างๆ จากการสัมภาษณ์ มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญไว้ดังนี้

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน คือ การขยายผลนำแนวปฏิบัติที่ถูกต้องไปสู่ชาวพุทธ กรณีส่วนราชการควรมีการประชาสัมพันธ์ จัดให้มีการพัฒนาประชาชน กลุ่มที่ยังเข้าไม่ถึงให้ได้รับรู้ข่าวสาร^{๑๐๙} การร่วมมือประชาชนของกิจการสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์^{๑๑๐} ได้รับความร่วมมือด้วยดีจากสังคม แต่ยังมีอยู่ในวงจำกัด การสาธารณะสงเคราะห์ถึงอยู่ในวงสังคมที่แคบ กิจการต่างๆ จึงเล็กน้อยไม่แพร่หลายเป็นที่รู้จักกันมากนัก ประชาชนในพื้นที่ได้ให้ความร่วมมือสนับสนุนต่อการสาธารณะสงเคราะห์น้อยแต่สม่ำเสมอ^{๑๑๑} มีการร่วมพัฒนา ทำความสะอาดวัด ในกิจกรรมต่างๆ ในวันสำคัญๆ ส่วนความร่วมมือของส่วนราชการมีเป็นส่วนน้อย^{๑๑๒} จะมีบ้างก็ส่วนราชการท้องถิ่น ประชาชนยังไม่ค่อยเข้าใจและรู้สึก ทางราชการยังไม่ได้ให้ความสำคัญของพระสงฆ์มากนัก การเข้าไปช่วยเหลือในส่วนของการสนับสนุนสวัสดิการกับหน่วยงานราชการ โดยมุ่งเอาผลเพื่อส่วนรวมเป็นหลักโดยเฉพาะที่เป็นที่สาธารณวัตถุ การร่วมกันสร้างถนนหนทาง การขุดลอกคูคลอง การสร้างฌาปนสถาน สร้างระบบประปาไฟฟ้า เป็นต้น มีการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง^{๑๑๓} ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชน ส่วนราชการ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของคณะสงฆ์ให้มากขึ้น^{๑๑๔} การเข้าไปมีส่วนร่วมให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ให้มีการแบ่งปันในเรื่องของปัจจัย ๔ ทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดี^{๑๑๕} กล่าวคือ สังคมก็ดีมีสุขภาพที่ดีขึ้น การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนทำได้ด้วยการขยายผลนำแนวปฏิบัติที่ถูกต้องไปสู่การ

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ พระครูพิบูลธรรมาภิต, เจ้าคณะตำบลเมืองคง เจ้าอาวาสวัดใต้, อำเภอราชสีห์ ไศล จังหวัดศรีสะเกษ, ๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังสี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดเจียงอีศรีมงคลวราราม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี, รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดมหาพุทธาราม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ พระรัตนกรวิสุทธิ, รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดกลางขุขันธ์, อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัติการ, เจ้าคณะอำเภอเมือง เจ้าอาวาสวัดเพ็ญนาม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ พระครูสิริบุญกิจ, เจ้าคณะอำเภอกิตลาลาด เจ้าอาวาสวัดบ้านแก้ง, อำเภอกิตลาลาด จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ พระครูปริยัติคณานุรักษ์, เจ้าคณะอำเภอบึงบูรพ์ เจ้าอาวาสวัดวิสุทธิโสภณ, อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.

บูรณาการ โดยเริ่มจากส่วนราชการควรมีการประชาสัมพันธ์ จัดให้มีการพัฒนาประชาชนกลุ่มที่ยังเข้าไม่ถึง ได้รับรู้ เข้าใจ และสามารถปฏิบัติได้^{๑๒๖} การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคลและของกลุ่มบุคคล และการบริหารมีลักษณะเป็นการร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผล^{๑๒๗} ผู้ด้อยโอกาสหรือการสงเคราะห์โดยประการอื่นๆ ทั้งในยามปกติและตามโอกาสที่มาถึง เป็นต้น ซึ่งเป็นความเมตตาเอื้ออาทรต่อผู้อื่นอย่างเป็นกันเอง

จากการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและส่วนราชการที่นำมาวิเคราะห์ พอสรุปได้ตามตารางที่ ๔.๑๙

ตารางที่ ๔.๑๗ แสดงการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและส่วนราชการ

ที่	สรุปสาระสำคัญ
๑	-การร่วมมือประชาชนของกิจการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
๒	-การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน คือ การขยายผลนำไปสู่แนวปฏิบัติที่ถูกต้อง -กรณีส่วนราชการควรมีการประชาสัมพันธ์ จัดให้มีการพัฒนาประชาชนกลุ่มที่ยังเข้าไม่ถึงได้รับรู้
๓	-ประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือสนับสนุนต่อการสาธารณสงเคราะห์เป็นอย่างดี
๔	-ได้รับความร่วมมือด้วยดีจากสังคมแต่ยังอยู่ในวงจำกัด
๕	-มีการร่วมพัฒนาวัดเป็นอย่างดี/ทำความสะอาดวัด
๖	-การเข้าไปช่วยเหลือในส่วนของสาธารณสมบัติกับหน่วยงานราชการ โดยมุ่งเอาผลเพื่อส่วนรวมเป็นหลักโดยเฉพาะที่เป็นที่สาธารณวัตถุ
๗	-ควรเอาหลักธรรม ระเบียบปฏิบัติขึ้นพื้นฐานในชีวิตประจำวันไปให้ประชาชนรู้และปฏิบัติตาม
๘	-ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนส่วนราชการยังมีน้อยมากต้องประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง
๙	-ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนส่วนราชการ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของคณะสงฆ์ให้มากขึ้น
๑๐	-จัดให้มีการพัฒนาประชาชนกลุ่มที่ยังเข้าไม่ถึง ได้รับรู้ เข้าใจ และสามารถปฏิบัติได้
๑๑	-การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคลและของกลุ่มบุคคลและการบริหารมีลักษณะเป็นการร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผล
๑๒	-ควรดำเนินการให้วัดเป็นศูนย์รวมพลังในการป้องกันหมู่บ้านให้เกิดสันติสุขช่วยกันปกป้องพิทักษ์รักษาชีวิต และทรัพย์สินของทุกคนในหมู่บ้านให้เกิดความปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นโจรภัย อัคคีภัย อุทกภัย วาตภัย หรือภัยอื่นๆ

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ พระครูศรีรัตนภิรักษ์, เจ้าคณะอำเภอศรีรัตนะ เจ้าอาวาสวัดเกียรติแก้วสามัคคี, อำเภอ ศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ พระครูประภาศร์สุตาลังการ, เจ้าคณะอำเภอภูสิงห์ เจ้าอาวาสวัดปรีอใหญ่, อำเภอขุนันท์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๙.

๑๓	-พระสงฆ์มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาแก้ไขปัญหายาเสพติด อาชญากรรม ปัญหาสุรา บุหรี่ เด็กและเยาวชนยังมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสูงขึ้น การมีประสบการณ์ทางเพศครั้งแรกอายุน้อยลง และมีค่านิยมใหม่ในการแลกเปลี่ยนคู่นอนในหมู่วัยรุ่น ซึ่งวัดและคณะสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับสังคม
๑๔	-พระสงฆ์มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนากลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณธรรม (ธรรมะ) ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เป็นรูปธรรมในสังคมไทย พร้อมทั้งให้การอบรมสั่งสอนประชาชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ตั้งตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงานของพระพุทธศาสนา
๑๕	-พระสงฆ์มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนา ช่วยแก้ไขปัญหาความเสื่อมถอยทางจริยธรรม วัฒนธรรม และชาติจิตสำนึก สถาบันทางศาสนาขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพในการเผยแผ่ จูงใจ และมีพฤติกรรมบริโภคแบบเลียนแบบ วัตถุนิยม และเป็นเหยื่อการขายตรงด้านเทคโนโลยีสื่อสารที่ทันสมัย

ตารางที่ ๔.๑๘ แสดงสาระสำคัญการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและส่วนราชการ

ที่	สรุปสาระสำคัญ	ความถี่
๑	-การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน คือ การขยายผลนำไปสู่แนวปฏิบัติที่ถูกต้อง -ส่วนราชการควรมีการประชาสัมพันธ์ให้มีการพัฒนาประชาชนกลุ่มที่ยังเข้าไม่ถึงได้รับรู้ -การร่วมมือประชาชนของกิจการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ได้รับความร่วมมือด้วยดีจากสังคมแต่ยังอยู่ในวงจำกัด	๑,๒,๓ ๕,๖,๘ ๙,๑๓,๑๕
๒	-ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน -ส่วนราชการยังมีน้อยมากต้องประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงต้องเปิดโอกาสให้ประชาชน	๔,๗,๑๐, ๑๖,๑๗,๑๘
๓	-มีบ้างที่ส่วนราชการท้องถิ่น เช่น อบต. เป็นต้น ประชาชนยังไม่ค่อยเข้าใจและรู้สึกดี -มีระเบียบปฏิบัติขั้นพื้นฐานในชีวิตประจำวันไปให้ประชาชนรู้และปฏิบัติตาม	๑๑,๑๒,๑๓, ๑๔,๑๕,

จะเห็นได้ว่า หลักการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อสร้างสมคุณงามความดีต่าง ๆ ให้องค์กร หน่วยงาน สร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับชีวิตตลอดจนถึงการทำมาหาเลี้ยงชีพ และยังได้เอื้ออำนวยแก่ การทำกิจต่าง ๆ ที่ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป พร้อมกันนั้น ก็ยังเป็นการฝึกอบรมชีวิตด้านกาย และวาจา ใจ ของ บุคคลนั้นให้มีความพร้อมยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเน้นถึงความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางสังคม คือ การอยู่ร่วมกันด้วยดีระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ในสภาพที่สงเคราะห์เกื้อกูลกัน สมาชิกแต่ละคน

นอกจากจะสามารถดำรงตนอยู่ได้ด้วยดีแล้ว ยังมีโอกาสที่จะกระทำสิ่งดีงามหรือเข้าถึงสิ่งมีค่าสูงขึ้นไปอีกด้วย ดังนั้น จากทุกภาคส่วนของสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและชุมชนท้องถิ่นจะช่วยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชน ได้รับทราบความต้องการและปัญหาที่แท้จริงลดความขัดแย้งและต่อต้านทั้งยังเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้ประชาชนร่วมคิดร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะซึ่งเป็นบทบาทที่หน่วยงานภาครัฐจะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและเครือข่ายภาคประชาสังคมทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับการดำเนินงานราชการต่างๆ จะสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมากน้อยเพียงใดรวมทั้งต้องอาศัยกระบวนการความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในสังคมที่เป็นพันธมิตรของภาคราชการซึ่งถึงเวลาแล้วที่ภาคราชการจะต้องร่วมมือกันเปิดระบบราชการให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพื่อทำให้เกิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเกิดการแบ่งสรรทรัพยากรอย่างยุติธรรมและลดความขัดแย้งในสังคมและที่สำคัญที่สุด คือ การสร้างกลไกของการพัฒนาระบบราชการที่ยั่งยืนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

๔.๖ ผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน สาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire) เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ ทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ ๑. ด้านการให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่ประชาชน ๒. ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์ และ ๓. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและส่วนราชการ พบผลการวิจัยดังนี้

๔.๖.๑ ด้านการให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่ประชาชน

๑. พุทธศาสนิกชนมีจิตศรัทธาสืบทอดกันมา ยังคงเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ และให้ความอนุเคราะห์ทางด้านปัจจัย ๔ อย่างสม่ำเสมอ

๒. มีเอกลักษณ์ข้อวัตรปฏิบัติ จารีตประเพณี เช่น ด้านพิธีกรรม ซึ่งจะมีแนวทางปฏิบัติยึดหลักตามแบบพุทธศาสนา

๓. คณะสงฆ์ให้อำนาจแต่ละวัดในสังกัดบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ด้วยตนเอง ไม่ต้องรวมศูนย์กลางอยู่ที่คณะสงฆ์ให้ดำเนินกิจกรรมได้รวดเร็ว

๔. มีความเป็นเอกภาพ มีการรวมกลุ่มกัน และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๕. การจัดตั้งวัดใกล้กับชุมชน ทำให้มีประชาชนเข้าทำบุญอยู่เสมอ

๖. มีพิธีกรรมทางศาสนาหลัก มีหลักคำสอนทางศาสนา มีพรหมวิหาร

๗. เป็นงานที่สำคัญมากเพราะเป็นภาพลักษณ์ในความเป็นผู้ให้ พุทธศาสนิกชนสามารถพึ่งพาศาสนาได้ ทั้งเจาะจง และไม่เจาะจง เจาะจง คือ สงเคราะห์แก่พุทธศาสนิกชน ทั้งเกิด แก่ เจ็บ ตาย ไม่เจาะจง คือ สร้างโรงเรียน โรงพยาบาล ถนน ตั้งกองทุนอนุเคราะห์ต่างๆ

๘. มีส่วนร่วมทั่วกันทั้งวัด คณะสงฆ์ ราชการ และประชาชนร่วมมือ กันทำงานใน ภาพรวมของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ จะทำให้มีประสิทธิภาพ

๙. เป็นรูปแบบ ระเบียบพิธีกรรม ที่มีสืบกันมายาวนาน หลายชั่วอายุคน

๑๐. มุ่งองค์ความรู้ที่สามารถนำมาจัดการเป็นรูปธรรม

๑๑. เป็นศูนย์กลางทางด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๑๒. ประชาชนได้รับข่าวสารที่ถูกต้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมหลายช่อง ทางด้านสื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ

๑๓. การนำข้อมูลข่าวสารไปเผยแผ่ทางอินเทอร์เน็ต ผู้คนเริ่มให้ความสนใจและหันมา ศึกษาเกี่ยวกับคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น

๑๔. การประชาสัมพันธ์เผยแผ่ทางสถานีในเทศบาลต่างๆ ทำให้ประชาชนทราบข่าวสาร และมีประชาชนมาทำบุญกันมากขึ้น

๑๕. จุดแข็ง คือ ในเรื่องของความเชื่อความศรัทธาความเหนียวแน่นของพุทธศาสนิกชน ทั้งในอดีต และปัจจุบัน มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่มีการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง

๑๖. มีการเลือกตั้งคณะกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกิจกรรมต่างๆ ตามประเพณี และทั้งนี้คณะบุคคลที่มีศรัทธาเลื่อมใส อย่างเหนียวแน่นรวมไปถึงการมีประเพณีต่างๆ ที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานและต่อเนื่องทั้งปี

๔.๖.๒ ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์

๑. คณะสงฆ์ยังไม่รวมเป็นหนึ่งเดียวกัน ทิศทางบริหารงานคณะสงฆ์ยังไม่เป็นเอกภาพ ในการเผยแผ่ ส่งเสริม สนับสนุนต่างวัดต่างปฏิบัติไม่สามัคคีกัน

๒. การสาธารณสงเคราะห์ไม่ทั่วถึงทุกภาคส่วนของประชาชนและเป็นจำนวนน้อย เพราะแต่ละวัดมีทุนทรัพย์จำกัด

๓. การบริหารจัดการจัดไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร

๔. คณะสงฆ์ไม่ค่อยมีส่วนร่วมกับชุมชนเท่าที่ควร

๕. ในภาพรวมขาดผู้นำในนามคณะสงฆ์ที่ได้รับมอบหมายให้ทำงานในด้านนี้ และยังไม่มี การกำหนดรูปแบบการสาธารณสงเคราะห์ในภาพรวมของคณะสงฆ์ที่ชัดเจนด้วย

๖. ขาดการบันทึกการประชาสัมพันธ์ทางด้านสื่อ และการสนับสนุนการประสานงานกับ ทางราชการ

๗. ขาดกองทุนในการพัฒนาส่งเสริม ขยาย เผยแพร่ศาสนา

๘. ยังไม่รวมเป็นหนึ่งเดียวกันทิศทางบริหารงานคณะสงฆ์ยังไม่เป็นเอกภาพ

๙. ขาดด้านการประชาสัมพันธ์ และการสนับสนุนในองค์กรยังไม่ครบถ้วนทางภาครัฐ ยังให้การสนับสนุนไม่เต็มที่

๑๐. จุดอ่อน คือ การส่งต่อความเชื่อจากรุ่นสู่รุ่นและการสนับสนุนเรื่องของงบประมาณ ในการช่วยเหลือกิจการอื่นๆ อันเป็นสาธารณกุศล การสนับสนุนในเรื่องของทุนสนับสนุนในการ ดำเนินกิจการต่างๆ วัดไม่มีรายได้ที่แน่นอนต้องอาศัยเงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาเป็นสำคัญ

๔.๖.๓ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและส่วนราชการ

๑. การสื่อสารจากภาคนโยบายของคณะสงฆ์สู่ภาคปฏิบัติ ยังถือว่าอุปสรรคของการทำงานคณะสงฆ์มีเป็นระยะๆ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจ
๒. ไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและหน่วยงานการกุศลอื่นมากนัก
๓. ขาดผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ขาดยุทธศาสตร์ในการบริหาร
๔. ความไม่ชัดเจนของรูปแบบและแนวทางในการดำเนินงาน จะต้องมีการประชุมของคณะสงฆ์และเป็นมติแต่งตั้ง ตัวแทนออกมาเป็นผู้นำคิดนำทำในด้านนี้
๕. พระสงฆ์ขาดความเข้าใจในการบริหารองค์กร
๖. การประสานงานกันระหว่างคณะสงฆ์กับภาคราชการที่ยังมีอยู่น้อยมาก
๗. ในเรื่องของงบประมาณและโอกาสในการสื่อสารความเข้าใจพัฒนากันให้กับพุทธศาสนิกชนที่เป็นคนรุ่นใหม่
๘. อาจเป็นเรื่องของการที่มีผู้คนหลากหลายวัยหลากหลายอาชีพเข้ามาช่วยในการทำงาน อาจทำให้ขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการบริหารจัดการ

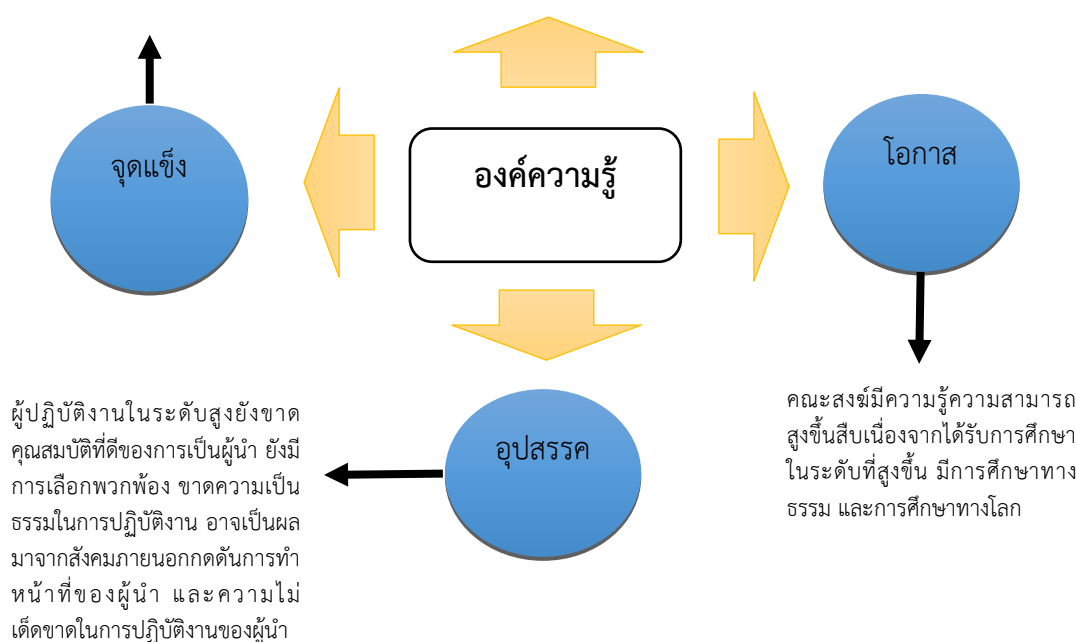
๔.๗ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” บริหารงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้องค์ความรู้จากการวิจัย ดังแผนภาพที่ ๔.๑ ได้ดังนี้

**รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ**

การมีกฎที่บังคับใช้อยู่ช่วยให้การดำเนินงานของการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ มีโครงสร้างการปฏิบัติงานที่ดี เป็นระบบมีแบบแผนที่ชัดเจน และมีประสิทธิภาพ

การดำเนินการจัดการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ได้ตั้งไว้ เลือกพวกพ้องในการเอื้อประโยชน์

แผนภาพที่ ๔.๑ แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยโดยการวิเคราะห์ SWOT

การวิเคราะห์ตามหลัก SWOT การปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ อาจหมายถึงสภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ชุมชน และกลุ่มอิทธิพลต่างๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงของสังคม การเปลี่ยนแปลงของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เข้ามามีอิทธิพลกับการใช้ชีวิตประจำวันไม่ใช่เฉพาะของบุคคลธรรมดา แต่ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของคณะสงฆ์ ปัจจัยภายนอกและภายในย่อมส่งผลกระทบต่อการทำงานของคณะสงฆ์เป็นอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงของสังคมคณะสงฆ์จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถที่จะบริหารงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ ให้สามารถดำเนินงานตามแผนงานต่างๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ และสามารถที่จะคิดวิเคราะห์ แก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้อย่างทันเหตุการณ์ ผลการวิเคราะห์มักถูกใช้เป็นรากฐาน เพื่อที่จะทำให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย หรือนโยบายขององค์กร

ในการวิเคราะห์ SWOT Analysis เพื่อนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ไปเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษนั้น การพิจารณาประเมินสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกมีสถานการณ์ ๔ ขั้นตอนที่ต้องพิจารณา การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปต่างๆ เพื่อนำไปศึกษาวิเคราะห์ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ มีการบริหารจัดการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ต้องมีการเพิ่มเติมในเรื่องการเน้นประสิทธิภาพของงาน ของคน การวางตัวให้เป็นผู้นำที่ดี กล่าวคือ

๑. จุดแข็ง (S = Strengths) เมื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษแล้ว พบว่า การมีกฎที่บังคับใช้อยู่ช่วยให้การดำเนินงานของการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ มีโครงสร้างการปฏิบัติงานที่ดีอยู่แล้ว แต่ผู้นำมาปฏิบัติจะต้องนำหลักการนั้นมาประยุกต์ มาผนวกเข้ากับการบริหารจัดการขององค์กรนั้นให้การดำเนินงานแต่ละด้านบรรลุเป้าหมาย จุดแข็งของการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ คือ เป็นระบบมีแบบแผนที่ชัดเจน และมีประสิทธิภาพ

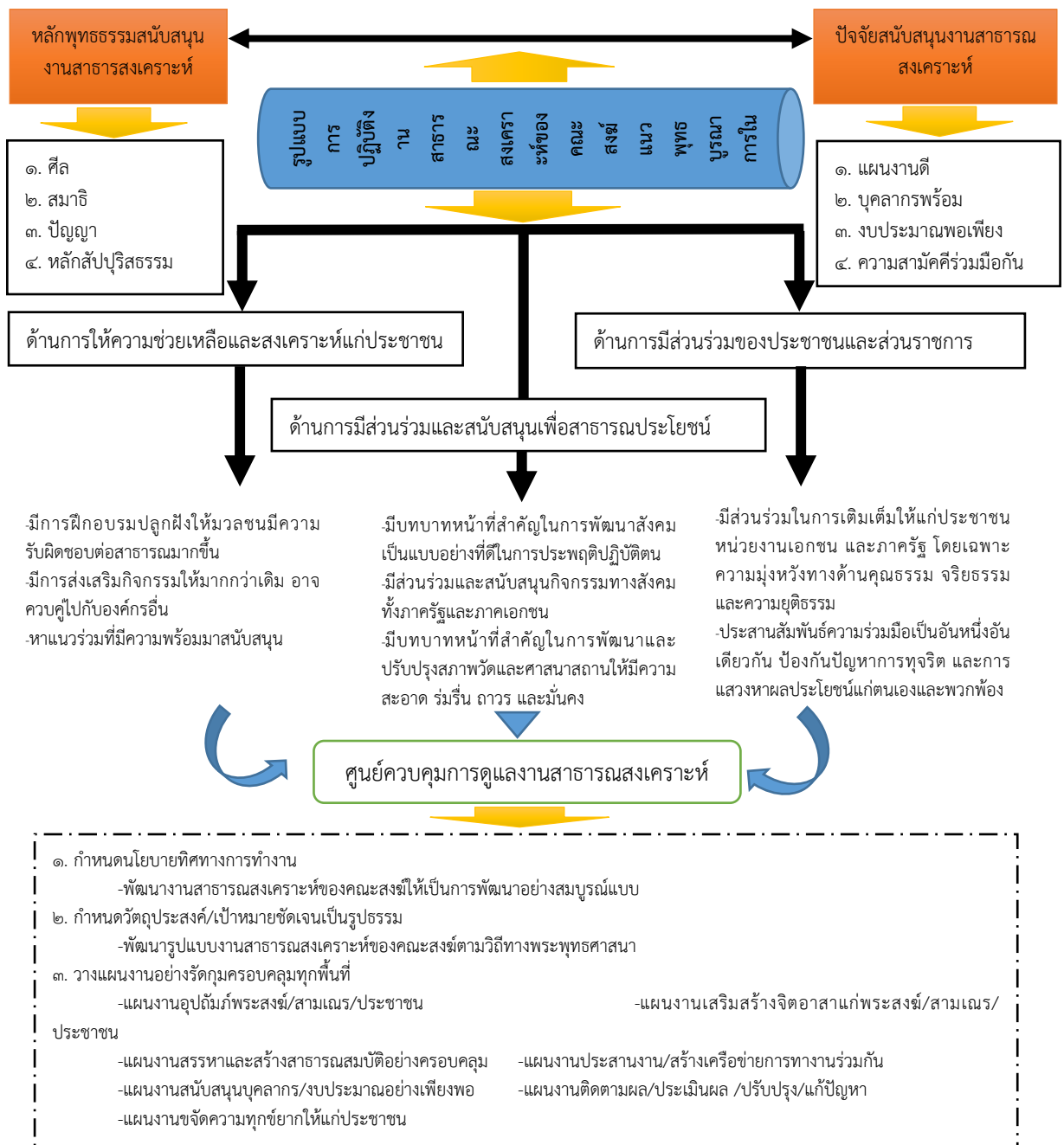
๒. จุดอ่อน (W = Weaknesses) เมื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า การดำเนินการจัดการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษจะต้องปฏิบัติตามกฎที่ได้ตั้งไว้อย่างเข้มงวด ไม่เลือกพวกพ้องในการเอื้อประโยชน์ เลือจากจากพวกพ้องของตน เพราะบุคลากรที่ทำงานต้องปฏิบัติหน้าที่ต่อไปอย่างถูกต้อง

๓. โอกาส (O = Opportunities) เมื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า คณะสงฆ์มีความรู้ความสามารถสูงขึ้นสืบเนื่องจากการได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น มีการศึกษาทางธรรม และการศึกษาทางโลก โดยการศึกษาทางธรรมก็จะมีสำนักการสอนประจำจังหวัด ส่วนการศึกษาทางโลก ก็มีวิทยาลัยสงฆ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เปิดการสอนตั้งแต่ในระดับต้น จนถึงระดับปริญญาโท และปริญญาเอก เมื่อบุคลากรมีประสิทธิภาพที่สูง การดำเนินงานต่างๆ ของคณะสงฆ์ก็จะประสบผลสำเร็จ เพราะบุคคลเป็นเครื่องมือให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์

๔. อุปสรรค (T = Threats) เมื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ผู้ปฏิบัติงานในระดับสูงยังขาดคุณสมบัติที่ดีของการเป็นผู้นำ ยังมีการเลือกพวกพ้อง ขาดความเป็นธรรมในการปฏิบัติงาน อาจเป็นผลมาจากสังคมภายนอกกดดันการทำหน้าที่ของผู้นำ และความไม่เด็ดขาดในการปฏิบัติงานของผู้นำ จึงทำให้ประสบกับปัญหาเรื่องการควบคุมดูแลคณะสงฆ์ การบริการองค์กร และหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการกิจต่างๆ ให้ดำเนินไปสู่ความสำเร็จเจริญรุ่งเรือง สิ่งที่สำคัญที่สุดในการบริหารจัดการ คือ การประยุกต์ใช้ เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการสร้างคามอดทน และอดสาหะในการแก้ไขปรับปรุง การบริหารจัดการประสิทธิภาพเพื่อทำการตัดสินใจสั่งการโดยธรรม การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” ที่ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ได้ ๓ ประเด็นด้วยกัน กล่าวคือ (๑) ด้านการให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่ประชาชน (๒) ด้านการมีส่วนร่วม

ร่วมและสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์ และ (๓) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและส่วนราชการ ผู้วิจัยได้องค์ความรู้จากการวิจัย ดังปรากฏในแผนภาพที่ ๔.๒ ได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๒ แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (ต่อ)

๔.๘ นำเสนอการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

การปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์คณะสงฆ์ที่สำคัญอยู่ที่ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และวัด ซึ่งมีความใกล้ชิดและกำกับดูแลรับผิดชอบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

เกษโดยตรง ซึ่งทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และวัด ต้องมีการจัดตั้งศูนย์กลางการทำงานขึ้นเพื่อใช้เป็นทั้งสถานที่ทำงานและรองรับงานตลอดทั้งให้การอำนวยความสะดวก/กำกับดูแลรับผิดชอบโดยตรงต่องาน การสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในด้านต่างๆ อย่างทั่วถึง ผู้วิจัยได้นำเสนอการปฏิบัติงาน สาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ๓ ด้าน ดังนี้

๑) ด้านการให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่ประชาชน ได้แก่

(๑) มีกิจกรรมค่อนข้างมาก เช่น ประสิทธิภาพในการจัดการที่ได้รับ และญาติโยมที่เข้ามาช่วยเหลือกิจกรรมของวัดซึ่งมากบ้างน้อยบ้าง

(๒) ในปัจจุบันคณะสงฆ์มีส่วนช่วยเหลือสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง คือ เป็นหลักให้พุทธศาสนิกชนยึดเป็นที่พึ่งทั้งทางกายและทางใจ ซึ่งมีพุทธศาสนิกชนให้ความเชื่อถืออีกทั้งส่งเสริมการศึกษาแก่พระภิกษุสงฆ์

(๓) มีการช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้ยากไร้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนไม่เรียไรตามงานบุญต่างๆ ทำให้ประชาชนศรัทธาในพิธีทางศาสนา

(๔) เป็นในรูปแบบของการบริจาคทาน การกุศล และการสนับสนุน กิจกรรมเพื่อส่วนรวม

(๕) มีความโดดเด่นทางวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสในชุมชนทำให้ภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

(๖) คณะสงฆ์ช่วยเหลือด้านการศึกษา ให้โอกาสเด็กที่มีโอกาสน้อยได้ศึกษาต่อ ช่วยแนะนำด้านพิธีกรรมทางศาสนา หลักคำสอน การเผยแผ่ ด้านสาธารณูปโภค

(๘) การให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์แก่ประชาชน ได้แก่ การเผยแผ่พุทธศาสนา ช่วยให้ประชาชนได้พ้นทุกข์ ทำให้จิตใจสบาย ในการทำพิธีบูชาถวายพระพร

๒) ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่

(๑) คณะสงฆ์มีส่วนร่วมและสนับสนุนกิจกรรมทางสังคมทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งในงานพระราชพิธี และเข้าร่วมแสดงออกในงานวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

(๒) พร้อมให้การสนับสนุนเสมอภาคทั่วกันตามที่หน่วยงานองค์กร สถานศึกษา เพื่อการวิจัยแต่ละครั้งจะให้ผลและเป็นรูปธรรมในการปฏิบัติ

(๓) มีการจัดตั้งวิเทศสัมพันธ์จากคณะสงฆ์ เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร ธรรมะสู่ประชาชนให้ได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับงาน และพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ

(๔) มีการดึงคนจากหลากหลายหน่วยงาน อาชีพ และฐานะที่มีจิตศรัทธา เข้ามามีส่วนร่วม ตามความเชื่ออย่างต่อเนื่อง

(๕) มีการมอบทุนการศึกษา และสนับสนุนเงินบริจาคตามเทศกาลต่างๆ

(๖) การสนับสนุนสาธารณประโยชน์ ก็คือ การทำสิ่งต่างๆ ที่เกิดประโยชน์ต่อคนหมู่มาก

(๗) มีการสงเคราะห์แก่สถานเด็กกำพร้า ชุมชนผู้สูงอายุ คนพิการ คนป่วย

๓) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและส่วนราชการ ได้แก่

(๑) การบริหารจัดการประสิทธิภาพของคณะสงฆ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนดีมาก จากการจัดกิจกรรมต่างๆ มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบงานต่างๆ จนประสบความสำเร็จ

(๒) ในภาคราชการอาจยังไม่มากนัก ประชาชนจะช่วยในเรื่องของการบริจาคในรูปแบบต่างๆ ในส่วนราชการช่วยเรื่องงบประมาณและการบริหารจัดการบ้างวาระโอกาส ภาคราชการจะเข้ามาสนับสนุน เช่น เทศบาลช่วยเหลือในส่วนของถังขยะ การทำความสะอาด และระบบไฟฟ้า เมื่อมีเทศกาลงานกุศลต่างๆ

(๓) พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและพื้นที่โดยรอบและยังนำพาชาวบ้านสร้างอาคารต่างๆ เพื่อทำประโยชน์ทางพระพุทธศาสนา

(๔) ในระบบเปิดกว้าง แต่อยู่ที่ศักยภาพของแต่ละสำนัก หากมองภาพรวมนับได้ว่ามีผู้เลื่อมใสศรัทธามากขึ้น

(๕) การมีส่วนร่วมของประชาชนและราชการนั้นประชาชนและราชการให้ความร่วมมือดีเป็นอันมาก เพราะพระสงฆ์นั้นมีลูกศิษย์อยู่มากมายในหลายสาขาวิชาชีพ ไม่ว่าจะเป็นแม่ค้า ข้าราชการตำรวจทหาร จึงทำให้ด้านการมีส่วนร่วมในส่วนนี้ไม่มีปัญหา

(๖) พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและพื้นที่โดยรอบและยังนำพาชาวบ้านสร้างอาคารต่างๆ เพื่อทำประโยชน์ทางพระพุทธศาสนา

(๗) ภาคประชาชนและราชการให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เพราะเป็นคณะกรรมการวัดด้วย ทำให้การเชื่อมต่อของความร่วมมือสะดวกขึ้น

การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ ที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาในเบื้องต้นนั้น เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปต่างๆ การบริหารจัดการมีรูปแบบที่ชัดเจน มีการเพิ่มเติมในเรื่องการเน้นประสิทธิภาพของงาน ของคน การวางตัว ให้เป็นผู้นำที่ดีและการเปลี่ยนแปลงของสังคม การเปลี่ยนแปลงของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เข้ามามีอิทธิพลกับการใช้ชีวิตประจำวันไม่ใช่เฉพาะของบุคคลธรรมดา แต่ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของคณะสงฆ์ ปัจจัยภายนอกและภายในย่อมส่งผลกระทบต่อการทำงานของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษเป็นอย่างมาก การเปลี่ยนของสังคมคณะสงฆ์จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถที่จะบริหารงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัด ศรีสะเกษให้สามารถดำเนินงานตามแผนงานต่างๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ และสามารถที่จะคิดวิเคราะห์ แก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้อย่างทันเหตุการณ์ ผลการวิเคราะห์มักถูกใช้เป็นรากฐาน เพื่อที่จะทำให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย หรือนโยบายขององค์กรการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ

จะเห็นได้ว่า การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของพระพุทธศาสนาที่ตื้นนั้น จะต้องรู้จักสภาพวัด สิ่งที่มีอยู่ในวัด ไม่ว่าจะเป็นโบสถ์ วิหาร ศาลา และสภาพบุคคลภายในวัด คือ พระภิกษุ สามเณร แม่ชี ลูกศิษย์วัด และบุคคลที่อาศัยอยู่ในวัด เพื่อที่ให้การบริหรานั้นมีประสิทธิภาพ วางบุคคล วางสิ่งของ วางสิ่งต่าง ๆ ให้เข้ากันกับงานที่จะทำ หรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในวัด ทั้งนี้ จะต้องเป็นบุคคลที่อยู่ภายนอกวัด เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเหมาะสมดังาม เช่น ชุมชน โรงเรียน

เป็นต้น เพื่อเกิดความคล่องตัวในการบริหาร และเป็นการสร้างศรัทธาให้คนภายนอกได้รับรู้การปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรที่อยู่ภายในวัด และต้องคำนึงถึงหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามมาตราที่ ๓๗ และอำนาจเจ้าอาวาสในมาตราที่ ๓๘ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ มี ๖ ด้าน กล่าวคือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ สืบต่อไป

บทที่ ๕

บทสรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” มีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ (๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ และ (๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบงานสาธารณสุขสงเคราะห์ และวิเคราะห์สภาพปัญหางานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๘ รูป เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ ลักษณะแบบสัมภาษณ์เป็นแบบปลายเปิด โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้านเนื้อหาเชิงพรรณนาความ ผลจากการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธ- บูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

๕.๑.๑ การพัฒนาการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

ผลการวิจัยพบว่า องค์การพระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาลนั้นได้ก่อกำเนิดขึ้นโดยพระพุทธเจ้า ต่อมาเมื่อองค์การมีความเจริญเติบโตขึ้น พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติพระธรรมวินัยเพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารและปกครอง โดยการวางหลักการมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบในองค์การไว้ พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธองค์ทรงประทานหลักการที่เป็นระเบียบการเพื่อใช้ในการสรรหา การคัดเลือก และการดำเนินงานเป็นไปด้วยความยุติธรรมตามหลักพระธรรมวินัย โดยพิจารณาแล้วสามารถสรุปได้ ๓ ประการ กล่าวคือ (๑) หลักพระวินัย คือ การแต่งตั้งสมมติด้วยการถือเอาอายุพรรษาเป็นเครื่องมือกำหนด เพื่อให้พระภิกษุผู้ได้รับการแต่งตั้งสมมติได้ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ เพราะผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจะประกอบไปด้วยภาวะที่สามารถปกครองหรือบริหารตนเองได้และสามารถปกครองหรือบริหารคนอื่นได้เช่นกัน (๒) หลักพระธรรม คือ การแต่งตั้งสมมติพระภิกษุเพื่อทำการแทนคณะสงฆ์ โดยถือเอาความสามารถเป็นหลักในการแต่งตั้งมอบหมายหน้าที่ให้ดำเนินการในกิจนั้นๆ ทั้งนี้เพราะเหตุที่ว่าพระภิกษุบางรูปถึงจะมีพรรษาตามที่กำหนดแล้ว แต่อาจจะเป็นผู้มีอุปนิสัยในด้านอื่นไม่ตรงกับหน้าที่นั้นๆ หรืออาจเป็นผู้ที่ไร้ความสามารถ เป็นผู้โง่เขลา ไม่ฉลาดในกิจที่ได้รับการแต่งตั้ง ดังนั้น จึงต้องอาศัยหลักความสามารถเป็นเครื่องกำหนดคุณสมบัติเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ (๓) หลักพระธรรมวินัยรวมกัน คือ การแต่งตั้งสมมติพระภิกษุเป็นเจ้าหน้าที่ทำการแทนสงฆ์โดยยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นการถือเอาอายุพรรษาและความสามารถเป็นเครื่องในการ

กำหนดคุณสมบัติเพื่อแต่งตั้งสมมติ ซึ่งผู้ที่รับการแต่งตั้งอาจจะเป็นผู้ที่มีพรรษามากหรือพรรษาน้อยก็ได้ ตามความเหมาะสมตามหลักธรรมาธิปไตยนั่นเอง

หลักการบริหารพุทธศาสนานั้นส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีคุณค่าทางจิตของพุทธศาสนิกชนมากกว่าสองพันห้าร้อยกว่าปีแล้ว ในยุคโลกาภิวัตน์หรือยุคทุนนิยมในปัจจุบัน การบริหารจัดการสมัยใหม่ต่างก็กลับมาทบทวนบทบาททางวิชาการในการบริหารจัดการสมัยใหม่ว่า ยังคงเป็นแนวทางเดียวหรือไม่ ที่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจะต้องสนองตอบต่อระบบทุนนิยมที่เน้นการแข่งขัน และสร้างผลกำไร หรือการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรเพียงอย่างเดียว การบริหารจัดการสมัยใหม่ ยังขาดอะไรบ้างที่เป็นนามธรรมที่เกี่ยวกับมนุษย์ที่จะต้องอยู่ร่วมกัน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง และมีผลกระทบต่อสังคมและองค์กร หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงการบริหารจัดการมีอยู่มากมาย เป็นคำสั่งและเป็นทั้งคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ยั่งยืนสมัยอยู่จนถึงปัจจุบันและในอนาคต แต่ในที่นี้ผู้วิจัยได้นำมาศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบางประการ ได้แก่ หลักสัปปริสธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในสัปปริสสูตร อันเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์เพียงหลักธรรมหนึ่ง เพื่อประกอบการพิจารณาว่า หลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์มิได้มุ่งหวังกำไร หรือการแข่งขันเพียงอย่างเดียว แต่ได้บรรจุหลักการที่สร้างความยั่งยืน การไม่เบียดเบียน การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ มีความเมตตาต่อกัน และรู้เท่าทันโลก โดยมีได้ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์ หรือระบบทุนนิยมในปัจจุบัน แต่ให้ยึดหลักการอยู่ร่วมกันและรู้เท่าทันโลก หลักสัปปริสธรรม ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ มี ๗ ประการ กล่าวคือ

(๑) ฉัมมัญญตา (Knowing the Law, Knowing the Cause) ความเป็นผู้รู้จักเหตุ(๒) อัตถัญญตา (Knowing the Meaning, Knowing the Purpose) ความเป็นผู้รู้จักผล (๓) อัตตัญญตา (Knowing Oneself) ความเป็นผู้รู้จักตน (๔) มัตตัญญตา (Moderation, Knowing how to be temperate) ความเป็นผู้รู้จักประมาณ (๕) กาลัญญตา (Knowing the Propertime) ความเป็นผู้รู้จักกาล (๖) ปริสัญญตา (Knowing the Assembly, Knowing the Society) ความเป็นผู้รู้จักชุมชน (๗) ปุคคลัญญตา (Knowing the individual, Knowing the different individuals) ความเป็นผู้รู้จักบุคคล

จากสาระของสัปปริสธรรมที่ได้กล่าวมาในเบื้องต้น จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนาอธิบายความสัมพันธ์ของการบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับคนและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่มีคุณค่า พบได้ในสังคมมนุษย์หรือปัจจัยแห่งสังคมในกระบวนการอาศัยซึ่งกันและกัน การพิจารณาด้วยเหตุด้วยผล รู้จักโลก รู้จักธรรมชาติ เพราะมนุษย์เท่านั้นที่จะเป็นผู้ที่บริหารจัดการองค์การที่ดีได้ สำหรับในส่วนของการบริหารจัดการสมัยใหม่จะเน้นเทคนิคและวิธีการ โดยแสวงหากำไรและการแข่งขันให้องค์กรบรรลุสู่เป้าหมายตามแบบของทุนนิยม แต่หากผู้บริหารจะนำหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์เข้ามาประกอบ หรือบูรณาการให้เข้ากับการปฏิบัติงานในปัจจุบัน ก็ถือว่าเป็นแนวทางใหม่ หรือเข้าสู่มิติของการปฏิบัติงาน ที่ยั่งยืน มีความมั่นคง และสร้างความเป็นธรรมต่อบุคคล หรือสังคมที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอย่างชาญฉลาด รวมทั้งสร้างประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ต่อการปฏิบัติงาน

อย่างยั่งยืนและมั่นคง รวมทั้งจะเป็นหลักการของนักบริหารในการบริหารจัดการองค์กรของตนอย่างมีระบบ โดยที่ยังมีคุณธรรมมาประกอบในการพิจารณาบริหารจัดการด้วยอีกทางหนึ่งด้วย

๕.๑.๒. หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ เป็นการนำพาทางานการสงเคราะห์ให้เกิดความเจริญขึ้น โดยแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นสอนให้พัฒนาจิตใจเป็นหลักสำคัญเพื่อเพิ่มศักยภาพของมนุษย์ให้มีคุณภาพเจริญยิ่งขึ้นเพื่อไปขับเคลื่อนงานให้เจริญขึ้น ซึ่งเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ต้องไปพัฒนาจิตใจของประชาชน หลักพุทธธรรมแห่งพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ส่งเสริมและสนับสนุนการช่วยเหลือผู้อื่นได้เป็นอย่างดี พระสงฆ์ต้องอาศัยหลักพุทธธรรมทางพุทธศาสนาที่สำคัญคือ ไตรสิกขา พรหมวิหาร ราชสังคหวัตถุ จักรวรรดิวัตร อปริหานิยธรรม ทศพิธราชธรรม สาราณียธรรม สปัปฺริสธรรม เป็นต้น โดยพระสงฆ์ควรมีรูปแบบการพัฒนางานสังคมสงเคราะห์ในส่วนที่สังคมคาดหวังไว้ทั้ง ๒ นัย คือ การสงเคราะห์ทางวัตถุ และสงเคราะห์ทางจิตใจไปพร้อมๆ กัน โดยมีจุดมุ่งหมายอันจะนำไปสู่การพัฒนาและบูรณาการสังคมอย่างยั่งยืนถาวร ต้องพัฒนาคุณภาพจิตใจ พัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เพื่อความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง ย่อมนำประโยชน์สุขอย่างสูงสุดมาสู่สังคมไทย สภาพปัญหางานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ได้พบสภาพปัญหา ดังต่อไปนี้

(๑) ปัญหางานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ จากการวิเคราะห์ พบว่า ปัญหาด้านการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ปัญหาการขาดการวางแผนงานและการกระจายงานและอนุเคราะห์ส่งเสริมในด้านการสาธารณสงเคราะห์ให้แก่ชุมชนไม่ทั่วถึง ไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ การดำเนินงานไม่ต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม เพราะขาดกำลังทุนสนับสนุนและขาดการประสานร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานเอกชน ทำให้การทำงานไปคนละทิศไม่สอดคล้องกัน ทำให้งานด้านการสาธารณสงเคราะห์ไม่ก้าวหน้าเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

ปัญหาด้านการสาธารณสงเคราะห์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในจังหวัดศรีสะเกษในสังคมปัจจุบันนี้มีปรากฏ ๔ ด้าน กล่าวคือ (๑) ปัญหาด้านการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล (๒) ปัญหาด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ (๓) ปัญหาด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ และ (๔) ปัญหาด้านการเกื้อกูลประชาชนของคณะสงฆ์ ก็เกิดจากฝีมือของคนเห็นแก่ตัว หวังเพื่อประโยชน์ส่วนตนทั้งสิ้น โดยไม่มองถึงความเดือดร้อนของคน

(๒) แนวทางการแก้ไขปัญหางานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ จากการวิเคราะห์พบว่า แนวทางการแก้ปัญหางานสาธารณสงเคราะห์ตามแนวทางพระพุทธศาสนา คือ วัดและคณะสงฆ์ผู้มี ส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดควรมีการวางแผนงานที่ดี และมีการแบ่งงานกระจายงานในด้านการพัฒนาจิตใจและพัฒนาวัตถุให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ และคณะสงฆ์ต้องมีการสร้างกิจกรรมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับชุมชนในงานพัฒนาจิตใจ และควรจัดอย่างต่อเนื่องมีแบบแผนที่ชัดเจนและมั่นคง เพื่อการทำงานจะได้มีทิศทางเดียวกัน ตลอดจนวัดต้องพัฒนาส่งเสริมบุคลากรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการทำงานและรองรับการปฏิบัติงานในอนาคต ที่สำคัญควรทำงานอย่างมีระบบ

เป็นแนวทางเดียวกัน และมีเครือข่ายร่วมมือกัน โดยการใช้ความรู้ความสามารถของบุคลากรให้เต็มศักยภาพ ตลอดจนมีความประพฤติดีงามด้วยศีลาจริยวัตรตามหลักพระธรรมวินัย มีความอดทน เสียสละทุ่มเทอย่างจริงจัง เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา

๕.๑.๓ นำเสนอรูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

สเกษ

นำเสนอรูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ในปัจจุบัน การปฏิบัติงานหรือการจัดการองค์กรมีความจำเป็นต้องใช้ศาสตร์ในการปฏิบัติงาน อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากโลกในยุคปัจจุบันเป็นระบบทุนนิยม หรือบริโภคนิยมที่แสวงหากำไร และมีการแข่งขัน เพื่อให้เหนือกว่าคู่แข่ง ทั้งในเชิงบริหารงาน และการพัฒนาองค์กร ให้บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กร จึงมีหลักการบริหารสมัยใหม่เข้ามาเป็นกลยุทธ์ หรือหลักการในการบริหารจัดการ ในขณะที่เดียวกันก็มีนักวิชาการทางตะวันตกกำลังสนใจหลักการในทางพระพุทธศาสนา มาผสมผสาน และประยุกต์ใช้กับหลักการบริหารจัดการ เพราะเขาถือว่า การที่จะใช้หลักการ วิธีการ หรือเทคนิค อย่างใดก็ตามการปรับระบบการปฏิบัติงาน เน้นการแข่งขัน และผลกำไรสูงสุด เพื่อสนองระบบบริโภคนิยม จึงมีศาสตร์ในการปฏิบัติงานสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ระบบเก่า โดยเพิ่มองค์ความรู้ในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์ให้มีการเพิ่มทักษะเกี่ยวกับความรู้ความสามารถ เข้ามาประกอบเป็นหลักในการพัฒนาการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะการแข่งขันขององค์กรที่มีความหลากหลาย จึงมีการนำเอาเรื่องสมรรถนะ (Competency) เข้ามาใช้ในหลักการบริหารมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น การปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ที่สำคัญอยู่ที่ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และวัด ซึ่งมีความใกล้ชิดและกำกับดูแลรับผิดชอบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ โดยตรง ซึ่งทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และวัด ต้องมีการจัดตั้งศูนย์กลางการทำงานขึ้น เพื่อใช้เป็นทั้งสถานที่ทำงานและรองรับงาน ตลอดจนให้การอำนวยความสะดวกโดยตรงต่องานการสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อย่างทั่วถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่ของตั้งแต่ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ/ตำบลและวัด ผู้วิจัยนำเสนอรูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ มี ๓ ด้านดังนี้

๑) ด้านการให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่ประชาชน ได้แก่

(๑) มีกิจกรรมค่อนข้างมาก เช่น ประสิทธิภาพในการจัดการที่ได้รับ และญาติโยมที่เข้ามาช่วยเหลือกิจกรรมของวัดซึ่งมากบ้างน้อยมา

(๒) ในปัจจุบันคณะสงฆ์มีส่วนช่วยเหลือสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง คือ เป็นหลักให้พุทธศาสนิกชนยึดเป็นที่พึ่งทั้งทางกายและทางใจ ซึ่งมีพุทธศาสนิกชนให้ความเชื่อถืออีกทั้งส่งเสริมการศึกษาแก่พระภิกษุสงฆ์

(๓) มีการช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้ยากไร้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนไม่เรียไ้รตามงานบุญต่างๆ ทำให้ประชาชนศรัทธาในพิธีทางศาสนา

(๔) เป็นในรูปแบบของการบริจาคทาน การกุศล และการสนับสนุน กิจกรรมเพื่อส่วนรวม

(๕) มีความโดดเด่นทางวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสในชุมชนทำให้ภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

(๖) คณะสงฆ์ช่วยเหลือด้านการศึกษา ให้โอกาสเด็กที่มีโอกาสน้อยได้ศึกษาต่อ ช่วยแนะนำด้านพิธีกรรมทางศาสนา หลักคำสอน การเผยแผ่ ด้านสาธารณูปโภค

(๘) การให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์แก่ประชาชน ได้แก่ การเผยแผ่พุทธศาสนา ช่วยให้ประชาชนได้พ้นทุกข์ ทำให้จิตใจสบาย ในการทำพิธีบูชาถวายพระเคราะห์

๒) ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่

(๑) คณะสงฆ์มีส่วนร่วมและสนับสนุนกิจกรรมทางสังคมทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งในงานพระราชพิธี และเข้าร่วมแสดงออกในงานวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

(๒) พร้อมให้การสนับสนุนเสมอภาคทั่วกันตามที่หน่วยงานองค์กร สถานศึกษา เพื่อการวิจัยแต่ละครั้งจะให้ผลและเป็นรูปธรรมในการปฏิบัติ

(๓) มีการจัดตั้งวิทยุเสียงธรรมจากคณะสงฆ์ เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร ธรรมะสู่ประชาชนให้ได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับงาน และพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ

(๔) มีการดึงคนจากหลากหลายหน่วยงาน อาชีพ และฐานะที่มีจิตศรัทธา เข้ามามีส่วนร่วม ตามความเชื่ออย่างต่อเนื่อง

(๕) มีการมอบทุนการศึกษา และสนับสนุนเงินบริจาคตามเทศกาลต่างๆ

(๖) การสนับสนุนสาธารณประโยชน์ ก็คือ การทำสิ่งต่างๆ ที่เกิดประโยชน์ต่อคนหมู่มาก

(๗) มีการสงเคราะห์แก่สถานเด็กกำพร้า ชุมชนผู้สูงอายุ คนพิการ คนป่วย

๓) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและส่วนราชการ ได้แก่

(๑) การบริหารจัดการประสิทธิภาพของคณะสงฆ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนดีมาก จากการจัดกิจกรรมต่างๆ มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบงานต่างๆ จนประสบความสำเร็จ

(๒) ในภาคราชการอาจยังไม่มากนัก ประชาชนจะช่วยในเรื่องของการบริจาคในรูปแบบต่างๆ ในส่วนราชการช่วยเรื่องงบประมาณและการบริหารจัดการบ้างวาระโอกาส ภาคราชการจะเข้ามาสนับสนุน เช่น เทศบาลช่วยเหลือในส่วนของถังขยะ การทำความสะอาด และระบบไฟฟ้า เมื่อมีเทศกาลงานกุศลต่างๆ

(๓) พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและพื้นที่โดยรอบและยังนำพาชาวบ้านสร้างอาคารต่างๆ เพื่อทำประโยชน์ทางพระพุทธศาสนา

(๔) ในระบบเปิดกว้าง แต่อยู่ที่ศักยภาพของแต่ละสำนัก หากมองภาพรวมนับได้ว่ามีผู้เลื่อมใสศรัทธามากขึ้น

(๕) การมีส่วนร่วมของประชาชนและราชการนั้นประชาชนและราชการให้ความร่วมมือดีเป็นอันมาก เพราะพระสงฆ์นั้นมีลูกศิษย์อยู่มากมายในหลายสาขาวิชาชีพ ไม่ว่าจะเป็นแม่ค้า ข้าราชการตำรวจทหาร จึงทำให้ด้านการมีส่วนร่วมในส่วนนี้ไม่มีปัญหา

(๖) พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและพื้นที่โดยรอบและยังนำพาชาวบ้านสร้างอาคารต่างๆ เพื่อทำประโยชน์ทางพระพุทธศาสนา

(๗) ภาคประชาชนและราชการให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เพราะเป็นคณะกรรมการวัดด้วย ทำให้การเชื่อมต่อของความร่วมมือสะดวกขึ้น

สรุปได้ว่า รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ ทั้ง ๓ ด้านเป็นกรอบแนวทางการปฏิบัติสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ การจัดการบริหารเข้ามาสนับสนุนองค์กร เพื่อเสริมพลังการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (บุคคล) ขององค์กรอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ การสร้างบุคลากรในองค์กรให้มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีการตรวจสอบ ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ การสร้างความเป็นธรรม ความเสมอภาคในองค์กร การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ มีการประสานประโยชน์ สร้างความร่วมมือ การกระจายอำนาจที่เหมาะสม จะเป็นแนวทางในการบริหารจัดการสมัยใหม่เพื่อนำองค์กรเข้าสู่โลกาภิวัตน์ และความได้เปรียบในเชิงแข่งขัน ของระบบทุนนิยมในปัจจุบัน ซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

๕.๒ อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” มีข้อค้นพบที่สำคัญ จึงนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๑) การพัฒนาพัฒนาจิตใจช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชน

การพัฒนาจิตใจ เป็นงานที่สำคัญมาก คือ เป็นการฝึกอบรมให้จิตเป็นสมาธิมั่นคง ไม่หวั่นไหวฟุ้งซ่าน มีความตื่นตัวในการทำงาน มีสุขภาพจิตดี และมีความฉลาด รู้ และเข้าใจเรื่องราวปัญหา รวมถึงวิธีแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้องตามแนวทางพระพุทธศาสนา ในเรื่องนี้มีนักวิชาการได้ท่านได้ให้หลักการและอธิบายไว้ดังนี้

พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณของประชาชน และชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่จักต้องมีการพัฒนาจิตวิญญาณของประชาชน และชุมชน ให้มีสภาพจิตที่มั่นคง มีสมรรถภาพในการที่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองในชีวิตประจำวันได้ สำหรับหลักการที่พัฒนาจิตใจทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า “ภาวนา” หรือ “กรรมฐาน” พระพุทธองค์ตรัสว่า เป็นธรรมควรเจริญ มีอยู่ ๒ อย่าง คือ (๑) สมถภาวนา คือ การฝึกอบรมจิตใจให้เกิดความสงบ (๒) วิปัสสนาภาวนา คือ การฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งตามความเป็นจริง

แนวคิดเรื่องอัมมิกสังคมนิยมเพื่อการแก้ปัญหาทางจิตใจและการพัฒนาว่าคือ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความยากจน และปัญหายาเสพติด เกิดจากความเห็นแก่ตัวของมนุษย์เป็นพื้นฐาน ความเห็นแก่ตัวทำให้คนเราต้องสนองความอยากของตนเองจนปราศจากการคำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น และปฏิเสธหน้าที่อันพึงปฏิบัติของตนเอง เช่น ความเห็นแก่ตัวของพ่อค้าที่ฉวยโอกาสขึ้นราคาสินค้า ความเห็นแก่ตัวของนักการเมือง อัมมิกสังคมนิยม เป็นหลักการในการสร้างความเจริญแก่ชุมชน สังคม ประเทศชาติ บนพื้นฐานของพุทธธรรม ในธรรมนี้สมาชิกทุกคนต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ถูกต้องเพื่อส่วนรวมเพื่อขจัดความเห็นแก่ตัว ให้ใช้ส่วนเกินให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ให้ทุกคนเจียดประโยชน์ของตนเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม ไม่หวงกับสิ่งที่เกินมา ควรแบ่งปันแก่ส่วนรวมให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

หลักการพึ่งตนเอง เพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนอาจจะแยกแยะโดยยึดหลักสำคัญ ๕ ประการ คือ

๑. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเอง มีจิตใจสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตเอื้ออาทร ประนีประนอมเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

๒. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นอิสระ

๓. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน

๔. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่ มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องความต้องการ และสภาพแวดล้อม

๕. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีการลดรายจ่ายในเวลา เช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือจะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญและยึดหลัก พออยู่ พอกิน

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาตามหลักพุทธบัญญัติว่า หลักการพัฒนาตามพุทธบัญญัติคำนึงถึงการพัฒนาทั้งทางความคิดจิตใจและทางวัตถุ โดยให้พัฒนาการทางจิตใจนำพัฒนาการทางวัตถุ และให้พระสงฆ์มีบทบาทในการอนุเคราะห์ชาวบ้าน แต่ในขณะเดียวกันก็ให้รักษาพระธรรมวินัย ไม่ช่วยเหลือชาวบ้านโดยฝ่าฝืนวินัย และไม่คลุกคลีกับชาวบ้านจนเกิดอุปสรรคในการแสวงหาความรู้พันทุกข์ของตน หลักการพัฒนาตามพุทธอาจสรุปได้ดังนี้

ก. การพัฒนาจิตใจเป็นพื้นฐาน

ข. การพัฒนาเพื่อพ้นทุกข์

ค. การทำลายกิเลสตัณหา

ง. การส่งเสริมการทำหน้าที่

จ. การส่งเสริมการพึ่งตนเอง

หลักธรรมพุทธศาสนาถือว่า การแก้ไขปัญหาและการปรับปรุงคุณภาพชีวิตทุกระดับต้องเริ่มที่จิตใจเป็นพื้นฐาน หากจิตใจยังไม่พัฒนายังมีความหลงผิด และยังเป็นอกุศล ย่อมไม่อาจนำไปสู่การพัฒนาทางวัตถุและการสร้างสรรค์งานภายนอกให้บรรลุเป้าหมายได้ ในฐานะที่พระสงฆ์เป็นที่ยอมรับนับถือทั่วไปว่าเป็นผู้นำชุมชน พระสงฆ์จึงควรพัฒนาให้ได้ก่อนเข้าไปพัฒนาชุมชน มีจิตใจที่พัฒนาที่อิสระจากกิเลสตัณหา ทำให้สามารถนำคุณธรรมและแนวทางอันดีงามมาสู่ชุมชนได้ และสามารถเป็นที่พึ่งของชุมชนได้ และการพัฒนาการสงเคราะห์ของพระสงฆ์ที่ควรดำเนินบทบาทด้านการสงเคราะห์ ไว้ดังต่อไปนี้

๑. การให้คำแนะนำทางจิตใจ เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่าง ๆ

๒. การเป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นทางจิตใจด้วยการประพาสเป็นตัวอย่างตลอดจนสถานที่วัดวาอารามที่สงบ ร่มรื่น เป็นองค์ประกอบสำหรับหล่อเลี้ยงจิตใจของสังคมอย่างหนึ่ง

๓. การให้คำปรึกษาแนะนำด้านอื่น ๆ เท่าที่ทำได้ เช่น ในทางวิชาการเป็นต้นที่ผู้ปรึกษาสะดวกใจและสนใจ

๔. ในสังคมชนบทที่กำลังพัฒนา เมื่อชาวบ้านยังไม่พร้อมที่จะช่วยตัวเองในการพัฒนานั้น ได้ พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำในท้องถิ่นอยู่แต่เดิมแล้ว หากได้ท่านเป็นศูนย์กลางและท่านได้มีโอกาสเตรียมตัวพร้อม ก็อาจจะเป็นผู้ปิดช่องว่างที่มีอยู่ในงานพัฒนา และจะเป็นผู้นำชี้ช่องทางในการท้องถิ่นจะรับความเจริญใหม่ ๆ ได้ บทบาทนี้อาจประกอบด้วยข้อเสนอแนะความคิดริเริ่มว่า ในถิ่นนั้นมีอะไรที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นแล้วเป็นศูนย์รวมประชาชนมาทำงานนั้น หรืออาจเป็นที่ปรึกษาที่ชาวบ้านมาขอความคิดเห็นว่าจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ขึ้นในท้องถิ่น จะควรหรือไม่ควร ถ้าพระมีความรู้ก็แนะนำได้ เป็นการให้ความอุ่นใจแก่ประชาชน

๕. การสงเคราะห์ทางจิตใจอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอยู่สำหรับประชาชนทั่วไปแม้ที่เป็นพุทธศาสนิกชนในฐานะเป็นเครื่องปลอบประโลมใจ สืบเนื่องมาจากความเร้นลับของชีวิตอย่างที่ยังบางท่านเรียกว่าการบำรุงขวัญ ข้อนี้ได้แก่บทบาทประเภทพิธีกรรมต่าง ๆ

อาจกล่าวได้ว่า หน้าที่หลักของพระภิกษุสงฆ์ก็คือ การศึกษาประพฤติปฏิบัติธรรม ส่วนหน้าที่ที่มีต่อสังคมก็นับว่ามีอยู่หลายประการ กล่าวคือ นอกจากจะมีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมบางอย่างของวัดแล้ว พระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนหลักธรรมให้แก่ประชาชนเพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติตามและอยู่ในศีลธรรมอันงาม ยิ่งไปกว่านี้ พระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้แก่ชาวบ้านอีกด้วย พระภิกษุสงฆ์มีความรู้สูงกว่าชาวบ้านเป็นผู้จัดการศึกษา และเป็นครู เด็กผู้ชายจะถูกส่งไปเป็นศิษย์วัด หรือสามเณร เพื่อเรียนการอ่าน การเขียน และเรียนวิชาเลขคณิตอย่างง่าย ๆ รวมทั้งรับการอบรมทางศีลธรรม และหลักธรรมของศาสนา ทำให้เด็กผู้ชายส่วนมากอ่านออกเขียนได้ และมีความรู้ในด้านจริยธรรมของสังคม ประกอบกับกิจกรรมที่พระสงฆ์ได้ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาไปพัฒนาประยุกต์กับวิถีชีวิตของเขา

๒) การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน

งานสาธารณสงเคราะห์เพื่อพัฒนาประชาชนและสังคมของพระสงฆ์ขึ้นกับความจำเป็นของชุมชนเป็นหลัก โดยหลักการสำคัญที่เป็นความจริงในสังคมที่ทุกฝ่ายไม่อาจปฏิเสธ คือ พระสงฆ์ไทยยังต้องมีข้อผูกพันอยู่กับสังคมชุมชนในท้องถิ่นนั้น สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันจารีตประเพณีที่มีความสำคัญยิ่งพระสงฆ์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด และมีหน้าที่/บทบาทที่สำคัญในการชี้นำสังคมเป็นการสงเคราะห์อันเป็นสาธารณประโยชน์ต่อชุมชน ซึ่งแม้หน้าที่/บทบาทในด้านการเป็นผู้นำจะลดน้อยลงไปในปัจจุบันแต่ในหน้าที่/บทบาทด้านการเป็นผู้นำทางศีลธรรมจรรยา พระสงฆ์ยังได้รับความเคารพนับถืออย่างสูงและเป็นสถาบันสังคมที่ขาดเสียไม่ได้ในชีวิตประจำวันของชาวชนบทส่วนใหญ่ ซึ่งนอกจากเป็นที่พึ่งทางใจแล้วยังเป็นสถานที่เอื้ออำนวยในด้านบริการสังคมอื่น ๆ ที่กลไกของรัฐบาลเข้าไปช่วยให้บริการไม่ทั่วถึง เพื่อเป็นการสร้างบูรณาการภายในชุมชน กล่าวได้ว่าหน้าที่บทบาทของวัดและพระสงฆ์ควรเป็นไปตามกระบวนการดังนี้ คือ

๑. เป็นสถานศึกษา สำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระสงฆ์ รับการฝึกอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่มีสอนในแต่ละยุคสมัย

๒. เป็นสถานสงเคราะห์ ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิต และศึกษาเล่าเรียนด้วย ตลอดจนผู้ใหญ่ที่ยากจนมาอาศัยเลี้ยงชีพ

๓. เป็นสถานพยาบาล ที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิปัญญาความรู้ของพระสงฆ์

๔. เป็นที่พักของคนเดินทาง
๕. เป็นสโมสร ที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ พักผ่อนหย่อนใจหาความรู้เพิ่มเติม
๖. เป็นสถานบันเทิง ที่จัดงานเทศกาลและงานมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้าน
๗. เป็นที่ใกล้เคียงข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิต ครอบครัว และความทุกข์ต่าง ๆ
๘. เป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรม
๙. เป็นคลังพัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ
๑๐. เป็นศูนย์กลางการบริหารการปกครอง
๑๑. เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือบริการด้านพิธีกรรมอันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของคนในระยะเวลาต่าง ๆ

ส่วนที่จะเริ่มบทบาทใหม่หรือปรับปรุงบทบาทเก่าขึ้นในรูปแบบใหม่อย่างไรบ้างนั้น ก็รวมอยู่ในหลักการเดิม ๓ อย่าง คือ การศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์ แล้วตั้งตนอยู่ในคุณสมบัติ ๓ ประการ คือ ความบริสุทธิ์ ความเสียสละ และความรู้มีสติปัญญา กล่าวได้ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่จัดการสังคมสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นการช่วยเหลือสังคม เช่น (๑) อำนาจความสะดวกแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่ขอใช้วัดเป็นที่บำเพ็ญกุศล (๒) อำนาจความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลของวัดทั้งที่เป็นประจำและเป็นการจร (๓) อำนาจความสะดวกแก่ประชาชนผู้ที่จะบำเพ็ญกุศลนอกวัด แต่ขอรับคำปรึกษาและความอุปถัมภ์จากเจ้าอาวาสหรือจากวัด (๔) สร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เช่น การสร้างฌาปนสถาน มีเมรุเผาศพ ศาลาพักรับ หรือศาลาบำเพ็ญกุศลและที่เก็บศพ เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์หลัก ๕ ประการ กล่าวคือ

๑. เพื่อสงเคราะห์และอนุเคราะห์ประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลที่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลตั้งอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้ช่วยเหลือตนเองได้และพัฒนาตนเองให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ

๒. เพื่อเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างวัด บ้านและหน่วยราชการในการที่จะร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าในทุกๆ ด้าน เช่น ช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเจริญก้าวหน้าตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งจะทำให้ประชาชนไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่นหรือไปขายแรงงานที่อื่น

๓. เพื่อเป็นศูนย์รวมความคิดของประชาชนทุกหมู่เหล่า กล่าวคือ ใครมีความคิดอะไรที่เป็นประโยชน์สร้างสรรค์ที่จะนำมาพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญรุ่งเรืองให้มาแสดงออกที่หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เข้าทำนองที่ว่า ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ จะนำชาติให้เจริญ

๔. เพื่อเป็นศูนย์รวมพลังในการป้องกันหมู่บ้านให้เกิดสันติสุข ช่วยกันปกป้องพิทักษ์รักษาชีวิตและทรัพย์สินของทุกคนในหมู่บ้านให้เกิดความปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นโจรภัย อัคคีภัย อุทกภัย วาตภัยหรือภัยอื่นๆ ให้ทุกคนนอนตาหลับ เข้าทำนองที่ว่า ถึงคราวนี้ทุกข์ ช่วยกันแก้ไข ถึงคราวสุขสบาย ก็ไม่ตกอยู่ในความประมาท

๕. เพื่อเป็นศูนย์รวมข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารของทางราชการจำเป็นจะต้องรับทราบอย่างทันทั่วถึงตรงไปตรงมา ยุคนี้เป็นยุคข้อมูลข่าวสาร เรื่องราวต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ถ้าหากได้รับข้อมูลข่าวสารที่ไม่ถูกต้อง จะทำให้เราเข้าใจสถานการณ์ของบ้านเมืองไม่ถูกต้องและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาล้มเหลว

เพื่อให้วัตถุประสงค์หลักทั้ง ๕ ประการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล บังเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนอย่างแท้จริง หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลจำเป็นต้องปรับบทบาทของหน่วยให้มีความคล่องตัวโดยการจัดตั้งองค์กรในรูปของคณะกรรมการตามระเบียบว่าด้วยการตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พุทธศักราช ๒๕๔๖ หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลซึ่งปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๔๖) มีจำนวน ๕,๔๐๑ ทั่วประเทศ บางหน่วยไม่สามารถจะดำเนินการตามวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ได้เนื่องจากขาดปัจจัยหลายประการ เช่น บุคลากรและอุปกรณ์ที่จะมาสนับสนุนในการดำเนินงาน จึงเห็นควรประสานกับองค์กรและหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ของกระทรวงมหาดไทยซึ่งมีเครือข่ายโยงใยทั่วประเทศ ช่วยวางแผนในการทำงานให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาด้านการศาสนาดังนี้

๑. ประชาชนเข้าใจและปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและสามารถดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข

๒. การศึกษาของคณะสงฆ์ต้องยกระดับให้มีคุณภาพสูงขึ้นรวมทั้งขยายผลออกไปให้กว้างขวางทั่วถึงทุกวัด

๓. วัดต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นแกนนำในการเผยแผ่หลักธรรม และให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน สามารถสงเคราะห์เกื้อกูลชุมชนในทุกๆ ด้าน ที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและพระธรรมวินัย

๔. องค์กรทางพระพุทธศาสนาที่มีอยู่ให้มีส่วนร่วมทำนุบำรุงอุปถัมภ์ในกิจการพระพุทธศาสนา ซึ่งถือเป็นภาระหน้าที่ของพุทธศาสนิกชน เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งสันติภาพที่ยั่งยืน

๕. เร่งรัดพัฒนาการด้านบริหารงานพระพุทธศาสนาเพื่อนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา

หลักการนี้สอดคล้องกับการพัฒนางานการสงเคราะห์ของพระสงฆ์ที่ว่า วัดเป็นของชาวบ้าน การบำเพ็ญกุศลในโอกาสต่างๆ ทางวัดจะต้องอำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ พร้อมให้คำแนะนำทั้งที่บ้านและที่วัด การทำบุญกุศล ตามประเพณีชีวิตและสังคมของหมู่บ้าน ได้แก่ การเก็บศพ ตั้งศพ บำเพ็ญกุศล ฌาปนกิจศพและที่เก็บกระดูก เจ้าอาวาสเป็นผู้นำของฝ่ายสงฆ์ จะให้ช่วยเหลือ โดยเฉพาะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ที่อาวุโสในหมู่บ้านหรือตำบลที่เป็นผู้นำชาวบ้าน จะขอความร่วมมือเจ้าอาวาสจัดงานรื่นเริงของหมู่บ้านในสถานที่ของวัดดีกว่าที่อื่น เพราะจะมีคนมาทำบุญทำกิจกรรมประกอบความดี เว้นความขัดแย้งและอภัยมุขต่างๆ

๓) การเกื้อกูลวัฒนธรรมประเพณีและสาธารณสมบัติสถานวัด

จังหวัดศรีสะเกษได้ชื่อว่ามีประเพณีชน ๓ เผ่า คือ เขมร ส่วย ลาว ปะปนกันอยู่มาตั้งแต่โบราณ ความเป็นอยู่จึงมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่คล้ายคลึงกัน ไม่แตกต่างกันมากนัก เช่น การแต่งงาน การฟ้อนรำ การละเล่น สามารถอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข มีศาสนาพุทธเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้อยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีปรองดอง นำเอาพุทธธรรมคำสอนมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และมีศิลปะโบราณอันล้ำค่า ที่เป็นโบราณสถานวัตถุที่เป็นศิลปะขอมโบราณตั้งอยู่มาก ภูเขาวิหาร ผาหม้ออีแดง ล้วนแต่เป็นศิลปะที่งดงามทรงคุณค่า ปราสาทสระกำแพงใหญ่ เป็นปราสาทสมัยบาปวนที่มีขนาดใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นปราสาทที่อุทิศให้กับพระคิเว ปราสาทมีระเบียงคด

ล้อมรอบเป็นรูปสี่เหลี่ยม ขนาด ๒ ข้าง และด้านหลังยังปรากฏปราสาทอีก ๑ หลัง ซึ่งตั้งเยื้องอยู่ทางด้านทิศใต้และทำให้ปราสาทมีแผนผังที่ไม่สมมาตรวัสดุที่ใช้ก่อสร้างปราสาทประธานประกอบด้วยหินทรายและอิฐในหลังเดียวกัน โดยส่วนที่เป็นผนังมักก่ออิฐ ส่วนที่ใช้ในการสลักภาพ เช่น หน้าบัน ทับหลังและเสาประดับกรอบประตูนั้น กลับสลักด้วยหินทราย อนึ่ง การผสมผสานกันระหว่างวัสดุ ๒ ประเภทในปราสาทหลังเดียวกันนี้ ถือเป็นลักษณะเฉพาะของศิลปะขอมในดินแดนไทยเท่านั้น เป็นศิลปะที่หาไม่ได้ในยุคนี้ ดังนั้นงานสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นงานที่คณะสงฆ์เป็นผู้นำในการอนุรักษ์เอาไว้ เพื่อให้อนุชนคนรุ่นหลังได้เห็นศิลปะอันงดงามนี้ งานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมนั้น คณะสงฆ์ต้องร่วมกับ ชุมชนนั้นมีการจัดโครงการและดำเนินกิจกรรมดังต่อไปนี้

๑) การดำเนินโครงการและจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้านเกี่ยวกับประเพณีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นมรดกล้ำค่าของชุมชน

๒) การดำเนินโครงการและจัดกิจกรรมการสนับสนุนให้ความรู้แก่ประชาชนและเด็กเยาวชน เพื่อให้รู้จักคุณค่าของประเพณีศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันดีงามของชุมชนและของชาติ

๓) การดำเนินโครงการและจัดกิจกรรมให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางด้านการอนุรักษ์ประเพณีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสืบทอดแก่นุชนรุ่นหลัง

๔) การดำเนินโครงการและจัดกิจกรรมให้การส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กเยาวชนในชุมชนได้เข้าใจถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีความหวงแหนในมรดกศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นของบรรพชน

๕) การดำเนินโครงการและจัดกิจกรรมการและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการประยุกต์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เห็นว่าเหมาะสมกับการปฏิบัติในสภาวะกาลปัจจุบัน

๖) กลางการในอนุรักษ์ และจัดนิทรรศการที่เกี่ยวกับประเพณีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

๗) การดำเนินโครงการและจัดกิจกรรมในการประติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการหรือองค์กรต่างๆ เพื่อหาทุนสนับสนุนในการจัดกิจกรรมและอนุรักษ์ประเพณีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

๘) การดำเนินโครงการและจัดกิจกรรม โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางประสานงานการในแลกเปลี่ยนความรู้ทางประเพณีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ กับชุมชน

๙) การดำเนินโครงการ โดยการใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารด้านประเพณีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ

๑๐) การดำเนินโครงการให้วัดมีสถานที่ บรรยายภาค บุคลากรอันเหมาะสม ในการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่คู่กับชุมชนต่อไป

๑๑) การดำเนินโครงการและจัดกิจกรรม วันเข้าพรรษา วันสงกรานต์ วันลอยกระทง วันปิยมหาราช เป็นต้น เพื่อส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามเอาไว้

๑๒) การดำเนินโครงการและจัดกิจกรรมการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น เพื่อเป็นเอกลักษณ์ให้คงอยู่และแพร่หลายเป็นที่ยอมรับแก่บุคคลทั่วไป

๑๓) การดำเนินโครงการและจัดกิจกรรมสนับสนุนเสริมสร้างให้ประชาชนพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้ชาวชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น

๑๔) การดำเนินโครงการและจัดกิจกรรมสนับสนุนอนุรักษ์ฟื้นฟูโบราณสถานของชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของท้องถิ่น และเป็นการเสริมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนในการส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรม

๑๕) การดำเนินโครงการและจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สินค้า

สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของท่านเจ้าคณะอำเภอเมืองศรีสะเกษว่า “การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันเก่าแก่ ของโบราณสถานวัตถุที่เป็นปราสาท หรือ โบราณสถานวัตถุ และสิ่งเก่าเป็นหน้าที่ของคณะสงฆ์ต้องร่วมมือกันอนุรักษ์อย่างจริงจัง เพื่อให้วัตถุโบราณเหล่านั้นคงอยู่ต่อไป”

ดังนั้นการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชุมชนของจังหวัดศรีสะเกษนั้น เน้นการส่งเสริมอนุรักษ์และรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะประเพณีวัฒนธรรมของขอมโบราณและด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีการบูรณาการประยุกต์ปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน การพัฒนาชุมชนการส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ และเป็นที่ประชุมปรึกษาของประชาชน ตลอดจนเป็นศูนย์รวมแห่งการติดต่อประสานงานระหว่างประชาชนกับหน่วยงานราชการต่างๆ และหน่วยงานอื่นๆ อีกด้วย

๔) การเกื้อกูลประชาชน อันเป็นงานที่คณะสงฆ์พึงสงเคราะห์แก่ประชาชน

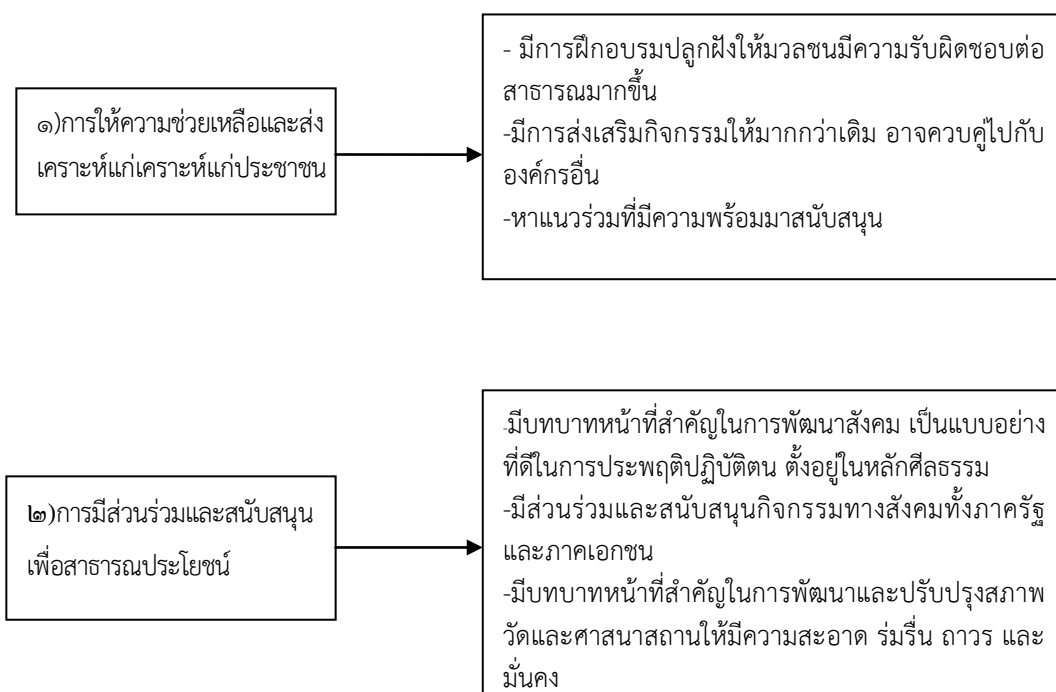
การปฏิบัติงานงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นสาธารณสงเคราะห์ในลักษณะที่ทำเป็นกิจการประจำหรือชั่วคราว ได้แก่ การจัดกิจกรรมห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิ การตั้งกองทุน เพื่อช่วยเหลือคนยากจนหรือช่วยเหลือคราวประสบภัยพิบัติ การกำหนดเขตอภัยทาน หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ซึ่งวัดและคณะสงฆ์อันมีเจ้าคณะพระสังฆาธิการสามารถเข้าไปดำเนินการเอง เป็นการพัฒนาโดยเน้นการพัฒนาจิตใจคนให้เป็นคนดี มีวินัย และคุณธรรม ตลอดจนอนุรักษ์พัฒนาศิลปวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับการพัฒนาควบคู่ไปกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม และลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม กระบวนการบริหารของเจ้าอาวาสวัดทุกรูป มีกระบวนการแบบธรรมาธิปไตย กล่าวคือ การบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังข้อคิดเห็นในลักษณะการปรึกษาหารือ โดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน แบ่งเป็น ๒ ปัจจัย คือ (๑) ปัจจัยหลัก หรือปัจจัยโดยตรง ประกอบด้วย ความสามารถพิเศษหรือมีคุณลักษณะเฉพาะพิเศษของเจ้าอาวาส บุคลิกภาพ ภาวะผู้นำ เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความซื่อสัตย์ ระยะเวลาในการบวช ระดับการศึกษา และกระบวนการบริหารในการทำงานอย่างเป็นระบบ เป็นต้น (๒) ปัจจัยเสริม หรือปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุน ได้แก่ สภาพแวดล้อม ท่าเลที่ตั้ง บรรยากาศในวัด และการที่วัดมีลักษณะพิเศษเฉพาะ เช่น เป็นโบราณสถาน มีโบราณวัตถุทางศิลปวัฒนธรรมและอื่น ๆ กล่าวคือ รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุขมี ๔ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) สร้างความสัมพันธ์ ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาความต้องการของชุมชน ๒) วิเคราะห์ปัญหา การพิจารณาความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของโครงการ ๓) ทดลองและประเมินผลการใช้ ๔) การคืนความรู้สู่ชุมชน รูปแบบนี้สามารถ

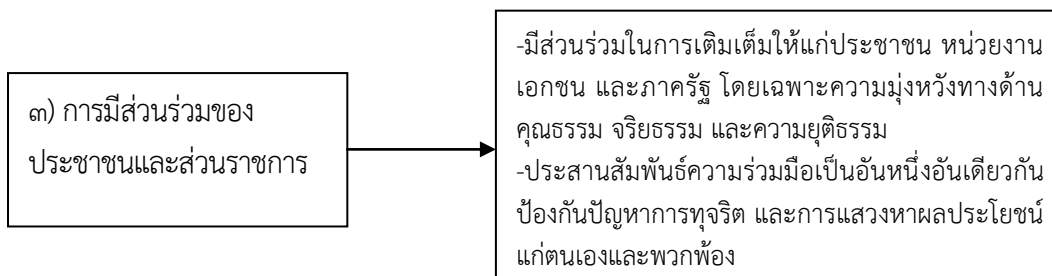
ส่งเสริมให้ประชาชนได้ขบคิดปัญหาร่วมกัน สร้างทางเลือกในการแก้ปัญหาให้กับชุมชน โดยผ่านกระบวนการสนทนาด้วยฐานะที่เท่าเทียมกัน ดำเนินกิจกรรมที่มีพลังเพื่อเสริมความเข้มแข็งประเพณีผล และร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมที่ปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป

งานสาธารณสงเคราะห์เป็นงานที่ช่วยเหลือเกื้อกูล ต้องมีหลักพุทธธรรมอันเหมาะสมใน เพื่อให้งานได้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยหลักไตรสิกขา หลักพรหมวิหารธรรม และหลักสังคหัตถุธรรม ฯลฯ มาใช้ในการปฏิบัติงานทั้งระบอบอย่างเหมาะสม โดยมีเป้าหมายจุดประสงค์หลักว่าให้คณะสงฆ์ได้ถือปฏิบัติดำเนินการเน้นหลักให้คณะสงฆ์ได้ทำงานช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับ ความเดือดร้อนในด้าน ต่าง ๆ เป็นหลักสำคัญ การปฏิบัติงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ของคณะ สงฆ์ จึงต้องเน้นหนักไปในทิศทางที่เกี่ยวกับการที่คณะสงฆ์ต้องให้ความสงเคราะห์ประชาชนในชุมชน และสังคม ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัด บ้าน โรงเรียน อีกทางหนึ่งด้วย ที่ไม่ขัดต่อพระ ธรรมวินัยและกฎหมายกฎระเบียบของบ้านเมือง เพื่อมุ่งพัฒนาทั้งทางคุณภาพชีวิตของประชาชน ทั้ง ทางวัตถุ และจิตใจให้มีความสมดุลทั้งกาย วาจา และจิตใจ อันจะนำความสุข ความเจริญพัฒนามาสู่ วัดและชุมชนสังคมประเทศชาติ โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นผู้นำที่สำคัญ

๕.๓ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” บริหารงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้ องค์ความรู้จากการวิจัย ๓ ประเด็นด้วยกัน กล่าวคือ (๑) ด้านการให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่ ประชาชน (๒) ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์ และ (๓) ด้านการมีส่วนร่วมของ ประชาชนและส่วนราชการ ดังแผนภาพที่ ๕.๑ ได้ดังนี้

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย สามารถอธิบายได้ดังนี้

๑) การให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมแก่ประชาชน

- (๑) มีการฝึกอบรมปลูกฝังให้มวลชนมีความรับผิดชอบต่อสาธารณมากขึ้น
- (๒) มีการส่งเสริมกิจกรรมให้มากกว่าเดิม อาจควบคู่ไปกับองค์กรอื่น
- (๓) หาแนวร่วมที่มีความพร้อมมาสสนับสนุน

๒) การมีส่วนร่วมและสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์

- (๑) มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสังคม เป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตน ตั้งอยู่ในหลักศีลธรรม
- (๒) มีส่วนร่วมและสนับสนุนกิจกรรมทางสังคมทั้งภาครัฐและภาคเอกชน
- (๓) มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาและปรับปรุงสภาพวัดและศาสนาสถานให้มีความสะอาด ร่มรื่น ถาวร และมั่นคง

๓) การมีส่วนร่วมของประชาชนและส่วนราชการ

- (๑) มีส่วนร่วมในการเติมเต็มให้แก่ประชาชน หน่วยงานเอกชน และภาครัฐ โดยเฉพาะความมุ่งหวังทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และความยุติธรรม
- (๒) ประสานสัมพันธ์ความร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ป้องกันปัญหาการทุจริต และการแสวงหาผลประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง

๕.๔ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” ทำให้ได้ข้อเสนอในประเด็นหลักแก่ผู้บริหารงานด้านการสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์ และหน่วยงานปฏิบัติการเพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การปฏิบัติงานด้านสาธารณสงเคราะห์อันเป็นประโยชน์แก่คณะสงฆ์ และสถาบันพระพุทธศาสนา ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ปัญหาที่พระสงฆ์ควรเข้าไปแก้ไขเป็นอันดับแรก คือ ปัญหาเรื่องความขัดแย้งของคนในชุมชน และปัญหาเรื่องการขาดศีลธรรม อันเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง

๒. องค์กรทางคณะสงฆ์และภาครัฐที่ต้องการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรของตน และมีความต้องการพัฒนาวิชาการความรู้ของหน่วยงานและประสงค์จะทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์เพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้นควรสนับสนุนกิจกรรมด้านการวิจัยและพัฒนาสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้มากขึ้น

๓. พระสงฆ์ระดับผู้บริหารหรือพระสังฆาธิการในระดับต่างๆ ในฐานะที่เป็นกำลังหลักอันสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะเป็นผู้นำทางพระพุทธศาสนาและเป็นตัวแทนพระพุทธเจ้าในการประกาศพระพุทธศาสนา ต้องมีบทบาทและตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน

๔. พระสงฆ์ต้องเป็นสื่อกลางในการชักจูงประชาชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนด้วยความเต็มใจ และต้องประสานงานกับภาครัฐและองค์กรเอกชนต่างๆ ให้ใช้สถานที่ของวัดเป็นที่ฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพแก่คนในชุมชน หรือเป็นสถานที่จัดโครงการต่างๆ ที่นำไปสู่การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง

๕. พระสงฆ์ควรพัฒนาบทบาทที่มีต่อชุมชน จากฐานะที่เป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนร่วมกับองค์กรพัฒนาชุมชนต่างๆ ไปเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ด้วยการแนะนำ หรือเทศน์สอนโน้มน้าวจิตใจให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาของผู้รุ่นใหม่ เพื่อการเตรียมความพร้อมให้กับการเป็นผู้นำ และส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องการเงินและสวัสดิการเพื่อให้ได้ผู้นำที่มีความสามารถในการพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง

๒. พระสงฆ์ในฐานะผู้นำชุมชนและเป็นผู้ดำเนินจิตวิญญาณ ควรพัฒนาการเป็นผู้นำทั้งพระสงฆ์ด้วยกันเองหรือพัฒนาฆราวาสผู้มีความเสียสละแก่ชุมชน

๓. ควรนำผลของการศึกษาวิจัยนี้ไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาการสงเคราะห์ในสถานที่อื่นๆ โดยการปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับสถานที่นั้นๆ จะเป็นการต่อยอดงานพัฒนาการสงเคราะห์ให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๔. ควรนำปัญหาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้มาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังมีปัญหอยู่ โดยให้ทุกๆ ฝ่ายทั้งฝ่ายคณะสงฆ์และฝ่ายบ้านเมืองหรือฝ่ายผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบโดยตรงในงานสาธารณสงเคราะห์ ให้มีส่วนร่วมกันในการแก้ไขปัญหา

๕. ควรมีการปรับปรุงกลยุทธ์และบูรณาการในการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์ให้เข้ากับยุคโลกาภิวัตน์ แต่ยังคงยึดพระธรรมวินัยอันดีงามเป็นแกนหลักสำคัญในการพัฒนาชุมชนของตนให้มั่นคงเจริญรุ่งเรืองคู่ชาติไทยต่อไป

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

๑. ควรทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาวัดตัวอย่างให้เป็นวัดยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์
๒. ควรศึกษาวิจัยภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของคณะสงฆ์เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในสังคมยุคใหม่
๓. ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการวัดเพื่อให้เป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนาจิตใจและเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนที่ก้าวหน้าสู่สังคมโลก
๔. ควรศึกษาเชิงคุณภาพในบทบาทหน้าที่คณะสงฆ์กับการสงเคราะห์ประชาชนในด้านการลดความขัดแย้งและสร้างสันติสุขแก่สังคมให้มีความสามัคคีปรองดอง
๕. ควรศึกษายุทธศาสตร์การสงเคราะห์แบบยั่งยืนของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนเพื่อเป็นฐานในการดำเนินชีวิตตามวิถีชาวพุทธในชนบท

บรรณานุกรม

๑. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

๒. ข้อมูลทุติยภูมิ

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. วัดพัฒนา ๔๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา,
๒๕๔๓.

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. วัดพัฒนา ๔๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,
๒๕๔๔.

กรมการศาสนา. คู่มือการบริหารจัดการวัดฉบับย่อ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา,
๒๕๔๐.

กองแผนงานกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ
กฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

กิตติพัฒน์ นนทปัทมดูล. พื้นฐานทฤษฎีสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.

คะเนิงนิตย์ จันทบุตร และสุบรรณ จันทบุตร. หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์.
กรุงเทพมหานคร : พรินทวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕.

คุณ โทชนธ์. พุทธศาสนากับชีวิต. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗.

จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร. การสังคมสงเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี บทบาท และความ สำคัญต่อสังคม.
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ๒๕๔๔.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. แผนการกู้ยืมสภาพของเจ้าชายสิทธัตถะ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๗.

_____. พระพุทธศาสนากับสังคมและการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร :
บริษัทต้นอ้อแกรมมีจำกัด, ๒๕๓๙.

ชำเรือง วุฒิจันทร์. การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ.
กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. การพระศาสนาเพื่อความมั่นคงของชาติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา,
๒๕๒๖.

ทวี ทิมชา. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๘.

ทินพันธ์ นาคะตะ. พระพุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๙.

ทิตนา แหมมณี. รูปแบบการเรียนการสอน : ทางเลือกที่หลากหลาย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลง-
กรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. วิทยาการบริหารสำหรับนักบริหารมืออาชีพ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. **ทฤษฎีและการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

นงลักษณ์ เอมประดิษฐ์. **นักสังคมสงเคราะห์กับการพัฒนาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕.

นภดล เองเจริญ. **เทคนิคการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ข้าราชการ, ๒๕๔๖.

บรรจบ เนียมมณี. **หลักการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๓.

บุญมัน ธนาสุวัฒน์. **จิตวิทยาองค์การ**. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์, ๒๕๓๗.

บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ. **“ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี”**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

ประยุทธ์ เจริญสวัสดิ์. **การบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพมหานคร : กรมพลศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๐.

ประเวศ วะสี. **บทบาทวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต**. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๒๕.

ปวย อึ้งภากรณ์. **สังคมวิทยาชาวบ้าน**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๔.

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดร ธีรธมโม). **สังฆาธิปไตย : ระบอบปกครองสงฆ์**. พะเยา : หจก. โรงพิมพ์เจริญอักษร, ๒๕๕๐.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). **การคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). **ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๒.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **เทศน์ : การเผยแผ่ที่สำคัญศักดิ์สิทธิ์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสียงเชียงใหม่, ๒๕๕๐.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). **พุทธวิธีในการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ฝุสสมโม). **สารภาค ๑๕**. กาญจนบุรี : สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๘.

พระธรรมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม). **ธรรมบทวิเคราะห์**. กรุงเทพมหานคร : ไทยรายวัน, ๒๕๓๐.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). **นิติศาสตร์แนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์สวย, ๒๕๕๐.

_____. **ธรรมนูญชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนาสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗.

_____. พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙.

_____. ภาวะผู้นำ. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๕๐.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๖.

พระมหาบัว ปิยวณโณ. การจัดระเบียบสังคมวัด. นนทบุรี : รุ่งโรจน์การพิมพ์, ๒๕๔๙.

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). การพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

_____. สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิ โกมลศิมทอง, ๒๕๒๗.

พินิจ ลาภอนานนท์. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐.

พุทธทาสภิกขุ. การสังคมสงเคราะห์ส่วนที่ยังขาดอยู่. นนทบุรี : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๓๗.

_____. บรรณธรรมภาคต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : ธรรมทานมูลนิธิไชยา, ๒๕๒๕.

_____. เยาวชนกับความรอดของสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๔๙.

ไพบูลย์ เสี่ยงก้อง. “หลักการบริหารวัด” วัดพัฒนา ๔๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๔.

ยุพา วงศ์ไชย. ทฤษฎีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงรุ่งการพิมพ์, ๒๕๒๓.

ธัญญา สารธรรม. หลักคิดสู่ความเป็นผู้นำ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๕๐.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : นานมี บุ๊คส์ พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

วันทนี วาสิกสิน และคณะ. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๗.

วิรัช วิรัชนิการวรรณ. การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๕.

วิโรจน์ สารรัตน์. การบริหารหลักการทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๒.

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุณฺณ. อ่างใน. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. วัดพัฒนา ๕๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. ตำนานวัดบวรนิเวศวิหาร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

สมพร เทพสิทธิ. อุดมการณ์และบทบาทของอาสาสมัครสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สมชายการพิมพ์, ๒๕๔๑.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ. กรุงเทพมหานคร : เอมีเทรดดิ้ง, ๒๕๔๑.

สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **วัดพัฒนา ๔๖**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา, ๒๕๔๖.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **ประวัติศาสตร์พระศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์รวมสาส์น, ๒๕๔๑.

สุทธิพงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ. **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม พร้อมด้วยระเบียบและคำสั่งมหาเถรสมาคมเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๑.

สุภาพรรณ ณ บางช้าง. **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖.

อภิชัย พันธเสน. **พุทธเศรษฐศาสตร์ วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๔๔.

๓) วิทยานิพนธ์

ณัฐหทัย ชลายนวัฒน์. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักธรรม : กรณีศึกษา บริษัท ๕๐๕ โภคภัณฑ์ ๑ จำกัด”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนาแรงงานและสวัสดิการมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

ทรงวิทย์ แก้วศรี. “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

นันทนญา ภารัทรังสีกร. “ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการให้บริการด้านสังคมสงเคราะห์ : ศึกษาเฉพาะกรณี การให้บริการของสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔.

นันทวรรณ อีสรานวัฒน์ชัย. “ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคโลกาภิวัตน์ : ศึกษาจากหลักพุทธธรรม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

บรรจง สุวรรณศรี. “บทบาทของพระสงฆ์ในการดำเนินงานศูนย์อบรมเด็กเล็กก่อนเกณฑ์ในวัดจังหวัดเลย”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๔๖.

บุญช่วย จันทรเห้า. “พฤติกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๔.

ประดิษฐ์ ดีเลิศ. “ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎี**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระครูพนทวิวัฒน์ วีระมโห (มีนุสรณ์). “การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม ๖ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระครูปลัดชโล เตชพล (ปิ่นวิเศษ). “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเทพสุวรรณโมลี (สอิ่ง สิรินนโท)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระครูปลัดอาทิตย์ อุตถเวที (ซองดี). “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต) : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระมหาไชยณรงค์ ภทฺธมฺณี (เสริมแก้ว). “บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระมหาทะนงชัย บุณนพิสุทธิ์. “บทบาทของวัดกับชุมชนเมืองในเขตบางรัก กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖.

พระอธิการชรัตน์ ฐิตคุโณ (มีแก้ว). ศึกษาเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอด่านช้าง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

๔) บทความ

ชวนะ ภวานันท์. “บทบาทอันพึงประสงค์ของพระสงฆ์กับสังคมไทยปัจจุบัน”, **คุรุศาสตร์ปริทัศน์**, เล่มที่ ๙๖ (ตุลาคม ๒๕๒๗).

๕) เว็บไซต์

พระครูโสภณศรีปริยัติสุธี. **พุทธศาสนาเชิงรุกด้านการสาธารณสงเคราะห์**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/475386>. ๑๓ มี.ย. ๒๕๕๙.

สารานุกรมไทย ฉบับเยาวชน. **พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://WWW.Thai Junior Encyclopedia Project> <http://kanchanapisek.or.th>. [๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๙].

๖) ภาษาอังกฤษ

Arthur E. Fink. **The Field of Social Work**. New York : Holt, Rinehart and Winston, 1974.

- Don Hellriegel. John W. Slocum and Richard W. Woodman. **Organizational Behavior**. 8th ed.. Ohio : South-Western College Publishing, 1998.
- Smith, R. H., and Others. **“Management : Making Organizations Perform”**. New York : Macmillan, 1980.
- Wheelen T.L. & Hunger J.D.. **Strategic Management and Business Policy**. 11th. New Jersey : Pearson Prentice Hall, 2008.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๓๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เรียน พระราชกิตติรังษี เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระอธิการสุรียนต์ ทศสนีโย (น้อยสงวน) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๒.๒ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๗๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาขออนุญาตให้ พระอธิการสุรียนต์ ทศสนีโย (น้อยสงวน) ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอพบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๓๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เรียน พระรัตนกรวิสุทธิ รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระอธิการสุริยนต์ ทสฺสนีโย (น้อยสงวน) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๒.๒ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๗๔ ได้รับอนุมัติให้ทำคุณูปนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาขออนุญาตให้ พระอธิการสุริยนต์ ทสฺสนีโย (น้อยสงวน) ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสมบูรณ์ วุฑฺฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมฺโม โทร. ๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๓๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เรียน ..... พระครูสิทธิปริยัติการ เจ้าคณะอำเภอเมือง ศรีสะเกษ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระอธิการสุรียนต์ ทศสนีย (น้อยสงวน) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๒.๒ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๗๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาขออนุญาตให้ พระอธิการสุรียนต์ ทศสนีย (น้อยสงวน) ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออโณทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mku.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๓๒

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เรียน พระครูสังฆมณฑล เจ้าคณะอำเภอศีลราช

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระอธิการสุริยนต์ ทสสนีโย (น้อยสงวน) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๒.๒ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๗๔ ได้รับอนุมัติให้ทำคุณูปนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาขออนุญาตให้ พระอธิการสุริยนต์ ทสสนีโย (น้อยสงวน) ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสมปอน วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mku.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๓๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เรียน พระครูประโชติธรรมานุรักษ์ เจ้าคณะอำเภอนิ่งบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระอธิการสุรียนต์ ทศสณิโย (น้อยสงวน) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๒.๒ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๗๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาขออนุญาตให้ พระอธิการสุรียนต์ ทศสณิโย (น้อยสงวน) ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๓๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เรียน พระครูศรีรัตนวาทีรักษ์ เจ้าคณะอำเภอสรีสะเกษ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระอธิการสุริยนต์ ทสสนิโย (น้อยสงวน) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๒.๒ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๗๔ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาขออนุญาตให้ พระอธิการสุริยนต์ ทสสนิโย (น้อยสงวน) ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๓๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เรียน พระครูประทีปศรีสังฆาร เจ้าคณะอำเภอกิ่งเหล็ก

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระอธิการสุรียนต์ ทศสัณโณ (น้อยสงวน) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๒.๒ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๗๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาขออนุญาตให้ พระอธิการสุรียนต์ ทศสัณโณ (น้อยสงวน) ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติขอคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mku.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๓๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เรียน พระครูศรีประสิทธิ์วงศ์ เจ้าคณะอำเภอห้วยทับทัน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระอธิการสุรียนต์ ทศนียโย (น้อยสงวน) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๒.๒ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๗๔ ได้รับอนุมัติให้ทำคุณูปการ เรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาขออนุญาตให้ พระอธิการสุรียนต์ ทศนียโย (น้อยสงวน) ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๓๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เรียน พระมหาสโนง ขนติจิโร ป.ธ.๙ รองเจ้าคณะอำเภอนครหลวง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระอธิการสุริยนต์ ทสฺสนีโย (น้อยสงวน) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๒.๒ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๗๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาขออนุญาตให้ พระอธิการสุริยนต์ ทสฺสนีโย (น้อยสงวน) ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๓๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เรียน พระครูสุจิตโตภาสการ เจ้าคณะอำเภอไพศาลีสุพรรณ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระอธิการสุรียนต์ ทศนินโย (น้อยสงวน) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๒.๒ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๗๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาขออนุญาตให้ พระอธิการสุรียนต์ ทศนินโย (น้อยสงวน) ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๓๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เรียน พระครูพิพิธสังฆการ เจ้าคณะอำเภอปรังคัง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระอธิการสุริยนต์ ทสฺสนีโย (น้อยสงวน) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๒.๒ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๗๔ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาขออนุญาตให้ พระอธิการสุริยนต์ ทสฺสนีโย (น้อยสงวน) ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฺฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๓๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เรียน พระศรีวรเวที เจ้าคณะอำเภอกันทรลักษ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระอธิการสุริยนต์ ทสฺสนีโย (น้อยสงวน) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๒.๒ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๗๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาขออนุญาตให้ พระอธิการสุริยนต์ ทสฺสนีโย (น้อยสงวน) ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมฺโม โทร. ๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๓๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เรียน พระครูพิศิษฐ์อรรถมุนี เจ้าคณะอำเภอนนทบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระอธิการสุรียนต์ ทศนียโย (น้อยสงวน) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๒.๒ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๗๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาขออนุญาตให้ พระอธิการสุรียนต์ ทศนียโย (น้อยสงวน) ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสมบูรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๓๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เรียน พระครูสิทธิศุภานันท์ เจ้าคณะอำเภอวังน้อย.

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระอธิการสุรียนต์ ทศนียโย (น้อยสงวน) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๒.๒ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๗๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุขุฎีนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาขออนุญาตให้ พระอธิการสุรียนต์ ทศนียโย (น้อยสงวน) ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๓๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เรียน พระครูศรีธรรมคุณารักษ์ เจ้าคณะอำเภอน้อย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระอธิการสุรียนต์ ทศนีย (น้อยสงวน) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๒.๒ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๗๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาขออนุญาตให้ พระอธิการสุรียนต์ ทศนีย (น้อยสงวน) ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางการศึกษาต่อไป จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติมาขอพบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://eds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๓๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เรียน พระครูศรีมงคลปริยัติกิจ เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระอธิการสุรียนต์ ทศสณีนโย (น้อยสงวน) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๒.๒ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๗๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาขออนุญาตให้ พระอธิการสุรียนต์ ทศสณีนโย (น้อยสงวน) ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๓๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

เรียน พระครูวิมลธรรมารัตน์ เจ้าคณะตำบลเมืองคง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระอธิการสุรียนต์ ทศสนีโย (น้อยสงวน) นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา แบบ ๒.๒ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๗๔ ได้รับอนุมัติให้ทำดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณะสงเคราะห์คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงเรียนมาขออนุญาตให้ พระอธิการสุรียนต์ ทศสนีโย (น้อยสงวน) ได้ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : พระมหาธนวุฒิ โชติธมโม โทร. ๐๘๗-๐๘๒๕๓๖๑

ภาคผนวก ข.
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการศึกษาวิจัย

เรื่อง

“รูปแบบการบริหารงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ”

.....

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ สถานภาพส่วนบุคคลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ ๒ การบริหารงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษในจังหวัดศรีสะเกษ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ชื่อ..... นามสกุล..... ฉายา.....
 อายุ..... พรรษา..... ระดับการศึกษา..... ตำแหน่ง.....
 ที่อยู่/เลขที่..... หมู่ที่..... บ้าน/วัด..... ตำบล.....
 อำเภอ..... จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์.....
 โทรศัพท์..... สัมภาษณ์วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....
 ผู้สัมภาษณ์ชื่อ..... ฉายา/นามสกุล.....

ส่วนที่ ๒ รูปแบบการบริหารงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ

๑. การบริหารงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทยในจังหวัดศรีสะเกษเป็นอย่างไร

.....
 .....
 .....

๒. ปัญหาการบริหารงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษมีหรือไม่อย่างไร

.....
 .....
 .....

๓. การบริหารงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ด้านการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชน

๓.๑ มีการเทศนาสั่งสอนให้ประชาชนเข้าใจหลักธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินวิถีชีวิตปัจจุบัน

.....
 .....
 .....

๓.๒ มีการจัดตั้งศูนย์การปฏิบัติธรรมให้ความรู้และอบรมประชาชน

.....

.....

.....

๓.๓ จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้บำเพ็ญความดี

.....

.....

.....

๓.๔ จัดกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชนเข้าวัดปฏิบัติธรรม

.....

.....

.....

๓.๕ มีวิธีแก้ปัญหาให้คำปรึกษาทางด้านจิตใจแก่ประชาชนผู้มีความทุกข์ใจอย่างต่อเนื่อง

.....

.....

.....

๓.๖ สนับสนุนการศึกษาด้วยการมอบทุนแก่เด็กที่ยากจน

.....

.....

.....

๔. การบริหารงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ด้านการมีส่วนร่วมสนับสนุนเพื่อสาธารณประโยชน์

๔.๑ พระสงฆ์หรือพระภิกษุเป็นแกนนำในการสร้างสาธารณประโยชน์ให้แก่ประชาชนและชุมชนอย่างไร?

.....

.....

.....

๔.๒ อบรมแนะนำในการประกอบสัมมาอาชีพตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างไร?

.....

.....

.....

๔.๓ เกื้อกูลสงเคราะห์และพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างไร?

.....

.....

.....

๔.๔ รมรงค์สนับสนุนให้ความรู้ในการอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมหรือไม่อย่างไร?

.....

.....

.....

๔.๕ จัดตั้งศูนย์ป้องกันสาธารณภัยด้านภัยธรรมชาติ เช่น อัคคีภัย อุทกภัย เป็นต้น อย่างไร?

.....

.....

.....

๕. การบริหารงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและส่วนราชการ

๕.๑ สนับสนุนให้คำปรึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นหรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

.....

๕.๒ จัดอบรมให้ความรู้แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไปให้รู้จักคุณค่าศิลปวัฒนธรรมรักษาประเพณีท้องถิ่นที่เป็นภูมิปัญญาคนโบราณอย่างไร?

.....

.....

.....

๖. ท่านเห็นว่า พัฒนาการบริหารงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทยควรเป็นไปในทิศทางใด

.....

.....

.....

๗. ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับ “รูปแบบการบริหารงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ” ควรเป็นรูปแบบใด

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค.
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

**รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย เรื่อง
“รูปแบบการบริหารงานสาธารณะสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
ในจังหวัดศรีสะเกษ”**

๑. สัมภาษณ์ พระราชกิตติรังษี, เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดเจียงอีศรีมงคล-
วราราม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.
๒. สัมภาษณ์ พระราชธรรมสารสุธี ป.ธ.๙, รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัด
มหาพุทธาราม, อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.
๓. สัมภาษณ์ พระรัตนกรวิสุทธิ์, รองเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ เจ้าอาวาสวัดกลางชุมชน,
อำเภอชุมชน จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๕๙.
๔. สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัติการ, เจ้าคณะอำเภอเมือง เจ้าอาวาสวัดเพียนาม, อำเภอเมือง
จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.
๕. สัมภาษณ์ พระครูสิริบุญกิจ, เจ้าคณะอำเภอศีลาลาด เจ้าอาวาสวัดบ้านแก้ง, อำเภอ
ศีลาลาด จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.
๖. สัมภาษณ์ พระครูปริยัติคณานุรักษ์, เจ้าคณะอำเภอบึงบูรพ์ เจ้าอาวาสวัดวิสุทธิโสภณ,
อำเภอบึงบูรพ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๙.
๗. สัมภาษณ์ พระครูศรีรัตนภิรักษ์, เจ้าคณะอำเภอศรีรัตนะ เจ้าอาวาสวัดเกียรติแก้ว-
สามัคคี, อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.
๘. สัมภาษณ์ พระครูประภัสร์สุตาลังการ, เจ้าคณะอำเภอภูสิงห์ เจ้าอาวาสวัดปรือใหญ่,
อำเภอชุมชน จังหวัดศรีสะเกษ, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๙.
๙. สัมภาษณ์ พระครูศรีปริยัติวงศ์, เจ้าคณะอำเภอห้วยทับทัน เจ้าอาวาสวัดศรีห้วยทับทัน
อำเภอห้วยทับทันจังหวัดศรีสะเกษ, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๙.
๑๐. สัมภาษณ์ พระมหาสนอง ขนติธโร ป.ธ.๙, รองเจ้าคณะอำเภอกันทรลักษ์
วัดศิริวาราส, อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๗ มกราคม ๒๕๖๐.
๑๑. สัมภาษณ์ พระครูสุจิตโพนาลังการ, เจ้าคณะอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ เจ้าอาวาส
วัดบ้านโดด, อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๔ มกราคม ๒๕๖๐.
๑๒. สัมภาษณ์ พระครูพิพิธสังฆการ, เจ้าคณะอำเภอปรางค์กู๋ เจ้าอาวาสวัดปรางค์กู๋,
อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๐.
๑๓. สัมภาษณ์ พระศรีวรเวที, เจ้าคณะอำเภอกันทรลักษ์ เจ้าอาวาสวัดบ้านเขวา, อำเภอ
กันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ, ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.
๑๔. สัมภาษณ์ พระครูพิศิษฐ์ธรรมานุสาสก์, เจ้าคณะอำเภอชุมชน เจ้าอาวาสวัดปรือคัน,
อำเภอชุมชน จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.
๑๕. สัมภาษณ์ พระครูสิริคณาภิรักษ์, เจ้าคณะอำเภอยางชุมน้อย เจ้าอาวาสวัดโนนดี,
อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.
๑๖. สัมภาษณ์ พระครูวรธรรมคณารักษ์, เจ้าคณะอำเภอวังหิน เจ้าอาวาสวัดดวนใหญ่,
อำเภอวังหิน จังหวัดศรีสะเกษ, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๙.

๑๗. สัมภาษณ์ พระครูศรีมงคลปริยัติกิจ, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ วัดเจียงอี-
ศรีมงคลวราราม อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, ๕ ตุลาคม ๒๕๕๙.

๑๘. สัมภาษณ์ พระครูพิบูลธรรมาภีรต, เจ้าคณะตำบลเมืองคง เจ้าอาวาสวัดใต้, อำเภอ
ราชัไสล จังหวัดศรีสะเกษ, ๗ มกราคม ๒๕๖๐.

ภาคผนวก ง

ผู้วิจัยออกสัมภาษณ์พื้นที่ในจังหวัดศรีสะเกษ

สัมภาษณ์ พระครูประภัทร์สุตาลังการ เจ้าคณะอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ

สัมภาษณ์ พระครูวาปีคณาภิรักษ์ เจ้าคณะอำเภอไพรบึง อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ

สัมภาษณ์ พระครูวีรปัญญาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดบ้านด่าน เจ้าคณะอำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ

สัมภาษณ์ พระครูพิศิษฐ์ธรรมานุสาสก์ เจ้าอาวาสวัดปรือคัน เจ้าคณะอำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ

ภาคผนวก จ

ภาพกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ที่ระสังข์จังหวัดศรีสะเกษ

คณะสงฆ์อำเภออุซันต์ นำโดยท่านพระครูพิศิษฐ์ธรรมานุสาสก์ จอ.อุซันต์ นำสิ่งของอุปโภค – บริโภค
บริจาคสงเคราะห์แก่ชาวบ้านที่ประสบอัคคีภัย ในเขตตำบลปราสาท อ.อุซันต์ จ.ศรีสะเกษ

หลวงพ่ोज้าคณะอำเภออุทัย ธรรมยุติ มหานิกาย นำสิ่งของอุปโภค – บริโภคบริจาคสงเคราะห์แก่
ชาวบ้านที่ประสบอัคคีภัย บ้านบึง อ.อุทัย จ.ศรีสะเกษ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๑

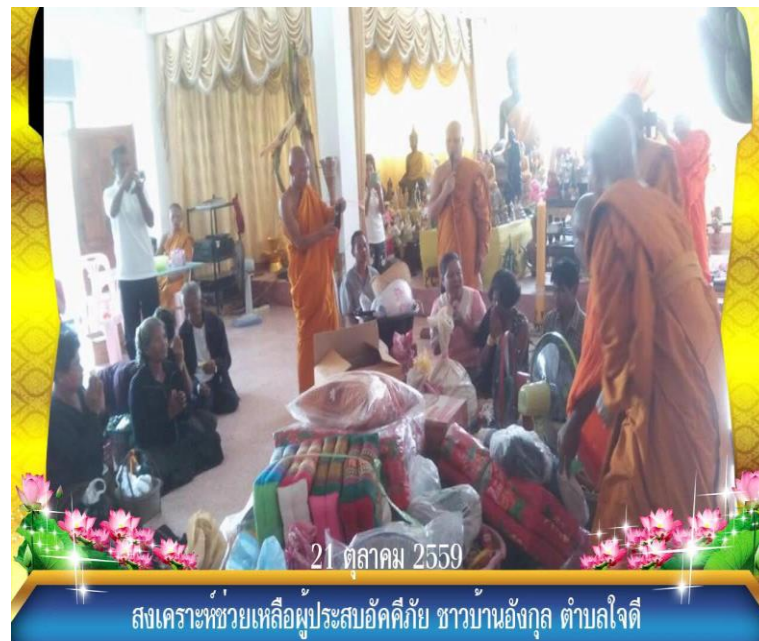

คณะสงฆ์คณะอำเภออุซันธุ์ ร่วมฌาปนกิจสงเคราะห์ อดีตจ.วัดกระโพธิ์เรีงรมย์ ต.สำโรงตาเจ็น
อ.อุซันธุ์ จ.ศรีสะเกษ

คณะสงฆ์อำเภออุซันธุ์ นำสิ่งของอุปโภค – บริโภคบริจาคสงเคราะห์แก่ชาวบ้านที่ประสบอัคคีภัย
ชาวบ้านอังกุล ในเขตตำบลไจดี อ.อุซันธุ์ จ.ศรีสะเกษ

คณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษ นำสิ่งของอุปโภค – บริโภคบริจาคสงเคราะห์แก่ชาวบ้านที่ประสบอัคคีภัย
ในเขตตำบลใจดี อ.ขุนันท์ จ.ศรีสะเกษ

คณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษ มอบทุนสงเคราะห์ผู้ประสบอัคคีภัย ที่หมู่บ้านทุ่งปึงย้ง ต.ศรีสะเกษ
อ.ขุนันท์ จ.ศรีสะเกษ

คณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษ มอบทุนสงเคราะห์ผู้ประสบอุทกภัย ในเขตอำเภอรามัน
จังหวัดศรีสะเกษ

คณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษ มอบทุนสงเคราะห์ผู้ประสบอุทกภัย ในเขตอำเภอกุศุมพพิสัย
จังหวัดศรีสะเกษ

คณะสงฆ์จังหวัดศรีสะเกษ มอบทุนสงเคราะห์ผู้ประสบอัคคีภัย ที่หมู่บ้านทุ่งปึงยั้ง ต.ศรีสะเกษ
อ.ชูพันธ์ จ.ศรีสะเกษ

คณะสงฆ์อำเภอขุนันธ์ ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ ชาวบ้านผู้ประสบอัคคีภัย ๗ หลัง ชุมชนในเขตตำบลตะเคียน

คณะสงฆ์อำเภอขุนันธ์ ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ ชาวบ้านผู้ประสบอัคคีภัย ๗ หลัง ชุมชนในเขตตำบลตะเคียน

คณะสงฆ์อำเภอขุนันธ์ ช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ประสบอัคคีภัย ชาวบ้านผู้ประสบอัคคีภัย ๗ หลัง หลัง
ชุมชนในเขตตำบลตะเคียน อ.ขุนันธ์ จ.ศรีสะเกษ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	: นายสุรียนต์ น้อยสงวน
เกิด	: วันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๔
สถานที่เกิด	: ๙๖ / ๑ บ้านอ่าวอย ต.โสน อ.ขุขันธ์ จ.ศรีสะเกษ
อุปสมบท	: วันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ ณ วัดปราสาทใต้ ต.ห้วยใต้ อ.ขุขันธ์ จ.ศรีสะเกษ
สังกัดวัด	: วัดบกจันทร์นคร ต.ห้วยเหนือ อ.ขุขันธ์ จ. ศรีสะเกษ
การศึกษา	: ประถมศึกษา ร.ร. บ้านอ่าวอย พ.ศ. ๒๕๒๗ : มัธยมศึกษา ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อ.ภูสิงห์ จ.ศรีสะเกษ : พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ พ.ศ. ๒๕๔๓ : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
สำเร็จการศึกษา	: ๗ เมษายน ๒๕๖๑
ที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดบกจันทร์นคร ต.ห้วยเหนือ อ.ขุขันธ์ จ.ศรีสะเกษ